

Helena da Persico:

Svatá
Melanie mladší.

Z italštiny přeložil

Karel Vrátný.

V Praze 1916.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství.
V. Kotrba.

Nihil obstat.

Pragae, 17. iulii 1913.

Dr. Franciscus Stejskal,
censor.

Imprimatur.

Ex Archiep. Ordinariato

Pragae 21. iulii 1913.

Dr. Joannes Sedlák,
vicarius generalis.

Italským ženám.

Svatá Melanie jest naše, jako naše jest Pavla, Marcella, Asella, Marcellina a jiné podivuhodné ženy, které byly ozdobou čtvrtého a pátého věku. Jsou naše, protože se narodily ve hradbách našeho Říma, a tento Řím se svou posvátnou zemí, napojenou krví mučednickou, se svou velebností, vlastní městu božímu, vnuknul jim touhu po ctnosti, on pak první se jejich ctnostem obdivoval. Také proto jsou naše, že pod tímto naším italským nebem započaly žítí ten hrdinný způsob života, který pak spolu se jménem italským a římským přenesly do krajů východních a přesadily do srdce samých dcer národů barbarských, valících se na Řím. Jsou tedy naše, jsouce zároveň chloubou i našeho pohlaví i naší země, a proto, když Jeho Eminence kardinál Rampolla předložil učenému světu listinné zprávy, týkající se svaté Melanie, jež byl sebral s velikou pílí a námahou, a zároveň pro-

jevil přání, aby někdo na základě těchto listin se pokusil o sepsání života té světice, vycítila jsem, že by bylo hanba, kdyby žádná žena italská nepřijala toho vyzvání, a proto jsem je přijala. Zajisté ani na zvláštní prospěch díla samého ani na váš, přítelkyně a sestry, jimž jest mé dílo obzvláště určeno. Jistě byly by se v Itálii našly jiné ženy, které lépe než já byly by dovedly užiti učeného díla slovutného kardinála a vytvořiti živější obraz onoho podivného čtvrtého věku, tolik plného světla i stínů, věku, který na jedné straně zapadá do tak veliké bídy a na druhé se vyvyšuje k takovým výsostem duchovým, a v němž jako by duch boží probíhal zástupy křesťanské divným vzrušením, budě v nich horoucí touhu po nejvyšší dokonalosti. Jiné ženy jistě byly by dovedly lépe vykresliti lahodný obraz Melanie tak krásné a svaté mezi krásnými a svatými ženami její doby, a toto obzvláště mne mrzí, neboť zabývajíc se studiem jejího života, tolik jsem si posléze zamilovala tuto sladkou světici, že bych si byla přála, abych ji dovedla vymalovati štětcem nepřekonatelným. Ale Bůh nechtěl vnuknouti jiným té myšlenky, kterou vnukl mně. Nezbývá, než abychom s tím byly spokojeny, a to první já, jež nikoliv na výbornosti svého díla, nýbrž na vnitřní kráse svého předmětu a na vaší dobré vůli, milé přítelkyně, zakládám svou naději, že statečné příklady naší hrdinky vydají svůj užitek.

Kardinál Rampolla uznámenal ve čtvrtém století mnohé stránky, jimiž se onen věk podobá našemu. Jako čtvrtý věk, tak i náš jest věkem mravního úpadku, věkem sešlého charakteru; v našem věku jako ve čtvrtém se nemravnost rozlévá tak úžasně, že se člověk děsí, a tak nestydatě, že člověk trne, neboť se zdá, že již nic se jí nemůže uchrániti; také v našem věku chtivost pozemských věcí jest nesmírná, snad ještě větší než ve IV. století, jsouc rozdmýchována materialistickými naukami, jimiž nasákl již i obecný lid; touha po požitcích, které pak se vyhledávají i v nejhorším bahně, a touha po přepychu již se skoro obracejí v útkvělou myšlenku a neomezují se pouze jednou třídou lidskou, nýbrž staly se nakažlivými a rozšířily se i na nejchudší vrstvy, jež rozjitřují neukojenými chťíci, závistí a nenávisť. Náš věk nezná, aspoň v lůně evropské civilisace, rány otroctví; ale s jedné strany nesmírný rozvoj průmyslový, s druhé strany starost o živobytí odsuzují zástupy mužů, žen a dětí do místností často nezdravých, kde je nedostatek vzduchu a světla, do ohlušujícího ruchu pracujících strojů, do nesnesitelného vedra, sálajícího z obrovských pecí, ku práci, která jest nad jejich síly, a ničí jejich zdraví. V takovém ovzduší, pod zaměstnavateli často ne křesťanskými, zástupy lidských bytostí jako zástupy dávných otroků mnohdy se podobají spíše tažnému dobytku, neznajíce již Boha,

ztrácejíce všechen cit mravní, nevědouce, co jest rodina. Náš věk nebojí se blížících se hord barbarských národů, naše země se neotřásá pod kopyty jejich koní, ale jest rozechvěna a nepokojna, protože naše vzdělanost chová ve svém lůně rozvratný živel, horší než byly kdysi vpády barbarské, živel, který leskem anarchistické dýky a příšerným bleskem dynamitových pum již nám projevil svou strašlivou hrozbu.

Ale mimo tyto zlé věci, jež jsou našemu věku společny se čtvrtým, jiná choroba vnikla do zvetšelého a zrakovatělého svalstva naší doby, choroba, kterou zplodily nauky racionalistické, naturalismus a zbožňování přírody, totiž duch nekázně a vzpoury, choroba to, která sama jest s to, aby zahubila tělo jinak zdravé.

Takové jsou ty žalostné rysy, jimiž se náš věk podobá čtvrtému věku po Kristu. Jsou však také nějaké rysy potěšitelné? Lze na př. najíti v našem ženském světě toho ducha obětovnosti, tu vznešenost a statečnost mysli a srdce, které činily ženy čtvrtého věku způsobilými, aby skýtaly lék proti chorobám své doby neplaným nářkem, ne mělkými tlachy, ale skutky a především hrdiným příkladem ctností, protivných panujícím neřestem? Kdo studuje čtvrtý věk, spatřuje v něm opravdu zástup svatých a statečných žen po boku vynikajících mužů katolické církve, žen, které ozařují paprsky, linoucí se ze světla těchto mužů, žen, které

jsou účastny slávy jejich jakožto spasitelů své doby. Onyť byly vskutku v plném slova smyslu tím, čím by žena vždycky měla býti: pomocnicemi při díle kněžském. Aby naplnily své poslání, ony se opravdu úplně prošly duchem kněžským, tím duchem, jenž učí člověka vzdávati se sebe sám, obětovati se, milovati lidi láskou bez mezí, horečlivě o spásu duší a o neporušenost víry katolické.

Pomlouval by naši dobu, kdo by o ní pravil, že neuznává důležitosti ženské činnosti; naopak, nikdy se o ní tolik nemluvalo, a žena našeho věku aspoň projevila touhu plniti dokonale své poslání. Nemůžeme však říci, že by ženské hnutí bylo mělo v každé příčině žádoucí účinnost; snad se nedostávalo jeho základům těch dvou vlastností, jež by je byly udržovaly v rovnováze, totiž srdnatosti a znalosti pravé míry. S jedné strany toto hnutí ve mnohém bylo neukázněné, s druhé strany zase nejisté a bojácné. Ženský svět našeho věku dopustil se velikého hříchu, jehož nebudeme moci nikdy dostatečně želeť: jedna část jeho, a netroufám si zkoumati, zda větší čili menší, postavila se po bok nevěře a bludu. Ta část, která zůstala věrna pravdě, se rozštěpila na skupiny: některé, odvážnější, snad neměly pravého ženského smýšlení, chtěly činiti více než co ženě její poslání ukládá, vniknouti do oblastí, jež jim nejsou vlastní, a konec byl ten, že v některých věcech se

spojily s předbojnicemi nevěry; jiné, nemající odvahy, chladné, příliš oddané vlastnímu pohodlí, marnostem (a též některým svým předsudkům, nepochopily nebezpečství, které nám hrozí, nepochopily, co dobrého může ruka ženská způsobiti, a zůstaly a zůstávají nečinnými v jalovém způsobu života. Doufám, že všem může býti užitečný příklad Melanie, jedné z hrdinných žen čtvrtého věku. Při ní najdeme dokonalou rovnováhu těch vlastností, které při nás jako by za živý svět se nechtěly srovnati; v ní spatříme spojovati se v nevýslovném souladu všelikou odvalu duše, milující Boha a bližní, s veškerou umírněností, kterou vnuká nejútlejší stud ženský, všecku pevnost, neznající jiných zájmů než božské, s nejsladší lahodou a nejpokornější podřízeností. Jsouc velikou ženou, ale vždy pravou ženou, sv. Melanie ve všech svých skutcích jeví ušlechtilou jemnost ženskou; jediné právo, kterého se dožaduje, jest právo, aby se směla cele obětovati. Jsouc nadána duchem mužným, zabývajíce se stále hlubokými studiemi, nepohrdá pokornými pracemi domácími, o něž se dělí se svými otrokyněmi; jsouc velikou vůdkyní duší, apoštolem vůči svému manželu a mnohým jiným mužům, umí se přece tak podřizovati, že se zdá, jako by vše činila jen na pokyn manželův, a její chování jeví vždy a vůči všem pokornou a pozornou uctivost. Majíc duši rozhodně nakloněnou k životu ascetickému a trvajíce ustavičně na modlit-

bách, nicméně se účinnivě přičiňuje, aby zmírňovala bědy svého věku, a chápe je tak dokonale, že kdybych chtěla užiti označení moderního, nazvala bych ji ženou po výtce sociální; ale nelíbí se mi nahrazovati tímto přívlastkem původu ne úplně našeho naše lahodné názvy křesťanské; a především se mi nelíbí užívati ho o této andělské postavě, jejíž všecka blahodárná činnost byla pouze výronem křesťanské lásky, která dokonale pronikla všecku její duši. Jsouc milovnicí samoty a ústraní, přichází, když zájmy boží toho žádají, také na císařské dvory v Římě a Cařihradě, a počíná si tam s touže milostnou skromností, jako když jest uprostřed chudých žen z lidu a otrokyň, které vyučuje cestám dokonalosti. Jsouc čistá tak, že dychtí po vrcholcích čistoty, jsouc ochránitelkou a učitelkou tisíců panen, jimž nejen nedovoluje jediného slova o věcech méně cudných, ale jimž zpytuje i nejvniternější myšlenky, nalézá ve své horlivosti a lásce k duším odvahu, aby vstupujíc do domů neřesti, vytrhovala dívky z bahna, očišťovala je na svém čistém srdci a darovala je Bohu. Jsouc na sebe přísná tak, že naše zchoulostivělost nad tím trne, a jen z poslušnosti zanechávajíc ještě přísnějších způsobů kajicnosti, jest k pannám, jež řídí, tolik dobrotivá a umírněná, že vyhovuje vši slabosti jejich přirozenosti a tělesné soustavy. Jsouc tak mírná a tichá, že její životopisec si troufá vyzývati lidi, kteří ji znali, aby řekli,

zda-li ji viděli se hněvati, jsou plna lásky k bloudícím, jest pak rozhodně neústupná a nesmiřitelná, když jde o čistotu katolické nauky, s jejíž neporušenosti by za celý svět neslevila ani čárky.

Taková jest žena, kterou kardinál Rampolla oživil před našimi zraky, žena, která měla tak veliké účastenství v obnově mravů a v pravém prospěchu lidstva v jedné z těch dob dějinných, jež zakuily největších zmatků. Kéž svatý příklad její i těch žen, jež ji obklopují, nás vyburcuje z naší zmalátnělosti; kéž jsou tyto hrdinky našimi ochránitelkami, a kéž se svou hlubokou pokorou nám dají také svou sílu, abychom se dovedly zbaviti tisícerych pout, jež nás váží k malicherným záležitostem světským; kéž nás vyvýší nad nás samy, abychom byly spasitelkami tohoto našeho věku, jako ony byly spasitelkami svého. —

Dějepisné prameny a dílo kardi- nála Rampolly.

Až do nedávna málo se mluvilo o svaté Melanii mladší, ba spíše se nemluvilo. Bylo skoro jen známo její jméno, a tu a tam se o ní zmiňovali, mnohdy nesprávně, ti, kdo se zabývali dobou, v níž byla živa, a kdo psali o některých jejích vrstevnících. Z písemných zpráv o ní byly známy pouze tyto: 1. Zprávy, jež podává ve své sbírce životů svatých Šimon Logotheta, zvaný Metafrastes, spisovatel to X. věku. Na západě sbírka ta byla známa nejvíce v nedokonalém latinském překladě Suriově, v němž jest nemálo chyb dějepisných a chronologických. 2. *Historia Lausiaca* biskupa Palladia, který po přání patricia Lausa sebral rozličné příběhy, kterých byl svědkem na svých cestách. Tento Palladius žil dvě leta v domě Melaniině a psal, co byl viděl a slyšel; po té stránce tedy jeho svědectví má historickou cenu, ale protože vypravuje jen o tom, co viděl svýma očima, nepodává nám úplného obrazu Melaniina. Mimo to původní spis Pal-

ladiův zakusil časem rozmanitých proměn. 3. Báseň XIII. sv. Paulina Nolského o narození Páně, kterou našel Muratori r. 1697 a v níž jsou obsaženy vzácné zprávy o Melanii a Pinianovi. — Krátké zmínky nalézají se roztroušeny tu a tam u sv. Jeronýma, u sv. Augustina a u sv. Paulina, nemohly však pro svou kouskovitost býti základem životopisu naší světice.

Ale tyto neveliké známosti o svaté Melanii mladší se znamenitě rozmnožily, když kardinál Rampolla, meškaje ve Španělsku, našel v knihovně paláce escurialského rukopis, obsahující latinský životopis svaté Melanie z první polovice V. věku, plný vzácných podrobností a psaný slohem půvabně prostým. Spisovatel jevil se v něm zřejmě jako vrstevník a očitý svědek událostí, o nichž vypravuje, čímž rukopis nabýval takové váhy, že učený kardinál neváhal opsati si jej celý vlastní rukou. Ale tento opis z rozmanitých příčin zůstával skryt. Zatím objevovaly se jiné rukopisy neúplné, ze kterých Köhler, Smedt a Bollandisté uveřejňovali zprávy o sv. Melanii, vyplňující mezery jejich zprávami Metafrastovými. Všecky tyto částečné rukopisy zřejmě pocházely z rukopisu escurialského. R. 1900 Bollandisté našli v knihovně barberinské jiný životopis sv. Melanie, shodující se s životopisem latinským v Escorialu, ale psaný řecky.

Máme tedy nyní tyto prameny životopisu sv. Melanie:

a) Escurialský latinský rukopis, kolem něhož se kupí osm jiných rukopisů latinských, a to: 1. v Národní knihovně pařížské, 2. v knihovně chartreské, 3. ve valencienské, 4. brusselské, 5. a 6. v douaiské, 7. v montecassinské, 8. v corsinské v Římě.

b) Řecký kodex knihovny barberinské.

c) Metafrastův životopis řecký s rozličnými překlady latinskými.

d) Historia Lausiaca biskupa Palladia.

Tyto doklady kardinál Rampolla kriticky prozkoumal a rozřídil podle jejich původu, pokud bylo lze o něm souditi, dáváje arci první místo rukopisu escurialskému a barberinskému, které obsahují úplný životopis sv. Melanie, kdežto ostatní jej podávají namnoze kouskovitě. Jmenované dva rukopisy liší se sice v jednotlivostech, ale v podstatě se úplně srovnávají, majíce ten společný ráz, že se zdají býti psány od osoby, jež světici dobře znala. Z té příčiny kardinál Rampolla se domníval, že oba pocházejí z původního životopisu, který napsal, nejspíše latinsky, kněz Gerontius, jenž byl dlouhá leta ve společnosti Melaniině, a ježž o to požádal nějaký biskup západní, nejspíše africký, k němuž se Gerontius často obrací. Opisem a překladem tohoto životopisu byly by rukopisy escurialský a barberinský; escurialský byl by starší, pocházeje přímo z původního životopisu, kdežto řecký byl by pozdějším přepracováním, kterému se mimo to mezi VI. a IX. stoletím dostalo ještě

některých přídavků, jež však osvětlují v některých částech rukopis escurialský, jevíci tu a tam stopy krácení.

Posoudiv kriticky také životopis Melaniin, jež podává Metafrastes a jenž pochází z řeckého barberinského, prozkoumav dále rozmanitá vydání, ve kterých se nám zachovala Palladiova *Historia Lausiaca*, sepsaná dříve než ostatní životopisy a na nich nezávislá, která obsahuje leckteré vzácné zprávy o Melanii mladší, kardinál Rampolla uveřejnil tyto prameny v takovém pořádku: 1. Latinský životopis escurialský, opatřený pod textem různými čteními nevydaných rukopisů latinských v jiných knihovnách; 2. řecký životopis barberinský s italským překladem a s rozdíly, jež jsou mezi tímto rukopisem a životopisem Metafrastovým, který od něho pochází; 3. zprávy Palladiovy „*Historia Lausiaca*“ podle dvou řeckých textů, jež se nám dochovaly, a latinský překlad jáhna Paschasia, zachovaný nám jakožto *Paradisus Heraclidis*.

Tuto sbírku vzácných dokladů opatřil pak kardinál Rampolla hojnými a učenými poznámkami, které podávají zajímavé zprávy o osobách, s nimiž se naše svěťice stýkala, a o mravech a obyčejích její doby. Jeho dílo bylo pramenem a základem vyprávění života sv. Melanie mladší, jež se v této knize podává čtenářům.

Kapitola I.

382—383.

Patricijský sňatek. — Rod Valeriů. — Křesťanství a pohanství čtvrtého věku. — Oběť Melanie starší. — Valerius Publicola. — Albina Ceionia. — Narození Melanie mladší.

Kolem r. 382, když již císařství římské slyšelo ve vzduchu hrozebný hukot bouře, jež měla vpádem barbarských národů zpuštěniti říši, jedna z předních patricijských a senatorských rodin římských, a snad první mezi nimi vznešeností a bohatstvím, rodina Valeriovská, slavila svatbu posledního potomka své hlavní větve, totiž Valeriů Maximů. Rod Valeriů se honosil, že pochází od onoho Valeria Publicoly, který spolu s Brutem byl prvním konsulem římské republiky, když Řím svrhl jeho posledního krále, násilnického Tarquinia. Pod srázem Tarpejským Valeriové mohli ukazovati místo, kde praotec rodu jejich byl si postavil dům stkvělý jako sídlo královské, a dal jej zbořiti, jakmile zaslechl, že se to lidu nelí-

bilu, a pod Palatinem místo, kde lid, uznávaje velikomyslnost svého konsula, byl mu zbudoval palác neméně skvostný než onen. Nyní však také tento palác již nestál; plameny požáru Neronova jej zničily, a Valeriové, jejichž moc a bohatství rostly věk od věku, postavili si na Coeliu nový palác, jenž nádherou překonával kteroukoli jinou budovu toho Říma, který již byl tolik zvyklý přepychu svých patriciů.

V paláci všude se spatřovaly nejvzácnější druhy mramoru, vyleštěného, že se téměř od něho svítilo. Mramor se vypínal uměleckými tvary ve velkolepých loubích vnitřních dvorců, vyzdobených hlavicemi a poprsími, mramorem rozličných barev byly obloženy stěny širých dvoran, mramorem se pestřily v půvabném souladu barev a obrazů podlahy, z mramoru byly skvostné nádržky, do nichž padala křišťálová voda pleskajících vodotrysků, mramor se svítil v místnostech lázeňských, a utvářen jsa v sochy a poprsí, dával v jejich paláci nový život podobám vznešených osobností prastarého rodu. A vedle bohatství hojných mramorů bylo všude po síních, po knihovnách, po jídelnách roztroušeno bohatství zlata a drahého kamení a uměleckých děl takových a takové ceny, že byla by zastínila palác císařský: malby z nejkrásnějších, jimž se divil Řím, sochy nejlepších umělců starých i nových, a převeliká hojnost nábytku, a nářadí vybraných tvarů a z nejvzácnějších lá-

tek. Uprostřed paláce, hodného rodiny panovnícké, nádherná kaple, s absidovitým zakončením a vyzdobená mosaikami, hlásala, že křesťanství bylo vešlo do této bohaté rodiny. Udržováním, ne pouze slušného pořádku, ale vší velkoleposti těchto skvostných příbytků, zaměstnávaly se zástupy otroků, eunuchů a služebnic, poslušných každého pokynu jediného pána, a z nesmírných statků v Latii, v Campanii, ve Španělech a v Africe scházel se nadbytek poplatků a dávek, rozmanitých podle rozmanitých podnebí a živností, jež provozovali otroci, usazení na oněch rozlehlých pozemcích.

Jediným dědicem tolikerého a tak velkého bohatství, ženichem, jemuž se obdivovali a jehož záviděli jeho nevěstě, byl jinoch, jemuž právě docházel šestnáctý rok jeho věku. Jmenoval se podle praotce svého rodu Valerius Publiccla, a vedle svého majetku a zděděné urozenosti mohl se také honositi veřejnými hodnostmi, dědičnými ve své rodině, a vznešenými svazky příbuzenskými, protože jeho otec, Valerius Maximus, jenž mu zemřel, když byl ještě dítětem, byl kdysi vyslancem římského patriciátu u císaře Constantia a potom prefektem římským, jako i mezi předky svými nalézal dlouhou řadu prefektů, kdežto po matce, která byla z rodu Antoniů, byl spříbuzněn s nejvznešenějšími rodinami římskými a španělskými, a po babě své, sestře to Gally, manželky Constantiovy, byl švakrem císaře

Juliana. On sám již v šesti letech byl jmenován praetorem římským, a ve společnosti, prostřed níž vyrůstal, vsál do sebe, maje jinak mnoho velmi pěkných vlastností, nezřízenou lásku k takovéto světské velikosti.

* * *

Římská společnost té doby ukazovala vskutku nejkřiklavější protivy. Křesťanství, jemuž ediktem Konstantinovým se dostalo svobody, vyšedši z katakomb a jsouc veřejně provozováno, vnikalo ponenáhlu do celé soustavy společenské, a tichou, ale vytrvalou prací se snažilo prokvasiti zákony, mravy, všečen život. Povšechná láska, bratrství všech lidí vespolek, důstojnost a velikost každého života lidského, vznešenost odpouštění utrpených křivd, pohrdání statky pozemskými, vše to nahrazovalo ponenáhlu nauky pohanských filosofů a jímalo mysl i srdce, vábené tím světlem; hvězda víry křesťanské rozjasňovala se víc a více na obzoru, pod něž zapadala hvězda pohanství, ale ne bez křečovitého zachvívání a vzpouzení ve svém umírání. Jistí duchové nemohli se odtrhnouti od pohanství, jež se jim zdálo býti jako srostlé s veškerou velikostí starého Říma; jsouce prázdní občanských ctností svých předků, Římané čtvrtého století přičítali slávu svých praotců nikoliv jejich vynikajícím vlastnostem, nýbrž jejich božstvům, a místo aby následovali starořímské prostoty

a přísných mravů, zatvrzele se přidržovali modlářských podání a zvyků dávného pohanského Říma; mnozí patricijové mimo to byli obzvláště oddáni pohanství jakožto zdroji jejich úřadů a důstojností. Společnost pohanská a křesťanská stály tedy vůči sobě mísíce se navzájem, tak že často v téže rodině vedle horlivých křesťanů byli fanatictí pohané, a kněží pohanských božstev vedle pomazaných Páně. Tento styk měl v sobě cosi dobrého, protože tímto způsobem křesťanství se mohlo snadněji šířiti a vnikati svým duchem trochu také do řad pohanských; ale s druhé strany způsobil nemalou škodu, protože sbory křesťanské se ponenáhlu kazily; mnozí obraceli se na víru jen aby se zavděčili císařům a pod křesťanským zevnějškem zachovávali ducha pohanského; jiní byli ovšem křesťany z přesvědčení, ale slabí a vábení lehčími mravy pohanskými; všichni tací falešní nebo polovičatí křesťané uváděli do křesťanství větší neb menší díl pohanství. „Můžeme doufati,“ volal sv. Augustin, rozlíostněný takovým podíváním, „můžeme doufati, že takovýmto způsobem získáme svět Ježíši Kristu?“ A pokračoval, napomínaje slovy, jež by se mohla opakovati také dnes vůči tak mnohým, kteří matou lásku k bloudícím se slabostí proti bludu. „Buďte laskavi,“ mluvil, „vůči osobám pohanským, ale co se týče jejich blouznění, ukazujte, že je rozhodně odsuzujete. Poněvadž jste křesťané,

vyhýbejte se jejich slavnostem, vyhýbejte se jejich radovánkám.“

Takovým způsobem počala se mezi křesťany objevovati pohanská pýcha a rozkošnictví, jehož nelze vylíčiti; jediným zaměstnáním patriciů v těchto dobách bylo baviti se, hodovati, obklopovati se doma i venku zástupy otroků, oblékati se v nejvzácnější roucha, ověšovati se skvosty, vyhledávati bohatství a nezasloužených důstojenství; chtivost zlata a rozkoší byla pramenem ustavičných zločinů a takových hanebností v palácích velmožů římských, že sv. Jeroným zakazoval dívkám křesťanským docházeti tam. Lid byl takový, jaký mohl býti pod vlivem takového patriciátu: líný, oddaný obžerství, prodejný, chtivý jen rozkoší a divadel, která mu bohatí zadarmo opatrovali, nízce pochlebující mocným, kteří zase se nadýmali pýchou, a nemajíce slávy vlastní, honosně se vynášeli slávou svých předků. A tolik pohanské pýchy vniklo i do řad křesťanských, že císařové, i když byli křesťany, nedovedli se vzdáti některých frasovitostí, které jim dávaly přívlastky, hodící se spíše pohanským božstvům nežli křesťanským panovníkům, a to přes to, že svatí biskupové, jako Ambrož, Cyrill, Jan Zlatoústý, je poučovali o mezích, které Bůh položil také jejich důstojenství, a že Augustin jim nakreslil krásný obraz knížete křesťanského.

A přece prostřed společnosti tak zkažené, prostřed takové směsice živé víry kře-

sťanské a pověr a mravů pohanských, kdy mimo to rozmanitá kacířstva se rodila z lůna církve, jež konečně byla sprostěna zevnějšího pronásledování, a znova jí hrozila, v tomto čtvrtém věku přece spatřovaly se zjevy, jež byly podkladem dobrých nadějí: lid křesťanský dokonale se srovnával se svými biskupy v příčině prostředků, jichž bylo užívat, aby pravá víra zvítězila, vládcové pak křesťanští učinili s náboženstvím pevný a podivuhodný spolek. Stát, jenž stal se křesťanským, uznával, že pole činnosti církevní liší se od pole působnosti státní, ba ještě více, císařství, věříc v božský původ a v božský účel církve, uznávalo při ní důstojnost vyšší než jest důstojnost jeho vlastní. Panovníci ochraňovali náboženství, kdežto zase osvícení mužové po jejich boku je vedli. Mnozí z těchto mužů vynikali svatostí života, všichni pak těsně se řadili kolem stolice Petrovy, takže některé jejich výroky v této příčině staly se navždy slavnými: „Kde Petr, tam církev,“ říkal Ambrož; „Řím promluvil, pře jest rozhodnuta,“ tak usuzoval Augustin; „Vím, že církev jest založena na jediné skále; kdo se přidržuje stolice Petrovy, ten jest můj člověk,“ tak volal Jeroným.

A ovšem také v tomto věku jako ve všech ostatních církev ukazovala, a to nejen na lidech sloužících oltáři, nýbrž i v zástupech svých věřících svou sílu, rodící a pěstující svatost. Vedle zuřivých pohanů,

vedle křesťanů polopohanského života byly tisíce duší, které dychtily, aby dokonale ukojily svou žízeň v čistém prameni, jenž vyvívá ze skály křesťanské, a které si žádaly činiti na sobě skutkem ideál dokonalosti, obsažený v evangeliu. Tito lidé, bytosti to spíše nebeské než pozemské, v jejichžto žilách tekla krev mučedníků ještě teplá, zanechovali se na hrobech svých hrdinných předků horcucí touhou, aby směli všechno dáti pro Boha, a protože již minuly doby, kdy se pro něj obětoval život, chtěli se pro něj aspoň zbaviti všech věcí, které činí život příjemným; odhazovali své bohatství do rukou chudých a opouštějíce své paláce, své drahé, odcházeli daleko z vlasti své, aby žili život modlitby a pokání na pouštích, jež oživovali kláštery, nebo v Palestině, kde jim každý kámen mluvil o božském Spasiteli a kde jejich věřící srdce si nalézala novou vlast. Snad sám hnus té společnosti, v níž byli živi, vzbuzoval v duších čistějších nebo v těch, jež vybrednuvše právě z toliké zkázy, s hrůzou pohlíželi na nebezpečenství, že by tam opět mohli zapadnouti, touhu po vzduchu, v němž by se lépe dýchalo, a zároveň jakousi vnitřní potřebu, odhoditi od sebe s pohrdáním ty věci časné, jež činíce člověka svým otrokem, dovedou ho tolik snížit. Svatý Athanasius, přišed svého času do Říma a vypravuje vznešené společnosti římské o ctnostech svatého Antonia, tenkrát ještě žijícího, jakož i o ctnostech pro-

vozovaných v klášteřích egyptské Thebaidy, vzbudil v lepší části římského patriciátu lásku k životu asketickému, a tak nemálo přispěl k rozdmýchování onoho zanícení pro život mnišský. Opravdu se zdálo, že jakási nakažlivá žízeň připadla na duchy, žízeň po ctnosti, a to nikoliv po ctnosti průměrné, ale přímo po ctnosti hrdinné, která se stavěla proti žízni po bohatství, po hodnostech, po rozkoších, rakovině to oné doby. A tak množství křesťanů římských se obracelo do krajin východních, chtějíce tam přísným způsobem života činiti pokání, někteří za viny své vlastní, všichni pak za viny a hanby své vlasti.

* * *

Mezi ženami, které nejprve pocítily zanícenou touhu po chudobě a pokání, a prostřed bohatství a nádhery snily o nedostacích prosté celly na poušti, nalézáme matku našeho Publicoly, Melanii Antonii, jež sluje starší, aby se rozeznávala od své vnučky. Provdaž se ještě mladá za Valeria Maxima, právě když byl jmenován římským prefektem, poznala vrchol slávy a hodností světských, vyjímáme-li lesk koruny. Ovdověvši ve dvaceti a dvou letech, vešla do Říma, následujíc mar svého manžela a dvou synáčků, jež jí smrt také uchvátila, a byla již sama u sebe ustanovila, že opustí svět a vymění skvostné roucho vznešené dámy za hrubou řízu mnišskou. Všecko její přibuzenstvo, hojné bohaté a mocné, které po-

kládalo za společnou hanbu ponížení jednoho svého příslušníka, povstalo proti ní a urputně se vzpíralo provedení jejího úmyslu. Ale nejkrutější zápas bylo jí jistě podniknouti ve vlastním nitru s přirozenou bolestí mateřského srdce, neboť po svém boku spatřovala ještě jednoho synáčka, svého prvorozeného, Valeria Publicolu, jemuž bylo tenkrát teprve šest let. Přece však hlas boží byl v ní mocnější než kterýkoli jiný. Jak jí zákony ukládaly, vyhledala dítěti mezi příbuzenstvem poručníka, ale potom, co se týkalo jeho vychování, svěřila je se vznešenou věrou úplně Bohu, pro nějž jediného se odtrhovala od něho, a jednoho dne bylo v některé basilice římské viděti tuto mladou matku, ana, snad na hrobě některého mučedníka, snad do rukou papeže Damasa dává Bohu tento útlý předmět své lásky, ne aby vyrůstal v služebníka svatyně, jako kdysi Anna posvětila Bohu svého Samuele, ale aby Bůh ráčil mu býti dvojnásobně otcem a učiniti jej člověkem podle srdce svého. „Vytrhla si z prsou,“ dí sv. Paulin Nolinský, „svého jedináčka a uvrhla jej do klína Kristova, aby Bůh sám byl mu pěstounem.“

A v této příčině odevzdala se Bohu tak dokonale a spolehlivě, že po celou dobu jejího života v poušti se jí nezachtělo, aby poručila některému příbuznému vychování svého miláčka, aniž o tom chtěla kdy mluvit. Bylať by to považovala za jakési viklání své víry, neboť ne do rukou člověko-

vých byla odevzdala svá práva mateřská, nýbrž jediné do rukou Otce nebeského.

V naší době slabé víry bude se bezpochyby zdáti těžko chápati heroismus takové oběti, a jeden moderní spisovatel, Thierry, činí z ní Melanii výtku; ale vrstevníci její, soudcové zajisté povolanejší, se jí obdivovali, a církevní Otcové takové vážnosti, jako Jeroným neb sv. Paulinus Nolský, vynášeli ji velikými chválami. V době, kdy Bůh ví kolik jiných matek ztrácelo tak přirozený a zároveň tak vznešený cit lásky mateřské ve víru marností a vášní, v době, kdy Bůh ví kolik matek obětovalo své syny ctižádosti, nebo ovdověvše, zapomínaly pro novou lásku na děti z prvního manželství a uvrhoval je v ruce otcům často nelidských, tato služebnice boží vyvyšuje lásku mateřskou a činí ji čímsi nebeským, vylučujíc z ní všeliké potěšení citové; zůstavši na zemi bez opory, nechce zde dole jiných ochránců, nýbrž utíká se se svým dítětem do klína božího; chce se úplně obětovati pro Boha, a žádá si za to od něho, aby choval jejího miláčka v náručí a laskavě ho opatroval, ukazujíc tím světu, že úřad mateřský jest tak vznešený, že jediný Bůh může v něm býti jejím zástupcem. S takovým rozmachem víry Melanie starší vystupuje na takové výšiny, že jí tam nelze následovati, aby nám nedošel dech — to dlužno vyznati; ale s těchto výšin padá na obecnou cestu lidskou jakési světlo rajske, které osvětluje

povolání matky křesťanské, ukazujíc, že ono jest proto tak vznešené, že jeho důstojnost, jeho práva i jeho povinnosti mají své prameny ne v pouhé přirozenosti, nýbrž v Bohu; učíc, že matky v příčině zacházení se svými dětmi mají záviseti jediné na vůli boží a ne na ohledech lidských ani na popudech, vycházejících z pouhého citu přirozeného; připomínajíc, že co se týče výchovy dětské, matky mají činiti vše, co mohou, ale pak mají všeho očekávat od Boha, protože jediné od něho pochází milost, která dovede zúrodnovat jejich přičinění, a protože on, chce-li, také bez nich může všechno učiniti, kdežto ony nevykonají sebe menší věci ku pravému prospěchu svých dětí, nebudou-li spojeny s ním.

A Otec nebeský, jemuž se někdy líbívá žádati na hrdinných duších hrdinných obětí, jenž však nedává se ve velikomyslnosti překonávati, nezklamal důvěry, s níž se jeho služebnice k němu obrátila. On ostražitě opatroval svého svěřence a s takovou mateřskou péčí pracoval o duši malého Publicoly, že by hoch nebyl mohl prospívati lépe, kdyby se matka nebyla ani na den od něho vzdálila. Mladý syn Melaniin byl vzorem mladého patricia a výtečným křesťanem; jsa poctivý a spravedlivý ve všech záležitostech, neposkrvněných mravů, vzdělaný, nedůvěřující sám sobě, pokorný i uprostřed nádhery, dobrotivý neobyčejnou měrou, zasloužil si, že Beneventští, u nichž byl vladařem, vy-

dali mu svědectví, že byl „ke všem laskav a ode všech milován, stejně jsa ušlechtilý jako spravedlivý“, a sv. Paulin mu vzdal chválu jakožto „dokonalému následovníku Kristovu a člověku Kristu oddanému“. Také sv. Augustin jej miloval, a Publicola často mu psával jako otci i jako knězi, žádaje ho o rady, zjevuje mu se synovskou důvěrou své úzkostlivosti a pochybnosti v příčině jakýchsi přísah, které barbaři ještě pohanští, sousedící s jeho nesmírnými statky v Numidii a v Tripolsku, činili, slibující, že nebudou jeho majetku škoditi. V této korespondenci jeví se duch útlého svědomí a mysl dobře obeznámená se svatými písmy, a biskup hipponský, odpovídaje mu, nazývá ho „milovaným synem“.

Prostřed tolikerých ctností jediná slabůstka byla při mladém patriciovi, taková arci, že ač by se byla jistě zdála velmi velikou přísnému oku takové matky, jako byla Melanie, leckteré dobré matce dnešní by se zdála pranepatrnou maličkostí. Publicola, jsa si vědom, že je nejvznešenější a nejbohatší mezi římskými senátory, miloval vášnivě bohatství a nádheru, spojenou s jeho společenským postavením; a ačkoli na to nebyl pyšný, takže sv. Paulin Nolský mohl o něm říci, že neměl-li ve svém zevnějším oděvu vznešené pokory své matky, jistě měl ji v srdci, přes to přese všechno cítil se šťastným, že mu náleží nejskvělejší palác římský, tak nádherný že by byl hoden pa-

novníka; radoval se z pomýšlení, že nelze sečísti otroků, kteří pracovali na jeho pozemcích a bydlili v jeho venkovských osadách, z nichž každá byla jako malé město; přičiňoval se, aby udržoval lesk svého jména a rád se ukazoval jako první mezi patricii, maje vozy lesknoucí se drahými kovy, s koni skvěle vyšnořenými, a odívaje se v hedvábná roucha se širokými zlatými výložkami. Také k manželství vábila jej kromě lásky k Albině, jeho mladé nevěště, touha, aby zajistil svému nesmírnému bohatství dědice, jenž by v budoucnosti zachovával a rozmnožoval velikost jména Valeriů, jemuž přidávalo nového lesku příbuzenství, ve které chtěl vejíti svým manželstvím. Také Albina zajisté pocházela z prastaré a vznešené rodiny. Náležela k rodu Rufiů Ceioniů, původu etruského, který byl sešvakřen s císařem Konstantinem a jehož členové svého času také byli zastávali nejvyšší důstojnosti jako prefekti a konsulové, ale zvláště jako pohanští kněží, protože rod Ceionský nebo aspoň větev, k níž náležela Albina, ještě nebyla přijala křesťanství. Bába Albinina, Cecina Lolliana, manželka Rufia Ceciny Volusiana Lampadia, byla kdysi kněžkou Isidinou, a její otec, Publius Ceionius Albinus, byl vrchním knězem Vestiným, a byl postavil této bohyni vlastním nákladem basiliku. Ale matka byla křesťanka zbožná a horlivá, takže sv. Augustin velice si jí vážil, a na ničem jí nezáleželo tolik, jako na tom, aby

přivedla celou svou rodinu ke křesťanství. Podařilo pak se jí to při dvou dcerách, Albině a Lactě, jež byla o mnoho mladší než Albina; co se týče synů, Volusianus, starší, přidržoval se ovšem jako otec jeho pohanství; nebyl však fanatikem a jsa v každé příčině vzdělaný, zabýval se také náboženstvím křesťanským, mívával o něm učené rozpravy se sv. Augustinem, s nímž si dopisoval, a spolu s tribunem a notářem císaře Honoria, Marcellinem, jehož přátelství matka jeho i sv. Augustin neustávali ho doporučeti; byl také přítelem Possidia, biskupa města Calamy v Africe, a Paulina Nolského, jenž mu věnoval jednu svou báseň, vybízaje ho, aby se zřekl pohanství. Přes to přese všechno, přes velikou žalost matčinu i svých dobrých přátel, Volusianus setrval v starém náboženství, ne tak z přesvědčení jako spíše z nátlaku pohanské strany římské šlechty, která ho zdržovala, aby se nestal křesťanem.

Volusianus měl ještě dva mladší bratry: Decia, který se nejprve oddal povolání vojenskému a vyšším studiím, a později byl vladařem v Campanii, posléze pak kvestorem a prefektem římským; a Řehoře, který jako konsulár spravoval provincii picenskou a flaminijskou a to tak dobře, že obyvatelé města Forumnovum mu z vděčnosti postavili sochu. Není však o žádném z nich známo, ke kterému náboženství se hlásili.

Jakožto horlivá křesťanka a rmoutíc se,

že její rodina byla oddána modlářství, matka Albinina jistě asi se závistí patřila na rodiny sešvakřené s rodem Ceionijským: na rod Furiů a na rod Claudiů, do kterých již křesťanství proniklo a z nichž první ze sebe vydal horlivého senátora Pammachia, druhý dvě svaté sestry Marcellu a Asellu.

Ale čas, o kterém píšeme, také ubohé choti vrchního kněze Vestina přinesl den radosti a naděje, neboť její Albina se spojila sňatkem manželským s křesťanem z rodiny horlivě křesťanské, a snad leckdy, plačíc ve svém domě, kde nebylo oltářů pravého Boha, s útěchou matka Albinina vzpomínala na kapli v onom nádherném paláci na Coeliu, kde manželka Valeria Publicoly mohla se po libosti modliti za otce i bratra modláře, očekávajíc, že s hlasem jejím se brzy snad spojí hlas nevinné bytosti, kterou jí Bůh daruje.

Zdálo se skutečně, že vroucí přání Valeria Publicoly se brzy stane skutkem, a ač oba manželé mohli se již nazývat šťastnými, zdálo se, že jejich štěstí brzy dojde dokonalého doplnění. Albina již v prvním roce svého manželství se směla těšiti nadějí, že dá rodu Valeriů nového potomka, jenž by dále udržoval jméno a slávu svých předků. Jistě asi všecken dům byl plný velikého a napjatého očekávání, a všechno mocné příbuzenstvo bylo asi účastno radosti mladých manželů. Taková jest v lidech touha, aby učinili věčným to, co přirozeně

má míti konec a nad čím snad již visí, jako visel tenkrát nad Římem a jeho nejmocnějšími rodinami, meč Damoklův!

Na konci roku 383 Albina se stala matkou, ne však nového Valeria Maxima, nýbrž útlého děvčátka, které nicméně bylo přivítáno s velikou radostí jako první závdavek potomstva, a kterému při křtu svatém bylo dáno jméno báby jeho: Melania.

Kapitola II.

383—397.

Dědička Valeriů. — Její vychování. — Vzdělání dam římských ve IV. věku. — Pánenství v církvi. — Marcella a život klášterní v Římě. — Duševní vývoj Melaniin.

Mužský dědic, kterého si Publicola tolik přál, nepřišel. Melanie zůstala jediným dítětem, a k ní se obracela všechna láska obou rodičů, a všechna, dlužno to vyznati, ctižádost otcova. Ve svých myšlenkách si již představoval dceru jakožto budoucí nejprvnější dámu římskou, která by jednoho dne vešla v manželství, jež by nepřevadlo bohatství Valeriů do jiného rodu, nýbrž zachovalo je v téže rodině, byť třeba při jiné větvi. Vůbec v budoucí manželství své dcery Publicola skládal všechny své naděje na slavné

potomstvo, které byl dříve skládal ve svůj sňatek s Albinou. Děvčátko bylo tudíž vychováváno jako dcera královská. Všecko, čeho užívala, bylo nejvzácnější, od hebkého plátna, jež halilo její útlé tělo, až k brokátovým a zlatem vyšívaným šatům, příliš těžkým té postavičce, od nábytku její ložnice až k nádobí a vybraným pokrmům, jež byly před ní kladeny na stůl. Když se někam ubírala, otroci a otrokyně, služebníci a přátelé a příživníci veliké a mocné rodiny se klaněli jako před dědičkou trůnu, nejvznešenější dámy římské se usmívaly jejím rozmilým dětským nápadům, myslíce již snad každá ve svém srdci, jakými cestami by ji mohly jednoho dne dostat za snachu, a kdož ví, kolik lidí jí závidělo, vidouce ji obklopenou takovým leskem, vyrůstající po boku dobré matere a otce, který se zdál žíti jen pro ni, aby ji učinil bohatou a šťastnou! A měly příčinu záviděti jí — nejen pro vezdejší statky, ale také pro mnohé dary, které ji zdobily. Bylať opravdu krásná, bystrého ducha, povahy jaksí mužně pevné, a zároveň tak příjemných způsobů, tak lahodné vlídnosti, tak ustavičně jasného vzezření, že byla každému milá. Takové dary, rostouce v ní s lety, rozmnožovaly víc a více naděje, které v ní skládal otec, jenž také chtěl, aby se jí dostalo nejdokonalejšího vzdělání, jehož římská dívka mohla býti účastna.

A toho, čím římská dívka z vynikající

rodiny čtvrtého věku měla nabýti žádoucího vzdělání, nebylo tak málo, jak by si snad někdo myslel. Musila znáti latinu a řečtinu, a to nikoli povrchně, nýbrž musila si osvojiti důkladnou známost celého ústrojí těchto jazyků i jejich literárních projevů; musila studovati grammatiku, řečnictví, básnictví, matematiku, filosofii, hudbu a musila se také učiti řádně tkáti a vyšívati. A skutečně v této době spatřujeme jak u křesťanů, tak u pohanů nemálo žen vynikajících vědomostí: pohanskou filosofku Hypatii, kterou Synesius Cyrenský, jenž později byl biskupem v Ptolemaidě, nazýval matkou a učitelkou; Athenaidu, již nalezneme na trůně byzantském; Pulcherii, její švekrůši; onu milou kněžnu Serenu, jejíž rozkoší bylo čítati Homera a Virgilia a dávatí svým císařským bratrům darem výšivky svých rukou; a posléze celou řadu vdov a panen katolických, které mimo latinu a řečtinu se pilně zabývaly hebrejštinou, a tak se zahloubávaly do studia svatých písem, že sv. Jeroným se leckdy divíval námitkám, které mu činily jeho žáčky; neboť církve ke vzdělání ženskému literárnímu byla připojila také vzdělání mravní a náboženské. A mladé křesťanky zabývaly se studiemi náboženskými tak vážně a důkladně, že naše dnešní dívky, zvyklé ke všemu jen přivoněti a při všem se spokojovati povrchností, by takového zaměstnání brzy nechaly. A chápeme, kterak takové studium, nalézajíc dobré nadání a

předchozí důkladné studium věcí světských, mohlo dáti církvi Marcellu a Pavlu, kterým pak se obdivovala století následující. Sv. Jeroným, který Laetě radil, aby dala svou dceru Pavlu vyučovati skládání řeckých veršů, chtěl v příčině vzdělání náboženského, aby dívky tak říkajíc již od kolébky se učily milovati svaté knihy nad drahé kamení a vzácná roucha a aby se učily z paměti odříkávati jména všech proroků a svatých apoštolů; dojdouce sedmého roku, měly se učit nazpaměť žalmům; potom Příslovím Šalomounovým jako učebnici moudrého života, knize „Kazatel“, aby se naučily pohrdati světskými marnostmi, knize Job, aby si z ní vzaly příklady trpělivosti v životních útrapách; posléze měly přejíti ke svatým evangeliím, jichž pak již nikdy neměly odkládati, a osvojiti si poklady Skutků a Listů apoštolských. Když by jejich duše byly takto dobře vyživeny takovými knihami, potom chtěl jim dávat do rukou Proroky, knihy Mojžíšovy s dvěma následujícími, Knihy královské, knihy Paralipomenon, knihy Esdrášovu a Esther, naposledy, když již se dalo předpokládati, že budou chápati smysl mystický a duchovní té knihy, Píseň Šalomounovu. Dospělým přikazoval mimo to, aby čítaly výklady písem svatých, sepsané od církevních Otců. Nebyl by tento program biblických studií dokonalý také pro muže? Již sama osnova takového čtení písem, jak jest tu vyložena, snad má dnes při sobě

cośi těžkého pro všecky, a ducha ženského přímo drtí, neboť náš věk pokládá ženu za povrchní od přirozenosti, činí ji tímto názorem opravdu povrchní. Zdá se, že sv. Jeroným smýšlel jinak, a jinak smýšlely ony ženy IV. věku, které se ochotně a s radostí dávaly na takové důkladné a vážné studie. Zaměstnání to nečinilo jich sebe méně zasmušilými a zamračenými, nýbrž naopak, odtud pocházel ten lahodný půvab chování, to jasné vzezření, svědčící o nevinosti a hlubokém pokoji, ta milá veselost, která přísnou vážnost jejich života činila tolik vábnou. Tyto ženy byly opravdu, abych se tak vyjádřila, prosyceny naukou katolickou a slovem božím, obsaženým ve svatých knihách; ony žily a dýchaly s církví, neboť modlitby církevní bývaly jejich modlitbami obyčejnými, a způsob, kterým se vyjadřuje církev, byl jejich způsobem vyjadřování, jemuž se učily, o němž přemýšlely, jež si osvojily od dětství. Toto hluboké studium bylo chlebem jejich ducha, činíc je statečnými a utvrzujíc jejich ctnost; místo aby se proto nadýmaly, jejich čisté duše, jejich prostá a upřímná srdce v tomto studiu nalézaly pohnutky a pomůcky, aby sestupovaly do propastí nejhlubší pokory; tato obeznanost v duchovních výšinách bibliických odníkala jejich duchu všecku ženskou lehkovážnost a činila jej žádostivým pouze věcí vznešených; tento ustavičný styk s Bohem, s Bohem žijícím ve slově svých knih,

toto ustavičné rozjímání velikosti boží a lidské bídy a té divně vznešené epopeje, kterou jsou dějiny vztahů mezi lidstvem, potřebujícím pomoci a obtíženým vinou, a mezi Božstvím milosrdným a štědrým, toto rozjímání, pravím, je odtrhovalo ode všech věcí pozemských, uvádělo je do jasného světla pravdy, a duším jejich, žíznícím po dobru a spravedlnosti, otvíralo, usnadňovalo a zpříjemňovalo cesty nejhrdinštější dokonalosti. Tak se stalo, že tato doba vídala ženy plné vědomostí a ctností, any s myslí mužně statečnou, se stavějí proti duchu světskému, budují hráz proti záplavě tolikerých věcí zlých, a když nové bludy povstávaly a nepokojily církev, vídala je, any vycházejí ze svého milého mlčení a ústraní a přinášejí znamenitou pomoc biskupům a učitelům církevním, štědře užívající svých statků, svého nadání, svého vzdělání, své moci, kterou jim dal jejich vznešený původ a vynikající svazky společenské, a obětující zkrátka úplně samy sebe na obranu té víry, pro niž jejich předkové kdysi vylévali svou krev.

Melanie, která dle úmyslů svých rodičů měla býti skvoucí hvězdou spíše na nebi světském než na nebi církevním, měla býti vzdělávána hlavně v těch oborech, jimiž by se mohla zastkvívati ve světské společnosti. Jsouc ještě dítětem, na klíně řecké chůvy učila se řečtině, a pěstovala potom tento jazyk spolu s latinským tak důkladně a s takovou láskou, že její životopisec obrací

na ni slova chvály, jež sv. Jeroným napsal o Blesille, dceři sv. Pavly: že když četla řecky, bylo by se řeklo, že latina jest jí neznáma, a naopak, když četla latinsky, bylo by se řeklo, že nezná jiného jazyka. Hlas její, přirozeně lahodný, byl moudře pěstován studiem hudby, a její drobná ruka si osvojovala nevšední dovednost úhledného a podivně krásného písma. Učení vábilo jejího bystrého ducha a mysl předčasně zralou tak, že životopisec její nám ji líčí jako až příliš žádostivou vědění. Nicméně Publicola a Albina, jakkolivěk milovali světskou nádheru, zároveň byli dobrými a i horlivými křesťany; nelze si tedy mysliti, že by byli nechali své jediné dcery bez dostatečného vzdělání náboženského, jímž oba byli tak dobře opatřeni. Do rukou malé dědičky Valeriů zajisté tedy v určité hodiny denní přicházely ty knihy písem svatých, s nimiž její otec byl obeznámen; posvátná manna, která živila vydatným pokrmem ony statečné křesťany, živila zajisté také tuto mladou duši a dávala v ní klíčiti a růsti semenům hrdinných ctností, jež sama ruka boží tam byla nasela. Kdo dovede vypověditi, kterak z listů, od něho vnuknutých, Bůh mluvil k oné nevinné bytosti, která jakoby neznamenal, že jest na zemi, leč že cítila na sobě tíhu jejích pout, která byla na této zemi opravdu ve vyhnanství a myšlenkami vždycky se obracela k vlasti nebeské! Kdo dovede vniknouti v tajemství obcování božího s duší,

kterou chce vyzdvihnouti nad všecky bídy pozemské a učiniti ji všecku svou? Kdo může nachýliti zvědavé ucho k šepotům, jimiž se děje hovor mezi božským Milovníkem a mladým srdcem, v němž se mu zalíbilo? Kdo dovede opakovati slova lásky, jimiž mluví Bůh?

Krásná, bohatá, vznešená, bystrá, vzdělaná, roztomilá byla mladičká dcera senátora římského, poslední potomek slavné rodiny patricijské; a přece nedovedla upoutati svého srdce ke vši této velikosti — naopak, srdce její odvracelo se od toho s nechutí, protože již bylo zahlédlo jinou velikost, protože lesk jiných pokladů byl je již uchvátil! „Daleko buď ode mne,“ volalo její srdce s třináctiletou mučednicí římskou, Anežkou, „daleko buď ode mne, pokrme smrti, neboť jiný Milovník již si mne oblíbil; on zavěsil v uši mé náušnice ceny nesmírné a položil kolem hrdla mého skvostný řetěz; on mi daroval drahé kamení takového lesku, že prachem a popelem jscu proti němu vaše šperky pozemské!“ *) Na tuto bytost, na kterou se byly ihned obrátily ctižádostivé oči otce pozemského, jenž jí chtěl dáti prvenství slávy světské, na tu se zalíbením patřily zraky Otce nebeského, jenž jí chtěl dáti prvenství svatosti a učiniti ji divem své všemohoucí smilovnosti. Ta, jejíž sňatek po-

*) Z církevních hodinek na den sv. Anežky, mučednice a panny, 21. ledna.

dle myšlenek lidského otce měl udržeti lesk jedné rodiny, ve svém srdci se zasnubovala tomu, jenž by ji učinil matkou nesmírné rodiny, rodiny nešťastných podle soudů lidských, vyvýšených škrze ni k veliké blaženosti podle Boha.

Této útlé dívce nebylo souzeno, aby jako mnoho jiných svatých s namáháním odtrhla své srdce od světa; možno říci, že sotvaže byla vstoupila na tuto zemi, hned již dva směry, které se dělily o římskou společnost tehdejší, směr světácký a proud ascetický, ji zasáhly a oba se snažily, přitáhnouti ji k sobě; její čisté zraky ihned se toužebně obrátily po směru vznešenějším; její srdce se třáslo po cestě, kterou šla její bába, mnohem více, než po cestě, již se ubíral její otec; oblékajíc se v nádherná roucha z nejvzácnějších látek, mladá patricijka snila o žíni a hrubém sukně klášterním; požívajíc doma vybraných pokrmů, záviděla kajicníkům jejich postů, a zatím co svět, pozoruje skvělé její dary, jí předpovídal skvělou budoucnost a její příbuzní rádi spolu o tom šeptávali, ona ve své budoucnosti spatřovala jedinou věc s úsměvem: skvoucí bělost panenské lilie.

* * *

Panenství v církvi katolické vždy požívalo převeliké vážnosti. Také manželství křesťanské se nazývá velikým a za velikou

věc jest považováno, ba v řádě věcí přirozených jest věcí nejvznešenější, protože smlouvu lásky a jednoty, sliby vzájemné věrnosti činí si dvě bytosti stvořené k obrazu božímu, jichž duše mají býti chrámem božím, a povocem tohoto spojení má býti plémě jiných bytostí svobodných a obdařených rozumem, jejichž účelem jest, aby v životě svém poznávaly Boha, jej milovaly a jemu sloužily, aby posléze jednou ho v nevýslovné blaženosti požívaly po všechny věky. Jest to tedy spojení vpravdě vznešené a náš Spasitel je posvětil, pozdvihnul je k důstojnosti svátostné. Ale panenství jest ještě vznešenější; onoť jest věcí nebeskou a tolik jest vyvýšeno nad manželství, kolik nebe jest vyvýšeno nad zemi; onoť je spojením bytosti stvořené se Stvořitelem, jím se člověk vzdává i dovolených radostí pozemských a žádá si pouze nebeských, ono znamená odloučení od země, pokud jest možné tvorům, oděným lidským tělem, ono jest zde na zemi následováním života andělského, jest posledním článkem, jenž spojuje život pozemský s nebeským. Manželka obětuje bílý květ panenství a svou schopnost milování, tedy své nejdražší, muži; panna přináší to za obět Bohu; svým účelem tedy tato obět vyniká nad onu tolik, kolik Bůh vyniká nad člověka. Jsouce takto duše panenské úzce spojeny s nebem, zapomínajíce téměř na zemi, na níž jsou ještě živы, mají býti uprostřed lidí již jen jakýmisi anděly

viditelnými, ustanovenými, by jim ulevoval: v jejich bédách, aby se o ně starali v jejich potřebách, aby pracovali o spasení jejich duší. Oběť, již se Bohu dává jedna část lidské přirozenosti, dokonalejší služba jemu prokazovaná, úleva rozmanitých béd lidských — takové jsou užítky stavu panenství, stavu tak nebeského, že jej mohlo lidem zjevití pouze to náboženství, v němž se lidstvo klaní Bohu, který se snížil k člověku, aby ho vyzdvihl až k sobě. Pohané jako v mlze zahlédli krásu panenství a vytvořili si vestálky, úsilovný, ale nedokonalý a nezdařený to pokus mysli, která by byla chtěla vystoupiti na vrcholky ctnosti, ale nemohla. Ale od času, kdy Bůh přijal na sebe lidskou přirozenost z čisté panny a přinesl na zemi ideál čistoty, o němž se světu nikdy nezdálo, od toho času tisíce duší chápaly tento stav v celé jeho dokonalosti, milovaly a volily si jej. Zákon Kristův nikomu panenství nepřikázal, nýbrž učinil je pouhou radou těm šťastným duším, jež si oblíbil, aby je svou milostí vyzdvihl k takovému výsostem; církev pak Kristova obklíčila tyto vyvolené duše posvátnou září zvláštní důstojnosti, považovala je vždycky za nejkrásnější kameny ve své koruně, za skvělý lesk své čistoty, a se všelikou pečlivostí vpravdě mateřskou se starala o vše, čeho bylo třeba k opatrování a k obraně jejich pokladu.

Za dob pronásledování křesťanské pan-

ny trávily život ve svých rodinách, některé bez jakéhokoli zvláštního zasvěcení zevnějšího, jiné, došedše jakéhosi úředního uznání církevního obřadem zahalování. Byl to zlatý věk panen, neboť barvily krví svá bílá roucha, a ještě mladé s radostí se ubíraly na muky, aby daly nebeskému Snoubenci největší důkaz věrnosti, aby za utrpení se mu oplatily utrpením, životem za život, a tak čisty a bohaty zásluhami vzlétly k věčnému spojení. Také patriciát římský posílal tenkrát své členy do tohoto radostného zástupu panen mučednic, a stačí v té příčině jména jako Flavia Domitilla, Praxedes a Pudentiana, Cecilie, Anežka, Sotera.

Když ustala pronásledování, neutuchla v církvi vážnost stavu panenského, který naopak měl ve IV. a V. věku veliké apoštoly. Budiž tu jmenován papež Damasus, jehož sestra Irena byla zasvěcenou pannou, sv. Ambrož, biskup milánský, jenž svou pastýřskou horlivost rozněcoval láskou a úctou ke své sestře, svaté panně Marcellině, sv. Athanasius, který přišed do Říma, užil toho pobytu také k tomu, že dal pannám návod k životu ascetickému, a sv. Jeroným, jenž byl vychovatelem 'přemnohým' pannám. Působením těchto mužů božích láska k panenství se ponenáhlu stávala nadšením, a nadšení to zachvacovalo dívky, které jejich matky zavírávaly doma, by se přespříliš nerozněcovaly řečmi svatého Ambrože, zachvacovalo také mnoho zbožných rodičů

kteří užívající moci otcovské, již jim dávaly zákony a zvyklosti římské, posvěcovali své dcery Bohu již od kolébky, obětující mu je na oltářích mučedníků; někdy dokonce ještě nezrozené zasvěcovali panenství a pak je dávali vychovávat jak žádal život, k němuž byly určeny. Církev arci, omezujíc takovou moc otcovskou, žádala, aby dcery později s plným vědomím a s plnou svobodou uznaly toto věnování, které učinili rodiče jejich, aby nebylo v církvi panen z přinucení. Toto nakažlivé zanícení pro stav panenský bylo v oné době mocným lékem proti obecné zkaženosti. Ponenáhlu však, a hlavně podle návodu sv. Athanasia, počínaly panny vzdalovati se světa, vyhledávati samoty a sdružovati se, vedouce společný život v modlitbě, ve studiu, v pokání, vytvářejíce takto malá společná ohniska, jež později se proměnila v kláštery. Východ první počal se pokrývatí kláštery: v Egyptě město Oxyrynch nemělo jiných obyvatelů než dvacet tisíc panen v rozmanitých kláštorech; v bouřích arianských množství panen alexandrijských vydalo svou krví svědectví Kristovu božství; v Tracii, v Kappadocii, v Isaurii a Galatii, v Persii, ba až ve Skythii a v Indii panenská společenstva se rozmnožovala uprostřed barbarů den ode dne. Z východu hnutí to se rozšiřovalo na západ; Řím stal se jeho středem, a římský patriciát znova dal panenskému stavu nejlepší výkvět své dívčí mládeže; leckdy samy paláce římských patri-

cijek se proměňovaly v místa, kde se panny shromažďovaly. K nim se často přidávaly mladé vdovy, které opustivše svět a posvětivše se Bohu, ujímaly se ochrany a výchovy panen.

Mezi těmito vdovami nalézáme blízkou příbuznou Melaniinu: Marcellu, dceru oné jiné Albiny Ceionie, sestry Volusiana Lampadia, a tudíž tety vrchního kněze Vestina Albina, která se byla přivdala do rodu Claudiů. Provдавši se v třinácti letech, Marcella po sedmiměsíčním manželství ovdověla a rozhodla se věnovati se Bohu; ona a Asella, jak se podobá pravdě, sestra její, byly mezi prvními učednicemi sv. Athanasia. Asella, která již před narozením byla posvěcena Bohu a potom, majíc deset let, sama se mu obětovala, žila v odlehlé světničce rodného paláce; tam se byla sama uzavřela, sotvaže jí bylo deset let, a první její čin byl, že sňala s hrdla svůj zlatý šperk a koupila si posvátné roucho panenské, které jí rodiče až dosud byli odpírali. Jsouc všecka zabrána do věcí nebeských, byla živa v modlitbě, kajícnosti a práci a nikdy nevycházela ze svého osamělého příbytku, leč když se potají ubírávala navštěvovati hroby mučedníků. Co se týká Marcelly, její matka si přála, aby se znova provdala, a také se jí nabízelo skvělé manželství; konsul Neratius Cerealis, strýc caesara Galla a sešvakřený s císařem Konstantinem, si ji zamiloval a sliboval, že ji učiní dědičkou svého velikého

bohatství, jestliže svolí vzíti si ho za muže. Marcella mu odpověděla, že kdyby chtěla vejíti v nový sňatek a ne posvětit se raději Bohu, hledala by manžela, nikoliv dědictví. Zůstala tedy u matky, jsouc jí poslušna také ve věcech, které se jí nelíbily, a zvláště v tom, že podle svého srdce byla by všecko rozdala chudým, kdežto matka chtěla schovávat všecko vnoučatům.

Jakožto žena vynikajících ctností, mocného ducha a velmi milých způsobů, Marcella získala si brzy veliký vliv na jiné patricijky římské; u ní se scházely všechny panny a vdovy, které toužily po dokonalejším životě, a ona jim vykládala navedení k životu duchovnímu, jak je byl sestavil svatý Athanasius. Její dům stal se v Římě ohništěm víry a horlivosti křesťanské, a sv. Jeroným pobýváje nějaký čas ve věčném městě, nemohl nepodiviti se, když si všiml tohoto hloučku svatých žen, které do města nádhery a rozmařilosti přesadily ctnosti, vyrůstající na poušti: ustavičné posty, ač s jistou měrou, zdrželivost od masa a vína, prostý a chudý oblek, žádné zlato, ani prsten nebo pečeť, jak nosívaly vznešené Římanky, život oddálený od světa, ustavičné studium svatých písem. Palác na Aventině byl za nedlouho školou, kam slavný vykladatel písma svatého neváhal přicházeti, aby vysvětloval posvátné knihy ženám; byl jako ústřední knihovna, kde každý mohl obdržeti, čísti a opisovati si po libosti rukopisy sva-

tých písem a nejslavnějších spisovatelů církevních; tam byla první družina panen a vdov, žijících život klášterní, a ačkoliv družina nebyla pravým klášterem, nicméně, podle pochvalných slov sv. Jeronýma, byla příkladem a povzbuzením k rozmnožování klášterů v Římě.

Při narození naší Melanie byla Marcella již v padesátém roce svého věku; Řím, kde víc a více bylo znamenati její vliv, již dávno ji ctil. Působil snad tento vliv také v povolání její mladé sestřenky? Myslíme-li na směr, kterým rodiče chtěli Melanii vésti, musíme předpokládati, že jí asi nedovolovali stýkati se mnoho s horlivou šřítečkou života klášterního. Ale dvě sesterské duše snadno si porozumějí. Jako blízká příbuzná vrchního kněze, Albina, Marcella nemohla nenavštěvovati ob čas domu jeho dcery; jeden pohled Melaniin, jedno slůvko, uklouznuvší jí, jedna otázka, týkající se života v paláci na Aventinu, jeden projev jakési touhy, mohly dostačovati zkušenému oku Marcellinu, aby vnikla do dívčina srdce: duše ženy utvrzené ve službě boží a duše mladé panny, která po službě té toužila, si porozuměly, a kdož ví, zda Melanie v příznivé chvíli neobeznámila své starší příbuzné se všemi svými city a neobdržela od ní rad a povzbuzení k dobrému? Ještě nemožno, aby Marcella, která prospěla tolikerým mladým patricijkám, která později také pracovala o výchování jediné dcery Laetiny, se nebyla

úsilovně snažila býti užitečnou, ne-li jinak, aspoň svou radou, této mladičké své příbuzné, jejíž krásné vlastnosti, jejíž svaté touhy dávaly důvod k nejlepším nadějím v příčině jejího života. Kdož ví, kolikrát asi bohatá dědička z rodu Valeriů hledívala z oken svého paláce s vnitřním hořem na vrch aventinský nedaleko od Coelia, a zírajíc v ta místa, kde se tyčil palác její sestřenice, a vzpomínajíc na její naučení, leckdy asi záviděla těm, které ji tam mohly slýchat každý den. Lze se domnívati, že aspoň z povídání znala všechny ony svaté ženy na Aventině, neboť nebylo možno, aby celý Řím jich neznal a o nich nemluvil, buďto že se jim obdivoval, buď že je haněl. Všem byla známa vdova Pavla, pocházející od Gracchů a Aemiliů, spolu s dcerou svou Eustochium, jež však obě nyní se byly odebraly do Palestiny; všem byla známa Principia, kterou Marcella měla jako za dceru, a Marcellina a Felicitas a Felician a samotářská Asella. Všecky tyto šťastné ženy měly své ústranní, své mlčení, tolik drahé duším, jimž mluví Bůh, měly dlouhé hodiny modlení, hodiny hlubokého studia, samotu, rozradostňovanou přítomností božského Miláčka, měly chudobu roucha, drsnou střídmost pokrmu, pokání, jež ukájí žízeň duše, žádající sobě trpěti pro velikou věc na důkaz lásky své k Bohu, a v hodinách oddechu požívaly sladkosti rozhovorů se sesterskými dušemi, jejichž radost, jejichž odpočinek byly také

pouze u Boha. Ona naopak měla hluk světský a nepříjemnost světských návštěv s planým tlachem; jí bylo údělem, namáhati se pro ukojení pozemské ctižádosti, ukazovati se neustále lidským zrakům, aby se obdivovaly jejímu zevnějšku, slyšeti si stále povídati o nadějích, o zájmech pozemských a z přinucení vésti život rozmařilý.

Jak asi pohled na vrch aventinský tam před ní rozněcoval v ní posvátný ten oheň, jímž duše její hořela, a jak asi zároveň ji mučil! Ale stejné city v ní musilo buditi všechno v onom starobylém Římě. Hroby Anežek a Cecilií, jež mluvily o hrdinkách víry a panenství; amfiteatr Flaviův na patě výšiny coelijské, jehož arena tolikrát nasákla krví mučednickou; protiva mohutného Říma pohanského s jeho chrámy, vítěznými oblouky, lázněmi a loubími, a Říma křesťanského, který nedávno vyšel z úzkostí pronásledování, objevoval se zrakům lidským se svým obloukem Konstantinovým, se svými basilikami a oratořemi, a co den rostl a nabýval větší a větší důstojnosti, ovládaje ponenáhlu onen druhý Řím jakožto vítězství království duchovního nad královstvím hmotné síly; zástupy poutníků ze všech zemí, které od basiliky Konstantinovy, ubírajíce se cestou pod Coeliem, kráčely za Tiber k Vatikánu, aby tam uctily hrob pokorného rybáře galilejského, sama nádhera jejího paláce, táž nádhera, která kdysi obklopovala bábu její, jež vši tou nádhrou pohrdla, toužíc při-

tisknouti se ke kříži Kristovu, sám lesk ná-
vštěvníků jejího vznešeného domu, sama
rozmařilost dam římských, ta pyšná sláva,
jejíž klamnost a prchavost ona jasně po-
znávala, jak velmi asi všecky tyto věci byly
zdrojem hlubokých úvah té mysli již zralé,
jak veliký asi vliv provozovaly na její mla-
dé srdce, jak víc a více asi rozněcovaly její
žízeň po věčných dobrých věcech! I sám
prchavý styk s hříchem, jež jistě pozoro-
vala ve společnosti a jenž se jeví duši tím
hroznějším, čím blíže ona jest u Boha a
spatřuje hřích ve světle božím, ještě více v
ní asi rozmnožoval touhu po dostičinění a
pokání. Kdo vypoví, jaká omrzelost, jaká
nuda a prázdnota asi trápívaly tu duši prah-
noucí po velikých věcech božích, a místo
toho nucenou nositi na sobě jako těžký
řetěz břímě slávy světské? Kdo vypoví, jak
se jí asi protivily ty ony prázdné tlachy, ty
ony rozmařilosti zhýčkané společnosti, jež ví-
dala? Kdo vypoví, jak asi ji trápilo, že sama
také musila se přizpůsobovati takovému roz-
mařilému způsobu života, stále spatřovati
u svých nohou zástupy otroků? Ó kolikrát
asi, pozorujíc ty ubohé bytosti, cítila v sobě
chuť zpřerážeti okovy jejich společenského
postavení, počínati si jako vůči bratrům a
vůči sestrám vůči těm, na jejichž čele víra
jí ukazovala znamení vykoupení Kristova,
vyzdvihnouti je z jejich povrženosti a uká-
zati jim, kterak by mohli býti velikými!

Celý tedy Řím, Řím se svými vzneše-

nými vzpomínkami, Řím se svými příklady svaté povýšenosti a přítomného hrdinství v tolika obrazech. Řím se samou svou marnou nádherou, se svými bédami společenskými a mravními, měl účastenství ve vytvářování této duše a ve větším a větším jejím utvrzování na cestě, na kterou ji Bůh volal. Melanie sama později vyznává, že život římský takovým způsobem působil v její duši, až bude svým duchovním dětem mluvit o ubohých otrocích, natažených ve všelikém nečase na trhu, a vypravovati jim, jak živá vzpomínka na to jí doprovázela až do stáří, tak že tuhé pokání, jemuž se ocdávala, zdálo se jí lehkým proti životu oněch nebožáků.

* * *

Ale Valerius Publicola náležel k otcům, kteří dovedou své ctižádosti obětovati i nejvyšší touhy a štěstí svých dětí. Byla to veliká chyba jeho, jinak dobrého křesťana. Člověk, který se vždycky bával, aby neukřivdil barbarům, sousedícím s jeho statky, nerozpakoval se nikterak učiniti své dceři křivdu největší, odpíraje jí svobody v následování hlasu božího; ten, jež Beneventští nazývali „ke všem laskavým, ode všech milovaným“, vůči své dceři proměňoval se v krutého tyrana, stavě svou nezlomnou vůli jako nepřestupnou překážku mezi její duší a tu vábnost boží lahodně neodolatelnou, jež jest štěstím duši, která jde ochotně za

ní, a neštěstím té, jež jí nedbá. Nutiv své dítě od malička k tomu životu nádhernému a zhýčkanému, jenž se mladé té duši přičil, potom, jakmile dospěla zákonných let, uložil jí, aby vešla v manželství podle jeho dávných snů. Ale komu se podaří vniknouti do panenského srdce a uhodnouti, jakou trýzní jí byl tento rozhodný projev otcovské vůle? Vůle ta rozbíjela její ideály; bytost, jež chtěla míti jediného Boha svým miláčkem, nyní byla nucena spokojiti se sňatkem pozemským. Jak asi ubohá dívka litovala, že minuly doby, kdy křesťanské panny musivaly platiti mučednictvím za to, že se posvětily Bohu! Jak asi její srdce volalo po meči katově, aby, přetna život tělesný, dal její duši svobodu, by mohla letěti na svatbu věčnou! Ale pohříchu, doba katů již minula; Melanii nezbývala ani ta blahá volba, která bývala předkládána dávným pannám: buď svazek pozemský nebo smrt. Jí se otvírala jen jedna cesta, cesta svazku pozemského, a na tu měla býti přivlečena mocí, neboť římské zákony dávaly otci nad dcerou moc velice rozsáhlou. A byla vlastně ještě dítětem! Jsouc sotva ve třinácti letech, obklopena ustavičně otrokyněmi, poslušnými každého pokynu pánova, měla samotna bojovati za svobodu své duše! Její životopisci nám nevypravují, jakými prosbami se asi snažila změnití vůli otcovu, ani zda jí bylo možno obrátiti se o pomoc a prostředkování ke svým nejzbožnějším pří-

buzným: k Marcelle, andělu římského patri-
ciátu, a k Pammachiovi, bratranci matky své,
aniž nám povídají, s jakou úzkostlivostí vy-
čkávala výsledku takových přímluv. Ničeho
se nedovídáme o slzách, které ubohá dívka
vylévala, bdíc dlouhé hodiny potají v do-
mácí oratoři a vyprošujíc si na Snoubenci
panen pomoci, které jí země nemohla dáti.
Nebohá Melanie! I on, jenž láskou svou byl
uchvátil její srdce, zdál se neslyšeti jejích
proseb. I on, jenž vložil do jejího srdce ta-
kovou touhu po štěstí věčného panenství,
nyní jí toho štěstí odpíral, proto ovšem,
že chtěl, aby ona, jež byla ustanovena za
dobrovolnou smírnou obět za poblouzení a
předsudky své společenské třídy, již na po-
čátku pila největší hořkost jeho kalicha. Ne-
chystá se jí tedy den, kdy dojde posvěcení
panenského, ale andělé posbírají a pone-
sou před trůn boží její bolestné slzy, a
slzy ty jí zjednají milost, že svého času
bude moci štěstím, jež jí bylo odepřeno,
obohacovati tisíce a tisíce jiných duší, které
j, budou nazývati matkou, a očekávati, že
jednou budou její korunou v nebesích.

Nepomohly tedy ani prosby, ani mod-
litby, ani slzy, ani přímluvy příbuzných u
otce; vznešený dům Valeriů potřebuje dě-
dice, aby se ujal nesmírného bohatství ro-
dinného: Melanie má jim dáti takového dě-
dice. Nezáleží na tom, že její duše, jejímž
životem jsou jiné ideály, téměř umírá; ne-
záleží na tom, že každý krok její k snubní-

mu oltáři jest znamenán krví srdce jejího; ona musí zajistiti posloupnost rodiny. Tíha vší velikosti a slávy zemské, hromaděné po věky v mocném domě patricijském, leží na této nebeské bytosti, na posledním jeho výhonku, a téměř ji rozdrucuje, činíc ji obětí.

Dnes, když již věky minuly, co barbarská zátopa pohltila všecku dávnou velikost římských rodů, dnes, kdy ona jména, nabubřelá slávou světskou, zaznívají nám jen jako pouhá vzpomínka čehosi mrtvého, dnes, kdy jiná jména, jiná moc a sláva, jiné ctižádostivosti vyvstaly nad jména a moc, slávu a ctižádost oněch minulých dob a pochovaly je, jak malicherným se nám jeví rozhodnutí Publicolovo, obě'ova'í ctižádosti jednoho jména nejvznešenější touhy lidské duše! Ale jest údělem každé ctižádosti, že ukazuje svou ubožáckou stránku jen těm, kteří jsou daleko, oklamávajíc ty, kteří jsou blízko, lživým vzezřením. Blahoslavení, kdož utíkají vší šalebné svůdnosti, neboť, jsouce větší všeliké velikosti pozemské, šlapou ji svýma nohama a tyčí se nad ni jako obři v roz-toužení po velikých věcech nebeských!

Kapitola III.

397—400.

Valerius Pinianus. — Manželka a matka. — Slib na hrobě sv. Vavřince.

Kdosi napsal, že hodnému muži Bůh dá hodnou ženu. Mnoho jinochů z římského patriciátu toužilo po ruce krásné a bohaté

Melanie; ten, kterého Valerius Publicola své dceři vyvolil, byl takový, že si jistě zaslouhoval toho obzvláštního požehnání božího, jímž jest dobrá žena. Bůh mu dal ještě více: věda, že si dovede vážit takového daru, dal mu světici. Také Valerius Pinianus náležel, jak praví samo jméno jeho, k rodu Valeriů; jeho otec byl ve druhém stupni bratrancem otce Melaniina, pocházejí jako tento od Valeria Publicoly a od Valeria Maxima, jenž byl prefektem římským roku 253. Z té příčiny Publicola, máje strach, aby jeho nesmírný majetek nemusil rozmnožovati slávu jiného rodu, nevěděl, na koho by spíše obrátil oči, než na svého mladého příbuzného, a brzy se domluvil se svým bratrancem Valeriem Severem stran Melaniina spojení s Pinianem. Takto, neohlížejíce se po vůli svých dětí, otcové rozhodli o jejich osudu.

Zdá se, že větev Valeriů Severů byla křesťanská jako větev Valeriů Poplicolů. Při vykopávkách, podnikaných v posledních stoletích na Coeliu, byly také objeveny zbytky starého paláce Valeriů a byla tam nalezena krásná svítlna toho druhu, jaké si Římané při některých zvláštních příležitostech posílávali darem. Svítlna ta jest bronzová, má tvar lodí, u jejíhož kormidla sedí Kristus, na kormidle pak jest nápis: Dominus legem dat Valerio Severo Eutropi Vivas. Byl to patrně dar nějakého Valeria Severa, snad samotného otce Pinianova, po-

slaný nějakému Valeriovi Poplicolovi u příležitosti jeho křtu. O matce Pinianově není nic známo; možná, že jí se týká nápis, nalezený nedávno v basilice vatikánské, který se zmiňuje o vznešené matroně římské, jíž tam manžel její, jakýsi Valerius Severus, r. 384 pořídil znamenitý hrob. To by znamenalo, že také ona byla křesťanka a že zemřela, zanechavši tu Piniana ještě dítěte a staršího bratra jeho, jenž jako otec slul Valerius Severus a později se spojil manželstvím s Antonií Marcianillou z téhož rodu Antonijského, k němuž náležela také Melanie starší. Takto také Antonia Marcianilla byla by bývala příbuznou báby mladé račoléstky Valeriů, ustanovené za ženu Pinianovi.

Pinian, sedmnáctiletý jinoch, přiblížil se ke své nevěstě jen proto, že mu to přikazovala vůle otcova; brzy však si všiml a počal si vysoce vážit vlastností Melaniiných a přilnul k ní mocnou náklonností, ne pro znamenité bohatství, které mu měla přinést, ale pro andělské dary její duše. Pouhá tato okolnost, že ocenil a zamiloval si duchovní přednosti své nevěsty, vydává dobré svědectví o Pinianovi; neboť některé ctnosti hluboce křesťanské a vznešené jsou příliš vyvýšeny nad všední duše, aby jim dovedly rozuměti; a vskutku, jak jsme řekli, Pinian byl Melanie hoden. Maje mnohé krásné dary ducha i srdce, jsa křesťansky vychován, opravdu zbožný, mírný a dobrý, nemohl nezískati si úcty a lásky své mladé snou-

benky, která se manželství s ním vzpírala jen proto, že ji vábilo mnohem vznešenější povolání. Když však poznala, že nepřemůže rozhodné vůle svých rodičů, ukázala, jak velmi si váží snoubence, kterého jí přikázali, a složila všecku svou důvěru v jeho pomoc.

Lze si představit, s jakým srdcem Melanie viděla rozednívati se den svého sňatku; ubírajíc se v bělostném rouše k oltáři, hlavu zahalenou f l a m m e m, skvostným průsvitným závojem římských dam, jistě myslila na ony dívky, jež si přinášivaly symbolické to roucho k jinému obřadu a z rukou biskupových přijímaly f l a m m e m jakožto znamení svého zasnoubení s králem králů. Byvši k manželství donucena, kráčela k oltáři jako oběť, ale jako oběť svatá, způsobilá totiž obrátiti v požehnání i všeliký odpor, který zlá vůle lidská činí službě boží; ubírala se tam, hořce želejíc v srdci, že jest přinucena zanechat cestu lepší, ale zároveň si umiňujíc, že bude plniti povinnosti své vůči jinochu, jemuž podávala ruku z vůle otcovy, a kterého přece milovala jako milují svatí, láskou, která očišťuje a posvěcuje duše, na něž se vylévá; ubírala se tam plačíc, ale ne bez tajné naděje, že obdrží od svého pozemského ženicha to, čeho jí odepřeli rodiče, totiž svobodu, aby směla jíti za hlasem Ženicha nebeského.

Spojena jsouc nyní s Pinianem svazkem manželským, náležela jemu. Pinian byl zbožný, ušlechtilý, dobrý, dovedl ji jistě chápati

proč by nemohla od něho obdržeti to, co kdysi panna Cecilie obdržela od pohanského ženicha Valeria, manželství se vzájemným poměrem bratra k sestře? Odhodlala se tedy zjeviti mu úmysl svůj, kterým se zabývala od dětství, žiti v ustavičném panenství. „Líbí-li se ti, můj pane,“ řekla mu, „žiti se mnou ve zdrželivosti a neporušenosti, uznávám tě za pána svého života; bylo-li by ti to těžko, hle, všecko mé bohatství bude tvé: čiň s ním od této chvíle podle své libosti, pouze mi ponechej svobodu, abych se směla líbiti Bohu.“ -- Srovnával se snad tento návrh s nějakým vyzváním, které Pinian již byl někdy uznal ve svém srdci? Životopisci obou manželů nepraví nám jiného, než že se Pinian pro to nikterak nehoršil, nezavrhl nadobro její žádosti, pouze připomenul své mladé choti, co bylo pohnutkou k jejich manželskému spojení, a slíbil jí, že až by toto manželství svůj účel naplnilo, nejenom by jí dopřál úplné svobody, nýbrž sám také by si obral její způsob života. „Počkej tedy, až se nám dostane aspoň dvou dědiců našich statků, a tenkrát, bude-li to vůle boží, opustíme svět oba.“

Poslední pokus byl učiněn a celkem nadarmo; Melanii nezbývalo než aby se vpravila do manželského života, do života bolesti a zápasů mezi tím, co jí ukládal její nynější stav, a mezi povoláním, které jí stále a jasně znělo v duši a kterému zachovávala

věrnost, pokud v těchto poměrech jí byla možná, věrnost hrdinou, a která jí stála mnoho slz.

Duším, kterým bývá odpíráno v jejich svatých a oprávněných touhách, hrozivá jedno velké nebezpečství: že totiž v každodenních zápasech se zatvrdí a ztratí onu lahodnou mírnost, kterou nám náš Spasitel doporučel jako ctnost, jíž zvláště se máme od něho učit, a jež dává takovému zápasu ráz pravého mučednictví, nedopouštějíc, aby člověk uplatňoval své názory a tak hověl své sebelásce. Melanie ukázala, že jest opravdu prodchnuta duchem božím, neboť minula bez úrazu to'o nebezpečství; mírnost byla jí obzvláštní ctností, byla zevnějším vyjádřením její vnitřní zbožnosti, byla nebeským nápojem, kterého se nassála, trvající ve vnitřním spojení s Bohem, v rozjímáních o nebeských věcech, v ustavičném studiu evangelia. Jsouc plna uctivosti vůči rodičům, kteří v ní pošlapali nejsvětější svobodu, laskava ke všem, k příbuzným a přátelům, ačkoliv leckdy se tolik od ní lišili, nikdy nevypustila z úst slova pánovitého nebo hořkého nebo z něhož by vyznívala výčitka vůči těm, kteří jí způsobovali takové utrpení. Ale tato laskavost nebyla chabostí duší, které klesají pod obtížemi; naopak, byla v ní ctností duší silných, které především dovedou poroučeti samy sobě. Proto laskavost pojila se v ní s pevností, s vytrvalostí ve svatých úmyslech. Laskavost a

pevnost, tyto dvě ctnosti, které se zdají býti sobě protivné, kterých duše nedokonalé nedovedou nikdy přivésti v soulad, a které naopak v duších svatých se snoubí podivuhodným spojením, byly při Melanii charakteristickým znakem její věrnosti k jejímu povolání. Byla laskava, protože byla nevinna a čista; byla pevná, protože její vůle se sjednocovala s vůlí boží a v ní se ztrácela.

Mladí manželé zůstali v paláci Valeriů na Coeliu, a Melanie se musila pod přísným dozorem otcovým vpravovati v úkol vznešené senátorky římské, a to jako první mezi ostatními. To znamenalo, že byla nucena osvojiti si veškerou zevnější marnost oněch patricijek, plných marnosti. Bylo jí tedy trávit celé dni tím, že se oblékala, dávala si od otrokyň upravovati účes svých vlasů, dávala se od otroků nositi v nádherné pozlacené basterně*) římskými ulicemi, navštěvovala světské společnosti, usedala potom ke stolu, jež hojní kuchaři opatrovali všelikými vybranými krměmi a lahůdkami, jakých si žádalo labužnictví tehdejších patricijů. Bylo to mnoho na srdce, toužící po kajicnosti, na duši, zvanou k životu andělskému! Od těchto krutých nutností, jež jí ukládal den, ubohá Melanie se zotavovala v noci, trávic ji často rozprostřena na zemi v kapli svého paláce, plačíc před oltářem to-

*) Basterna = vůz nebo nosítka se stříškou a záclonami.

lika hodin špatně za dne strávených, vyplňujíc sladkými stesky u Boha tu hroznou prázdnotu, kterou jí způsobila v srdci světská marnost. Netrvalo dlouho, že ani ve své komnatě nebyla svou paní, protože také tam dával ji otec hlídati skrze eunuchy a otrokyně, aby nemohla hověti svému duchu kajicnosti, kterouž on pokládal za nehodnou římské matrony. Chtěla-li tedy Melanie zůstávati na cestě, na kterou ji vůle boží pobízela a na které nechtěla ustupovati nazpět, nýbrž naopak postupovati stále ku předu, byla nucena užívati rozmanitých lstí a zlatem vykupovati mlčení svých otrokyň.

K rozmařilostem římského patriciátu ode dávna také náleželo hojné užívání lázní. Proto každý palác míval své lázně, opatřené všelikým pohodlím a nádherou, aby to, čeho žádá čistota tělesná a co jest užitečno zdraví lidskému, bylo novým prostředkem k většímu hýčkání zchoulostivělého těla. Zvláště dámám římským lázně byly důležitou složkou jejich rozkošnického života a hledanou příjemností jejich rozmazlených těl. Melanie nebyla by bývala v očích své rodiny hodnou názvu římské senátorky, kdyby nebyla chtěla okoušeti takových rozkošnických požitků, pročez jí bylo ukládáno za povinnost, aby jich vyhledávala. Ale tato milovnice evangelické přísnosti nemohla se odhodlati, aby změkčovala ducha, oddávajíc se lahodným rozmařilostem následovnic tohoto světa.

Proto, ubírajíc se do lázně, sotva vstoupila do komnaty s teplou vodou, kde již pouhé dýchání trubic, jimiž tekla teplá voda, způsobovalo tělu příjemný pocit, omývala si obličej a potápěla jej do vody tak dlouho, že kdo by ji byl spatřil, byl by se mohl domnívati, že užila dokonale lázně; potom podílela služby, které ji doprovázely, penězi, aby ničeho neoznamovaly otci a nechaly ho v domněnce, že vyhověla jeho rozkazům. Zachované památky nevypravují, zdali ji některá z nich zradila čili nikoliv; snad žasly v srdci, že ta, jež mohla užívatí tolikerých rozkoší, se tolik namáhá, aby je od sebe vzdalovala. Ale srovnávající to, co se jim zdálo podivínstvím, s dobrotou, kterou jevila vždycky vůči nim, a s lahodou ctností, která se na ní zastkvívala, na konec jistě porozuměly své paní dokonaleji, než jí rozuměly zhýčkané a hrdé matrony, které se s ní denně stýkaly, dokonaleji, než jí rozuměl vlastní otec. A tak podiv a láska započaly asi v těch srdcích nevzdělaných, ale prostých, tu vnitřní práci, která jí měla později usnadniti její apoštolování mezi nimi.

Pod rouchy z hedvábí a nejhebcího egyptského plátna, které dámy římské pokládaly ještě za příliš drsné pro své choulostivé údy, tato bytost, prahnoucí po kajícnosti, oblékala, aby její o tom nevěděli, roucha zíněné. Nicméně jedna teta objevila jednoho dne její svaté tajemství a s dobrým úmyslem ji proto pokárala, napomínajíc ji,

aby nenosila nerozvázně takového šatu. Melanie byla hluboce zarmoucená, že byla přistižena ve svém pokání, a bála se, že příště nebude moci ani tímto způsobem hověti horoucímu přání svého srdce. I neměla pokoje, dokud slzami a prosbami nevymohla na tetě, že zachová tu věc v tajnosti a především, že se o tom ani slovem nezmíní jejímu otci.

Nebylo možno, aby Publicola nepozoroval, že ačkoliv se dovede domoci u své dcery zevnější poslušnosti, přece v ní nemůže udusiti ducha sebranosti a kajícínosti, největší to překážku své touhy, aby viděl svou rodinu všude na prvním místě. Chopil se tedy prostředku, který obyčejně nejprvé napadává lidí, chtějící odpírati některému povolání. Neuvažují, že povolání pochází od Boha a že Bůh vždycky může mluvit k duši kde a jak se mu líbí, domnívají se, že dojdou svého účele, když takovou duši oddělí ode všech osob, o kterých se domnívají, že na ni provozují jakýsi náboženský vliv. Tím arci způsobují duši větší utrpení, potlačujíce v ní duchovní rozmach, který jest jí přirozený a stává se jí tak nutným jako vzduch plicím, ale mylí se, domnívajíce se, že udušili hlas boží, kdežto Bůh se směje jejich usilování; a kdyby se jim třeba i podařilo odvrátiti pozornost takové duše od hlasu božího, bylo by to vítězství nešťastné, jež by se všecko obrátilo na jejich škodu. Publicola překazil Melanii styk s osobami velké horlivosti a svatosti, a uvalil na ubohou kro-

mě tolika jiných tuto novou zkoušku: krutou a hroznou zkoušku osamocenosti. Čtvrté století má skupinu žen vynikajících bystrostí ducha, vzdělaností, pevností a ušlechtilostí povah a svatostí; ale vidíme, že tyto ženy se stýkají, rozumějí si, milují se navzájem, pomáhají si, projevují společnou činnost a požívají vedení tak osvětleného, hlubokého a pevného, jaké bylo vedení sv. Jeronýma. Tyto ženy byly se zřekly pohodlí, čestného postavení ve společnosti, radostí rodinného života i všech příjemností života pozemského; ale kdo vypoví, jak hojným pramenem nejvnitřnějších radostí bylo jim křesťanské přátelství, které je spojovalo, jak sladko jim bylo nalézati v sobě vespolek důvěrnice svých zápasů, pozorovati na sobě navzájem ctnosti, jimž by se divily a kterých by následovaly, věděti, že o ně celou duší pečuje takový otec jako Jeroným, že jdou po cestě vedoucí do nebe, jsouce podpírány pevnou a bezpečnou rukou onoho svatého poustevníka, a přijímati od něho potravu duševní, kterou veliký znalec písem tak výtečně jim uměl podávati? To by dovedl vypověditi jen ten člověk, který z vlastní zkušenosti ví, jak něžné a sladké jsou takové svazky učiněné v srdci božím a zahříváné plamenem jeho lásky. Kdo se obrátí zády k zemi a k jejím rozkošem a směle se pustí na příkrou cestu evangelické dokonalosti, často nalézá mezi balvany a trním tyto květy nikdy netknuté stykem méně než čistým,

jejichž cudná vůně znova rozněcuje odvahu a rozmnožuje síly; jsou to dary, jež Bůh upouští na cesty svých milých, aby jim oslazoval vyhnanství a usnadňoval cestu do vlasti. Melanie musila se dívatí na tyto květy zdaleka, dohadovati se jejich vůně, ale nebylo jí dovoleno, přiblížiti se k nim. Nesměly k ní ty, které se braly touž cestou, které měly v srdci tytéž touhy jako ona, které jako ona milovaly Boha, vzdychaly po Bohu. Sama musila jíti ku předu, kráčeje trnům, které se všech stran ji obklopovalo a při každém kroku bodalo. Bůh sám chtěl býti její oporou a silou, ten Bůh, jenž ji podroboval nejkrutějším duševním útrapám, prvé než by od ní přijal oběť těla jejího, které mu chtěla obětovati kajícností.

* * *

Zatím stalo se skutkem, čeho si celá rodina toužebně přála: Melanie stala se matkou; narodilo se jí děvčátko. S jakými asi city tiskla do náručí to drobné stvořeníčko, které byla křestní voda učinila sestrou andělů? Srdce její, které by nebylo chtělo znáti jiné lásky kromě lásky boží, klokovalo nyní citem lásky mateřské; nejmnocnější a nejsvětější láska pozemská spojovala se s plamenem lásky nadpřirozené, jímž srdce to hořelo; v tomto plameni láska mateřská se nestravovala a neztrácela ničeho ze své přirozenosti, nýbrž zušlechťovala se a promě-

ňovala v lásku nebeskou. Pozorujíc to útlé tílko, světice hledala v něm duše, té dušinky krásné a nevinné, s níž ještě žádný dech pozemský nesvál pelu neporušenosti; na ni duše matčina, sama tak andělsky čistá, obracela svá vroucí přání, by její dítě vždy čisté a svaté sloužilo Bohu; na tuto duši svolávala všechny dobré věci nebeské a věčné ona, jež tolik hluboce cítila nicotnost a vrátnost všech věcí pozemských. A zatím chtěla jí zajistiti jedno nesmírné dobro, to dobro, které jí bylo odepřeno a jehož cenu tím dokonaleji znala, čím více se pro ně naplakala a navzdychala. Následujíc obyčeje tolikerých rodičů té doby a domluvivši se o tom se svým zbožným chotěm, obětovala hned svou dcerušku Bohu, aby ji ráčil přijmouti mezi panenské nevěsty Ježíšovy, a za takovou mu ji zasvětila. Takto započala na svém vlastním stvořeníčku konati onen apoštolát panenství, který bude později provozovati vůkol sebe podivuhodně širokým působením.

Potom, chovajíc na loktech tento svůj útlý poklad, k němuž nyní skláněla hlavu s uctivostí, protože byl zasvěcen Bohu, doufala, že také jí samé konečně přišel čas, aby se svobodně směla ubíratí svou cestou. Šla tedy s dítětem v náručí k Pinianovi a prosila, aby vyplnil, co jí byl slíbil. Ale on odpověděl, že si dříve žádá mužského dědice, aby měl komu odevzdati jméno a statky rodinné.

A opět znova na neurčitou dobu Melanie musila vzít na sebe své okovy a zůstat v mučivém boji nabádání božího s nuceným postavením, jež jí bylo uloženo. A tak živé bylo v ní vždycky toto vybízení boží, že někdy bývala v nejistotě, zdali by neměla uprchnouti z domu a od své rodiny. Možná, že by takový pokus byl jejím příslušníkům zjevil, jak mocné jest povolání, které v ní chtěli udusiti; ale byla to věc plná odpovědnosti pro následky, jež by byla mívala, tím více, že nyní posvátný svazek ji spojoval s Pinianem. Jakožto pokorná a opatrná nechtěla se tedy odvážiti takového kroku, dokud by se neporadila s lidmi veliké svatosti. Ale když se jim zmínila o svých myšlenkách, radili jí důtklivě, aby toho nečinila, a upozornili ji, co dobrého může způsobiti svému manželu, zůstávajíc u něho, že může svým časem také jej odvrátiti od milování slávy světské, již se zdál býti nakloněn, a opakovali jí slova apoštolova: „Nevíš, ženo, zdali nemůžeš spasiti svého muže?“ Nešlo tedy o osobní zájem ani o hlas těla a krve, nýbrž o prospěch duše, a to duše, která jí byla tolik drahá, ve které znamenala tolik semének svatosti, a takový důvod nemohl nepohnouti mladé světice, která se tudíž vzdala všeliké myšlenky na útěk, vyčkávajíc od Boha samého pomoci, by mohla následovati jeho volání.

A Bůh již neprodléval potěšiti konečně té, jež tak dlouho již bojovala a trpěla pro

něj. Započal pak tím, že získal její věci zbožného druhu, jehož jí byl dal: Piniana. Melanie právě podruhé očekávala příchodu malé bytosti, jež by ji nazývala matkou a kterou si vymohla úsilovnými modlitbami a přímluvou svatých, jež vzývala, když se tu přiblížil předvečer svátku sv. Vavřince. Tento jáhen mučedník vždycky býval drahý Římanům, kteří ho velice ctili a v V. století ho vzývali jako svého patrona hned po sv. Petru a Pavlu, tak že básník Prudentius mezi rokem 404 a 405 vydal na veřejnost hymnus ke cti sv. Vavřince, kde jej nazývá otcem římského lidu, „jež on tiskne si na prsa a pěstuje s otcovskou láskou“, a zároveň tam velebí vestálku Claudii, která opustila oltář pohanské bohyně a utekla se ke hrobu Vavřincovu. Církev slavila předvečer svátku mučedníkovy velmi skvěle, a po celou noc věřící poklekávali u jeho hrobu v basilice za hradbami římskými na Campo Verano a zástupy lidu oživovaly chrám. Jest tudíž pochopitelné, že zbožná Melanie, tak zanícená láskou k Bohu a jeho svatým, byla účastna obecného nadšení a vroucně si přála, aby směla ztráviti noc s ostatními věřícími na modlitbách blízko mučednickových ostatků. Více než kdykoli jindy v tomto svém životě nuceného světáctví cítila potřebu, aby prosila Boha o pomoc na přímluvu jeho svatých. Ale také v této věci se její domácí opřeli její touze, uvádějíce za důvod, že hledíce k jejímu nynějšímu stavu, bojí se o

její útlé zdraví. Melanie poslechla a nemo-
houc jíti na Campo Verano, ztrávila noc na
kolenou v domácím oratoriu modlíc se a
plačíc. Druhého dne, ještě časně ráno, ode-
brala se s matkou ke hrobu svatého Vavřince
a prosila ho se slzami, aby jí přišel na
pomoc a vyprosil jí od Pána milost, by
mohla žíti s Bohem život osamělý, po němž
tolik toužila. Když se vrátily domů, zachvá-
tily Melanii bolesti a před časem dala život
očekávanému synáčkovi. Nyní tedy bylo na-
plněno přání Publicolovo i Pinianovo; ko-
něčně přišel žádoucí dědic a celý dům jistě
se radoval; širé dvorany, zahrady, nádvo-
ří, každý kout velkolepého paláce ozýval se
radostnou zprávou a veselými výkřiky slu-
žebnictva i jiných příslušníků: narodil se bu-
doucí pán tolikerého lesku! Ale ach, po ve-
líké radosti ihned přišla preveliká žalost.
Bůh ustanovil, aby dům Valeriů již neměl
potomků mužského jména, a marno jest bo-
jovati proti vůli boží. Dědic tak toužebně
očekávaný, tak radostně vítaný, obdržel
téhož dne křest, a hned druhého dne odlétla
jeho mladá duše mezi nebeské anděly.

Smutek vystřídal plesání v paláci, jenž
se zdál býti vystaven jen proto, aby v něm
přebývalo štěstí, a brzy celý dům truchlil
ještě více, protože Melanii se přitížilo tak,
že se ocitla v nebezpečství života. Tu se
ukázalo, jak upřímně a velice Pinian miluje
andělskou bytost, kterou mu Prozřetelnost
postavila po bok. Nevěda, co si žalostí po-

čítí a nedoufaje již pomoci než od Boha jediného, kvapil na Campo Verano, kde před několika dny mladá jeho choť vysílala k nebi své modlitby, a se lkáním a vzdechy vzýval mučedníka za přímluvu u Boha, aby jí bylo navraceno zdraví. A nespokojil se tím, že prostřel se tváří na zemi před oltářem jako druzí věřící, nýbrž učinil to, co se tenkrát činívало pouze v největších potřebách a ve smrtelných úzkostech. Na sklonku IV. věku bylo obyčejem, že hroby mučedníků bývaly obehnány mřížkami, aby k nim neměl každý přístup, ale v zadní části oltáře býval otvor nebo okénko (*fenestrella confessionis*), které bylo právě nad podzemním sklípkem (*cubiculum*), kde ležely ostatky mučedníkovy. Tak to bylo v basilice vatikánské u hrobu sv. Petra, tak v basilice ostijské u hrobu sv. Pavla, a tak jistě bylo i v basilice sv. Vavřince za hradbami římskými. Když věřící nutila veliká nějaká potřeba přímluvy, mohli vejítí dovnitř mřížek a strčivše hlavu do onoho okénka modliti se jaksi na samém hrobě, aby touto blízkostí téměř nutili světce, by jim svou přímluvou u dobroty boží vymohl milost, o niž prosili.

Tak učinil Pinian; vloživ hlavu pod oltář, s usedavým pláčem prosil mučedníka, aby ho zbavil jeho úzkosti, a dokonce mu nabídl svůj vlastní život za život Melaniin. Ještě dříve než se pohnul s onoho místa, světec tak milý Římanům dal mu vědět, že

bude vyslyšen, ne za cenu svého života, ale za cenu oběti, z níž by byla Bohu větší sláva, a dal mu o této oběti věděti skrze touž drahou bytost, za niž se tam modlil. Melanie, zapomínajíc na sebe v nejkřutějších bolestech a úzkostech smrtelných, a pilna jen toho, aby byla věrným nástrojem k vyplnění úmyslů božích, uslyševši, že Pinian se za ni modlí na hrobě sv. Vavřince, vzkázala mu tam takové poselství: „Slib Bohu, že budeme oba živi v dokonalé zdrželivosti a užjíš moc Kristovu.“ Byl to poslední úder, jímž Bůh, uživ za nástroj své věrné služebnice, chtěl pobořiti jakýs takýs odpor duše Pinianovy, kterou chtěl viděti na cestě dokonalosti. A tentokráte Pinian se poddal. Jeho smutek se proměnil ve veselost, pocházející z jistoty, že proroctví Melaniino se vyplní; a také to byla veselost duše, jež se konečně opravdově dává na cestu, na kterou ji Bůh volá. Slíbil tedy, co na něm bylo žádáno, a již ne jako manžel, ale jako bratr vracel se k Melanii. Nalezl ji skutečně uzdravenou a plnou radosti, ne tolik pro zdraví opět vrácené, jako proto, že Bůh konečně rozlámal její okovy, a ještě více proto, že duše Pinianova byla také rozhodně získána Bohu. Takto věrná služebnice boží užila protivenství, jež byla činěna jejímu povolání, k tomu, aby k němu přivedla také toho, jehož lidské úmysly určily, aby ji od onoho povolání vzdaloval. Ačkoli po čase mnohem delším a s většími nesnázemi, než kdysi Ce-

cilie, přece také Melanie zvítězila jako ona slavná mučednice, a jako Cecilie přivedla Bohu jako kořist svých zápasů jinocha Valeriana, tak Melanie mu nyní přiváděla Piniana. Bůh obrací všecko k užitku těch, kteří jej milují; a naopak zase snad by se mohlo říci, že v rukou těch, kteří Boha milují, všecko slouží k rozmnožování jeho slávy.

Kapitola VI.

První učedník Melaniin. — Nový andílek v nebi. —
Nová panna na zemi.

Melanie tedy již nebyla sama; přestala konečně zkouška osamocenosti, která může duši obklopovati i prostřed největších zástupů, když tyto zástupy jí nerozumějí, a jdouce jinou cestou než kterou se ubírá ona, zajímají se o věci a baví se věcmi, kterým ona nedovede přikládati větší ceny, než jakou dospělý člověk přikládá domkům, které si dítě skládá z karet, nebo jakou majitel diamantových dolů přikládá šňůrce skleněných perliček, jež jsou pokladem malého děvčátka. Nejkrásnější duše, jimiž tehdejší Řím se zastkvíval, nemohly se k ní přibližovati, ale v jejím vlastním paláci, po jejím boku, v tom, který jí byl určen za společníka jejího života přirozeného a pozemského, Bůh vzbudil jí společníka, učedníka, následovníka jejího života nadpřirozeného, její

svatosti. Podivuhodné bývají oběti, jež svatí přinášejí Bohu; ale ještě podivnější bývá to, co Bůh činívá jím! Nechť člověk daruje Bohu sebe více, Bůh vždycky jej překonává štědrostí; v jediné chvíli, cestami mnohdy svrchovaně podivnými a hodnými Boha, Bůh dává mu tisícero násobnou náhradu za zkoušky, jež člověk pro něj trpěl; a v tomto závodění Boha a člověka o štědrost, v závodění, jež musí anděly uchvacovati podivem, nejštědřejší světec musí se prohlásiti za přemoženého a vyznávati se srdcem přetékaícím vděčností a láskou, že jest překonán velikolepými dary božími.

Melanie žila nyní s Pinianem v manželské zdrželivosti, jako bratr a sestra, kteří spolu se učí a navzájem se povzbuzují milovati Boha a rozmáhati se před ním ve ctnostech. Věc ta nebyla ostatně v oné době neobyčejná; uvidíme později žítí tak svatého Paulina Nolského s chotí svou Therasií, Avitu s Apronianem po jeho obrácení, později panenskou císařovnu Pulcherii s Marcianem, jehož povolala, aby s ní seděl na trůně východního císařství. Lásky k dokonalé čistotě a vroucí touha po takové dokonalosti, živá víra, vážné nazírání na život, svaté mravy a dětsky prosté srdce mnohých křesťanů oné doby činily možným a snadným tento způsob života, který nedávno minulá pronásledování církve a tehdejší společenské zákony činily mnohdy milovníkům evangelické rady nutným.

Nový svazek, zcela jiný než dřívější, spojoval tedy nyní dva potomky Valeriů; svazek, který pojí vespolek duše, jež společně touží po Bohu a nehledají jiného leč jeho jediného. Ale toto pouto, ač zcela duchovní, bylo tak něžné a pevné, že nikdy dříve tak dokonale nesplynuly tyto dvě duše, které nyní obě měly stejnou touhu po křesťanské dokonalosti, stejné přání, aby se směly všeho zbaviti pro Boha.

Pohříchu, jestliže smrt synáčkova a nemoc Melaniina přemohly srdce Pinianovo, nepřemohly srdce Publicolova. Tento rozhodně chtěl, aby jeho rodina stále pěstovala nádherný způsob života a ukládal to za povinnost také oběma manželům, ačkoliv Melanie, vymlouvajíc se svým smutkem, byla po smrti synáčkově odložila hedvábná roucha. Brzy potom jiná smrt přišla Publicolovi hlásati, že jest člověku nemožno, by si sám vytvořil své štěstí, a přišla probodati mateřské srdce Melaniino, rozveselujíc zároveň její srdce křesťanské. Její dceruška, první ovoce jejího manželství, odlétla za svým malým bratrem mezi zástupy andělské, aby tam obdržela korunu panenskou, které nezískala sice vlastní vůlí, ale kterou jí připravila osvícená láska její matky. Láska boží vyvyšuje všeliké city lidské, ale neudušuje jich, a když Bůh srdci, naplněnému takovou láskou, urve drahé předměty jeho nejčistších náklonností, srdce to obračí se k nebi s jasným pohledem dokonalé ode-

vzdanosti, ale to mu nepřekáží, by nekrvácelo tím více, čím vniternější vlákna byla mu vytržena. Světice, která si tak vroucně žádala, aby směla pro Boha zanechati všech svých nesmírných statků, která k vůli němu, aby mu zcela náležela, byla by se chtěla vzdáti i radostí mateřských a okusila jich, pouze poddávši se nucení své rodiny, nyní, když jí smrt odňala její děti, cítila, že v srdci matčině může zůstávati rána, jež nikdy se nezahojí. Pohlížejíc na nebe, kde se její děti radovaly s anděly, dovedla se třeba i usmívati; ale rozhlížejíc se po zemi, měla jen slzy. Příbuzní a přátelé ji obklopovali, těšíce ji v jejím zármutku; ale prostředky, jimiž jí hleděli potěšiti, byly snad horší než bolest sama. Byly to bezpochyby prostředky, kterými se lidé obvykle snaží opět připnouti se k zemi, když se vedle nich ukáže smrt a tak jimi zatřese, že se jim skoro zdá, jako by byli od země odtrženi. A ovšem byl to nemožný podnik, chtíti opět poutati k zemi duši, jako byla duše Melaniina, která nikdy země nemilovala; útěchy pozemské takové duši způsobovaly nechuf; jediným potěšením mohlo jí býti, vyvýšiti se nad tento zdejší život, býti ho účastna pokud možno nejméně a tak se přibližovati víc a více k nebi, kterému již byla darovala svá robátka. Kdykoli uzmáme v životě této naší světice bolest z něčí smrti, uvidíme ji ukazovati nám bez přetvářky své krvácející srdce, ale také

nám ukáže, kde vždy našla jedinou útěchu. Také nyní vyznala rodičům, že jí nic nemůže potěšiti, a dodala, že jediná věc může utřítí její slzy, kdyby jí totiž dovolili, aby směla „pohrdnouti starostmi světskými“. To byla touha, která vždycky ztravovala její srdce, to bylo povolání, které stále ji vábilo, a které ona při každé příležitosti znova a znova oznamovala svým rodičům. A snad tentokráte, vidouce před sebou tuto matku bez dětí, tuto mladou ženu, kterou byli zbytečně obětovali, málem by byli v těchto posledních událostech uznali ruku boží a snad již by byli ustoupili... Ale svět je krutý pán; kdo mu povolí v málu, uží jednoho dne, že nevěda se octl v jeho okovech; chtěl by se pohybovati, jak mu káže vlastní srdce, ale již nemůže; svět stojí před ním jako veliký strašák a ukládá mu svou vůli a brání mu v každém svobodném hnutí. Tak se vedlo rodičům Melaniiným; majíce před očima jedinou dceru, která je úpěnlivě prosí, aby jí dovolili uchýliti se pryč z hluku a zmatku světského a hledati v samotě Boha, nemají tolik panství nad sebou sami, aby jí odpověděli, poslechnouce pouze hlasu rozumu a srdce. Zástup světských přátel udušuje v nich tento hlas, a oni, kteří se domnívali, že svým bohatstvím a svou mocí panují těmto přátelům, jsou jim vlastně poddáni. Jediný důvod uvádějí proti žádosti svého ubohého truchlivého dítěte: „Kterak budeme moci snášeti lidské výčitky, že jsme

ti to dovolili?“ Důvod to lidských ohledů, chyba duší slabých a otrockých.

Ještě jednou tedy Melanie má býti obětována ohledům lidským, ale tentokráte nemoutí se proto samotna; po jejím boku jest její dobrotivý společník, Pinian, jenž, zamilovav si nyní jako ona vznešený ideál křesťanské dokonalosti, truchlí spolu s ní pro překážky, které se činí jejich přání. Nemíjelo dne, aby se svatí manželé nebyli sdělovali o svůj smutek, přemýšlejíce a mluvíce vespolek o způsobu, kterým by přes všecken odpor svých příbuzných mohli na sebe bráti a nésti lehké jho Páně. Jejich myslím se naskytoval jediný prostředek: útěk. Byli by mohli společně ujíti z paláce, kde se jim pýcha a rozkoše života světského ukládaly jako těžké břímě, a odebrati se na nějaké skryté místo, snad za moře, do Svaté země, kde již byla jejich bába, Melanie. Ale tato myšlenka nebyla prosta bolesti; byli by musili opustiti otce a matku, ozustiti je potají, bez rozloučení a bez jejich požehnání, zanechati jich jejich slzám, nejistých stran osudu jejich dětí. V srdci Melaniině bylo vedle mužné statečnosti také velmi mnoho měkkosti a lahody, a kdykoli se měla odhodlati k něčemu, z čeho jejím drahým měla pojíti bolest, vždy ji spatřujeme rozpačitou; v jejím srdci povstává zápas povinnosti, potřeby následovati volání božího, s láskou a povinností dětskou. Ačkoliv rodiče křivdí i jí, i Pinianovi, činíce

je oba obětí své ctižádosti, Melanie přece nedovede zapomenouti na dobrodiní, jež od nich přijala; milovnice boží v takových chvílích cítí, že jest dcerou, a toto vědomí a ten cit jí způsobuje trýzeň, která jest snad nejbolestnější stránkou tohoto boje za vlastní povolání.

Jednoho dne, když se již začínalo stmívat, hovořili s Pinianem smutně o svých úmyslech. Z nenadání uznamenali jakousi rajskou vůni, aniž mohli v první chvíli pochopiti, odkud přichází. Ale záhy porozuměli divnému tomu zjevu, neboť jejich truchlivost se proměnila v jejich srdcích ve svaté veselí, spojené se sladkou důvěrou, že Bůh sám bude jejich pomocníkem proti všem úkladům nepřítelovým. Dobrý Otec nebeský chtěl tímto způsobem potěšiti těchto svých věrných; nechtěl, aby se příliš prodlužovaly jejich zkoušky; spočítal jejich utrpení i jejich úsilí, viděl jejich dobrou vůli, i nežádal již od nich více. On sám se teď ujímal jejich záležitosti.

* * *

Kdežto v domě Valeriů bylo tolik příčin k slzám a smutku, dvě události v příbuzenstvu přinášely tam záblesk radosti a dokonce proměňovaly slzy v úsměvy. Laeta, mladší sestra Albinina, která se byla provdala za Toxotia, mladého syna svaté Pavly, po dosti dlouhém očekávání a mnohém hor-

livém modlení obdržela konečně dcerušku a nazvala ji po svaté své tchyni Pavlou. Malá Pavla byla zasvěcena Bohu prvé ještě, nežli započala svůj pozemský život; neboť Laeta, rmoutíc se, že nemá dětí, domnívala se, že nemůže učiniti nic lepšího, aby došla té milosti, než když slíbí, že její dítě bude sloužiti Bohu jedinému, a bude-li to dívka, že bude následovati způsobu života sestřenice její, Aselly a tety její, Eustochium. Nad nemnohými kolébkami zavíval takový dech svatosti jako nad kolébkou malé Pavly. V Betlémě radovala se z ní sv. Pavla a sv. Eustochium; nad ní se skláněla ctihodná příbuzná její, Marcella; a na její vychování v daleké poušti myslil sv. Jeroným, jenž psal Laetě překrásný list, kde se zmiňuje o nebezpečnostech, jimž jest v Římě vydána mladá panna, a radí matce, aby dívku, jakmile bude odstavena, poslala do Betléma, aby tam byla vychovávána mezi pannami Pavlinými, a zároveň s něžností, která při tomto přísném mnichovi dojíhá, se nabízel, že jí bude mistrem a pěstounem.

Rada Jeronýmova neměla se státí skutkem; následujícího roku (404) zemřela v Betlémě svatá tchyně Laetina, a ač nemáme o té věci písemných dokladů, lze se domnívati, že také Laeta sama brzy zemřela, protože brzy přestávají se o ní ve svých dopisech zmiňovati její přátelé ve Svaté zemi i přátelé římsí. To byly asi důvody, proč malá Pavla nebyla poslána do Betléma. Bude

tedy svého času v Římě po nějakou dobu vydána všelikému nebezpečství, jehož se bál sv. Jeroným; pobyt v Římě skutečně přichýlí její srdce k nádheře a lesku svět-skému, ale později jiná svatá žena s mateřskou pečlivostí ji od toho odvrátí — ta žena, jež nyní pohlížela na její kolébku s bolestnou radostí, vzpomínajíc na jinou kolébku, nad kterou před nemnoha měsíci se skláněla a líbala v ní s horcucí láskou mateřskou, s uctivostí věřícího srdce, s vytržením svaté duše jinou novorozenou dívku, také nevěstu Kristovu, kterou si mohla bráti na lokty a podávati jí Bohu a mluvit: „Jest má! Jest to tělo z těla mého, krev z krve mé! Náleží nebi, ale jest to můj poklad, který já jsem darovala Bohu!“ — Ó jak brzy vedle té kolébky, plné svatých nadějí, se otevřel hrob! Vzpomínajíc na svou dcerušku, Melanie, sestřenka malé Pavly, jistě musila milovati velikou láskou ty útlé bytosti, jež rodiče jejich byli obětovali Bohu prve, nežli dovedly žvatlati jeho svaté jméno — andělé to dvojím důvodem, pro svou nevinnost a pro své zasvěcení, andělé, kteří samým pláčem svým se modlili a svolávali na zemi nebeské požehnání!

V naší době, kdy pojmání života jalo se vytvářovati víc a více individualisticky, a tím se přirozeně velice umenšila moc rodičů nad dětmi a uvolnilo se posvátné pouto, které je pojí, v této době, kdy na druhé straně život hmotný nabývá převahy nad

životem duchovním, takže udušuje často i v dobrých lidech smysl věcí nebeských a působí, že i rodičové dobře křesťanští se více snaží zjednatí svým dětem prospěch časný, než věčné dobré věci, v této době, pravím, způsobuje nám jakousi těžkost, když máme pořozuměti tomuto zasvěcování nemluvnátek Bohu a chápati všecku jeho krásu. Ale kdybychom se přenesli do věku, o němž mluvíme, kdybychom se dali trochu proniknouti živou věrou oněch svatých rodičů, kteří mnohem více pohlíželi vzhůru k nebi než dolů na zemi, a proto pokládali za štěstí nevýslovně větší, aby jejich dcera byla nevěstou krále nebeského, než aby byla chotí nejmnocnějšího krále pozemského, jestliže na druhé straně pamatujeme na úplnou moc, kterou zákony občanské dávaly otci i nad dospělými dětmi, jako jsme viděli při Melanii; jestliže uvážíme, že církev tuto moc přece omezovala, takže sliby, učiněné od rodičů, vázaly toliko je a ne jejich děti a neměly platnosti, leč když děti je později samy uznaly; uvážíme-li toto všechno, nemůžeme bez pohnutí pozorovati tolik rodičů, kteří podávají Bohu za oběť své vlastní nevinné potomstvo jako sladké rukojemství lásky a pokoje, aby pomáhalo rozmnožovati tu část lidstva, v níž má Bůh největší zálibení, aby tvořilo tu zahradu, které jest vyhrazeno, aby kvetla a voněla jen jemu! Nemůžeme necítiti v srdci aspoň trochu toho, co asi hluboce dojímalo srdce oněch

otců a křesťanů, kteří obětovavše takto své děti Pánu, pohlíželi na ně s jakousi posvátnou uctivostí a jich se dotýkali asi s takovými city, s jakými by se byli dotýkali posvátných nádob chrámových!

A můžeme-li tolik aspoň cítiti my, které mnohé věky a ještě více veliké změny ve způsobu myšlení a v mravech oddělují od oné zbožné zvyklosti, co asi cítila Melanie, jejíž duše byla všecka prosáklá živou věrou své doby a uprostřed tak velikého světla byla tak plná jasnosti! Ona, jež okusila takových citů, ona, jež pohlížeje k nebi, nalézala tam mezi pannami svou dcerušku, s jakou asi láskou podávala ruku mateřsky ochrannou těm, jichž skráně spatřovala okrášlené korunou, která je činila sestrami jejího dítěte!

Ale zatím ještě malá Pavla odpočívala na loktech Laetiniých, a Melanii bylo obracet myšlenky ke zcela jiným starostem.

Kapitola V.

Neobyčejný průvod. — Útulek pokoje a samotářský básník. — Triumf Honoriův v Římě. — Zásáhnutí ruky boží.

Jednoho dne ke konci měsíce března r. 402 obyvatelstvo neapolské shromáždilo se ve svém přístavu ke znamenité podívané. Toho dne se tam sebral všecken lesk,

jejž dovedl ze sebe vydati bohatý patricijský Řím; všude se zastkvávalo zlato a stříbro, všude se třpytilo drahé kamení; jím byly hustě posázeny a vyšity dlouhé tuniky, pasy a závoje římských matron; lesklo se jím na pažích, na rukách, ve vlasech přirozeně neb uměle plavých, upravených tisícerými způsoby na jejich unavených hlavách, bleskotalo se na bílých řízách senatorských a patricijských, bohatě vyšíváných zlatými arabeskami, jím byly vyloženy i povozy a postroje pyšných koní, kteří se zdáli metati blesky při každém hnutí krků, noh a všeho těla plného bujnosti. Prostřed tolikého bohatství se pohybovali otroci, rovněž ve skvostných šatech, a byli stále zaměstnáni, majíce pozor na nejmenší pokyn svých pánů, tu rychle spouštějíce záclony u nosítek, když někdy sluneční paprsky se pokoušely dotknouti se prudčeji dlaní pohodlně rozložených na polštářích, tu zase si hledíce koní. Byl to výkvět římské aristokracie, jenž tam ukazoval nádheru, kterou těžko si lze představit; a prostřed všech těch osobností vynikal jeden velmož, oděný nad jiné skvostněji, převyšující všecky bohatstvím svých povozů a koní, a jenž se zdál vítati jako hostitel tu skvělou společnost. Lid ho stále pozoroval a šeptal si jeho jméno s uctivostí, kterou vzbuzuje veliké bohatství: Valerius Publicola!

Ale k vůli komu se sešlo toto oslňující shromáždění? Kdo byl očekáván v přístavu?

Velkolepé divadlo nabylo jistě překvapujícího rázu, když připlula loď z Caesareje, a z ní vystoupila a přiblížila se, aby přijímala poklony té nádherné družiny, žena pokáním všecka vyhublá, oděná hrubým sukem, jež si k jízdě vyvolila pokorného oslíka, ale na něm si usedla se stejným sebevědomím jako ostatní dámy seděly ve svých povozech. A ještě podivnější bylo, že této ženě první vyšel vstříc ten, který byl z celé společnosti nejskvostněji oděný, Valerius Publicola, a jí se poklonil s velikou uctivostí jako syn vlastní matce.

A vskutku to byla jeho matka, Antonia Melania. Tato žena, v jejíž pevné povaze cítíme vřítí starou krev římskou, vracela se po třiceti letech do vlasti. V Palestině byla podporovala vyznavače víry v té době, kdy je pronásledoval Valens, příznivec bludu arianského; byvši potom ona sama uvržena do vězení, nedala se zastrašiti, nýbrž uplatnila práva své urozenosti, vzkázavši vladaři (konsularovi) palestinskému, jenž ji choval ve vězení, aby dobře uvážil, s kým jest mu jednati; že má ještě v Římě, přes chatrné své roucho, jež si oblékla z lásky ke Kristu, tolik moci, aby ho přiměla litovati svého skutku; tak že ubohý člověk, zvěděv od ní jméno otcovo a manželovo, sám přišel učiniti jí poklonu, a snažně se omlouvaje, ihned ji propustil na svobodu a také jí dovolil, aby se po libosti stýkala se svatými vyznavači, oběťmi Valentovými. Ode-

bravši se potom do Jerusaléma, byla tam založila panenský klášter, kde ztrávila dvacet sedm let života kajícího. V Jerusalémě seznámila se se sv. Pavlou a se sv. Jeronýmem. Ale přes velikou vzdálenost a mnohé starosti nikdy nepřestávala opatřovati si vědomosti o životě svých dětí v Itálii; zvěděvši pak o svatém úmyslu své vnučky a jejího manžela, opustiti totiž svět, podnikla dlouhou plavbu, aby je utvrdila v jejich úmyslu a obrátila k tomu také svého Publicolu, který arci tím způsobem, jakým ji přišel přivítati, neukazoval mnoho náklonnosti, že by byl ochoten, dáti se přesvědčiti o jiném.

Takto tedy vrátivši se z pouští východních krajů, v průvodu svého bohatého a skvělého příbuzenstva ubírala se Antonia Melania z přístavu neapolského. Lid asi zvědavě pohlížel na ženu, jež se zjevně tak pramálo shodovala se svým okolím, na její velikou chudobu, která se zdála býti příšlá proto, aby zahanbila tolikercu nádheru; snad leckterá matrona stáhla rty k úsměšku nebo k hněvivému posuňku, že jest nucena prokazovati čest takové povrženosti, ale v témže průvodě jedno srdce tlouklo závistí: srdce mladé Melanie, která jistě také byla v tomto průvodě své báby, a skvějíc se nádhernými rouchy, na nichž si Publicola tolik zakládal, pohlížela asi s vnitřní trýzní na ten pokorný šat z hrubého sukna.

Průvod však se neobrátil k Římu, nýbrž

ubíral se do Campanie, kde se Melanie chtěla pozdržeti několik dní u svého bratrance, Paulina Nolského, jenž náleží k nejsympatičtějším zjevům oné doby, jsa stejně mírný a lahodný jako jeho příbuzná byla rázná a ohnivá. Pocházel z rodiny, jež slula Pontia Paulina, ale matka jeho byla vznešená a bohatá dáma španělská, sestra matky Antonie Melanie. Ve svém mládí byl se sláskou zabýval básnickými studiemi a byl žákem básníka Ausonia; zastával potom některé úřady, a posléze, uchýliv se do Aquitanie, pojal za manželku Therasii. Z manželství toho posel syn Celsus, kterého mu smrt brzy uchvátila. Nesmírná bolest z této ztráty zanítala posléze také Paulinovu ušlechtilou duši stejnou touhou, jaká zaněcovala tolik jiných duší jeho věku. On i choť jeho Therasia zbavili se svého bohatství a rozhodli se, že se úplně věnují Bohu, žijíce v samotě a v dokonalé zdrželivosti. Byv ke hlučným žádostem lidu barcelonského posvěcen na kněze, Paulinus uchýlil se pak se svou družkou do Noly v Campanii, ke hrobu svatého Felixe, kde se mu bylo dostalo prvních pobídek milosti boží, pročež prokazoval tomuto světcu obzvláštní úctu, dojemně zbožnou a synovsky oddanou. Tam byl nyní živ spolu s Therasií životem andělským, životem, jenž přes všecku kajícnickou přísnost měl ráz lahodně idyllický. Odtamtud stále ještě zaznívaly ohlasy jeho vlídné a poetické duše a zvuky jeho sladké lyry, kte-

rou. však nyní zasvětil oslavě náboženství, obraně křesťanství proti pohanství, ale především svému svatému Felixovi, jemuž každého roku, čtrnáctý den měsíce ledna, posvěcený tomuto světcí, věnoval novou báseň. Jsa umělcem v každé příčině, nepřestával na skládání veršů ke čti svého světce, nýbrž umínil si vytvořiti mu báseň z klenutí a mosaik, i počal stavěti mu chrám, jenž se stal vzácnou památkou křesťanského umění. Jeho příbytek, příbytek otce chudých a poutníků, jsa vzdálen asi čtvrt hodiny od Noly, stal se městu požehnáním. Pro svou dětskou prostotu požíval, přes to, že byl milovníkem samoty, přátelství vynikajících mužů ve Španělsku a v Itálii, svatých učitelů církevních, jako Jeronýma, Augustina a Ambrože, a dopisoval si s nimi, jevě ve svých listech všecku vládnost svého srdce.

První dojem člověka přicházejícího do Noly byl jistě pocit jakéhosi nebeského pokoje; patero svatyní neboli malých basilik, jež ve svém klíně zamykaly jako vzácný skyost hrob mučedníka, svatého Felixe; útulky pro poutníky, hospital pro chudé, kláštery ženské a mužské poskytovaly pohled města oživeného posvátným popelem, jež v sobě chovalo. Vedle toho spatřovaly se tam stavby, jež Paulinus podnikl: nový chrám, sloupy, loubí, fontány; a prostřed všeho toho bývalý konsul, senátor, úředník římský, jehož mládí bylo kvetlo v hojnosti

a lesku světském, nyní pokorný, chudý, prostý sloužil Kristu jako následovník jeho dokonalosti. U tohoto samotáře Melanie starší chtěla tedy trávit první dni svého příchodu do Itálie, skoro jakoby si tato dcera východních pouští netroufala vejít do zmatku a hluku římského, dokud by neokusila samot italských. Před lety byla vídala Paulina ve cti a ve štěstí světském; nyní ho chtěla vidět v kajícínosti a odříkání, zcela proměněného z lásky ke Kristu. Možná, že také doufala, že tato návštěva by mohla být užitečná jejímu průvodu, až by tito velmožové a tyto dámy, lidé plní marnosti a pýchy světské, uzřeli tak zblízka štěstí života prostého a pokorného a okusili styku s osobností, vyzařující takové nebeské světlo jako Paulinus. Dvě osoby v její družině jistě se z této návštěvy radovaly: Pinian a Melanie.

A zvláště Melanie, která si konečně mohla oddechnouti ve svém ovzduší, mohla vidět ctnosti uváděné ve skutek, dávný to svůj sen a svou touhu, a snad při této příležitosti mohla se svou bábou a svými svatými hostiteli užiti těch rajských rozhovorů, jež byly způsobilé vyhověti konečně její duši, tak dávno žíznící po věcech božích a vždy nucené chřádnouti prostřed starostí světských.

Pobyt u Paulina byl tedy pravděpodobně matce Publicolově první příležitostí, aby se jala konati poslání, které si předsevzala

ve své rodině, a v němž potom pokračovala v Římě, kde utvrdila svou vnučku v jejích úmyslech a horlivě a stále hlásala marnost bohatství. Marně se byl tedy Publicola snažil vzdalovati od své dcery každou osobu vynikající zbožnosti: Bůh poslal mu z dalekého východu do domu vlastní matku, aby ho slovem i příkladem usvědčila z krivdy a dala za pravdu dobré oběti jeho ctižádosti. Ale marně se sama matka snažila dobýti také jeho srdce; Publicola nedovedl se vzdáti lásky k bohatství, jímž ona pohrdala. Když viděla, že jsou marny důvody nadpřirozené, předkládala mu důvody přirozené: upozorňovala jej, kterak všechn římský svět se viklá pod nárazy barbarských národů, a s jasným viděním ženy, zvyklé patřiti do budoucnosti a od událostí přítomných bráti klíč k odemknutí toho, co přijde, předpovídala mu blízký rozvrat toliké velikosti a rozptýlení nesmírných majetků, a slovy Kristovými ho napomínala, aby nelpěl srdcem svým na statcích, které mu mohou býti odňaty, nýbrž, aby shromažďoval bohatství, jehož zloději nemohou ukrásti. Ale marné byly její řeči; přelud pozemského života ještě příliš šálil Publicolu, aby se jeho duše poddala.

Lépe se dařilo Melanii starší při neteri její Avitě a při synovci Apronianovi. Avita byla dcera jedné její sestry, tohoto času již nejspíše zemřelé, protože nikdo se o ní nezmiňuje, a byla provdána za Turtia Apro-

niana ze senátorské a konsulské rodiny, ale pohana, jenž nad to skutečně kult modlářský provozoval. Tito manželé bydleli blízko Valeriů, na vrchu esquilinském, blízko dnešního kostela S. Martino ai Monti, v paláci Turtiů Asteriů a Secondů. Napomínání tetino obrátilo Turtia Aproniana ke křesťanství, a oba manžele k životu zdržlivému. Měli dvě děti, Asteria a Eunomii, které ještě jako děti posvětili Bohu, syna ve stavu kněžském, dceru v panenství. S Eunomií se setkáme později, neboť jako dcera Laetina a Toxotiova Pavla, také ona měla se státi duchovní dcerou své příbuzné, Melanie mladší.

Ale Řím byl příliš hlučný jerusalemské samotářce; sotva se octla v jeho ulicích, již zatoužila, aby se mohla navrátiti na východ. Dni se jí zdály býti roky, šum velkého města ji nutil vzdychati po klidu, po mlčení míst svatých; rozmařilost, zkaženost, nádhera římská co den se jí protivily víc a více. Svatý Paulinus, svědek a důvěrník jejího duševního stavu, vyličil nám jej živými barvami. Melanie starší mimo to cítila napřed blízký pád starobylé královny světa. Viděla nitro římského císařství jako rozežrané rakovinou, viděla je sestarálé, klesající, nezpůsobilé udržeti se zpříma, viděla, kterak Řím již jen jest schopný velebiti velké věci minulé a vychloubati se jimi jako zdětinělý, nevědomý své přítomné sešlosti. Z venčí pak spatřovala hrozící mu zástupy barbarské, mladé, plné života a jara, chtí-

vé bohaté kořisti, hotové užiti vhodné příležitosti, aby se vrhly na něj. Když připlula do Italie, zástupy ty vedené Alarichem, sestoupivše s Alp, byly zpustošily se strašnou prudkostí krásné kraje italské až po Addu a již hrozily Římu. Stilicho zvítězil nad nimi 6. dubna u Verony a Pollentia a přinutil je, aby tentokráte se vrátily zpět za Alpy; ale toto první jejich objevení v Italii naplnilo Římany postrachem. Melanie viděla je polekané kvapně opravovati městské hradby, schovávati své poklady, pomýšleti na útěk. Cítila, že prostřed takového babského lidu jí není již nic činiti; její poslání bylo dokonáno. Jerusaleém ji volal k sobě, a ona, pobývši v Římě rok, odcházela z něho na jaře roku 403. Poslední její pohled na rodné město byl pln neblahých předtuch. Pozorujíc zkaženost, neschopnost, neprozíravost a zbabělost tehdejšího Říma, zvolala prý: „Poslední hodina se přiblížila!“ Předpověď to, která brzy potom se naplnila. Její syn, Publicola, doprovázel jí až na Sicilii, kde vstoupila na loď, aby se přeplavila do Afriky.

* * *

Řím zatím se věncil růžemi. Nyní, když pomínul bezhlavý strach, chystal se oslavovati vítězství Stilichonova a prosil pokorně císaře Honorio, aby přišel slaviti triumf, jako kdysi činívali caesarové, když si římské zbraně podmaňovaly svět. Honorius, jenž

nikdy nebyl v bitvě, přijal uctivé to pozvání, a jednoho vlídného a jasného dne jeho vítězný vůz uprostřed hromového potlesku zastupů vjížděl od mostu Milviova do vznešeného města a ubíral se na Palatin ulicemi, vyzdobenými oblouky a věncovím, a plnými lidu, jenž se tlačil až na střechách. Po celý věk, od roku 303, kdy Maximian a Diocletian byli slavili triumf, Řím nebyl viděl takových slavností, a opájel se jimi v předvečer svého pádu, jako by se chtěl zbaviti vědomí svého pravého stavu. Po celý téměř věk Palatin nebyl viděl císařského dvora; byl prázdný a pustý, a příchod Honoriův konečně jej opět oživil. Řím se domýšlel, že opět jest starým Římem, a za příčinou šestého konsulátu a desátého výročí císařování Honoriova se oddával radosti uprostřed nákladných slavností a divadel. Jak se asi těchto slavností účastnil Publicola a jeho rodina? Jistě slavnosti ty nebyly takové povahy, aby pomáhaly klíčiti dobrému semeni, jež byla zbožná matka zasela do srdce bohatého Římana, ani aby ho činily ochotnějším vyhověti touhám dceřiným. I když snad tolikeré pobídky, aby odtrhl své srdce od marností tohoto světa, byly jím otráslы, jistě bylo těžko, aby nyní necítil mocného pokušení tolikerého lesku on, jenž jako patricij, senátor, obrovský boháč mohl při těchto radovánkách a slavnostech býti první osobou. Jest tedy podobno pravdě, že jich byl účasten; jisto jest, že šel k cí-

sařovu dvoru a po jeho boku se tam objevila také dcera jeho Melanie v rouše co možná nejnádhernějším. Její skvostný oděv, ale ještě více její půvab a přirozená mladistvá svěžest, které ještě obyčejné umění dam římských nesetřelo, a především její prosté chování a krása andělské duše, obrážející se v jejím obličejí, obrátily hned zraky po ní. Nad jiné pak ji pozorovala a se jí obdivovala kněžna dvoru císařského, Serena, adoptovaná dcera Theodosiova, a tím způsobem sestra Honoriova a jeho tchyně, která nezapomněla tak brzy tohoto setkání s Melanií.

Duše, dychtící po skrytosti, po mlčení, po tom, aby směla odhoditi bohatství, musila tedy přinášeti ještě stále oběti trapnější a trapnější; ale již měly býti poslední. Často se přihází, že největší opojení lidské ctižádosti předchází největší pád, jako se tenkrát dělo Římu, a stejně se přihází, že největší utlačení duše předchází její vysvobození. Bůh byl se snažil pohnouti Publicolu všelikými prostředky a učiniti ho poddajným své vůli, modlitbami jeho dcery, neštěstím, napomínáním matčíným. On však vždycky odporoval, a Bůh na něj sáhl jedním z oněch trestů, jež bývají poslední milostí boží: vzal mu ten život, jehož užíval, aby činil překážky vůli boží. Ještě v plné svěžesti životní, sotva ve třicátém osmém roce jeho věku, uprostřed všeho bohatství a lesku jeho domu, uprostřed nádhery, kte-

rou právě toho času, když císařský dvůr prodléval v Římě, mohl více než jindy ukázovati, Bůh dopustil na něj neúprosnou nemoc a poraziv jej na lože, postavil mu před oči smrt, která v jediné chvíli ho naučila znáti nicotnost všech věcí, které byl dosud miloval. Takovému poslednímu naučení Publicola již neodporoval; světlo poslední hodiny osvítilo mu jasně jeho dosavadní chování vůči dceři; v tichu, kterým se svět najednou zamlčel kolem lože umírajícího patricije, promluvílo k němu křesťanské svědomí, a on vyznal, že chyboval. Zavolav tedy k sobě svých dětí, pokorně jich prosil za odpuštění. „Odpusťte mi, děti,“ pravil k Melanii a Pinianovi, „neboť zhřešil jsem ze svrchované pošetilsti. Báł jsem se lidských řečí a protivil jsem se vašemu nebeskému povolání. Nyní mne Pán volá k sobě, a vy máte plnou moc činiti po své libosti. Vyplňte svou svatou touhu a pouze prostě Boha, pána všech věcí, aby mi byl milostiv.“

Publicola zemřel v březnu r. 404; matka jeho té doby ještě byla v Africe. Svatý Augustin, z uložení sv. Paulina Nolského, oznámil jí truchlivou tu novinu. Statečná žena přijala ji, jak dosvědčil biskup hipponský sv. Paulinovi, s podivuhodnou odevzdaností, želejíc především toho, že její syn se před smrtí nevzdal přepychu senatorského, aby si tím byl získal touž korunu jako matka jeho.

Překážka, která se stavěla mezi Melanii a vůli Boha jejího, byla nyní odvalena; a nejen se stalo to, nýbrž duše, která tolik zkusila, mohla nyní okoušeti svrchované radosti: bylať viděla, že vůle otcova, která vždycky činívala násilí vůli její, se před smrtí mění, a nyní, vcházejíc s Pinianem na cestu, po níž tolik let byla toužila, mohla cítiti tu sladkou radost, že si vyvoluje tuto cestu s úplným svolením umírajícího otce.

„Co zmohou krátkozraké a ubohé záměry lidské,“ podotýká právem kardinál Rampolla, „proti řízení božské prozřetelnosti?“

Lidé se pokoušeli učiniti první dům římského patriciátu sídlem přepychu a rozkoší, vzorem života světského a slavného, a naopak v nebeském úradku bylo ustanoveno, aby dům ten dal světlý příklad života evangelického a pozdvihl hlas výmluvně protestující proti rostoucí zkaženosti římské. Lidské úmysly chtěly mermomocí zajistiti dědice nejbohatšímu majetku hlavního města císařství, a na nebesích bylo určeno, aby přes všecko úsilí lidské dědice nebylo a obrovský majetek ten se stal výživou chudých a úlevou lidské bídy. Stal se také pokus, aby bylo zmařeno povolání dívky, ustanovené, aby činila skutkem záměry Prozřetelnosti; a tato dívka, vedena jsouc boží prozřetelností, přes všeliký lidský odpor konečně našla možnost, aby nejplnějším a nedokonalejším způsobem vykonávala její úmysly.

Kapitola VI.

404—406.

Osamělý život v předměstské ville. — Změna roucha. — Posty. — Skutky milosrdenství. — Matka otroků.

Kdo se ubírá z Říma po silnici Appiově, přichází asi pět římských mil (7½ km.) od věčného města ke zříceninám villy, o níž lze již pouze podle těchto mohutných zbytků souditi, že bývala velkolepá. Rozkládala se patrně na prostoru, jehož obvod měl asi tři kilometry, a sochy, které se tam našly v rozličných dobách a z nichž mnohé nyní zdobí museum vatikánské, dosvědčují, že villa ta byla asi bohatě opatřena uměleckými děly a jinou výzdobou. Zdá se, že byla vystavěna v době císaře Hadriana; první vlastníci byli Quinctiliové, jejichž poslední potomky, dva bratry, Konstantina a Maxima, proslulé vědáním a uměním válečným, spojené upřímnou láskou a snad křesťany, dal císař Commodus zavražditi buď pro jejich náboženství nebo z hrabivosti, neboť skonfiskoval potom jejich statky a tedy i tuto villu, již si přivlastnil. Později, za Konstantina, který napravil rozmanité nespravedlnosti svých předchůdců, získal ji nazpět Valerius Maximus, prefekt římský, přirozený dědic rodu Quinctilijského, který již od I. století po Kristu byl s Valerií spříbuzněn. Takovým způsobem Valeriové nabyli nového nádherného sídla, jedné z oněch vzneše-

ných vill římských, které v dobách císařských sbíraly v sobě tolik lesku, že nelze k nim přirovnávat ani nejslavnějších vill nové doby. Bylať to vsutku celá městečka s vlastními praetory, se závodisti, krytými procházkami, atrií, leubími, knihovnamí, dvoranami ke hraní, rozlehlými příbytky letními i zimními pro pány a jejich hosty, s lázněmi, rybníky, sochami a jinými mramorovými děly, s velkolepými parky, zahradami, plnými vzácných květin a stromů, s vinicemi, zahradami olivovými a jinými ovocnými. A nebyl to jediný majetek Valeriů v okolí římském; na silnici Ardeatské, asi 11 kilometrů od Říma, jest dosud statek, jemuž se říká Vallerano, to pak povstalo z Valerianum. Kardinál Rampolla vysvětluje jméno to tím, že tam býval pozemek, náležející Valeriům. Podobně v Mandele Sabinské našel se r. 1737 blízko villy Horatiovy nápis se jménem Valerie Maximy, jež mívala v oněch místech statky; a mezi Albanem a Frascati byl r. 1861 nalezen jiný nápis, který rovněž mluví o majetku rodu Valerijského v těch místech; ale villa na silnici Appijově byla asi jejich nejrozkošnějším sídlem v okolí římském.

Na jaře 404 pohybovala se oněmi nádhernými síněmi a pod stromy rozkošného parku mladá žena v chudobném a tmavém rouše vlněném, s dlouhými rukávy, tak dlouhými, že jí přikrývaly ruce, s hlavou zahalenou hustým závojem, jenž stínil také

její obličej, lahodný a jasný, který hned připomínal mladou patricijskou dámu, jež o slavnostech císařského dvora byla na sebe obrátila zraky vysoké kněžny svým půvabem čistým, prostým a trochu posmutnělým tím smutkem, jenž pochází ze stesku duše po věcech vznešených. A skutečně to byla poslední ratolest Valeriů, dědička celého jejich bohatství, mladá Melanie.

První co Melanie učinila, jakmile smrt otcova jí dala volnost následovati hlasu božího, bylo, že opustila svůj palác ve městě, otočila se zády k rozmařilému Římu a uchýlila se do samoty své villy na silnici Appiově. Samota vždy bývala drahou přátelům božím. Duše všední a povrchní mají potřebí hluku, povídání, zábav, aby nemusily býti příliš samy s sebou o samotě; jejich povrchnost je nutí vylévati na venek všecko to málo, co mají; jejich chudoba je činí chtivými zabývati se tisícerými tretkami, všecko viděti, všecko slyšeti, všecko věděti; jsou povídavé a zvědavé, jsouce plné nemoudrosti a marných myšlenek. Naopak duše hluboké a přemýšlivé touží po mlčení, které jim dovoluje, aby mohly se sbíratí samy k sobě, studovati a mysliti; duše milující Boha přejí si stále, aby mohly býti samy s tím, jež milují, aby mohly pozorněji slyšeti hlas boží, jehož sladký šepot se tratí ve hřmotu světském, žádají si zabývati se s ním s veškerou důvěrností srdce svého a rozmlouvati s ním těmi hovory tak sladkými, že žádná

rozkoš pozemská nemůže vzbuditi sebe matnější představy jejich sladkosti; ano, v některých chvílích by chtěly ztratiti, kdyby bylo možno, všecku paměť na život pozemský a spojití se dokonale s Bohem a potopiti se do jeho hlubin. Takové duše neznají samoty, neb abychom to lépe řekli, jim jest strašnou samotou, která na konec se jim stává mukou, povrchní a ohlušující zástup, který jim překází rozjímati o věcech vpravdě důležitých a velikých; ony ze zkušenosti vědí, že to, co lidé světští nazývají samotou, jest naopak oživeno takovou Přítomností, že není jim možno, aby si žádaly přítomnosti někoho jiného. Proto jest jim přirozeno uchýlovati se soukromí, „následující v tom Ježíše Krista,“ dí životopisec Melaniin, „jenž, když se chtěl modliti, vstupoval na horu olivetskou“. Jsouť také pamětlivy, že když náš Spasitel chtěl dáti zrak slepému, pojal ho soukromí, a proto odcházejí v ústraní, aby byly způsobilejší přijímati boží dary. Slyšely, že Bůh mluvil ke své milé duši: „Povedu ji na poušť a mluvití budu k srdci jejímu“ (Os. 2, 14), a k duši, nevěstě své: „Poslyš, dcero, a viz a nakloň ucha svého: a zapomeň na lid svůj, a na dům otce svého, a požádáť Král krásy tvé“ (Žalm 44, 12, 13), i zapomínají na všecko a jen pohlízejí na Krále, jenž k nim přichází, aby bydlil v jejich srdci.

Také Melanie okoušela nyní jeho přítomnosti v pokoji mlčení, jehož si byla vždy-

cky tolik žádala, ale až do té doby nikdy nebyla užila. Lahodné vánky dubnové probouzely přírodu, vše se rozzelenávalo, vše se usmívalo vůkol ní; v tom klidu, v tom hlubokém míru cítila ona, kterak také její srdce, truchlivé až dosud a nemohoucí téměř dýchat v těžkém vzduchu, rodí se konečně k novému životu, a zatím co její zraky spočívaly na kráse přírody i přičinění lidského, její duše, zanícená láskou, ulétala ve sladkém vytržení ke Stvořiteli, zpívajíc mu nadšený hymnus díky a klanění. Přestaly jalové návštěvy, přestaly mělké hovory, světské starosti, pozemské myšlenky; všeho byla nyní zbavena. Jediná její myšlenka byla nyní myšlenka na Boha; jediná starost, líbiti se Bohu a vyhledávati, kterak by mu lépe sloužila; jediné hovory, ne již pozemské nebo světácké, ale hovory nebeské s malou družinou, která jí sem byla následovala.

Družina ta se skládala z toho, jenž byl nyní jejím bratrem a společníkem, Piniana, z matky její, Albiny, která jí bude od nyníška všude následovati, podivujíc se jejím ctnostem, unášená jejím příkladem, pokorně jí oddaná, a z jejích otroků, nyní již ne otroků, nýbrž služebníků Páně jako ona.

První zevnější změna při obou svatých manželech se týkala roucha. Nečinili tím zvláštnosti, protože stalo se vůbec zvykem ve IV. století, že osoby, které se zříkaly světa a činily slib ustavičné zdržlivosti, uka-

zovaly to také svým zevnějškem, odkládajíce roucho světské a oblékajíce šat pokornější a hrubší, i když nebyly živы v řeholní společnosti, což nebylo ani vždycky možno v době, kdy teprve takové společnosti vznikaly. Víme na př. že tak učinila Marcella, když po smrti manželově se zasvětila Bohu; tak také učinily Eustochium a Blesilla, dcery svaté Pavly, první panna a druhá vdova, tak svatí manželé Paulinus a Therasia, a tak učinil také Pammachius, který se nebál výsměchu a hněvu hrdých senátorů, ukazuje se v senátě v hrubém soukenném šatě vedle jejich nádherných rouch. Tato změna roucha znamenala rozhodný konec života světského, byla jako přehrada, která se stavěla mezi dřívějšími zvyky a zvyky jinými, které si chtěly osvojiti osoby, jež počínaly nový život; bylo to také jakési veřejné kázání, jímž prostá vážnost křesťanská kárala pohanský přepych a změkčilou rozmařilost. Panny činívaly tuto změnu velice slavnostně, přijímajíce zvláštním obřadem závoj panenský z rukou biskupových; vdovy mohl také pouhý kněz obléci v nové roucho; co se týče žen vdaných, které buď spolu s manželem neb s jeho svolením činily slib ustavičné zdrželivosti, nebylo o nich zvláštních předpisů církevních ani zvláštního obřadu pro ně; proto přijímaly soukromí buď roucho vdovské, jež bylo tmavé barvy, nebo roucho řeholní.

Melanie tedy navždy odložila hebké plát-

no a hedvábí, které tolik let ji bylo trápilo, odložila dlouhou tuniku římských žen, která sáhajíc po kotníky a podpásána pod prsy nádherným zlatým pasem, vykládaným drahými kameny, buď bez rukávů, buď s rukávy po lokty, činívala jejich postavu tolik velebnou, a nahradila ji starou suknicí z laciné látky, s rukávy dlouhými až po prsty, která nestála více než pět nejmenších penízků a byla na bocích stažena vlněným pásem beze vší ozdoby; odložila také bohatý závoj, jenž od nejdávnějších dob římských s rozličnými jmény, nejprvé jako *flammeum*, pak jako *ricinium*, posléze jako *maforte* náležel k hlavním částkám římského ženského obleku a jsa umělecky připevněn v týle, sestupoval v dovedných řasách lehce a elegantně na záda, hale postavu jako do řídkého a mlhavého obleku; její hedvábné, široké závoje měly budoucně sloužiti oltářům a hrobům mučednickým; ona sama pokryla si hlavu tmavým, chudobným závojem řeholním, pod nímž marně se snažila skrývati svůj svěží, mladistvý půvab.

Také Pinian zanechal bohatého roucha patricijského, ale neměl hrdinné mysli své choti, tak že si netroufal vzdáti se jedním rázem všech přejemnělých zvyklostí své společenské třídy a hned zaměnití skvostný oděv, jemuž byl zvyklý, za chudobný; zvolil si tedy jakousi prostřední cestu, a oblékl se v rouchu cílicijské, totiž udělané z

měkkého a tenkého sukna, které se velmi podobalo hedvábí a, jak se podobá pravdě, bylo tkáno z hebké srsti asijských koz z Cilicie. Melanii se to nelíbilo, neboť jej milovala velice; ale vidouc ho ještě v květu mládí — bylať mu teprvé 24 léta, jí pak 21 — a vědouc, jakého lesku zanechal, netroufala si kárati ho zjevně. Zároveň také nepokojil jí v srdci strach, že kouzlo života pozemského ještě může býti pokušením tomu, jenž jím pohrdl ve chvíli, kdy jiní nejvíce ho okoušejí. Jednoho dne, když s ním byla sama, otázala se ho s lahodnou a počestnou něžností, zdali se v jeho srdci neprobouzejí myšlenky na ni jako na svou ženu. Pinian usmál se této její starostlivosti s jakousi svatou veselostí a odpověděl: „Blahoslavená jsi, že umíš tak milovati. Co mne se týče, buď jista v Pánu, že ode dne, kdy dali jsme Bohu své slovo, nepohleděl jsem na tebe s jinými myšlenkami, než s jakými se dívám na tvou svatou matku Albinu.“ Ona mu políbila s uctivostí hrud' a ruku a velebila Boha, jenž jeho předsevzetí tak pevně utvrdil. Ale žádajíc si viděti Piniana vpravdě dokonalým, nespokojila se tímto jeho ujištěním. Po několika dnech postoupila dále ku předu. „Můj pane,“ řekla mu, „poslyš mne jako svou matku a jako svou duchovní sestru; slož se sebe to drahé roucho cilicijské a užívej hrubšího.“ Tato žádost Piniana trochu rozrušila; ale nechtěje viděti truchlivou tu, která jej napomínala

podle Boha a pro věčnou spásu jich obou, ochotně přivolil; svlékl se sebe roucho z měkkého a tenkého sukna a oblékl na sebe šat, jakým se odívali domácí řemeslníci, syrští v předměstích antiochijských, lidé to, které sv. Jan Zlatoústý chválil pro jejich prosté, střídme a mírné mravy, a dalecí rozmařilosti, která byla rakovinou Antiochie jako Říma. Ale ani to ještě nestačilo té, která ho pobádala jíti po cestách nebeských; později ho přiměla, aby se oblékal v šat ještě hrubší a lacinější, který měl přirozenou barvu vlny a který sama mu utkala. Takovým způsobem byla zahanbena a pokořena pyšná nádhera římská.

Kdo by se nepodivoval svěží čistotě těchto výjevů, které nám jasně ukazují, co dovede láska boží působiti v srdcích lidských, aby očistila andělským způsobem jejich city a povznesla jich k jakémusi milování nebeskému, které již nehledí k jinému leč jedině k většímu zdokonalování milované duše? Někteří ušlechtilejší duchové našich dní vidouce, že ovzduší naše, otrávené pohanskou smyslností, dusí to, co je v člověku lepší, pocítili v sobě potřebu vystoupiti nad toto ovzduší a získati opět světu ony čisté krásy křesťanské, které nám chtěli ukazovati na hrdinách a hrdinkách svých románů. Ale zapomněli, že jisté květy nevyrázejí s opravdovou čerstvostí a s líbeznou vůní leč na vrcholku stromu křesťanské dokonalosti; o málo níže již zakrňují a kazí se;

jesti jim třeba, aby byly obklopeny a chráněny trním ctností nikoli všedních a zvláště oně ctnosti tak vzácné, na kterou zapomínají hrdinové a hrdinky zmíněných románů, totiž křesťanské prostoty. Cecilie a Melanie jistě nepomýšlely na to, že by mohly býti živы na plátnech neb v něčích verších, neb že by mohly někoho nadchnouti k pomíjejícím činům tohoto světa, třeba sebe důmyslnějším, ba, byly by se tomu vyhýbaly; nebyla jim známa nějaká láska ideální nebo platonická, ale hoříce láskou k Bohu, ponořeny v něj, neznajíce jiné touhy než po nebeské vlasti, žádaly a zjednávaly bratřím, které Bůh jim postavil po bok a které jen v Bohu milovaly, nejvznešenější a nehynoucí slávu.

Aby si ji získali, Melanie a Pinian, od ní povzbuzovaný a podporovaný, jali se následovati nejhorlivějších duší svého věku, počínajíce tím, co bylo jako charakteristickou známkou zbožnosti těch dob, totiž velmi přísnou kajícností. Ale v této příčině byli zprvu přinuceni zmírniti trochu svůj svatý rozmach.

Bývá obecným zjevem při duších, které dlouho si žádaly sloužiti Bohu dokonalejším způsobem a konečně spatřují se svobodnými, aby to činily, že činívají to s takovým zápalem, že překročují meze svých přirozených tělesných sil. Tak se také přihodilo těmto dvěma patricijským svatým manželům v začátcích jejich kajícnického života. Ma-

jíce duši plnou velikých příkladů tehdejších kajících, obyvatelů pouští, chtěli hned podniknouti posty, které by se podobaly co nejvíce postům jejich, ale brzy si uvědomili, že jejich tělo, zvyklé dosud příjemnému způsobu života, nemohlo znenadání snášeti takového úkolu, a že musí započítí s málem. Tak také učinili, ale přece stále upírali oči na větší přísnost, ke které chtěli časem dospěti a které také dospěli tak, že vzbuzovali úžas.

Posty, které církev ukládala, byly v V. století již velmi přísné, ať co do jakosti pokrmů, ať proto, že bylo dlužno zdržovati se všeho pokrmu a nápoje kromě jediného jídla, jehož věřící požívali odpoledne asi ve 3 hodiny nebo k večeru. Ale takový půst trvával jen den a nikdy se neukládal na neděli.

Asketové, vedení obzvláštním duchem kajícího, netoliko se uskrovnili v jakosti a množství pokrmu tím, co právě stačilo k zachování života, nýbrž také počali prodlužovati takové přísnosti na více dní, a posléze se tak postívali až pět dní po sobě. Odtud pošel půst týdenní a polotýdenní, jenž býval zvykem v Egyptě, ačkoli ne u všech mnichů, nýbrž pouze u těch, kteří byli k tomu dosti silní a dobrovolně takový půst si volili. V klášteřích pouště sketské byl v obyčeji půst týdenní, a mniši požívali pokrmu v sobotu, kterýžto den stejně jako neděle byl vyňat z přísnosti postní. Z Egypta se obyčej

ten rozšířil do Palestiny; v Jerusalémě bývali v čas čtyřicetidenního postu věřící, kteří pojedli po nedělní mši svaté a pak již nepožívali pokrmu až po mši sv. příští soboty. Jiní zachovávali takový půst po celý rok a sluli apotaktites. Také jiné krajiny východní oblíbily si takové přísné posty, které pak z východu přišly také na západ.

V Římě zajisté panna Asella postívala se půl téhodne a v čtyřicetidenním postě po celý týden, a z jistých slov sv. Ambrože k její sestře Marcellině se zdá, že také ona zachovávala takový půst. Otcové církevní, ačkoli se tak přísné kajícínosti podívovali, nicméně k ní nenabádali; svatý Ambrož káral pro to svou sestru, a nelíbilo se to ani sv. Jeronýmovi, zvláště při osobách útlého věku. Možná, že mnozí naši nejen by se srovnávali v té věci se svatými Otci, nýbrž snad by dokonce takové posty nazvali sebevraždou. A přece skutečnost jest proti nim. Opat Eliáš v Thebaidě, jídaje pouze jednou za týden, dočkal se předlouhého věku; o Aselle víme od sv. Jeronýma, že jsouc v padesáti letech, ještě nikdy nepocítila nějakých neblahých následků svých postů, jež započala, když jí bylo deset let; mnozí asketové byli živi dvacet, třicet let od času, kdy započali takový způsob života, tak že takovým svatým kajícníkům, silným duší i tělem, mohla by záviděti větší část synů tohoto našeho věku, kteří často stárnou a umírají před časem pro pří-

lišnou starostlivost o dobro svého choulivého těla.

Co se týká druhu pokrmů, nebyla v té příčině kázeň všech klášterů stejná. Ale jest jisto, že obecnou zásadou bylo, aby se asketové spokojovali stravou nejprostší a aby se nikdy nenajídali do sytosti. Proto se nikdy nepožívalo vína, masa, ryb, mléka a pokrmů připravovaných z mléka; někteří asketové přestávali na pouhém chlebě, jiní k němu přidávali zeleninu a ovoce a užívali za omastek oleje. Jest tedy zřejmo, že i v jednom a témže klášteře bývala rozmanitost pokrmů a postů. Ve dnech, kdy nebyl půst, všichni mniši dostávali oběd a večeři, a poněvadž se často dějí zmínky o kuchaři a kuchyni, poznáváme, že se také podávaly pokrmy vařené. Nicméně oni podivuhodní poustevníci bývali proniknuti takovou kajícností, že se mnohdy zříkali i takové chudobné stravy a dobrovolně se oddávali umrtvování ještě většímu, k jakému nebyli zavázáni. Jedni se spokojovali pouze jedním pokrmem, jiní se zdržovali společného stolu, zůstávající ve svých cellách, kam se jim donášel pouze chléb a sůl.

Melanie v prvním rozmachu své horlivosti chtěla následovati mrtvení Asellina a ukládala si pětidendní půst. Ale jak jsme řekli, brzy uznamenala, že si troufala příliš mnoho a že třeba zvykati tomu ponenáhlu. Počala se tedy postiti obyčejným způsobem a to po celý rok, tak totiž, že jídala pouze

večer, požívajíc při tom luštěnin nebo zeleniny s olejem a za nápoj několika hltů jablčného moštu; pouhého vína nebyla ve svém životě nikdy okusila, protože přes tak velikou rozmařilost nedovolovalo se dcerám římských senátorů píti pouhé víno. Od postění jednodenního postoupila pak ke dvou dennímu, požívajíc pokrmu jednou ve čtyřiceti osmi hodinách a zdržujíc se také od oleje. Později uvidíme, že se postí již po tři dni, pak pět dní a dosahuje cíle své touhy, předstihujíc všechny svou zdrželivostí od pokrmu.

Ale uzda, kterou musila zdržovati svůj zápal, přece ji bolela; jestliže tedy byla nucena krotiti svůj rozběh v tuto stranu, chtěla si ho nahraditi rozběhem horlivosti v jinou stranu. „Nám, kteří jsme zvykli takovému pohodlnému životu,“ pravila Pinianovi, „není možno, abychom snášeli hned na začátku takové posty aniž můžeme tak znenadání mrtviti své tělo. Nuže, dejme se na skutky milosrdenství.“

Takto od svého vlastního osobního zdokonalování obrátili se k působnosti na venek, snažíce se ulevovati bédám a chorobám společnosti, v níž byli živi.

* * *

V dobách velikého sobectví a veliké zkaženosti vždy bývá veliká obecná bída. Tak bylo i ve století pátém. K nejhorším ranám

té doby náležela nenasytná lakota boháčů a mocných, a lichva vůči chudým a nelidskost vůči slabým byly věci tak obyčejné, že neznepokojovaly svědomí sebe méně, a zvracely se až v dokonalou krutost. Dlužníci, nemohoucí platiti svých dluhů, bývali nuceni, aby ušli žaláře, prodávati své děti, jestliže již dříve jich k tomu nedonutil hlad. Jiní, aby vyhověli neúprosným pohledávkám fiskálním, uvrhovali své dcery do veřejných domů; stávalo se, že nenasytní lichváři zabavovali i mrtvolu jakožto zástavu.

Mladí hrdinové křesťanské lásky nemusili tedy dlouho pátrati po nešťastných, aby jim pomáhali; jali se navštěvovati a ošetřovati nemocné v okolí a podělovati chudé almužnami; zvláště pak se jejich štědrost uplatňovala jako hojivý balsám v žalářích, které odmykali, platíce dluhy za mnoho chudých nešťastníků.

Ale nejžalostnější rány společnosti, ovoce pohanské kultury, nemusili svatí patricijové hledati daleko; mohli ji zcela pohodlně pozorovati vedle sebe ve svých palácích. Bylo to otroctví.

Podle pojmů pohanských otrok nebyl člověk jako jiní lidé, ale byl pouhou věcí, pouhým tělem bez duše, nebyl tudíž schopen žádných práv: *Servile caput nullum jus habet*.*) Tento pojem pak se osvědčoval skutkem v životě praktickém. Protože

*) Doslova: otročí hlava nemá žádného práva.

byl považován za věc, jako s věcí se s ním zacházelo. Především zákony ho nepokládaly za nic; byl výhradním majetkem svého pána, jsa přivtělen k jeho nemovitému statku jako každý jiný nemovitý majetek, a jako takový mohl býti prodán. Stromy, které v zahradě pěstoval, zvířata jeho péči svěřená, nástroje, kterými pracoval, byly před zákonem totéž, co on; on sám považován podle výroku Varronova za nástroj výdělkový, obdařený lidským hlasem. Nejsa schopen práv, také arci nemohl míti, což přirozeně z toho vyplývalo, požadavků ani lidských ani rodinných. Nemohl tedy míti jiných potřeb, než které mu přiznával jeho pán, v jehož moci byl, a pán obyčejně při něm neuznával jiných potřeb, nežli ty, které činily otroka způsobilejším sloužiti mu. S touto bytostí, která ani podle jeho pojmů, ani podle slov zákonů nebyla člověkem, pán zpravidla zacházel jako se svými zvířaty a často hůře, neboť koně patricijské byli v nádherných konírnách krmeni ovsem a přikrývání zlatcenými čabrakami, kdežto otroci, zkřehlí zimou u brány paláců, často nemívali, čím by se přikryli, aniž dostávali dostatečného pokrmu. A bič, kterého se užívalo na koně, byl lehkým trestem na otroka; nejmenší pochybení bývalo trestáno důtkami, řetězy, domácím vězením, ač nerozhněval-li se pán tak velmi, aby otroka potrestal smrtí.

Bylo úkolem křesťanství, aby se přičiňovalo o zrušení otroctví; že to učinilo, ná-

leží k největším jeho zásluhám, kterou uznává každý, kdokoli trochu studoval dějiny. Nesmíme však mysliti, že to, co křesťanství hlásalo slovem, také jedním rázem stalo se skutkem. K velikým proměnám společenským se dochází ponenáhlou prací a postupným připravováním společnosti samé, sice by náhlými změnami povstal takový zmatek a převrat, že by byl horším zlem, než zlo, na něž se naříkalo.

Zajisté ani samotné rodiny křesťanské nebyly by se mohly zbaviti rázem svých otroků, neboť otroci provozovali všechny živnosti a řemesla, na nichž rodina závisela; oni vzdělávali pozemky, v dílnách byli řemeslníky, v komnatách služebníky, v kuchyni kuchaři a kuchtíky. Propustiti náhle všechny tyto lidi bylo by znamenalo, že veliké rodiny by si byly musily v téže chvíli vynajíti a uskutečniti nový způsob hospodaření na polích, v domech a ve všech svých potřebách. A ovšem by to bylo také znamenalo, že rodina by se byla zbavila veliké a znamenité části svého bohatství, neboť ve skutečnosti každý otrok byl částkou majetku svého pána. A zlé následky nebyly by postihly toliko třídy patricijské, nýbrž samé třídy otrocké. Co by si byli počali všichni tito ubožáci, nezvyklí svobodě, prázdní prostředků, aby jí správně užívali, kdyby ji byli obdrželi znenadání, beze vší přípravy? Byli by se z bídy octli zase v bídě a konec konců by si byli musili hledati nového pána,

jistě horšího než byl ten, který jim daroval svobodu. Křesťanství tedy nezačalo skutkem, nýbrž myšlenkou, ideou. Všickni jste synové boží skrze víru, kteráž jest v Krista Ježíše. Tu již není Žid ani pohan, není služebník ani svobodný... nebo všickni vy jedno jste v Kristu Ježíši (Gal. 3, 26, 28), tak byl hlásal apoštol Pavel. Křesťanství zrušilo otroctví v nazírání lidském, hlásajíc především jakožto jistou pravdu jednotu pokolení lidského; není plémě rozených otroků ani jiné plémě rozených pánů — všickni lidé pocházejí od jednoho člověka, jež učinil sám Bůh. Již tato myšlenka sama byla by stačila, aby rázem povznesla pojem důstojnosti každé bytosti lidské. Křesťanství zrušilo otroctví ve jménu Ježíše Krista, který chtěje nás vykoupiti, dobrovolně snesl, aby s ním bylo nakládáno hůře než s otrokem, a podrobiv se potupě, povržení a bolestem, obklopil neštěstí svatozáří obzvláštní cti, takže nejubožejší, nejvíce pronásledovaní, nejvíce opovrhovaní stávali se v křesťanství předmětem úcty, lásky a důšim obzvláště horlivým i předmětem závidi, protože byli více připodobněni k jejich hlavě a pánu, k jejich Bohu, jenž stal se člověkem.

Takto tedy paria lidské společnosti, otrok, jenž podle názoru pohanského a před zákonem pohanským nebyl ničím, v nazírání křesťanském najednou se stává člověkem jako ostatní lidé, člověkem schopným osob-

ních práv, i pro život budoucí i pro život přítomný, schopným tedy také povinností, schopným býti jako jiní lidé účastným nekonečných zásluh Boha-člověka.

Křesťanský patricij věděl, že přikázání lásky jemu dané se týká člověka svobodného i otroka; věděl, že otrok jeho jest otrokem pouze v příčině vztahů společenských, ale že ve skutečnosti jest svobodou všech synů božích, svobodou, která ho činí způsobilým dojíti svého věčného cíle; věděl, že tento otrok jest jeho bratrem, že před Bohem může býti větší a vznešenější než on, jeho pán, a že snad jednoho dne bude se nad něj zastkvívati ve slávě nebeské. To všecko bylo ve světě názorů dosavadních úplným převratem, a také v tomto případě z myšlenek, z názorů měly pojíti skutky. A především v náboženských úkonech, ve kterých otroci byli postaveni na roveň patricijům, jsouce účastni stejně jako oni a vedle nich těchž svátostí, těchž služeb božích, téhož stolu nebeského, a mohouce dokonce vstoupiti na stupně církevní hierarchie. Myšlenka křesťanská proměňovala se ve skutek také ve stycích domácích, které se vůči otrokům stávaly laskavějšími. Od té chvíle, kdy patricij v otroku poznal bratra, nemohl již zacházeti s ním surově, a věda, že jednoho dne bude z něho musiti vydávati počet před Bohem, musil býti vůči němu lidštějším a mírnějším. Dostati se z domu pohanského do domu křesťanského bylo

otroku skutečným štěstím také po stránce hmotné, a byť se nebyly rodiny pohanské a křesťanské hned ze začátku lišily od sebe v příčině osvobozování otroků, přece se velmi lišily ve způsobu nakládání s nimi. Posléze, když církev nabyla svobody, také občanské zákonodárství křesťanských císařů se počalo zabývatí žalostným postavením otroků, a Konstantin na př. zakázal, aby pán, prodávaje se statky otroky, neroztrhoval jejich rodin; veřejné pak propouštění jich na svobodu, které se konávalo při velikých slavnostech náboženských na popud církve, nabývalo jakéhosi rázu posvátného jakožto skutek velice záslužný a příjemný Bohu.

Ale ačkoli křesťanství přijímá celek společenských řádů tak, jak jej nalézá a jemu se přizpůsobuje ve všem, co se nedotýká podstaty jeho hlásaných pravd a zákonů, aniž ukládá všem lidem vůbec takových hrdinství, jichž by jejich síly nesnesly, nicméně má tu podivuhodnou a vznešenou schopnost, že dovede ve svém lůně vytvořovati duše hrdinné, které vycházejíce z mezí přísné povinnosti, ochotně si ukládají oběti, jež nikomu nejsou přikázány, a porozuměvše dokonaleji než jiní napomenutí našeho božského mistra: „Buďte dokonalí jakož otec váš nebeský dokonalý jest“ (Mat. 5, 48), snaží se učiniti co nejdokonaleji skutkem vznešený ideál dokonalosti, obsažený v evangeliu. Tací křesťané jsou jako předvojem křesťanského vojska, ukazujíce cestu a více

než jiní připravující půdu těm společenským proměnám, které pak budou lidstvu opravdovým dobrodiním. V našem případě byli hrdinami ti, kteří se nespokojovali tím, že zacházeli s otroky tak, jak se sluší na křesťany, nýbrž nebáli se ani podnikati všecky nesmírné škody hmotné, které si způsobovali, dávajíce svobodu buď všem svým otrokům, buď veliké části jich, a potom učili tyto nevědomé zástupy užívatí dobře svobody, otcovsky se jimi zabývali a uváděli je do života křesťanského a na cesty křesťanské dokonalosti.

Viděli jsme, kterak z antické vzdělanosti pohanské a ze skryté práce nové vzdělanosti křesťanské, z práce trvajících tři věky, byla vyšla nová společnost pátého století, učiněná to směsicí pohanských neřestí, křesťanských ctností a křesťanského hrdinství. Také postavení otroků znamenalo vliv tohoto společenského stavu. S jedné strany bylo ještě žalostné jako v dobách minulých. Veti-
tius Praetextatus u Makrobia líčí nám pány, kteří sedíce za plnými stoly a hodující, nedovolují posluhujícím otrokům otevřítí rty k jedinému slovíčku, a pro sebe menší zašramocenění hned sahají po důtkách a krutě trestají každé kýchnutí, zakašlání, povzdechnutí. Ba, rostoucí zkaženost společenská, množící se bída a vpády barbarské rozjitřily ještě více tuto ránu. Právě v této době bývalo viděti na foru římském výjevy, které potom Melanii utkvěly na celý život v pa-

měti: zástupy lidských bytostí, ubožáků napolo zkřehlých zimou, otupělých hladem, roztažených na rohožkách, kteří posuňky a pohledy i prosbami se snažili urychlit chvíli, kdy by si je někdo koupil, jsouce hotovi raději se vydati v nebezpečenství, že dostanou nemilosrdného pána, než aby očekávali až jistě zahynou hladem.

Naopak v rodinách křesťanských bylo otrokům dobře; příklad mírnosti a dobroty, k jaké křesťanství přivedlo římské patricije, máme na samém Valeriovi Publicolovi, otci Melaniině, který hleděl býti spravedlivým i vůči barbarům. Melanie pak a Pinian jako ve všem jiném, tak i v této věci měli náleži- žeti ke křesťanům hrdinským. Uchylující se na svou venkovskou villu, aby vedli život odříkavý, nedovedli spolu s římským svým palácem také zanechat tam svých domácích otroků, i vzali je s sebou, ne však již jako otroky, ale jako bratry a sestry. Mužských otroků měl při sobě Pinian třicet, a Melanie sedmdesát služek, a patricijští manželé sedali s nimi za týmž stolem, neslýchaná to věc v dějinách patriciátu římského. U starých Římanů bývalo zvykem, že jednou v roce, o jistém venkovském svátku, ustanoveném ke cti Cereřině a podobném asi dožinkám, pánové připečušťovali ke svému stolu otroky, kteří byli pracovali na polích; ale svátek ten byl výjimkou, a ve IV. stol. při pouhé vzpomínce naň se patriciové ošťá- sali ošklivostí. Ale Melanii nestačilo, že řála

pýchu římskou, pohrdající otrokem, do živého; v její duši byla horlivost apoštolská, a v těchto svých otrocích, které vyzdvihla z povržení, spatřovala duše, které měla darovati Bohu. Po mnoho let byla s žalostí pozorovala jejich mravní pokleslost, zajisté asi menší při otrocích, kteří byli kolem ní než při jiných, ale přece velkou, i žádala si toužebně, aby mohla přivést tyto nešťastníky zpět k jejich důstojnosti jakožto bytostí rozumových. K tomu vedle její horlivosti neméně jí pobádalo velice jasné a živé vědomí povinností, které má hlava rodiny, povinností, které dobře naznačil sv. Augustin, pravě, že pánové a hospodáři mají býti otci a ve svém domě mají všecky po otcovsku vésti k Bohu, pečující také o vzdělání mravní a náboženské svých otroků. Jsouc proniknuta touto myšlenkou biskupa hipponského, Melanie učinila se matkou svých otroků; vytrhla je z jejich otupělosti, dala jim cítiti sladkost křesťanského otcovství, rozveselila jejich zraky kalné a hledící stále na zemi světlem pravdy a září nejvznešenějších ideálů, rozradostnila jejich duši nesmrtelnými nadějemi a laskavostí mateřského napomínání a mocí svého příkladu je vedla na vrcholky ctností křesťanských a přemnohé učinila svými následovníky na cestě evangelické dokonalosti. Tato její péče o otroky, které si přivedla z římského paláce do své venkovské villy, byla první ukázkou, jak veliké věci po této stránce bude konati později.

Skutečně uvidíme, kterak později rozšiřuje svou blahodárnou činnost na všechny otroky svých nesmírných statků. Ponenáhlu propustí všechny na svobodu, a opravdu za jediný rok dala svobodu osmi tisícům. Později založí v Africe dva kláštery, ve kterých shromáždí velikou část těchto svých osvobozenců, kteří se budou chtít oddati životu dokonalejšímu. A kdyby naše hrdinka neměla jiné slávy, náležela by jí sláva matky a apoštolky otroků, veliká a skvělá to sláva i její i náboženství křesťanského, které jí vnukalo díla, jichž potřeboval její věk, dávalo jí sílu, aby je vykonávala, a jako v ní, hrdinské dceři své, porazilo nádheru a rozmářilost římskou, tak také skrze ni a s ní poráželo sobecké násilnictví, jež jedna část lidstva provozovala nad jinou, nešťastnou jeho částí.

Kapitola VII.

Pohostinství ve ville na silnici Appiově. — Znameníť záležitost. — Učení Melaniino. — Statky Valeriů.

Jiný skutek tělesného milosrdenství, který rádi konávali horliví křesťané oněch dob, kdy cestování bylo obtížné, záležel v prokazování pohostinství poutníkům.

Viděli jsme, že Paulin Nolský byl u hrobu sv. Felixe postavil útulek pro poutníky; podobně Pammachius, ovdověv, zbudoval za týmž účelem znamenité x e n o -

do chřím v Ostii. Melanie nemohla zůstat
v hostejna k dílu, jež v její době bylo tak
důležité. — „Po příkladu sv. Joba“ — řekla
Pinianovi — „otevřme své dvěře churavým
a pocestným.“ I otevřeli svou širou villu,
která mimo pány hostila již třicet otroků a
sedmdesát služek, všem, kteří potřebovali
přístřeší; a mimo přístřeší prokazovali jim
také skvělé pohostinství, hojně je opatřu-
jíce pokrmem a na cestu jim dávající jakousi
summu peněz. Se zvláštní radostí Melanie
přijímala služebníky církevní: biskupy, mni-
chy, kněze hostívala tak skvěle, že by sotva
bylo někoho z nich napadlo, že ona sama
žije chudobně a jest na sebe tak přísná.
Zprávu o této štědré pohostinnosti zazna-
menal jeden ze mnohých, kteří jí užili: Pal-
ladius, biskup helenopolský, který přišel z
Východu do Říma, maje k papeži Innocenci
poselství, hledící ku prospěchu záležitosti,
jež tenkrát velice vzrušovala všecky mysli
v Cařihradě — záležitost to Jana Zlato-
ústého.

Původem celé věci byla ctižádost jedné
ženy: Eudoxie, která přičiněním jistého otro-
ka z nízkého postavení vystoupila až na cí-
sařský trůn jako choť Arkadiova. Omlouvajíc
se tím, že pomáhá svému neschopnému mán-
želovi, strhla všecku vládu na sebe a uží-
vala jí nejhorším způsobem. Východní dvůr
stal se za ní sídlem pletek, a lidem, kteří
byli nejchytřejší, nejnestydatější a nejnehod-
nější, vedlo se nejlépe. Taková byla její

krutost a hrabivost, jak píše Zosimus, že počestní lidé nemohli přát si jiného než smrti jakožto nejmenšího zla. Proti této ženě, zvyklé vídati u svých nohou bídné po-chlebníky a kolem sebe dvořany, třesoucí se strachem před její mocí, jediný člověk se stavěl směle a beze strachu: Jan Zlatoústý, který sedě na biskupském stolci cařihradském, s kněžskou horlivostí a statečností plamennými slovy káral zkažené mravy. Toho mu Eudoxie nemohla prominouti, a majíc za sebou nehodné ženy, zkažené občany a špatný klerus, nedala si pokoje, až odstranila nemilého biskupa. R. 403 svolala sama synodu biskupů, kteří na její přání Jana odsoudili a složili s jeho úřadu, načež jej císařští vojáci odvedli do Praeneste v Bithynii. Ale hněv lidu a zemětřesení, které se jí zdálo hroziti tresty božími, ji přiměly, že kvapně povolala svatého biskupa nazpět. On pak, oklamán jsa jejími licoměrnými slzami a věře jejímu ujišťování, že jest nevinna, hned se přičinil, aby jí opět získal náklonnost lidu. Nevěděl ještě, jaké jest ženské srdce, když v něm panuje ctižádostivost a pýcha. Téhož roku v prosinci byla za ne-cudných tanců a pověrečných, modlářských obřadů postavena na veřejném náměstí stříbrná socha císařovna. Biskup ovšem nemeškal a tyto výjevy, nehodné křesťanského města, ostře pokáral. To bylo znamením k novému pronásledování; nová synoda r. 404 sesazuje Zlatoústého a ukládá mu, aby

odešel se svého biskupského stolce. Ale Jan odpovídá důstojně: „Od Boha jsem jej obdržel, Bůh jediný může mne ho zbaviti.“

V následujících měsících násilné porušování chrámové posvátnosti a lidové bouře naplňují Cařihrad zmatkem. Posléze Arkadius, poddávaje se nátlaku odbojné části cařihradského kléru a ošemetným radám své ženy, a nedbaje papeže Innocence, který se zastával pronásledovaného biskupa, podpisuje dekret, posílající Jana do vyhnanství, a přikazuje, aby dekret ihned byl vykonán.

Rozkaz císařský naplnil církev cařihradskou zármutkem. Zlatoústý sám, raduje se, že může trpěti pronásledování, a rmoutě se pro zármutek svého lidu, nemyslí než kterak by odvrátil nebezpečení krvavé srážky v okolí chrámovém. Rozloučiv se s plačícími a vzdychajícími biskupy a kleriky jemu věrnými a oddanými, poručil přivést svého koně před hlavní bránu chrámovou, aby oklamal lid, jenž byl hotov vrhnouti se na vojáky, kdyby chtěli biskupa odváděti, sám pak vychází postranním vchodem a potají se vydává do rukou ozbrojenců. To bylo dne 10. měsíce června 404; za tři měsíce po tom, dne 6. října, císařovna bídne dokonala život, porodivši mrtvého synáčka. Ale ani ve vyhnanství pronásledování nešetřilo Zlatoústého, jenž zemřel v září r. 407, v Cařihradě pak ho zakoušel klerus, jenž mu zůstal věrným.

Takové tedy byly smutné události, jež

rozrušovaly Východ. Do Říma přinášeli o nich zprávy klerikové a kněží i biskupové, kteří od r. 403 do r. 406 nepřestávali přicházeti jakožto poslové k papeži, aby vyprosili Janovi pomoci. První z nich byl tam Eusebius, jáhen církve cařihradské, který prodléval v Římě již dříve, než jeho biskup byl sesazen a odveden do vyhnanství. Brzy potom přibyli tam čtyři biskupové z rozličných provincií, nesouce Innocenci list ve prospěch Zlatoústého: Pansophius z Pisidie, Pappus ze Syrie, Demetrius z Galatie druhé a Eugenius z Frygie. Později, když již byl svatý biskup vypuzen ze svého sídla cařihradského, přišel do Říma Theotekmos, kněz cařihradský, pak Cyriak, biskup sinnadský ve Frygii, posléze Eulithius, biskup apamejský v Bithynii. Po měsíci, na začátku r. 405, utíkáje před pronásledováním a výhrůžkami, objevil se v Římě Palladius, biskup helenopolský, potom Germanus a Cassianus, první kněz, druhý jáhen církve cařihradské a slavný spisovatel „Hovorů s otcí“, všickni to lidé neúhonného života a přinášející vesměs listy, mluvící na prospěch vypuzeného biskupa. Přišel konečně kněz Domitian, hospodářský správce téže církve, a jistý kněz z Nisibi, jménem Vallagas, jehož poslali v téže záležitosti mniši mesopotamští.

Tito všichni i se svými tovaryši nacházeli štědré pohostinství ve ville na silnici Appiově, u Melanie, která je živila asi dvě léta, opatřujíc je po knížecku vším potřeb-

ným; a právě jeden z nich, biskup Palladius z Helenopole, zanechal nám ve svých spisech vzpomínku na obdržené pohostinství a na svatý způsob života, jehož svědkem byl po ten čas, který trávil u Melanie. Líče nám její roztomilost, spojenou s mužnou statečností, vypravuje o jejích prvních krocích potom, když se byla zřekla světa, o tom, kterak se zbavovala svých nádherných rouch, dávajíc je darem chrámům, o její štědrosti a přísném životě; vypravuje také, že když r. 406 se vracel z Říma, Melanie již si ukládala dvoudenní půst, a Albina sama se snažila následovati šlépějí své svaté dcery, štědře podělujíc ze svého statku chudé.

Šlechetné pohostinství, prokazované obráncům Zlatoústého, jednak nám ukazuje štědrost bohaté dědičky Valeriů, jednak nám již nyní objevuje, jakou bude naše světice po celý svůj život ve sporech týkajících se buď učení o víře, buď řádu mravního, ve sporech to, které tak snadno povstávaly v oné době; vidíme zajisté, že v této záležitosti ihned se přidala ke straně, která měla přízeň římského papeže, a stranu tu podporovala jak nejlépe dovedla. Příčinou sporu byly tentokráte otázky řádu mravního, ale šlo tu také o práva biskupská a o to, aby biskup svobodně směl pečovati o dobro svého lidu. Melanie se zastává nejen nebojácného hlásatele křesťanských mravů, nýbrž ještě více pronásledovaného biskupa. Tato žena, která orlím zrakem postřehuje choroby svého vě-

ku a s mužnou statečností se snaží léčiti je, lne především celým srdcem k náboženství, z něhož bere podněty ke svému konání. Dříve než jest přísnou oprávkyní mravů, štědrou pomocnicí ubohých, vychovatelkou otroků, Melanie jest milovnicí Boha svého a nauky jeho, kterou přinesl na zemi a které vyučuje jeho církev; jest křesťankou, která žárlivě pozoruje a potírá všecko, cokoli může škoditi tvrzi katolicismu, do níž ona se uchyluje, aby se ozbrojila. V její duši převeliká láska jde za věrou a jest jejím důsledkem, a neporušená čistota této víry leží jí na srdci více než cokoli jiného. To musíme stále míti na paměti, studující její život, neboť to jest význačným rázem její svatosti a jako nití, na níž jsou navlékány všechny její skutky. Z její převeliké úcty ke všemu, co se týká Boha, a z její horlivosti o slávu jeho pochází, že se raduje, když může hostiti kněze, že s největší pokorou pokleká před biskupy neb lidmi, oddanými službě boží, kdykoli je přijímá do svého domu, a že, sepisujíc řeholi pro své kláštery, přede vším jiným uvažuje velikost boží velebnosti. Láska k neporušenosti víry katolické bude u ní ještě větší než její obyčejná mírnost, takže v pravou chvíli bude nalézati pevná a přísná slova, jež budou svědčiti o její nesmiřitelnosti v této věci; bude také větší než její horoucí touha potěšovati duši sobě podobných almužnami, neboť bude odmítati almužny, jež pocházejí od bludařů. Tato

láska ji učiní pokornou, ale statečnou pomocnicí biskupů a učitelů církevních v bojích proti bludům, jež jako býlí se ukazovaly v zahradě církve katolické; tuto lásku ucítíme vždy jako nejprvnější tepot jejího ušlechtilého srdce, které nebilo než pro věci ušlechtilé a vznešené.

* * *

V této záležitosti Jana Zlatoústého spatřujeme vedle Melanie jinou lahodnou postavu ženskou, kterou jsme již zahlédli v jedné dřívější kapitole: Serenu, sestru a tchyni císaře Honoria.

Nejen papež Innocenc byl napomenul Arkadia stran jeho nespravedlivého jednání se svým biskupem, ale také jeho bratr Honorius, který mu byl ve svém listě radil, aby dal spíše svolati řádnou synodu do Soluně, aby soudila Zlatoústého podle zákonů. Co pohnulo asi Honoria k takovému činu? Jako Arkadius podléhal vlivu ženy nešlechtné, již měl po svém boku, tak snad Honorius zakoušel vlivu zbožné kněžny, své blízké příbuzné.

Jsouc neterí velikého Theodosia, který ji byl přijal za dceru a dal ji vychovati jako sestru se syny svými Honoriem a Arkadiem, Serena ještě jako mladičká dívka byla si tak získala srdce velikého císaře, že ona jediná v celém císařském domě dovedla svými mírnými slovy konejšiti jeho hněv a roz-

jasňovati mu zachmuřené čelo. Její rady bývaly příjemny Theodosiovi, který netoliko ji miloval, ale také ctil, takže když chtěl velkolepým způsobem odměniti statečného vůdce svých vojsk, Stilichona, za jeho služby, domníval se, že nemůže ho vyznamenati lépe, než když mu dá za manželku, jakož i učinil, svou přijatou a milou dceru; umíraje pak, poroučel Stilichonovi a Sereně své oba mladé syny a prospěch říše. Na takové výši Serena nedala se opojiti slávou a leskem; zůstávajíc vždy velmi zbožnou, trávívala, když manžel její býval vzdálen pro válečné záležitosti, truchlivé ty dni v ustavičné modlitbě, skládajíc také se sebe všelike ozdoby. Honoriovi dala za manželku nejprvé svou dceru Marii, potom, po její smrti, druhou svou dceru Thermantii. Jsouc takto sestrou, ochránkyní i tchyní císaře západořímského, dávala ovšem zakoušeti císařskému dvoru svého blahodárného vlivu.

Bylo zcela přirozeno, že v této ženě zbožné, činné a vzdělané, již neománil lesk mocného dvora, povstala mocná náklonnost k té římské paní, jejíž prostý a skromný zevnějšek vyjadřoval její vnitřní svatost. Hned když po prvé spatřila Melanii u dvora, povšimla si jí mezi všemi ostatními dámami a pohlížela na ni s podivem; když pak se roznesla pověst, že po otcově smrti ta milá bytost, na niž se celý tento svět usmíval, se ho zřekla se vši jeho nádherou a uchýlila se do své venkovské villy, aby

tam vedla život asketický, Serena nejprve užasla, ale pak byla naplněna ještě větším obdivem.

„V tom jest pravice Nejvyššího!“ zvolala, a v jejím srdci vznikla touha, mítí u sebe tuto evangelickou hrdinku, pohovořiti si s ní, radovati se s ní z jejího předsevzetí, snad také užiti od ní povzbuzení a nebeského potěšení v obtížích, které nikdy nechybívají těm, kteří jsou postaveni vysoko. Jedna společná záležitost, jedna společná práce je poutala vespolek: biskupové, užívající pohostinství Melaniina, docházeli často ke dvoru k Sereně, a ona znova a znova jim zjevovala svou touhu po bližším styku s Melanií. Kdyby však se nebyla později udála příhoda, jí příznivá, nebyla by přes všechno prostředkování biskupů dosáhla svého přání. Melanie ve svém zanícení pro samotu a ponížení místo aby se těšila z obdivu Serenina, rmoutila se pro něj, a jsouc nepřítelkyní světské slávy, bála se jako neštěstí chvály a velebení, které by snad byla zaslechla z úst kněžniných. Proto přes všechno vzkazování, jež jí Serena činila skrze biskupy a také skrze dámy ze senátorských domů, ona laskavě a vždycky s nějakou výmluvou odmítala pozvání.

* * *

Zatím víc a více, den co den se přičiňovala, aby dokonale vyplnila své odhodlání, zbaviti se statků pozemských. Nechtěla pře-

stávati na tom, aby dávala chudým své bohaté důchody, ale chtěla na ně vynaložiti i samy své statky, podle slov Spasitelových: „Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej, co máš, a rozdej chudým... a pojď, následuj mne.“ (Mat. 19, 21.) Již dříve jsem se zmínila, jak obrovský byl její majetek. Mimo palác na Coeliu, tak velkolepý, že když Melanie ho chtěla prodati, nenalezla v Římě nikoho, ani Sereny nevyjímajíc, kdo by jej koupil za náležitou cenu, mimo onu venkovskou villu, kde mohlo přebývati více než sto lidí, Valeriové, jak jsme již viděli, měli nesmírné pozemky v Itálii předpádské i zápádské, v Apulii, v Campanii, na Sicilii, v Galii, ve Španělsku, v Britanii, v Africe prokonsulární, v Numidii, v Tripolsku a jinde. Jeden takový statek, ležící na břehu mořském, nejspíše na Sicilii při mořské úžině proti Reggiu, vzdělávalo čtyři sta otroků, a na jeho pozemcích byly šedesát dva rolnické domy; na jiném takovém rozsáhlém pozemku, který Melanie později darovala církvi v Tagastě, bylo mnoho řemeslníků, dělajících o kovech: zlatě, stříbře, bronzu, kteří tam měli chrám a dvě biskupské stolice, katolickou a donatistskou. Na všech takových pozemcích bylo mnoho otroků, kteří náleželi k bohatství patricijů římských; sv. Jan Zlatouústý počítal, že bohatý vlastník jeho doby míval průměrem 1000 až 2000 otroků. Osm tisíc otroků, které Melanie propustila za jeden rok, znamenalo, počítá-

me-li za otroka jakožto průměrnou cenu kupní nebo propustnou 500—600 korun, sumu čtyř až pěti milionů korun. Abychom pak nějak určitě označili Melaniin majetek, pravíme, že ona sama, mimo to, o čem mohl rozhodovati její manžel, měla ročních důchodů stodvacet tisíc liber zlata, nepočítajíc přírodních požitků, což znamená, když počítáme libru zlata za nejmenší cenu, více než 116 milionů korun. Jest to suma báječná, a někteří kritikové, netroufajíce si připustiti takového bohatství, chtěli to popírati. Neubudeme rozbíratí jejich výkladů, a jen připomínáme, co se čte u Olympiadora, že totiž ve druhém desíletí pátého věku, když senátorské rodiny římské byly již gotskými vpády utrpěly veliké ztráty, roční důchod mnohých vznešených Římanů, nepočítaje do něho požitků přírodních, které mívaly cenu třetí části důchodů, býval asi čtyři tisíce liber zlata, což se rovná asi třem milionům osmi stům osmdesáti a osmi tisícům našich korun. Ostatně lze chápati tyto obrovské majetky, když uvážíme tehdejší stav společnosti římské, která se skládala ze tří tříd: z několika málo bohatých patricijů, radujících se ze svého štěstí, z hladového a nuzujícího se lidu, konečně z otroků, kteří se zdáli nenáležeti k lidskému pokolení. V takovém společenském složení bylo možno, že patricijové pokolení od pokolení hromadili poklady, zvláště v krajinách, kam se ubírávali vykonávati vysoké úřady, jež bývaly vždy-

cky v jejich rukou; co se týče ostatních lidí, již jsme viděli, jaká byla jejich bída. Otázkou sociální tenkrát ještě nikdo nehnul, a nebylo jí podle jména, ačkoliv byla ve skutečnosti, protože větší část člověčenstva byla nucena svými lopotami a slzami platiti za požitky nemnohých lidí. A byli také skutečně lidé, kteří luštili otázku sociální, nečiníce hlučných řečí a pouze uvádějíce ve skutek, a to až hrdinným způsobem, evangelický ideál. K takovým lidem náleželi stateční potomci Valeriů, Scipionů, Aemiliů, Claudiů, Furiů a jiných, do jejichž rukou se dostávaly nesmírné majetky, které dědové jejich nahromadili, oni pak, poslouchající božího vnukání, zbavovali se jich úplně a stávající se chudými, činili své poklady a statky vlastnictvím slabých, trpících a potřebných, sami zůstávající jen jejich správci a rozdavači. Před Bohem tito lidé byli svatí a před společností lidskou nejúčinnějšími sociology, spasiteli jejími; štědrost, kterou jim duch odříkání ukládal, byla jako blahodárný déšť, jenž občerstvoval zemi a uklidňoval úzkostné vzdechy, jež se všech stran se pozdvihovaly k nebesům.

Život skrytý, pokorný, kající, v chudobném rouše a o chudobné stravě, neúnavný apoštolát lásky, pracující o zmírnění jitřivých ran tehdejší společnosti, horlivost o náboženství a jeho služebníky, ustavičné studium písem svatých, a při tom všem stálá sebranost mysli v Bohu, ustavičná mod-

litba, zpívání žalmů, chválicích Boha, hle, takový byl život oné rodiny ve ville na silnici Appiově. „Taková domácnost,“ dí kardinál Rampolla, „nebyla vídána na zemi, domácnost, jakou pouze křesťanství dovede vytvořiti, domácnost, jež přinášela ustavičnou oběť rtů a srdce Stvořiteli světa a Spasiteli lidského pokolení, jež životem pokorným a prostým činila boží spravedlnosti dosti za viny své vlasti, nikdy nenasyčené pýchy a rozmařilosti, jež jasnými příklady podivuhodných a svatých skutků kázala vůkol hlasitěji než kterýkoli hlas lidský.“

Prvé, než obrátíme oči od tohoto obrazu jinam, popatřme na divadlo, jež skýtá v téže době město Řím. Tam hrdí patricijové rozhazují peníze na skvostná roucha, na koně, hry, hony a dostihy. Ujímajíce se svých konsulských nebo praetorských důstojností, vyhazují báječné sumy; Symmachus, jenž nenáležel k nejbohatším, vydal, když byla jeho synu udělena praetura, dva tisíce liber zlata, což se rovná 1 milionu 944 tisícům korun; při stejné příležitosti Maximus vydal čtyři tisíce liber neboli 3 miliony 888 tisíc korun. Dámy byly opatřeny takovým množstvím obleků, že každý den oblékaly jiný, a dívky vláčely za sebou sukně, vyšíváné zlatem; v uších patricijek visely zářící skvosty takové ceny, že jediný byl znamenitým majetkem, a drahými kameny byly posázeny jejich pasy, roucha i botky. Matrony římské byly potřeštěny po drahém

kamení, a nemenší byla jejich horlivost v malování obličeje, v barvení obočí a vlasů. Jejich rozmařilosti již nestačila měkká a peřím vysoko vystlaná lože, a hlavní jejich zaměstnání záleželo v přijímání a konání návštěv, při nichž se vespolek hryzly a pomlouvaly. Zatím zástupy příživníků obléhaly bohaté a vznešené paláce, kde se se zástupy otroků zacházelo jako se zvířaty nebo hůře; hejna zpěváků, kejklířů, herců oživovala síně, aby vzrušovali a bavili smysly, otupělé rozmařilostí a zahálkou, a aby obveselovali nekonečné hostiny, jež souvěcí spisovatelé líčí jako hody obžerství. Sami vojenští důstojníci, zkažení, již nesnášeli tíže přílbic a krunýřů, ale v hedvábných a zlatem prošíváných oděvech se oddávali hodování a již se nevyzývali k zápasům zbraní, ale kdo více vína vypije, až konečně zpítí padali pod stoly. Takovému Babylonu byly protivné osoby vzdělané a snaživé, a milovníci života pokorného a prostého byli tam jmíni za blázny a lidi povržené. Melanie a Pinian potřebovali hrdinné smělosti, když proti takovým neřestem stavěli svůj život pokorný a příčinlivý v ústraní od světa; jest přirozeno, že tato jejich smělost musila mít za následek pohrdání a pronásledování, jak rodiče Melaniini kdysi předvíдали a toho se báli.

Kapitola VIII.

404—408.

Nové překážky zvenčí. — Návštěva u Sereny. —
Pokušení.

A vskutku pohrdání a pronásledování přišlo, takové, že málem bylo by zmařilo všecka předsevzetí obou svatých manželů a připravilo je o svobodu v dobrém, kterou si byli získali s takovým namáháním. Na první pohled by se zdálo, že budou leckterým lidem protivné ty osoby, které dychtí po pozemských statcích, protože když jich chtějí dosíci nebo si je udržeti, musí se někdy starati o svůj prospěch tak, že jest to k neprospěchu jiných lidí. Ale ku podivu, děje se naopak. Svět vždycky se hněval na lidi, kteří se ho chtějí zbaviti a ukazují, že jím pohrdají. Není to zvláštnost IV. věku, nýbrž věc všem věkům společná. Lidé, zachovávající netoliko příkázání, ale také rady evangelické a nechtící od země ani těch sladkostí, kterých by mohli dovoleně užiti, zdají se býti blázny lidem, kteří neradi a s velikou obtíží nechávají sladkostí nedovolených a chtějí aspoň dovolených užívatí v celém jejich rozsahu a nasytiti se jich a kochati se v nich. Takové duše, zcela pozemské, cítí se býti jako uráženy vzletem duší nebeských a spatřují v něm výčitku, která se tím děje jejich liknavosti; jsouce všecky zapadlé do věcí přirozených, bojí se skoro všeho, co má na sobě znak čehosi

nadpřirozeného a proto také jistých hrdiných skutků, a hned se tomu brání, hlásající umírněnost a že také v ctnosti musí býti pravá míra, „kterážto pravá míra.“ podotýká Manzoni, mluvě o časech kardinála Bedřicha Boromejského, „podle nich jest právě tam, kam dospěli oni a kde si pohodlně hovějí“.

Ačkoliv tedy protivenstvím, kterého bylo zakoušeti oběma svatým manželům, z veliké části byla vinna zkaženost a rozmářlost jejich věku, nicméně prevelikou část viny musíme přičítati této své bídné lidské přirozenosti, která závidí všem vysokostem, k nimž se nedovede pozdvihnouti. Zajisté Řím IV. stol. ukazoval se nepřátelským všem lidem, kteří dávajíce světu nevidaný příklad, zanechávali svého bohatství a oddávali se životu asketickému. Viděli jsme to, když Melanie starší po smrti manželově odcházela na východ; tak sv. Pavla, uchýlivši se do Betléma a oddavši se životu řeholnímu, musila o sobě slyšeti, že nemá všech pět pohromadě; dceři její Blesille bylo zakoušeti urážek za to, že si zvolila žíti v ústranní; chudý a skromný život Lein byl nazýván bláznovstvím. Melanie pak a Pinian tím více musili dráždit svět ke hněvu, že oba byli ještě velmi mladí, vlastníci největšího bohatství v říši, z něhož ani částky nenechávali dětem, jako byli učinili mnozí jiní, uchylující se v zátíší, ale všechno rozdávali chudým a chrámům. Byli mimo to

obklopeni příbuznými, kteří pohlíželi na jejich majetek s velikou chtivostí, doufajíce, že budou po nich děditi, nyní však musili viděti, že rozhodnutí mladých manželů maří všechny jejich sny.

První mezi těmito příbuznými byl Severus, starší bratr Pinianův, který jistě se v srdci užíral nejenom chtivostí statku, ale také chtivostí společnou všem římským patricijům, aby totiž rodina jeho se obklopovala leskem a nádherou. Taková ctižádost zmítala kdysi také srdcem Publicolovým, a člověku tak smýšlejícímu jistě bylo hořko pozorovati, že jmění se vynakládá na jiné věci, jako také pýše patricijské jistě bylo hořko viděti ponížený způsob života, jež vedl Pinian. Severus také skutečně se hned snažil činiti bratrovi a švakrové wszelké překážky, a aby došel svého úmyslu, neostýchal se ani vyhledávati i pomoci otroků, kteří pracovali na jejich statcích, nabádaje je, aby se vzepřeli proti svým pánům a prohlásili, že se nechtějí dostati jinému vlastníkovi než samému Severovi. Za takových poměrů, v jakých otroci žili a jak jsme je vylíčili, snadno se pochopí, že mu nebylo těžko pobouřiti otroků své švakrové. V rodině Valeriů bylo jim dobře, kdežto v jiných rodinách se zacházelo s otroky jako se zvířaty; oni však byli upoutáni na zemi, kterou vzdělávali, a s ní byli by bývali prodáni. A do jakých rukou se dostanou? Neoctnou se v takových poměrech jako ti, kterých

nyní často litovali? Takové myšlenky naplňovaly otroky bázní a úzkostí, a Severus mohl toho dobře využít, aby se pokusil strhnouti na sebe statky, po kterých bažil. Či nebyl z rodu Valeriů? Zdaliž tedy otroci nemohli býti jisti, že až bude jejich pánem, bude s nimi zacházeti stejně jako jiní z jeho rodu? A když Melanie a Pinian se mermomocí chtějí zbaviti svých statků, nemá on, nejbližší příbuzný, práva, aby se ujal vlastnictví jejich? Ať tedy otroci prohlásí, že nepůjdou k jinému pánovi než k němu. A ovšem doufal, že po otrocích přijdou také pozemky. Otroci, jsouce pobádáni svým vlastním prospěchem, se skutečně pozdvihli a způsobili svým pánům nemalé obtíže.

A Severus se postaral ještě o jiné. Spojiv se s jinými senátory, jejich příbuznými, snažil se užiti také všech prostředků zákonných proti jejich úmyslům, a ani to nebylo nesnadno. Svatí manželé náleželi k třídě senátorské, a tato důstojnost mimo počty a privileje, které udělovala, ukládala také břemena a svazovala ruce těm, kteří jí byli opatřeni. Senátoři, jsouce povinni jistými dávkami, majíce také za povinnost, aby bavili lid nákladnými divadly, nemohli zeiziti svých statků, jež byly zapsány v senátních registrech. Mimo to oba manželé byli ještě velmi mladí a nezletilí. Arci je Publikola jakýmsi způsobem učinil svéprávnými, když jim řekl: „Dělejte nyní, jak se

vám líbí!“ Ale podle římských zákonů měli přece míti důvěrného opatrovníka, aby spravoval jejich majetek, a tím byl by měl býti, jak se podobalo pravdě, Severus, jakožto starší bratr Pinianův. Nebylo by jim zbývalo jiné pomoci, než žádati, aby byli prohlášeni zletilými; ale ani tenkrát nebyli by směli prodati statky nemovité bez soudního výnosu. Ale kterak jim mohl soud povolit takovou výhodu? Lidé, kteří se pokládají za rozumné, protože nevidí na dvě píde vysoko od země, je považovali za ztřeštěnce, za bláznů, za mrhače, za marnotratníky. A takovým dvěma dětem, nad nimiž opatrní lidé vrtěli hlavou a mluvili o nich s politováním, dvěma dětem, které dostavše do rukou nesmírné bohatství, vyváděly hloupost za hloupostí, a chystaly se rozptýliti je do větru jako plevy, těm by mělo býti zákonně povoleno, aby byly před časem svými pány? Senátoři nemohli nepošklebovati se s výsměchem pouhému takovému pomyslení. Opravdu, kdyby takový zákon nebyl již býval, teď byl čas, aby byl vydán zákon, že ty ubohé děti musí býti opatřeny opatrovníkem. Severovi nebylo třeba příliš se namáhati, aby přivedl většinu senátu a nejmocnější lidi v Římě na svou stranu; a v zákonech a v okolnostech svých mladých příbuzných nalézal dosti důvodů, aby směl dobrým právem žádati, by jemu byla svěřena správa jejich jmění. Jestliže manželé Valeriové se chtějí ožebračiti, ať aspoň on má z toho

prospěch! On bude pečovati o udržování rodinné slávy!

Všecko se tedy znova zatmívalo koleni našich dvou ubohých světců, pošetilých pošetilostí kříže, opatrných tou opatrností, která před statky, jež pomíjejí, dává přednost statkům nepomíjejícím. Nestačilo, že umírající otec byl je prosil, aby mu odpustili, že jim svého času činil překážky, vyznáváje, že hřešil z pošetilsti; nestačilo, že jim byl řekl: „Všecko mé jmění náleží nyní vám; dělejte s ním co chcete podle své libosti.“ Celé příbuzenstvo povstávalo proti nim, ozbrojeno římskými zákony; a netoliko příbuzenstvo — i sami jejich otroci, celý tedy římský svět, vysoký i nízký.

Jako kdysi v jejich římském paláci, tak nyní zachvátila je veliká truchlivost pro to, že jest jim tak obtížno setřásti se sebe břímě svého nesmírného bohatství. Melanie po mnoha letech povídala o tom svým mnichům a vypravovala jim, jak jedné noci usnuli, jsouce sklíčení takovou truchlivostí. Když pak spali, zdálo se oběma, že měli projíti jakousi velice úzkou trhlinou ve stěně, a tak je to trá pilo, že téměř omdlávali. Ale když s velikým namáháním přece se byli tou štěrbinou protáhli, cítili veliké občerstvení a nevýslovnou radost. Takovou potěchou Bůh podporoval jejich malomyslnost, jak Melanie pokorně nazývala onen stav mysli jejich, a vléval jim do duše důvěru, že po tolikerém protivenství dojdou odpočinku.

V takových nesnázích Melanie se rozpomenu-
la na dobrotu, kterou Serena vždy byla
vůči ní projevovala, a na přání, které byla
několikrát vyslovila, aby ji, Melanii, u sebe
spatřila. Doufajíc, že by v ní mohla na-
jít ochránkyni, a vroucně si žádajíc, aby
směla darovati své bohatství Ježíši Kristu,
obětovala této touze svou nechuť k takovým
návštěvám, kterou jí vnukala pokora. „Za-
čínají-li se bouřiti otroci na našem statku
u samého Říma,“ tak hovořila k Pinianovi,
„kde jsou přímo v naší moci, co budou dě-
lati otroci rozptýlení na pozemcích apulských
a sicilských, britanských a španělských,
mauretanských a numidských a jiných? Zdá
se mi, že jest čas, abychom učinili návštěvu
zbožné Augustě Sereně. Doufám od ní, že
jako uznává našeho Pána Ježíše Krista za
svého pána a krále, tak nám také dá mož-
nost, činiti to, co se srovnává s vůlí boží a
s naší touhou.“

„Tvá rada jest dobrá,“ odvětil Pinian,
„protože ruka boží, v níž jsou srdce králů,
jest mocna, aby vedla k dobrému cokoli či-
níme.“

Biskupové, kteří požívali Melaniina po-
hostinství, snadno jí vymohli rozmluvu se
Serenou, a Melanie se chystala vrátiti se
ještě jednou k tomu dvoru, na který byla
zamýšlela již nikdy nevstupovati. Umínila
však si jíti tam ve svém pokorném kajícím
rouše, a zdá se, že toto její rozhodnutí bylo
nepříznivě posuzováno, neboť mnozí vy-

jádrili jí své mínění, že by se aspoň měla přizpůsobiti dvorskému obřadu, jenž předpisoval, aby se matrony objevovaly před císařskou paní s hlavou nepokrytou. Svěťtice však setrvala pevně při svém úmyslu, pravíc, že raději chce ztratiti všecky statky než složiti se sebe oděv, který si byla pro Ježíše Krista oblékla, a sníti se své hlavy závoj, protože ví, že se nesluší na ženy, aby se módlily nezahalené. Její zbožná duše, poznamenává její životopisec, opravdu pokládala každý skutek jako za modlitbu; proto nikdy neodkládala závoje; modlitbou bylo jí čtení písma svatého, modlitbou rozmluva, modlitbou pomoc, již prokazovala chudým, modlitbou i tato návštěva u dvora, jež by při jiných byla bývala pastvou jejich ješitnosti. Podle toho můžeme si představit, jak velice v každém jejím skutku úmysl byl čistý od všech těch ubohostí, které tak často se zachycují na lidské skutky sebe světější. Bůh jí byl tak úplně předmětem všech myšlenek, k němu ona vším tak mířila, že jí bylo stejné modliti se k němu klečíc na zemi nebo zpívati žalmy, jak činívála často a velmi dobře, a sloužiti mu kterýmkoli způsobem, jehož by na ní žádal; každý její skutek byl jako kadidlo, pálené ke cti jejího Pána.

V chudobném tedy rouchu a se zahalenou hlavou, provázena jsouc Pinianem a svými hosty, ubírala se na Palatin, přece však nikoliv s prázdnýma rukama, neboť

svatí uprostřed odříkání, které jest jejich radostí, mívají zvláštní dar chápati, co se sluší a co se lidem líbí. Také ona tedy, jsouc v tom věrna zvyklostem patricijským, vzala s sebou množství vzácných věcí, nádoby křišťálové, prsteny, šperky, hedvábná roucha a jiné, za dary Sereně a dvorským hodnostářům.

Sotvaže se dali ohlásiti, ihned byli povoláni ke vznešené paní, která jim sama přišla vstříc a spatřivši Melanii v jejím chudém šatě, s pohnutím ji objala a vedouc si ji za ruku, posadila ji vedle sebe, pak znova ji objala a políbila na oči, což bývalo u Římanů znamením nejněžnější náklonnosti. Svolala také všecko dvořanstvo, aby pohleděli na tu, které se před čtyřmi měsíci obdivovali jakožto slavné slávou tohoto světa, a která nyní se rozmáhala v moudrosti Ježíše Krista a z lásky k němu pošlapala v prach všecky rozkoše. Snad každá jiná, zakoušejíc takové pocty a chvály, byla by pocíťovala hnutí pýchy, ale služebnice boží tím více se ve svém srdci ponížovala, čím více císařská dáma ji vynášela, a opakovala si sama u sebe výrok apoštolský: Všechné tělo jest jako tráva, a všechna sláva jeho jako květ trávy (I. Petr. 1, 24). Když usedli také ti, kteří jí doprovázeli, Melanie se jala vykládati Sereně, proč k ní přichází, a vypravovala jí o své dávné touze, aby z lásky k chudým Kristovým mohla se zřici svých statků, o tom, kterak otec se byl

jejímu přání vzpíral, ale kterak v hodině smrti změnil své smýšlení, kterak jí a Pinianovi dal posléze plnou moc činiti, jak si přejí, o nových překážkách, které jim činí Severus, jenž by rád strhl dědictví na sebe, o zákonných osidlech, která jim kladou příbuzní jejich, zasedající v senátě, a z nichž každý by se rád obohatil jejich bohatstvím, které jest opravdu převeliké. Slyšíc všechny tyto věci, Serena se rozhorlila na ty, kteří se osmělovali vztahovati ruce na statek posvěcený Bohu. „Přejete-li si,“ děla svým hostům, „postarám se, aby byli odsouzeni. Potom již vám jistě nebudou obtížni.“ Ale svatí manželé byli příliš dobrotiví, aby byli myslili na číkoliv odsouzení. Proto odvětili: „Ne, vznešená paní, protože máme příkázání, abychom neškodili těm, kteří nám ubližují, a nespláceli zlým za zlé. Jsme přesvědčeni, že vaše ochrana nám pomůže, abychom směli naložiti podle vůle boží se svými ubohými statky, aniž bude nutno škoditi nepřátelům našim, kteří jsou mimo to našimi příbuznými.“ Serena ochotně vyhověla jejich mírnému a zbožnému smýšlení a vzkázala hned svému bratru, císaři Honoriovi, aby poslal do všech provincií rozkaz správcům a vladařům, aby na vlastní odpovídání rozprodali statky Pinianovy a Melaniiny, a stržené sumy aby jim poslali. Prosebníci nebyli se ještě rozloučili s dobrotivou kněžnou, a již císař, na veliký podiv všech přítomných pro takovou milostivost, jim po-

sílal žádané rozkazy, jež byl sám podepsal.

Melanie tudíž předložila Sereně vzácné dary, jež s sebou přinesla, a prosila ji, aby je přijala ku požehnání. Ale Serena odvětila: „Vaše zbožnost budiž přesvědčena, že kdo by se dotkl nejmenší drobnůstky z vašich věcí, vyjímaje chudé a svaté, kterým jste to darovali, byl by před mýma očima jako ten, kdo krade s oltáře a hromadí tak na sebe oheň věčný, protože bere věci posvěcené Bohu.“ Chtějíc pak uctíti své hosty obzvláštním způsobem, poručila svým eunuchům, aby je doprovodili až do jejich domu, ale zároveň jim zakázala, aby od nich ničeho nepřijímali, ani zlata, ani rouch, ani nejmenšího peníze, hrozíc přísným trestem tomu, kdo by neposlechl. Ale nebylo třeba hroziti; služebníci zbožné dámy byli sami také naplněni bázní boží a z lásky ke Kristu doprovázeli s velikou veselostí svaté manžele do jejich příbytku.

A nemenší veselostí bylo naplněno srdce Melanie i Piniana, kteří vzdávali díky Bohu a své císařské přízlivkyni. Hned také začali činiti skutkem své svaté úmysly a nejprve hleděli prodati svůj římský palác. Ten však byl tak velkolepý, že nemohli najíti kupce; sama Serena, na niž se obrátili skrze biskupy, své hosty, vyznala, že není s to, aby jim za něj zaplatila to, co opravdu stojí. Protože jim tedy nebylo možno proměnit

nádherný dům ten v peníze, které by vynaložili na ulevění béd lidských, chtěli ho užiti aspoň k tomu, aby jim sloužil k ukojení citu, jenž po lásce k Bohu a k trpícím bratřím bývá v ušlechtilých duších nej-mocnější: cit to vděčnosti. Pinianovi a Melanii bylo líto, že nemohli Sereně nijak ukázati celé své uznalosti za její laskavost. Užili proto opět prostřednictví svých biskupských hostů a dali ji skrze ně prositi, aby přijala darem aspoň sochy, nádoby, svícny a mramorové výrobky z jejich paláce na Coeliu, a ona, jež ne dlouho před tím pro jakési něžné nabádání své zbožnosli se byla zdráhala dotknouti se nejmenší maličkosti z jejich majetku, nyní z jiné něžné pohnutky se poddala, aby nezarmoutila svatých oněch dárců. A tak se vzácné sochy z paláce Valeriů stěhovaly na Palatin, odkud byli císařové odnesli mnoho uměleckých pokladů do Cařihradu, když tam přeložili své sídlo. Přes to přese všecko palác na Coeliu nebyl ještě pustý, a Melanie ještě několik let ho mohla užívat. Později zástupy Alarichovy zpustošily jej ohněm a mečem, a tak napolo zničený prodala jej potom zbožná majitelka jeho velice lacino.

Ale bylo-li nemožno najíti kupce na římský palác, nebylo nikterak snadno prodati ostatní valeriovské statky; ač se naskytovali kupci vznešení a bohatí, ne všichni byli s to, aby jedním rázem zaplatili spravedlivou cenu, a často musili prositi, aby

jim bylo povoleno vydati od sebe úpisý místo hotových peněz ve zlatě a stříbře.

Přes to přese všechno začaly se poneháhu do rukou Melaniiných shromažďovati znamenité sumy, ona pak pospíchala užiti jich tam, kde jich bylo nejvíce potřebí. Brzy nebylo nejen v okolí římském a v Římě, ale ani v dalekých provinciích nutné potřeby, k níž by její láska nebyla obrátila zření; nebylo ostrova nebo města v krajinách východních ani západních, jež by nebyly užily jejích dobrodiní; její latinský životopisec dosvědčuje, že tak o tom slyšel vypravovati mnohé staré osoby na jedné své cestě do Cařihradu. Melanie a Pinian kupovali kláštery a leckdy celé ostrovy, jež odevzdávali za vlastnictví mnichům a pannám; jiné kláštery opatrovali nadáními; jiné sumy peněz posílali po spolehlivých osobách do rozličných krajin, rozmanitým kostelům, na podporu mnichů a chudých. Hedvábná roucha rozdali k potřebě služeb božích a stříbrné věci roztavili, aby z nich byly vyrobeny oltáře a posvátné nádoby. Takovým způsobem zbavovali se ponenáhu svého vlastnictví v okolí římském, v Campanii a v ostatní Italii. Ale Melanie neslyšela nadarmo nářku otroků, kteří až dosud byli pracovali na jejich statcích; matka otroků nemohla jich zanechat v jejich úzkosti, pročez všem, kdož si toho přáli, darovala svobodu. Lze také předpokládati, ač její životopisci se o tom nezmiňují, že ta, jež pomáhala tolika opuštěným,

nezůstavila bez pomoci ani těchto svých propuštěných otroků. Všem ostatním, kteří pokládali za výhodnější voliti raději otroctví v takové rodině, jako byla rodina Valeriů, než svobodu se všelikými jejími starostmi a nejistotami, dovolila odejít do služeb Severových. Mimo to každému darovala tři zlaté peníze; takovým způsobem je trestala za to, že se byli na ponoukání Severovo proti ní pozdvihli.

* * *

Není lze domnívati se, že by svatá paní v konání tak hrdinné lásky byla musila přemáhati toliko překážky zvenčí a nebyla nacházela žádných v sobě samé. My si velmi snadno myslíváme světce jako bytosti zcela výjimečné, tak zaujaté svým ideálem, že docela nepozorují, že také náležejí k lidské přirozenosti. Takto se nám jeví jako krásné sochy na vysokém podstavci, ale které se nezachvívají naším lidským životem a na nichž nenalézáme, čeho bychom následovali, protože nám a jim nic není společné. Nejkrásnější stránka při svatých, to, co jim získává netoliko náš obdiv, ale také naše srdce a naši důvěru a činí je našimi pravými přáteli, jest právě to společenství přirozenosti lidské, rozmanitého trápení, duševních hnutí, jež mají s námi, takže zakoušeli týchž pokušení, která trápívají nás, ano zakoušeli jich více, protože nepřítel lidského pokolení vší silou se snaží zviklati

ty mravní hrdiny a odvrátiti je od jejich slavné cesty.

Melanie již když byla ještě maličká, uvědomila si neobyčejně jasně marnost vši velikosti pozemské a v duchu ji pošlapala, majíc před očima ideál dokonalé chudoby. Ale také jí měl nastati den, kdy ten zlatý podstavec, na nějž ji byla milost boží vyzdvihla a na kterém jako by její usměvavá postava trůnila na našich ubohostech, měl zakusiti prudkých otřesů. Ona sama později vypravovávala o takových hrozných svých zkouškách a její životopisec z jejích rtů to slyšel.

Jedním pramenem pokušení byla ona nádherná villa, o níž již dříve jsme se zmínili, a která, jak se podobá pravdě, ležela na Sicilii proti Reggio a byla vzdělávána čtyřmi sty otroků, obývajících šedesát dva venkovské domy. Villa ta vynikala asi nad všecky jiné její villy netoliko velikolepostí, nýbrž také svou překrásnou polohou. S jedné strany oplachovalo ji moře, s druhé pak se rozkládala vzhůru do hor, jak se podobá, do hor Neptunských, se zelenými lesy rozmanitého stromoví a hojností zvěře, kanců, jelenů a daňků. Byly tam také lázně nad pomyšlení skvělé s rybníkem, v němž se mohlo plovati, a koupající se mohli s té strany těšiti se pohledem na moře s hojnými loděmi, které pluly úžinou blízko u břehu, s oné osvěžovati se, pohlížejíce na zeleň lesů, jež obkličovaly toto nádherné panství, a občas mohli také pozorovati

prcháání zvěře, přibíhání lovců a celé rozmanité a živé výjevy honební. Tolikere krásy přírodní i umělé a vzácné sochy, roztroušené sem a tam po prostoru villovém, a obrovské důchody, které statek ten poskytoval, vše to se míhalo Melanii před očima její obraznosti ve chvíli, kdy hrdinná žena chtěla všechno odvrhnouti, a pokoušelo se vábiti k sobě její duši a obepřísti ji tím kouzlem, které radosti tohoto světa tak mocně provozují nad většinou lidského pokolení.

Ona však zapudila kouzlo takového pokušení touto myšlenkou: „Všecky tyto věci jsou jako nic proti těm věcem, jež Bůh slíbil svým služebníkům; protože tyto věci mohou zničiti barbaři a může je zkaziti oheň a zahubit čas; ale Bůh nám slíbil věci a radosti věčné.“

V jiném pokušení bylo působení ďábelské zřejmější. Ona a Pinian rozdali jednoho dne chudým mnichům čtyřicet pět tisíc zlatých peněz. Když se vrátili domů, Melanie jakýmsi ďábelským preludem spatřila všecky stěny lesknouti se a plápolati zlatem, ale v duši trápila ji myšlenka: „Jaké jest to vaše království nebeské, aby mohlo býti přirovnáno k této nádheře?“ Pokušení to bylo asi velmi mocné, neboť jí bylo těžko překonati je, takže ji pojal strach. Ale tu již se utekla k veliké zbrani všech svatých — k modlitbě. Pokleknuvši, jala se modliti, a v modlitbě našla opět jasnost mysli, které

hledala, i odpověděla v duchu pokušiteli: „Bohatství, které si chci koupiti za tyto věci porušitelné, jest ono bohatství, o němž písmo praví: Čeho oko nevidalo, ani ucho neslychalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteříž jej milují.“ (I. Kor. 2, 9.)

Tak zvítězila i v tomto pokušení; a prostředky, kterých užívá, aby porazila nepříteli. nám ukazují ještě jasněji její nitro, kde není nic všedního a malicherného. Nikoliv ubožácké strachy, zbytečné úzkostlivosti, maličký rozhled ji oddalují od dobrých věcí, jimiž Bůh obveseluje tento náš život, nýbrž velikost ducha a široký obzor myšlenkový, takže její myšlenky jsou všechny obráceny tam, kde slíbené dobré věci nesnášejí přirovnání k věcem, po nichž ona šlape, ač by jich mohla počestně užívat. Nepříteli jest to známo, a aby ji uvedl v pokušení, snaží se zmenšovati před jejíma očima cenu statků nebeských, za nimiž se její duše táhne; a skutečně, nadpřirozený ten ideál se na chvíli před její duší zatmívá, a ona cítí v sobě zmatek a nepokoj, cítí všecku vábivost toho, co má, neboť jakási mlha jí zakrývá to, v co doufá. Ale hle, znova se jasní, znova vedle krátkého, nedokonalého života pozemského a přítomného se objevuje život, jenž nemá konce a jest dokonale blažený, a naše hrdinka se opět zdvihá jako obr, jedním hnutím ruky od sebe odmítá tretky, kterými ji ďábel chce vábiti, a její duše pěje chválu

vznešených dobrých věcí, jichž lidská mysl si nemůže představit.

Vedle pokušení lakoty vyskytovala se pokušení ješitnosti a pýchy. „Abych řekla pravdu,“ říkala s okouzující prostotou svým duchovním synům, kteří ji obklopovali na sklonku jejího života a z jejích rtů dychtivě očekávali poučení, „abych řekla pravdu, nejsem si vědoma ničeho dobrého.“ Bylo to pokorné smýšlení služebnice Páně, která, pracovavši po celý den, pokládala se za „služebnici neužitečnou“. Pokora to hluboce cítěná a jež se prostě vyjadřuje, která nebere člověku vědomí vlastních dobrých skutků, ale ukazuje je v onom zářícím světle Pravdy, v němž duše vidí nicotnost lidskou a všeho toho, co od člověka pochází, vidí obzvláštní milosti, které od Boha obdržela, a své vlastní chyby, které snad učinily dílo oněch milostí méně dokonalým, a tudíž se cítí povinnou volati s plným vědomím toho, co praví: „Ve mně není nic dobrého, nic dobrého nepochází ode mne; jsem služebnice neužitečná!“ Ale přes takovou hlubokou pokoru pokušení na ni přicházelo právě z obzvláštních věcí, které konala; a rozumí se, že tento druh pokušení ji doprovázel po celý život, protože vypravujíc o něm, mluví o celotýdenním postu, kterého nezachovávala ještě v začátcích svého zapíravého života; tento přísný půst, zíněné roucho, které si oblékla místo hedvábí, chudoba, kterou si zvolila, vše to bylo nepříteli duší lidských

záminkou, jak se ona vyjadřuje, aby v ní vzbuzoval marnivé myšlenky. Těm se bránila tak, že proti obrazu svého přísného života stavěla obraz rozmanitého utrpení a strádání tak velikého množství lidí; mimo to vzpomínala na ty, kteří se nepostí toliko sedm dní, ale čtyřicet, na ty, kteří netoliko neužívali oleje, ale ani vody; myslila na množství lidí žijících v největší bídě, do níž je uvrhla buď vina jejich rodičů neb nepřízeň mocných; na mnohé jiné, zbavené netoliko všeho potřebného k živobytí, ale i osobní svobody, na otroky, nikoliv oděné zíněným rouchem, ale ležící nakupené na foru římském, nahé a zkřehlé zimou. Pohlížela v duchu na tento obraz tolikeré bídy a tolikerých utrpení, jež jí byla tak dobře známa, a vracejíc se sama k sobě a vracejíc se k ideálu, jenž jí byl hvězdou, vedoucí ji po její cestě, uznávala, že není tak velikou věcí to, co podnikla trpěti, aby si získala věčné a neporušitelné dobré věci a ukázala svou lásku tomu Bohu, jenž ji byl vykoupil; a v Bohu hledala pak svého útočiště, obračejíc se k němu se slovy žalmistovými: „Hospodin zná myšlení lidská, že marná jsou.“ — „Blahoslavený člověk, kterého bys ty vyučil, Hospodine, a jehož bys ze zákona svého vyučil.“ (Ž. 93.)

K pokušením vnitřním přistupovaly a trápily ji řeči a rady jistých zbožných lidí, žijících na pohled svatě; ti, vidouce, jak Pinian i ona pospíchají, aby se všeho zba-

vili, říkali lovšem, že chválí chudobu volenou z lásky ke Kristu, ale zároveň uznávali za dobré raditi, aby se v té věci neupřilišovalo. Byliť to milovníci té pravé míry, která je mukou duším vzlétajícím do výše, a pohodlným lehátkem, kde si hovějí duše líné. Melanie v posledních letech svého života často si dobrotivě stýskávala svým duchovním synům na ony svaté své pronásledovatele, a říkala, že oni ji obtěžovali v duchovním životě více než rozmanitá pokušení; v jejich napomínáních spatřovala nejlstivější osidlo ďáblové, snad proto, že její mírná a pokorná duše nejednou asi se cítila náchylnou dáti jejich nazírání na věci přednost před svým. Ale také tomuto nebezpečení utíkala úvahami, které opět vycházely z jejího ustavičného přirovnávání věcí pomíjejících k věcem nehynoucím. Vzpomínala si, jak se přičiňují lidé, kteří slouží knížatům pozemským, podstupující mnohdy i nebezpečení života, aby si získali větší důstojnost a slávu — tu slávu pozemskou, která není jiná, než květ trávy; mohla by tedy ona — tak si říkala — přičiňovati se přespříliš a příliš mnoho obětovati, žádajíc sobě získati slávu nebeskou?

Takto ubírajíc se jako na vítězném voze prostředkem vnitřních pokušení a vnějších překážek, mladá patricijka za krátký čas od smrti otcovy učinila rychlé pokroky na své svaté cestě, již v této době jistou rukou naznačujíc rysy, které se potom budou na

ní zastkvívati po celý její život. Jsouc vzorem života vnitřního, posvěceného modlitbě a pokání, jest zároveň vzorem života činného; milujíc ústraní a skrytost, jest hotova vzdávati se jí, když jde o čest boží; jest podivuhodna ve svých vztazích k manželovi, ježž přivádí blíž a blíže k Bohu, a přece mu zůstává tak podřízená, že bez něho nikdy neučiní nijakého rozhodnutí; jest podivuhodna ve správě svého domu, kde se vše děje s klidem a ladem, kde každý rád koná svou povinnost a s radostí slouží Bohu, jsa na cestě dokonalosti podporován tou, která všem dává příklad života dokonalého, domu, kde každá bída nalézá úlevu, každý poutník pohostinnou střechu; jest podivuhodna v chápání a plnění úkolů společenských, které se týkají také ženy, takže jest úplně na výši své doby a přináší účinné prostředky proti rozličným zlům jejím.

Melanie vskutku se nám jeví zvláštním způsobem jakožto žena své doby; při její svatosti není ničeho, co by se neshodovalo s mravy a s duchem její doby: to, co koná, konalo již mnoho jiných osob, které se zaslály úplně Bohu; ona nepřináší nic nového do kajícnického života svého věku, nic, co by se zdálo nevhodným nebo křiklavým v rámci poměrů, ve kterém ji pozorujeme; ale to, co jest jí společné se mnoha jinými, ona koná s větší horlivostí a s větší dokonalostí. Přijímajíc od své doby to, co ona má dobrého, a činíc to svým duchovním

vlastnictvím, vidí také prozíravým okem to, co v době té jest zlé, a přičiňuje se, aby to zahojila. A nevšímá si zlého pouze s jedné jeho stránky, nýbrž zabývá se jím se všech stran, ve všech jeho projevech, ať jsou to bídy hmotné, rány mravní nebo bludy náboženské.

Takto Melanie proti zbloudilému duchu své doby staví ducha opačného, v němž se zastkvívají její ctnosti: statečnost ve službě boží, horlivost o neporušenost víry a mravů, láska k panenské čistotě, zapomínání sebe samé, takové, že pro sebe si nežádá než chudoby, ponižování sebe, skrytosti téhož času, kdy rozdává ubohým a nešťastným své nesmírné bohatství. A ctnosti ty činí milými nevyčerpatelná vlídnost a jistý zvláštní dar, který snad jí byl přirozený a jeví se jako jakýsi příspěvek její povahy k dílu posvěcování, jež její spolupůsobení s milostí boží v ní konalo, jakási totiž zvláštní jemnost opravdu ženská, která proniká všechno její konání, spojuje se s dokonalostí jejích ctností, činí při ní všechno něžným a uděluje její mužné statečnosti půvabnou lahodnost a každému jejímu skutku obzvláštní líbeznost.

Takové ctnosti objevovaly se při ní jako v seménku, jako ve svých začátcích, v těchto prvních čtyřech letech jejího asketického života; úlohou příštích let bylo, rozvinouti je jako velikolepý obraz před udivenými zraky divákovými. Jest pochopitelné, kterak

taková žena mohla a měla se státi mocností v oblasti dobra, a kterák její ruka tolik lahodná a tolik statečná byla určena, aby vedla k nebi tisíce a tisíce duší.

Kapitola IX.

406—410.

Návštěva u sv. Paulina Nolského. — Smrt Stili-chonova a Serenina. — Útěk na Sicílii. — Spiknutí Pompejovo. — Obležení a pád Říma. — Požár Reggia. — Smrt Rufinova.

Čtyři leta strávili naši svatí manželé v pobožnostech, v pokání a ve skutcích lásky, přebývajíce někdy ve své venkovské ville u Říma, někdy v Campanii, někdy na Sicílii. Roku 406 nalézáme je jako hosty u milého jejich příbuzného, jako oni milovníka vznešeného ideálu křesťanské dokonalosti — u sv. Paulina Nolského. Melanie, jak jsme viděli, byla v Nole u svatého bratrance své báby několik let před tím, ale tenkrát náležela k nádhernému průvodu Melanie starší, a v zástupu matron, senátorů a patricijů, jsouc na očích přísného otce, jistě se asi mohla málo účastniti kajícnického života svých svatých hostitelů. S Paulinem stýkávala se co rok již od dětství, protože on rok co rok přicházel do Říma, putuje ke hrobům svatých apoštolů, a při takových příležitostech bydlíval u svých bratran-

ců. Paulinus vždy se laskavě zabýval s andělskou dívenkou, „požehnanou maličkou“, jak jí říkal, a jeho zrak, zvyklý chápati svatost, snad pronikal do té mladé duše a objevoval její krásu a pochopoval její utrpení. Ale tenkrát světsky smýšlející otec obklopoval vždycky dceru takovou společností, že jí nebylo možno vylíti svého nitra. Nyní byla její duše opět svobodna, nyní se ubírala do Noly jako společnice života i ideálů Paulinových a Therasiiných, nyní mohla vylévat do jejich srdce své vlastní, přetéka-
jící láskou k Bohu, nyní žila v Nole životem oněch zbožných samotářů, přizpůsobovala své ctnosti jejich ctnostem a vzdělávala je svým příkladem. Nebyla pak samotna hostem u Paulina a Therasie; s ní a s Pinianem tam byla Albina, Turtius Apronianus, ježž Melanie starší byla obrátila k životu dokonalému, Avita a děti jejich Eunomia a Asterius, posléze Aemilius, biskup beneventský, kterého papež Innocenc téhož roku poslal jako svého vyslance v záležitosti Jana Zlatoústého k císaři Arkadiovi. V prvním měsíci tohoto roku 406 mír se usmíval na Itálii, protože předešlého roku Stilicho porazil Rhadagaisa u Fiesole a zbavil tak Řím hrůzy před gotským vpádem. Také nolské zátiší, kam ovšem také zalétala ozvěna italských událostí, radovalo se z tohoto pokoje, a prostřed něho onen hlouček svatých lidí, spojených vespolek více než příbuzenskými svazky pevnějším a čistějším poutem mi-

lování křesťanského, zapomínal na zemi a myslel pouze na věci nebeské. A co dovede činiti tento ubohý pozemský život šťastnějším než když má člověk před očima nejvznešenější ideál dokonalosti a nejblaženější naděje, kolem sebe pak duše naplněné láskou k témuž ideálu a týmiž touhami? Není věci rozkošnější nad rozhovory takových duší, které zapomínajíce na bída pozemské, již neznají jiné mluvy než nebeskou, jež nalézají ve slovech sdružených duší povzbuzení a oporu, aby vystupovaly ještě výše, které se radují z krásy duše sesterské a jiného jí nepřejí než aby byla ještě krásnější. Není sladčí věci nad to, když se ponížují před Bohem, když se vespolek obětují Bohu, aby mu sloužily, a není na světě nic, co by lépe než takové společnosti svatých duší poskytovalo na zemi obraz obcování blažených duchů v nebesích. V básních svatého Paulina nalézáme jako odraz toho štěstí, jehož po dobu onoho jejich spojení požívali samotáři shromáždění kolem hrobu sv. Felixe. On mluví tam jako o daru, který mu učinil sv. Felix, o společnosti oněch svých hostí, kteří byvše ve světě vznešení a bohatí, z lásky ke Kristu zvolili si chudobu, tu chudobu, kterou také on tak velice miloval a na jejíž počest zpíval vzletné chvály, velebě ji jako věc na celém světě sobě nejvzácnější, a to se stejným nadšením, s jakým jednou chudý světec assiský bude ji opěvovati jako svou nevěstu. Jsouce spo-

jeni jednou myšlenkou a jedním citem, hosté jeho jeví se osamělému básníkovi jako devatero strun mystické lyry, které souladným zněním vzdávají Bohu chválu. Líče nám je, prodlévá při každém zvláště: vypravuje o Albině a Avitě po boku své Therasie; o Turtiovi Apronianovi, ozdobě rodu Turtijského; o Pinianovi, svém miláčkovi a prvním mezi svými duchovními syny, jež přirovnává pro jeho jméno k pinii vždy zelené, vždy vzpřímené a milující výšiny, radující se z letního vedra i pod sněhem, vonné, vydávající hojné plody; o Pinianovi, jehož hrdinství ve vítězení nad sebou sám a dobrodiní, jež prokázal tisícům, vysvobodiv je z pout otrockých jako konsul nebeského Krále, jakoby byl předobrazoval onen jeho předek, Valerius Publicola, který osvobodil Řím od krutovlády a lid jeho z poroby. Mluví konečně ve svých verších o Melanii a Eunomii, dvou blíženeckých květech; Melanii, které byla tenkrát dvacet tři leta, pokročilejší v životě a na cestách božích, svatý básník přirovnává k oné slovatné Appii, kterou sv. Pavel jmenuje uprostřed dvou apoštolských mužů, Filemona a Aristippa; ona jakoby se nakláněla, aby udělovala ze své vůně Eunomii, kvítku, který tenkrát právě se rozvil, jež jí vyrůstal po boku jako mladší sestra, nebo lépe jako dcera, kterouž ona zaučovala choditi po cestách, posvěcených Kristovi, a kterou tolik milovala, že se nedovedla od ní odloučiti.

Ale obraz květů ještě básníkovi nestačí; ony dvě družky, obdarované nebeskými přednostmi, jsou mu jako dva živé skvosty, které se zastkvívají drahými kameny nových a nových ctností.

Zásluhou takových hostí basilika, kterou byl sv. Paulin vystavěl, ozývala se v oněch dnech bez ustání posvátnými zpěvy. Melanie měla velmi pěkný hlas a byla dobře vy-
cvičena v liturgickém zpěvu, kterého se tenkrát užívalo také při soukromém zpívání žalmů a kterému se jistě v Římě naučila. Nyní mu učila také Eunomii, a zástupy panen a jinochů, které byl Paulinus shromáždil ve dvou klášterních společnostech u hrobu sv. Felixe, i vznešená družina římských patricijů, všichni ve stejném rouše z hrubého sukna, následovali obou sestřenek do oněch blažených a posvátných příbytků. Nad trojím vchodem kříž, na němž se rděla krev Kristova, ověncený květy, napomínal je, že pro tento kříž se umírá světu a uchvacuje se koruna: *tolle crucem, qui vis auferre coronam* — vezmi kříž, kdo chceš vzíti korunu. Když pak se otevřely před nimi brány, basilika objevovala jejich zrakům všecku svou nádheru. Trojí absida zastkvívala se zlatem a mosaikami; třesavé světlo svíc rozmanitě zbarvených, živých knoty, napuštěnými balsámem, a stříbrných i křišťálových lamp, které visely s pozlacených stropů, obrazilo se ve vyleštěném mramoru a v drahých kamenech. Brzy potom

ozvaly se lahodné hlasy, a posvátné klenby odrážely prosté melodie, jaké zaznívaly v římských basilikách. Samotářský básník sbíral tu svého ducha jako v sladkém vytržení a upíral zraky na symbolickou mosaiku v prostřední absidě, mosaiku, k níž byla jeho myšlenka dala podnět, a se které Kristus v podobě beránka se zdál s libostí poslouchati posvátné ony zpěvy, maje obzvláštní zalíbení ve dvou hlasech, jež vedly ostatní: ve hlase Melaniině a ve hlase žačky její Eunomie.

Ký div, že Paulin si přál podržeti u sebe takové hosty co nejdéle? Byl by je chtěl míti u sebe ustavičně (*sempiter-nos hospites*); Pinian a Melanie mimoto, že mu byli svatými přáteli a rozlévali vůkol světlo dobrého příkladu, byli také v Nole jako kdekoli jinde jako dva hojné zdroje mnohých dobrodiní, a svatý pěvec prosil Krista, aby se takové studnice prýštily s neustávající hojností z klína svatého Felixe a aby nikdy a nijakou příhodou jejich prameny nevysýchaly.

Ale štěstí tak dokonalé není vlastní této zemi; Bůh dopřává svým přátelům okusiti několika krůpějí jeho jakožto jakési předchuti blaženosti nebeské, ale oni vědí, že štěstí bude jejich dědictvím až ve vlasti, ne v tomto životě, kde jejich znamením jest kříž. Ani sladkosti přátelství sebe světějšího nesmějí býti překážkou v plnění vůle boží. Zdá se, že také Melanie si přála pro-

dloužiti svůj pobyt v Nole; ale buď že starosti s rozprodáváním jejích statků, buď že jiné příčiny ji volaly do Říma, za krátký čas musila se tam vrátiti. V posledních měsících r. 408 byla opět ve své ville u Říma. Skončilo se tedy milé obcování s přáteli, skončil se také příjemný a pokojný život, jako se skončila krátká doba pokoje, jehož byla požívala Itálie.

Událost, která nám ukazuje, jaké asi byly u dvora pletichy a jak surové ještě byly mravy, uvedla na Itálii nové bědy a jistě velice zarmoutila Melanii, jejíž duše byla tolik přístupná citům přátelským a vděčnosti. V srpnu toho roku Stilicho, opatrovník a tchán Honoriův, vítěz u Pollentie, Verony a Florencie, jehož pouhé jméno dovedlo udržovati barbary opodál, padl jakožto oběť závidi Olympiovy, nenávisti dvořanů císařských a pošetilsti svého panovníka. Byv obžalován u slabého císaře, že se dorozuměl s Alarichem, byl v Ravenně zrádně odveden od oltáře, k němuž se byl utekl. Přátelé a přívrženci jeho se seběhli, aby ho bránili, ale on, chtěje zameziti občanský rozbroj, krotí je a vydává se do rukou Herakliánových, jenž ho pak vraždí. V Římě sochy slavného vojevůdce byly káceny a po ulicích byla nošena krvavá hlava jeho syna Eucheria, zatím co v císařském paláci na Palatině nešťastná vdova, matka zbavená syna, Serena, vinula snad do svého náručí dceru Thermantii, kterou Honorius téhož roku byl

pojal za choť a nyní, zapudiv ji potupně od sebe, poslal ji zpět její mateři. Byl to strašný pád s výše tak veliké, jeden pád z oněch mnohých, jichž jest plna ta doba převratů a které takovým duším jako byla Melaniina, dávaly látku svrchovaně vážnou k hlubokým rozjímáním o nicotnosti vši slávy pozemské. Ale tentokráte, děkujíc Bohu, že jí dal touhu a sílu odvrhnouti od sebe a pošlapati všecku tu slávu, nemohla netruchleti pro nešťastný úděl královské ženy, od níž před nedávným časem užila tak štědré ochrany a pomoci. A ještě se neskončily všechny pohnutky k zármutku; neboť sama Serena měla padnouti za oběť nenávisti Římanů. Alarich, sotva že zvěděl, že zahynul jediný hrdina klesající říše, jenž mu dovedl čeliti, vypravil se na dobytí věčného města. A protože Honoriův dvůr zamítl s dětinskou svéhlavostí nabídku pokoje, kterou Alarich ještě učinil, překročil on Pád u Cremony, zůstavuje za sebou požáry a záhuby lidí, dorazil za nedlouho po silnici Flaminiově pod hradby římské, a ihned obklíčil město hustými zástupy svých jezdců, kteří, jak praví Gregorovius, napájeli své koně v Tibeře a Arnu, a přibližujíce se až k hradbám s divokým pokřikem, metali své oštěpy proti branám Aureliánovým.

Na zprávu, že zástupy barbarské se přibližují k městu, zděšení a strach popadly Římany, a mnozí prchali do Řecka, na Sardinii, do Afriky. Ale spolu se strachem vlí-

žilo se jim do srdcí také podezření: že totiž vdova Stilichonova, chtějíc se pomstiti, povolala Alaricha a s ním se potají domluvila. Nejsouce způsobilí postavit se proti nepříteli se zbraní v ruce, zbabělci myslili, že ho přemohou, když zavraždí ubohou ženu a přinesou její hlavu na hradby městské, aby barbar, ztratě naděje, že by se zrádnou její pomocí dostal do města, nechal obléhání. Bláhová to naděje! Alarich obležení ještě přitůžil a když kdosi ho chtěl od tohoto podniknutí odvrátiti, líce mu množství lidu římského a jeho obratnost ve zbraních, odvětil mu pohrdavě: „Dobrá! Čím hustější je na louce tráva, tím lépe se sekáči seká!“

* * *

Melanie však neměla býti účastna té kruté podívané. Když se zástupy Alarichovy blížily k Římu, ona více než hmotné škody se bojí toho, aby panny, jež měla kolem sebe, nevzaly snad úrazu a křivdy od surových vojáků Alarichových, zanechala s celou domácností své předměstské villy a utekla se na Sicílii. V její družině také tentokráte byl přítel a starý druh báby její, Rufin aquilejský, slavný svým důvěrným přátelstvím se sv. Jeronýmem, které pak se skončilo v příkrých sporech o spisy Origenovy. Rufin byl úzce spojen také se všemi ostatními příbuznými a přáteli Melanie starší; sv. Paulin si ho vážil a měl s ním ustavičné styky,

nazýváje ho „svatým, zbožným, učeným“. Také Avitus a Apronianus, při jejichž obrácení Rufin byl měl veliké účastenství, milovali jej a ctili. Byl pak skutečně muž mravů přísných a svatých, vzdělaný a také učený. Za dob pronásledování Valentova byl trpěl za víru nicejskou a byl pro ni v žaláři a ve vyhnanství.

Nyní, sestarav se a téměř oslepnuv, nacházel duchu svému, unavenému tolíkerými zápasy, odpočinek u laskavé vnučky ohnivé družky svého kajícíckého života, družky, která se mu snad až příliš podobala povahou a snahami svými, a kterou on s sebou zavedl do bludných nauk origenismovských. Z celého života Rufinova, jehož sláva nebyla prosta stínů, část nejkrásnější snad jest právě tento klidný západ po boku Melanie mladší. A ona, jež vždy byla tak pevná a nesmiřitelná ve věcech víry a žárlivá na její neporušenost, obklopovala jeho klesající stáří všelikou péčí a stykem své lahodné svatosti připravovala duši jeho, krásnou přes všecka poblouzení, k nimž se dala strhnouti v zápalu zápasů, na chvíli, kdy z drsností rozepří lidských měla vstoupiti do slavnostního klidu božího soudu.

Rufin měl s sebou své dva písaře, kteří mu pomáhali v jeho literárních pracích, a zdá se, že k vůli Paulinovi, jenž snad si přál opět spatřiti svého přítele, naši pocestní, ubírajíce se na Sicilii, zastavili se na několik dní v Nole. Ale jisto jest, že v prvních

měsících r. 409 byli již v nádherné ville sicilské, kde Rufinus diktoval latinský překlad Origenových homilií na IV. knihu Mojžíšovu, a kde ho Pinian pobádal, aby se pustil také do jiných prací, týkajících se hlavně páté knihy Mojžíšovy.

Zatím v Římě věci se obracely k horšímu a horšímu. Alarich skličoval ke konci r. 408 věčné město víc a více, a opanovav Tiber, trápil je hladem. Římané na začátku odpírali, doufajíce snad v pomoc z Ravenny; ale počínalo se nedostávatí obilí a prefekt městský rozkázal, aby na denní pečení chleba se vydávalo o polovici obilí méně. Později poskytoval ho jen třetinu, pročež nastal takový hlad, že, jak Olympiodorus vypravuje, občané pojídali již i maso svých bližních. Na duše se ukládala jakási těžká a truchlivá předtucha, že není lze, aby Řím byl zachráněn, a město bylo zachvácené jakýmisi křechmi starého pohanství. Nějací lidé, přišlí z Toskány, obnovovali dávná mysteria římských augurů, a prefekt Pompeianus, fanatický to pohan, užil této příležitosti a snažil se pohnouti senát, aby dal znovu konati pohanským božstvům zrušené již oběti, slibuje, že takovým způsobem bude město vysvobozeno. Zatím dva poslové, vypravení z Říma k Alarichovi, aby s ním jednali o mír, se vrátili a oznámili jeho požadavky: pět tisíc liber zlata, třicet tisíc liber stříbra, tři tisíce koží, barvených nacheť, čtyři tisíce hedvábných látek a tři tisíce

liber pepře . . . Státní pokladna byla prázdná; jak tedy vyhověti barbarovi? Stalo se usnesení, aby senátoři, kteří měli bohaté důchody, přispěli na tento výkup přiměřenými dárkami. Ale v seznamech senátorských rodin byly zapsány mezi nejbohatšími senátory dvě osoby, v tuto chvíli nepřítomné, dvě osoby, které své nesmírné bohatství byly obětovaly a posvětily Bohu, dva dědicové rodu Valeriovského: Melanie a Pinian. Pompeianus upozornil senát, že jest nesmyslné, aby se takový obrovský majetek rozptyloval pro Boha, že naopak se náleží, aby se ho užilo na rozmnožení moci státu a senátu římského, a v tajnosti již se ustanovil na tom, že vyhlásí veřejné rozhodnutí o té věci. Takto tedy nové nebezpečí hrozilo majetku, který již byl určen Kristovým chudým. Kdo jej tentokráte zachrání? Oba šlechtí vlastníci jsou daleko od Říma a nic jim není známo o tomto spiknutí. Sereny, před časem jejich ochránkyně, již není. Řím v úzkostech obležení nevidí a nehledá jiného, než kterak by ušel rukám Alarichovým; pohltní tedy nyní konečně státní pokladna majetek, kterého musil zanechat ctižádostivý Publicola a který byl potom zachráněn od hrabivosti Severovy? Již žádné oko lidské ho neopatruje, ale Bůh, ten Bůh, jemuž jmění to bylo posvěceno, nedá si je uloupiti. Téhož dne, kdy mělo býti vyhlášeno právní rozhodnutí Pompeianovo, hladový lid se obořil na prefekta a ukamenoval

ho uprostřed města. Jeho vynesení zůstává mrtvým písmem a Pinian a Melanie dovídají se na Sicilii o nebezpečnoství, jež hrozilo jejich oběti, až když jest již zažehnáno. Zelejíce truchlivého konce nešťastného pohana, děkují Bohu, jehož mocná ruka sama jich tentokráte ochránila.

Následujícího roku, 409., přicházely z Říma zprávy méně nepokojné. Římané rozlili sochy bohů, aby získané zlato dali Alarichovi, jenž jim byl povolil příměří, ustoupiv do Toskánska. Sám papež, chtěje uchrániti Řím nových běd, ubíral se s poselstvím k císaři Honoriovi, aby učinil mír mezi ním a králem gotským; ale pro umíněnost dvorní strany vyjednávání to vyšlo na plano. Alarich se vyjádřil, že jakási neviditelná moc ho nabádá táhnouti na věčné město, ale s druhé strany zase se zdálo, jako by ho uvnitř něco zdržovalo, aby neponížil konečně v prach královské hlavy jeho. Proto ještě stále vyjednával s Honoriem a ukazoval se také ochotným, sleviti se svých požadavků. Vrátiv se, oblehl Řím znova, a potom opět od táhl, posadiv tam na trůn Atala, panovnickou to loutku, kterou jeden den korunoval, druhý den svrhoval s trůnu, podle toho, jak právě chtěl Honoria strašiti.

Na Sicilii přišla toho času mimo noviny z Říma, které přicházely jednou smutné po druhé zase lepší, jedna zpráva radostná z Noly: že totiž Paulin byl zvolen za biskupa toho města. Oněm jeho přátelům, kteří u-

měli tolik dobře milovati, jistě asi ta novina způsobila velikou a upřímnou radost. A ve chvílích, kdy obyvatelé messinské villy se scházivali, aby se osvěžili po dlouhých hodinách studia a modlitby, jejich hovory asi hlavně a nejraději se zabývaly ctí, kterou taková volba prokázala jejich příteli, horlivostí jeho, které nyní se rozvírala širší oblast, prospěchem tolika duší, svěřených péči takového biskupa. Nad Italií zavíval jakýsi vánek, ne ovšem bezpečně dobré naděje, ale aspoň nějakého odpočinku v úzkostech, a s radostí pro onu nedávnou volbu přinášel uprchlíkům sicilským jakési občerstvení.

* * *

Ale v knize soudů božích bylo již zapísáno, že Řím padne. Osudná chvíle se přiblížila, nic již nemohlo slavného města spasiti. Alarich, nasytiv se již umíněností, vytáček a pletich dvora Honoriova, rozpálen jsa mimo to hněvem pro zrádné pobití mnoha svých Gotů, vytrhl od Ravenny a velikými pochody, veda s sebou četné zástupy Gotů, Hunnů a Alanů, přikvačil na Řím. Síla takového vojska, únava a nestatečnost Římanů, lest a zrada musily posléze překonati i ty mohutné věže a brány, které se zdály činiti královnu světa nedobytnou. Dne 24. srpna 410 Alarich vešel do města branou Salarskou a dovolil svým lidem plniti Řím tři dni. Krátká ta doba ještě více

roznítla chtivost barbarů a učinila plenění krutějším. Řím byl plný požárů a krve; velkolepé paláce byly v těch dnech poborěny, mimo jiné palác Sallustiův u brány Salarské. Nejvíce utrpěla vznešená čtvrt patricijská na Coeliu, a oheň a sekera barbarská zkazily také nádherný palác Valeriů, na nějž Melanie marně byla hledala kupce. Plenící tlupy přepadly také Marcellin palác na Aventinu a svaté vdově, která sama vyšla barbarům vstříc, jen stíží se podařilo uchrániti jejich zuřivosti panny, které chovala u sebe; ona sama, zakusivši ran a trýznění, zemřela po nemnoha dnech. Také Pammachius dokonal život prostřed tolikeré spousty.

Na zprávu o takovém pádu, který již dlouho hrozil na obzoru, ale zdál se býti nemožným, svět zachvíval se bolestí. Z Betléma rozléhal se nárek ohnivého samotáře Jeronýma, jehož nic nemohlo potěšiti: „Přejasně světlo světa jest zhašeno; hlava říše římské jest utržena od trupu; s kleslým Římem celý svět zahynul... Já jsem oněměl a všecek se třesu; zármutek tíží mne tak, že jsem ochabl v konání dobrého... Kdo by uvěřil, že matka národů stala se hrobem tolika spravedlivých, že všechny břehy východních krajů, břehy egyptské a africké, jsou plny Římanů, kteří jsou nyní jako otroci a otrokyně, že Betlému co den jest přijímati hosty, kteří ze stavu vznešeného a z boháčů se znenadání proměnili v žebráky?“

Taková zkáza slavného města, města vznešených paláců, slavných památníků, tolikeré nádhery, byla nyní zapsána do dějin jako jedna z nejvýmluvnějších stránek o nicotnosti všelike lidské velikosti. Domýšliví Římané, jež barbarský vpád zbavil téměř všeho a z pýchy jejich nádhery uvrhl do žalostné nuznosti, dovedli aspoň čisti a chápali v prvních chvílích tuto strašnou stránku. Teď blahoslavili moudrost těch, kteří nečekali, až budou násilně oloupeni o své statky, ale uložili své bohatství v místo bezpečné, darovavše je Bohu. Ti, kteří kdysi Pinianovi a Melanii utrhalí, nazývajíce je pošetilci a bláhovými dětmi, nyní je počali velebiti za to, že dovedli vytrhnouti včas své bohatství z tlamy lvovy a prospěšněji ho užíti. Jedna řeč byla v těch dnech mezi oněmi senátory a patriciji: Šťastní ti dva, kteří včas dovedli zachrániti své statky od rukou barbarských!

Melanie skutečně také toho času, kdy prodlévala ve své ville na Sicilii, rozprodávala dále své pozemky a užívala stržených peněz pro chudé. Nářky, zaznívající nyní z Říma, naplňovaly zármutkem také naše zbožné samotáře, ještě více pak, když barbaři, poplenivše Řím, jali se rozbíhati po celé Italii a v Nole vztáhli ruce na svatého biskupa, Paulina, a proniknuvše až k Reggiu Juliovu, zapálili je. Se sicilského břehu Melanie a její družina s úzkostným srdcem pohlíželi na šlehající a pustošící plameny.

Jejich příšerná záře náležela k posledním výjevům pozemským, které vnikaly do očí Rufinových. Maje osmdesát let věku a jsa téměř již slepý, usnul v Pánu nedlouho potom, uživ všeliké laskavé péče svaté rodiny, která jej hostila.

Po jeho smrti Melanie, necítíc se již bezpečnou ani na Sicilii, spolu se svým manželem se rozhodla přeplaviti se do Afriky.

Kapitola X.

410—417.

Bouře, nesoucí pomoc. — Příchod do Afriky a slo-
vutný přítel. — Tagaste. — Nejvzácnější dar domu
božímu.

V prosinci téhož roku, 410., Melanie se vši družinou vstupovala na loď, aby se plavila k jiným břehům. Sicilie po dvě leta byla hostila svaťou společností, a byla to dvě leta celkem pokojná, ve kterých jen ozvěna strachů a nebezpečností hlavního města římského světa co chvíli přilétala, rušíc klid našich samotářů v jejich nádherné ville; dvě leta studií, které nejspíše řídil a jistě svými výklady osvěcoval Rufin, jeden z nejbystřejších duchů své doby, dvě leta, ve kterých oni dva svatí bohatci se víc a více zbavovali svých statků pozemských, aby ukládali své poklady do klína božího. V Italii a na Sicilii bylo již všecko rozprodáno, vy-

jímaje římský palác, jehož nádheru se barbari vynasnažili zkaziti. Bylo přirozeno, že Melanie obrátila nyní oči na Afriku, kde jí ještě zbývaly rozsáhlé pozemky a kam se mimo to v těchto italských zmatcích a záhubách mnozí Římané obraceli jako do svého útočiště, prchající před útoky barbarskými zvláště do Karthaga. Ale prvé, než by se nadobro rozloučili s Itálií, Melanie i Pinian přáli si dáti poslední „s Bohem“ největšímu příteli, kterého tam měli, Paulinovi Nolskému. A měli tolikero příčin radovati se s ním a truchleti s ním! Radovati se z jeho zvolení na stolec biskupský; truchleti s ním, neboť jeho biskupské srdce bylo zarmouceno barbarskými nájezdy do jeho diecése; truchleti s ním pro záhuby, které barbari způsobili v krásné Nole, a zároveň obdivovati se jeho svaté statečnosti, jeho péči o své nešťastné syny a dcery, péči, které se vyrovnávalo jen jeho pohrdání statky pozemskými a jeho láska k protivenstvím, která mu, oloupenému a ztrýzněnému, vnukla onu modlitbu, kterou zaznamenal sv. Augustin: „Pane, nermoutím se pro zlato ani pro stříbro, neboť ty víš, kde jsou mé poklady uloženy.“

Vyplovše tedy z Messiny, neobrátili běhu své lodi ke Karthagu, nýbrž k Neapoli, odkud se potom chtěli ubírat do Noly. Ale často se stává, že člověk míní a Pán Bůh mění. Sotva že naši pocestní vypluli z messinské úžiny, rozvlnilo se moře nebezpečně,

nejspíše prudkým váním onoho jihovýchodního větru, jemuž latiníci říkali Eurus a dnešní Italové říkají scirocco, a vlny se hnaly na loď s takovou prudkostí, že sami námořníci se počínali strachovati. A protože nárazů vln neubývalo a loď byla zatížena velkým zástupem plujících, ponenáhlu zděšení zachvacuje všechny. Také plavce, kteří nadarmo se snaží řídití běh lodi ku předu, popadá tento obecný strach a již se počínají domnívati, že jsou ztraceni. Se všech stran pozdvihuje se křik, křik to duší věřících, ale nemilujících ještě tolik, aby v Bohu spatřovali spíše otce než neúprosného pána: „Přišel na nás hněv boží!“ tak volají. Prostřed všeobecného zděšení jediná osoba zachovává stále stejně jasnou a klidnou mysl: Melanie. Jsouc ustavičně úzce spojena s Bohem, odevzdává se důvěřivě té milosrdné dobrotě, která se tají pod zdánlivou přísností; v události, ve které všichni ostatní vidí pouze hněv boží, ona spatřuje znamení, že snad její úmysl, navštívit ještě Paulina, se nesrovnává úplně s vůlí boží; nechť ji byla dříve myšlenka na ono shledání sebe více těšila, ihned se jí vzdává a již si nepřeje jiného, než znáti vůli boží a jí se spravovati. Ona se úplně odevzdává tomu, co jí vnuká láska, která jí ukazuje, že úmysly toho, jenž nás miluje, nemohou býti jiné než laskavé, a rozněcuje ji, aby nade vše jiné si žádala vyhověti těmto jeho úmyslům. Ten zástup lidí, zvyklých tvrdě

práci a rozmanitým nebezpečenstvím, kteří v těchto chvílích úzkosti byli zděšením jako proměnění v bázlivé děti, vidí přicházeti blíže, klidně a jako by měla vnuknutí od Boha, tuto slabou, mladou ženu, která jim všem dodává mysl, hovoří, že snad Bůh nechce, aby se ubírala tam, kam byli zamířili svou loď, a poroučí, aby jí ponechali libosti vln. A oni poslouchají; snad zoufalá úzkost této chvíle činí je tak ochotně poddajnými; snad je přemáhá jakási jasná velebnost, která se zastkvívá jako boží paprsek na čele této ženy. Odevzdávají tedy správu lodi větrům, které jako věrní služebníci svého Pána povedou ji tam, kam jemu se líbí.

A opravdu, loď se rychlým během přibližuje k nějakému ostrovu, nejspíše asi jednomu ze skupiny ostrovů Aeolských, snad k dnešnímu Lipari, a tam přistává. A hned také se zřejmě ukazuje, jaký byl dobrotivý úmysl boží prozřetelnosti, když přinutila bohatou a dobročinnou patricijku římskou změnit svou cestu.

Obyvatelé onoho ostrova právě v těch dnech byli sklíčení velikou úzkostí a žalostí. Zástup lupičů byl je přepadl, uloupil muže, ženy, děti, a nyní za ně žádal velikého výkupného, hroze, že zajatce povraždí, bude-li výkupné odepráno, a ostrov sám že zpuštějí ohněm. Ubožákům nezbývala jiná záchrana, než utéci se do náručí boží prozřetelnosti, i zdálo se jim býti rukojemstvím božské ochrany, když se roznesla novina,

že k jejich ostrovu připlula loď Valerie Melanie. Kde mohlo ještě býti neznámo toto jméno, které již znamenalo tolikéž, jako potěšení zarmoucených a úlevu potlačených? Nezdála-liž se Melanie všude, kdekoli se ocitla, býti nástrojem, jehož užívala dobrotivá prozřetelnost ku potěše svých nešťastných dítek? Kdož ví, kolikrát asi jméno to již se ozvalo v myšlenkách uděšených ostrovanů, kteří se cítili dvojnásobně nešťastnými, že nenalézají prostředku, kterak by oznámili svou úzkost té dobročinné ženě? A nyní sám Bůh jim ji poslal! Sám biskup s předními muži onoho města vyšel jí hned vstříc, a vyloživ jí strach a zármutek svých věřících, prosil ji co nejvroucněji, aby jim poskytla pomoci, zaplatíc žádané výkupné. Nebylo možno, aby srdce Melaniino se nepohnulo; úzkost nebohých pronásledovaných byla nyní její úzkostí; proto ihned vyplatila uloženou sumu dvou tisíc a pěti set zlatých soldů, a jiných pět set darovala oněm ubožákům na jejich potřeby, dohromady asi třicet tisíc korun. A nepřestala na tom; obyvatelé ostrova trpěli hladem, pročez Melanie vybrala ze svých zásob, co bylo nejlepší, a rozdala jim to.

Ale přes všecken ples pro nenadálou pomoc a plni jsouce vděčnosti vůči své dobrodějce, ostrované nemohli se přece odvdati úplně své radosti. Ti, kteří ušli rukám lupičským a vraceli se do svých domovů, o kterých již byli mysli, že jich

nikdy již neužří, objímající nyní své drahé, kteří již jich byli oplakávali jako ztracených, nemohli nevzpomínati s velikou lítostí na jednu ženu, které zůstavili v okovech otrockých a k níž snad jejich radostné výkřiky zalétaly, jako by se vysmívaly její bolesti. Byla to jakási vznešená paní, uchvácená kdesi jinde, neznámo, kde. Melanie, zvěděvši, že zůstala v rukou barbarských bez pomoci, nechtěla neučiniti jí účastnou své lásky, i vyplatila jiných pět set zlatých soldů jakožto výkupné za nebohousky, která jistě si nebyla troufala doufati v takové štěstí, a nyní svobodna a vesela se vracela k domácímu krbu.

Ti, kteří se domnívali, že spatřují v bouři hněv boží, jistě asi nyní spolu s Melanií se podívovali a děkovali té milosrdné dobrotě, která jim ráčila prokázati tuto nevýslovnou milost, že je učinila svými nástroji ku zpomožení nešťastným.

* * *

Radující se, že vykonali dílo, k němuž jich prozřetelnost boží povolala, svatí pocestní od ostrovů Liparských pluli nyní na západ, a zamířivše přímo k Africe, vstoupili v Karthagu na pevnou zemi. Také v Africe Melanie byla velmi dobře známa, jednak pro veliké statky, které tam měla, jednak pro svou náramnou štědrůst, a nejslavnější muž tehdejší Afriky pozdravil její příchod. Byl to svatý Augustin, o jehož stycích s příbuzenstvem Melaniiným jak se stra-

ny otcovské, tak se strany mateřské již jsme byli slyšeli, a jenž byl také důvěrným přítelem Paulinovým. S láskou ke svatým pocestným pojil se v něm nyní také obdiv, a žádné chvály by nedostihly nadšených slov, jimiž se svatý učitel církevní vyjadřuje o Pinianovi, Melanii a matce její. Nazýváť je „nejmilejšími svatými, služebníky božími, kteří vynikají darem svatosti, svatými božími a plnými vnitřního milosrdenství“; neváhá zváti je „světly církve, hořícími a jasně svítícími uprostřed světa zvráceného a bloudícího“.

Zvěděv, že připluli do Karthaga, Augustin byl by si přál vyjítí jim ihned vstříc, a jen jeho vznešená povinnost biskupská dovedla jej od toho zdržeti. Byltě se právě toho času vrátil do Hippony, byv odtamtud po nějaký čas vzdálen za příčinou příprav ke schůzi s Donatisty, kterou císař Honorius byl uložil svým výnosem v říjnu roku 410., a která je měla uvéstí v církevní jednotu. Ale lid hipponský byl pohněván nepřítomností svého biskupa, které jeho protivníci využítkovali, mluvíce proti němu a pomlouvající ho, takže Augustin uznal za vhodné, konejšiti takové roztrpčení laskavým listem, jež poslal kleru a lidu hipponskému a v němž se omlouvá, že jich neopustil pro „vlastní své pohodlí, ale pro službu, jíž potřebovala církev“. Za takových okolností nebylo mu možno odejítí opět z Hippony, psal však ihned žádoucím a milým přicho-

zím do Afriky. Ve svém listě vyjadřuje, jak jest mu líto, že nemůže jim přijíti vstříc, netoliko pro tuhou zimu, nebezpečnou jeho zdraví, ale také proto, aby nezpůsobil většího pohoršení svému stádcí. A kdyby mu to chtěli, píše jim, vykládati ve zlé a chtěli by ho za to potrestati, nemohli by mu ničím způsobiti takové bolesti, jakou on sám cítí, nemoha hned jíti je uzříti, a končí své psaní slibem, že je navštíví, kdekoli v Africe budou, jakmile mu bude možno.

A nevážil pouze Augustin jediný tak vysoc daru, který nebe učinilo Africe, poslavši jí takové hosty. Alypius, biskup tagatský, důvěrný přítel biskupa hipponského, společník kdysi jeho bloudění i jeho obrácení, a Aurelius, primas karthaginský, hned vešli do styků s nimi. Nejšťastnější byl Alypius, protože jeho město bylo vyvoleno za sídlo římských svatých. Karthago, město plné přepychu a zkaženosti, které mimo to v oněch dnech stalo se útočištěm římských rodin, přinášejících do Afriky svůj díl k rozmnožení nádhery a pyšné rozmařilosti, poslední to a smutné prvenství hlavního města světa a které je přečkalo, musilo Melanii odpuzovati; ani Hippo, lidnatá a hlučná osada římská, nebyla toho rázu, aby vyhověla náklonnostem pokorné té ženy, která toužila po zátíší a samotě. Ale malé Tagaste, ležící daleko v zákoutí provincie numidské, bylo pravým místem pro člověka, jenž si přál se skrýti; mimo to přítomnost

Alypiova činila skromné to město ještě vábivějším. Byltě Alypius přítelem Augustinovým i Paulina Nolského, okolnost to nemalé ceny před očima Melaniinýma, byl muž svatých mravů a plný ctností, a byl mimo to velice zběhlý ve svatých písmech. Viděli jsme již dříve, že studium posvátných kněh náleželo v oněch dobách k vychování křesťanské dívky; viděli jsme také, že vynikající křesťanky tehdejší, jako Pavla a Marcella, se zabývaly tímto studiem s takovou horlivostí, že chtějí znáti Písmo sv. co nejdokonaleji a žádajíce stále rozmanitých výkladů, byly sv. Jeronýmovi pobídkou k ustavičné práci. Melanie nebyla v tom méně horlivá než ony; pokládala tudíž za štěstí, býti na blízku muži, jakým byl Alypius. Učinila tedy svým sídlem Tagaste, kam jí svatý Augustin poslal svůj list, a křesťanská cbec města toho brzy měla příčinu radovati se z její přítomnosti.

Sotvaže se naši svatí manželé v Africe usadili, počali rozprodávati své širošíře pozemky v Numidii a Mauretanii, obracejíce také toto bohatství z části na vykupování otroků, z části na kostely, z části na výživu osob zasvěcených Bohu, z části na hojné almužny, které činili klášterům. Biskupové afričtí, jejich přátelé, viděli to a netoliko to schvalovali, nýbrž také se obdivovali tak veliké štědrosti; pouze se jim zdálo, že štědrost ta by se mohla provozovati způsobem dokonalejším neb aspoň užitečnějším těm

osobám, kterým chtěli činiti dobrodiní. I upozornili skutečně šlechetné dárce, že řeholní společnosti za krátkou dobu ztráví dary, kterých se jim dostalo, a že by bylo trvalejším dobrodiním, kdyby jim darovali nějaký dům a malý důchod. K radám Aureliovým, Augustinovým a Alypiovým přistoupily také rady jakéhosi Jovia, patrně kněze nebo mnicha, vynikajícího zásluhami v církvi tagastské, a kterého, jak se zdá, Melanie vysoce si vážila. Pokora Melaniina i jejího manžela a duch poslušnosti, jenž byl v jejich srdci, ovšem ihned přijaly tyto rady a učinily je skutkem.

Ale nejvíce užila jejich štědré dobročinnosti církev tagastská. Byvši dříve chudá, zbohatla tolik, že budila závist v biskupech měst mnohem důležitějších. Naši bohatí patricijové zásobili ji zlatohlavovými rouchy, posetými drahým kamením, patenami zlatými a stříbrnými, vzácnými ozdobami všeho druhu, a darovali jí mimo to znamenitý majetek v Numidii, největší to svůj statek, tak rozsáhlý, že v jeho oblasti byly dvě biskupské stolice.

* * *

Jako v Římě a pak v Nole a potom na Sicílii, ba i na ostrově, kam je zahrnovalo rozbořené moře, tak také v Africe tito potomci nejbohatší patricijské rodiny římské, jimiž příbuzní jejich kdysi pohrdali jako

marnotratníky a bláhovými dětmi, byli tedy tím, čím je nazval sv. Paulin: dvěma zřídly nebeskými, která na způsob hojných řek všude rozlévala svá dobrodiní. A zde v Africe matka a apoštolka otroků postavila korunu na velkolepé dílo, které byla pro ně započala. Již byla rozbila okovy tisícům a tisícům otroků, byla si usedla za jejich stůl, byla se jim učinila učitelkou křesťanských cest, a svaté to poslání tak se jí dařilo, že ji nyní obklopovalo množství oněch nešťastných, kteří nikterak netoužíce po státcích pozemských, jimiž, jak sami byli viděli, byla pohrdla jejich vznešená dobrodějka, nepřáli si jiného než kráčet po těch cestách dokonalosti, které jim její slova a ještě více její příklad byly ukázaly jako nejvzácnější. Když se pomyslí, z jaké mravní skleslosti vycházeli ti ubožáci, kteří nyní toužili po evangelické dokonalosti, není lze nediviti se takovému prospěchu; ale přestaneme se diviti, když uvážíme, že ta, která se dodělávala takového užitku, pracovala ovšem na zemi, ale s očima obrácenými stále k nebesům. Melanie založila pro tyto děti své péče a svého přičinění dva kláštery a shromáždila je tam; v jednom bylo sto a třicet panen, v druhém osmdesát mužů. Dvě stě deset lidských bytostí, které byly původně určeny, aby sloužily jí, a které ona darovala službě boží, které podle obyčejů oné doby byly by se měly plaziti u jejích nohou neb u nohou jiného pána, a které ona naopak

učila padati na kolena a na tvář před Bohem; z úst jejich byly by mívaly vycházeti nízké lichoty vůči mocným této země a nyní naopak hlasy jejich se pozdvihovaly, aby zpívaly boží chvály. Bylo to dvě stě deset osob pozdvižených z nejpovrženějšího stavu, ze stavu otroků lidských, ke stavu nejvyššímu — bytostí posvěcených Bohu. Takto svatí našeho náboženství vždycky rozuměli povznešení pokolení lidského a tak je usku-
tečňovali. „Přemnozí mniši takového původu,“ napsal o tom kdysi sv. Augustin, „stali se svou ctností velikými a hodnými, aby byli dáváni za vzor.“

Zajisté mnohem větší cenu než peníze rozdávané s velikomyslnou štědrostí, větší cenu než zlato a stříbro a drahá roucha, kterých se byla Melanie zbavila, měly tyto živé drahé kameny, jimiž vyzdobila církev boží, těchto dvě stě a deset duší vykoupených a postavených v domě Hospodinově jako svíce, aby tam hořely a ztravovaly se před Pánem.

Kapitola XI.

410—417.

Melanie vychovává panny. — Studuje, rozjímá, mrtví se. — Apoštolka.

K posvátným a pevným zvykům katolické církve náleželo, že panny, a to také ty, které zůstávaly ve svých domácnostech,

odříkávaly nebo zpívaly církevní hodinky. Sv. Jeroným chtěl na př., aby panna Pavla zvykala tomu hned od dětství, a stejné předpisy dával Eustochii a Demetriadě, vybízeje je, aby také v noci k tomu vstávaly jako bojovnice Kristovy. V Africe kázeň církevní byla po té stránce stejná jako v Římě; panny žijící v klášteřích mívaly společnou oratoř, kam se scházivaly modliti se a zpívat žalmý v určité hodiny. Melanie jistě dobře znala tyto zvyky, které pak uvedla také do klášterů, založených později na Vychoďě, a hned v nich počala cvičiti své dcery, které kolem sebe shromáždila v Africe.

Onen klášter, jež zalidnila dušemi, toužícími po dokonalosti, jistě jí byl asi místem rozkoše. Starala se vskutku o ony panny s největší pečlivostí, aby je vychovala k nejvzácnějším ctnostem, vlastním jejich stavu. Pojem ženy, posvěcené Bohu, byl tak vznešený v její mysli, že chtěla, aby od ní bylo vzdáleno všecko, co by mělo ráz jakési lehkovážnosti neb aspoň by mohlo rozptylovati ty svaté myšlenky, které mají býti ustavičným zaměstnáním duše, upoutané již více k nebi než k zemi. Proto nedovolovala svým pannám zbytečných slov a nechtěla při nich viděti toho 'snadného smíchu, který bývá znamením duše, rozptylující se po zevnějšku pozemských věcí. Jistě ne proto, že by byla přítelkyní zamračeného vzezření, neboť prostřed protivenství a svízelnů vždycky uměla zachovávatí svůj vlídný úsměv;

ale jest úsměv jakýsi nebeský, a jest úsměv pozemský, jest veselost svatá, oblesk to veselosti nebeské, veselost, jež je klidná, jasná, lahodná, vždy stejná; a jest radost hlučná, křiklavá, povykující, projev to lidské pošetilosti, která se vyhýbá každé myšlence vznešené a slavnostní a chce se ohlušovati jalovými radostmi, jež vždy jsou lživé i když nejsou nepočetné; jest úsměv andělů, blažených pro patření na božství, a jest smích lidí opilých a rozptylujících se jak nejlépe dovedou po všedních a chvilkových veselostech. To jest ten smích, který také Duch svatý odsoudil, klada jej na rty pošetilcovy; to jest smích, kterého Melanie nechťela vídati na rtech určených k tomu, aby se otvíraly pouze ke zpívání chvály boží. A protože slovo a smích nejvěrněji vyjadřují duši a nejvnitřnější myšlenky, chtěla, aby svatá veselost, která se měla zastkvívati na tváři jejích panen, vycházela z nitra duše jejích, aby jevila mysl a srdce co nejčistší, nezakalené ani sebe nepatrnějším stínem. Proto neutkvívala na zevnějšku, nýbrž zpytovala také nitro svých duchovních dcer a myšlenky, která by nebyla úplně neporušená, nedovolovala setrvávat ani na okamžik v těch myslích, které, jako nádoby posvěcené ke službě boží, měly býti celé z ryzího zlata. Květiny, které ona byla postavila na oltář, měly přijímati do sebe toliko nebeskou rosu a jenom vzhůru k nebi měly vydechovati svou líbeznou vůni.

Ale tuto zdánlivou přísnost, která se prýštila ze vznešeného smýšlení Melaniina o povolání panenském a řeholním, mírnila a činila lahodnou nesmírná láska, která ji poutala k oněm jejím otrokyním, jež nyní se jí staly sestrami a dcerami. Nežádala na nich ničeho, čeho by sama nebyla konala způsobem mnohem dokonalejším; budíc nadšení pro panenství a vychovávajíc panny, mohla všem býti příkladem. Nebeské sny jejích dívčích let víc a více se měnily ve skutečnost; nesmírné bohatství, jehož nyní již téměř úplně se byla zbavila, učinivši je majetkem kostelů a chudých, pomoc a úleva, kterou prokazovala bídě všeho druhu, otroci, kterých osvobodila a vykoupila takové množství, že její životopisec si netroufá spočítati je ani přibližně, kláštery, které založila a nadala, vše to již ji věnčilo bohatou korunou zásluh, a ona počínala zanechávati maličko úlohy Martiny a zahloubovati se víc a více do sladkého patření Mariina. Spolu se svými pannami prozpěvovala žalmy církevních hodinek, které, jak později uvidíme, neměly tenkrát ještě jednotného řádu ve všech jednotlivostech a závisely mnoho na těch, kteří je v klášteřích neb jinde zaváděli. Melanie sama ustanovila, kolik žalmů se má odříkávati při každé hodině, ale horlíc o čest boží, zároveň dávala se voditi duchem umírněnosti vůči svým dcerám a sestrám, tak že počet žalmů byl dosti skrovný. Když bývala skončena taková společná pobožnost,

v soukromí potom zpívala ještě sama jiné žalmy, berouc na sebe to, čeho nechtěla ukládati druhým. V noci vstávala první a probouzela sestry, vybízejíc je ke službě boží. „Jako Abel,“ tak jim říkala, „obětoval prvotiny svých užitek, tak obětujme my v prvních jitřních hodinách Bohu své chvály; bděme každého času, neboť nevíme, kdy Ženich přijde, zdali o půlnoci čili za svítání neb o kuropění, a až přijde, nesmí nás najíti spící ani podle těla, ani podle duše.“

* * *

Ona sama bděla skutečně každého času, a když se nemodlila, zahloubávala se do studia písem svatých; za rok přečítávala celý starý a nový zákon, a nebylo vykladače řeckého nebo latinského, aby ho neznala a jehož výkladů by si nebyla hned opatřila, studujíc je dychtivě jako hladová a lačníci po tom duchovním pokrmu.

Toto studium, po němž stále nalézáme stopy v její řeči, provívané bez ustání vzpomínkami biblickými, vystřídávala prací ruční, opisujíc na pergamen staré rukopisy. Jedna z jejích panen jí diktovala, a ona psala velmi pěkným písmem, kdyby pak sebe menší chyba byla ušla pozornosti čtoucí panny, ona ihned si ji uvědomila a oprávil. Na každý den měla svou ustanovenou úlohu, a byť její tělo bývalo cítilo sebe větší únavu, nesmělo se občerstviti ani pokrmem

ani spánkem, dokud denní práce nebyla vykonána. Toto ustavičně zaměstnání ukazuje, že rozjímání a mystické patření místo aby umenšovalo její energii, bylo jí naopak zdrojem, z něhož brala podivuhodnou moc k panování nad sebou. Ačkoliv život Mariin ji vábil obzvláštním způsobem, přece neopomíjela spojovati jej moudře se životem Martiným; láska k Bohu zachovávala vždycky v jejím srdci soulad s pečlivostí o nešťastné bratry její; zdálo se, že ta láska pospíchá v ní za onou, a obě se spojují a slévají v jedno a vznášejí se potom k nebi jako líbezná vůně.

Až dosud byla užívala na prospěch nebohých bratrů výhod svého společenského postavení, svého důvtipu i světel duchovních, kterých se jí hojně dostávalo; nyní také ruční práce její měla býti zasvěcena jejich úlevě. Prodávala tudíž opisy rukopisů, které byla pořídila, a za to, co stržila, opatrovala obuv a šatstvo chudým a smichům. Ještě v X. století nalézaly se tu a tam po Evropě kodexy, psané onou patricijskou rukou, která se tolik přičiňovala z lásky k Bohu, a písaři v knihovnách je znova pečlivě opisovali, čtouce snad v oněch úhledných a pěkných písmenech mimo smysl jejich vlastní podivuhodné příběhy křesťanské lásky. Často pak se přiházelo, že chudí, které takto živila prací svých rukou, vídali římskou patricijku, ona klečíc pokorně u jejich nohou, jim je myje, chtějíc jako pravá mi-

lovnice Kristova také tímto zevnějším úkolem s ním býti spojena v pokoře.

Dny, ztrávené a vyplněné tak dobře, bývaly potom dokonávány četbou životů svatých a mučedníků, jako by tato hrdinka křesťanského náboženství chtěla, prvé než by se uložila ke spánku, naplniti svou obraznost slavnými činy hrdinů, kteří ji předešli, aby se jí také ve spaní třepetaly před očima její duše a uchovávaly také v těch chvílích její srdce bdící, pobádající jí k větším a větším ctnostem. A její spánek nebyl jiným, než krátkou dvouhodinovou přestávkou od práce, po níž opět vstávala k modlitbám a budila k modlení své panny. Tedy pouhé dvě krátké hodiny odpočinku, a jakého odpočinku! Neboť na ten čas její unavené údy se ukládaly pouze na žíněný koberec, jako žíněné bylo také roucho, které ji přikrývalo za dne.

Význačným rysem lásky jest žádost — trpěti; a nemiluje dobře, kdo nedovede trpěti pro toho, jejž miluje. Náš Spasitel, nekonečná láska, nedovedl ukázati své lásky k lidem lépe, než tím, že pro ně stal se mužem bolestí, a svatí, kteří se více napájeli z toho pramene živého, jímž jest srdce Ježíšovo, více cítili prudkou jakousi potřebu toho, aby svému Pánu vzdávali utrpení za utrpení, a ke slovu „miluji tě!“, které bylo jako přirozeným vzdechem jejich duše, přidávali jako na potvrzení a svědectví druhé slovo:

„trpím pro tebe!“ Tato potřeba jedné ze světic, které nejvíce milovaly, svaté Teresii, podobné po mnoha stránkách naší Melanii, vynutila známý onen výkřik: „Buď trpěti, buď zemřít!“ Vznešené to zhuštění všeho, co o tomto smrtelném životě smýšlejí duše, které si zamilovaly Boha. A Melanie, která si jej zamilovala od dětství, svými skutky jako by byla předstihla výrok avilské panny a jako by byla vyzkoumala, že největší cena a sláva pozemského života jest v tom, že jej člověk může obětovati jako žertvu utrpení Bohu. K neustálé práci a k modlitbě Melanie připojovala ještě nejprísnější pokání; zdálo se, jako by i její tělo bylo účastno tíhnutí celé její bytosti k nebesům a chtělo žádati na zemi co možná nejméně.

Jak jsme viděli, poprávala si ke spánku jen několika málo hodin a umenšovala také víc a více svého pokrmu. Tohoto času dospěla již k třídennímu postu, a potrava, již požívala tak zřídka, záležela v prostých luštěninách, jichž nemastila již ani olejem; v létě se leckdy spokojovala pouhými deseti fíky, za nápoj pak měla několik kapek jablečného mestu. Když pomyslíme, že tělo, podrobované takové přísnosti, bývalo zvyklé stolu velikého a zhýčkaného patricijského domu, že údy, pokryté nyní drsnou žíní, byly tak útlé, že modrávaly kdysi a bolavěly pouhým dotekem zlatého vyšívání na hebkém plátěném rouše, zdá se nám nevysvětlí-

telným tak rychlý a veliký pokrok na cestě kajícínosti. Velmi prosté a pravdivé vysvětlení dává nám latinský životopisec Melaniin: „Blahoslavená Melanie dostávala sílu, aby mohla vše to činiti, od toho, jenž řekl: „proste a bude vám dáno“ (Mat. 7, 7); prosila a dostávala s hůry sílu.“

Na nás přichází téměř pokušení hroziti se takové přísnosti, tolik vzdálené od naší zhýčkanosti. Ale po boku Melaniině byl kdosi, kdo nedovedl nermoutiti se proto, ačkoliv si netroufal brániti jí v tom. Byla to její dobrá máť, Albina, která jí byla následovala do venkovské villy u Říma, do Noly, na Sicilii i do Afriky a s pokornou láskou učednice se ubírala za ní po její cestě, vystupující k nejvyšším vrcholům dokonalosti. Bylo jí zajisté dobře známo, v jakém pohodlí byla její jediná dcera vychovávána, a proto nemohla nepřirovnávati občas bývalého způsobu jejího života k nynějšímu, tolik přísnému, který si ukládala. Mateřské její srdce, radující se z koruny zásluh dceřiných, přece občas cítilo pouto tělesné, kterým s ní byla spojena, a nedovedlo vždycky netrápiti se, když pozorovalo dobrovolné útrapy, v nichž si Melanie nyní ustavičně libovala. V takových chvílích přicházívала do světničky, kde světice mlčky konala své denní dílo, ale věděla, že ani k vůli ní nepřeruší své práce a svého mlčení. Zůstala tam tedy nějakou chvíli, patříc něžně na své milé dítě, a pak, nepromluvivši slo-

va, tiše a plna uctivosti odcházela a čekala, až mine čas, který pokládala za nutný k vykonání předepsané práce. Potom se vracela a objímala svou svatou dceru, ulevujíc i žalosti své, i radosti, jež zároveň zmítaly jejím srdcem, a přirovnávala se k matce bratří makkabejských. „Ta šťastná matka,“ říkala, „patřivši jeden den na muky svých synů, potom došla radosti věčné; ale větší bolesti zakouším já, která jsem tě vychovala tak, jak mně jediné jest známo, když tě vidím, dcero má, vyhledávati všelikých útrap a nikdy nedopřávati svému tělu odpočinku a snáseti nesmírné mučednictví!“ Potom, pozdvihujíc zraku od útrap pozemských ke slávě nebeské a poslouchajíc pouze vnukání víry, s velikou vděčností a vroucností velebívala Boha: „Ó jak veliké díky jest mi vzdávati Bohu mému, že mně nehodné daroval takovou dceru!“

„Propast k propasti volá“ čteme v žalmu 41, a jest-li to pravda o nepravosti, že jedna propast nepravosti volá jinou, stejnou věc lze tvrditi o lásce. Milující srdce nikdy nepraví „dosti!“. Kdo miluje Boha velmi, chtěl by jej milovati ještě více; kdo okusil sladkosti důvěrného obcování s ním, chtěl by jí okoušeti ještě dokonaleji. Tak se dalo také Melanii; mystické výlevy Marie, sedící u nohou Páně v blaženém patření, vábily ji víc a více, a ona toužila po větší samotě a po větší kajícínosti, žádala si, aby se mohla ještě více odtrhnouti ode všech věcí pozem-

ských a den co den úžeji se přivíjeti k svému Bohu.

Její životopisec nám nevypravuje, jaký byl způsob její modlitby a jejích kontemplací aniž nám něco v té příčině naznačují písemné doklady z oněch dob, neboť spíše vyličují podrobně události zevnější než aby nám vyobrazovaly stavy duševní. Podobá se pravdě, že slova Písma svatého, které studovala a znala důkladně, poskytovala jí nevyčerpatelné zdroje hlubokých rozjímání a kontemplací; ale jisto jest, že ji zachvátilo bláznovství kříže, a také toto bláznovství má své přílišnosti, ušlechtilé, vznešené přílišnosti, které vyvažují toliké jiné přílišnosti, hanbu to pokolení lidského. Melanie zamýšlela uzavříti se úplně do samoty své komůrky a s nikým se již nestýkati, a pro odpočinek svého těla snila o těsné jakési truhle, kde by se nemohla ani hýbati ani natáhnouti svých údů. Obojí bylo jí zakázáno. Láska, jako jakási tajná pružina, může pobádati také k rozběhům méně rozvázným; ale jest jedna ctnost křesťanská, která má sílu mírnící a pořádající: poslušnost. Podle ní se poznávají svatí; ona jest neomylnou známkou, zdali jisté mystické rozmachy duše lidské pocházejí z pramene dobrého čili nikoliv. Lidé boží, kteří bděli nad svatostí Melaniinou, zapověděli jí přílišné kajícínosti a také jí zapověděli úplnou samotu, uvažující veliký prospěch, který měly duše, stýkající se s ní. Ona pak pokorně sklonila

hlavu a poslechla; tenkrát také ustanovila jisté hodiny, ve kterých byla hotova přijímati hojné osoby, které k ní přicházely, a určila si jiné hodiny, které úplně věnovala rozmlouvám s Bohem.

* * *

Milovnice osamělých rozjímání měnila se uprostřed svých bratří v apoštola. Ta, jež s takovou láskou ulevovala svým bližním ve všech časných potřebách, ta, jež se nemohla dívat ani na tělesné bídy, aby nebyla jimi pohnuta, tím více si připouštěla k srdci potřeby duchovní a nedoprávala si pokoje, dokud nemohla v zástupech přiváděti duše k Bohu. Ve svých dlouhých modlitbách, ve svých kajínostech, ve své lásce byla nalezla a poznala tajemství, kterak vnikati do srdcí a získávati je pravé víře a ctnosti. Již mnoho pohanů byla obrátila a stále ještě obracela na křesťanství, a mnohým bludařům byla otevřela oči, aby viděli svůj blud. Nyní v Africe ještě jiná třída slepých měla od ní obdržeti světlo: Samaritáni. Již dříve než Palestina se octla pod jhem římským, židé a Samaritáni byli roztroušeni po krajinách východních i západních, jsouce leckdy nazýváni společným jménem židů. Po pádu Jerusaléma byli obyvatelé palestínští rozptýleni úplně, a se židy také Samaritáné přibyli do rozmanitých osad a rozmnožily jejich členstvo.

Ve IV. století takové osady samaritánské

byly v Římě, na Sicilii, ve Španělsku, na Minorce a také v Africe, v Karthagu, v Hipponě a snad také jinde. Mezi těmito africkými Samaritány Melanie pracovala o rozšíření víry a obrátila jich tolik, že také v té věci její životopisec vyznává, že nedovede udati jejich počtu. Ale nestačilo jí, že přiváděla ke světlu ty, kteří seděli ve tmách, nýbrž přičiňovala se také, aby ty, kteří již byli ve světle, táhla za sebou až k tomu ideálu, který býval snem její mladosti — k panenství. Zdálo se, jakoby si chtěla bolest, již zakusila tím, že byla zbavena toho pokladu, nahraditi tím, že volala k jeho účastenství co nejvíce duší mohla, že se snažila, aby záře této hvězdy se ukazovala ve všem svém lesku nad zkažeností tehdejšího světa. Dospívajícím hochům a jinochům byla pravou apoštolkou netoliko nevinnosti, ale také panenské čistoty. Lahodnými způsoby, pomáhajíc také penězi těm, kteří jich potřebovali, odvracovala je od neúčasných zábav světských a hovořila k nim nebeskou řečí: „Náš čas je krátký,“ říkala jim, „a proč kazíme svá těla, která jsou chrámem božím? Proč porušujeme nečistotou cudnost, v níž přebývá Ježíš Kristus?“ A vyvyšovala krásu panenství, dokazujíc, že jistě jest tato ctnost vznešená, když Ježíš Kristus sám chtěl se naroditi z panny. Mnozí se skutečně poddávali jejím slovům a vystupovali svým životem nad obyčejný ctnostný způsob života. Mezi mladými lidmi, kte-

ré takto odtáhla od radostí pozemských, byla, jak se podobá pravdě, jedna osoba, kterou milovala nad jiné, mladá sestřenka její Pavla, dcera Laetina, kterou události uvrhly k jejímu štěstí z Říma do Afriky, kde jí potom Melanie měla býti ochránkyní toho povolání, k němuž ji byla určila zbožnost matčina. Později nalezneme ji na Východě po boku Eustochie, ale protože na cestu života panenského ji uvedla Melanie, jak svědčí životopisec její, lze předpokládati, že pobyla také v Africe, kam se snad byla utekla s otcem svým Toxotiem, když barbaři přikvačili na Řím, a že tam zůstala až do jeho smrti. Toxotius, jako kdysi Publicola, miloval svěťácký život, který římscí patricijové byli z Říma přenesli do Afriky, a běloskvoucí květ, který choval u sebe, byl by jistě utrpěl nějaké porušení v tom zkaženém ovzduší, kdyby se nad něj nebyla vztáhla, ochraňujíc jej, čistá a pevná ruka její svaté příbuzné. Pracujíc takto o šíření panenské čistoty, Melanie mnohé jiné lidi zase vybízela, aby rozdali chudým aspoň část svých statků. Oni přivolovali a skládali do jejích rukou své obětiny, činíce ji svou pokladní, tak že mimo své vlastní bohatství mohla rozdávat také bohatství jiných lidí. Ale ze zástupu těchto svých spolupracovníků při dílech lásky vylučovala bludaře, od nichž nepřijímala peněz. A jest slušno poznamenati, že její životopisec nezmiňuje se o pohanech, nýbrž to-

liko o bludařích. Tyto lidi, kteří poznávše pravdu, dopouštěli se na ní zločinu, porušující ji, a zatvrzovali se ve svém bludu, takové tedy lidi naše svěťice vzdalovala jako morovinu od svých dobrých skutků, takže nechtěla od nich ani peněz, které samy v sobě jistě nejsou hříšny. Takto projevovala zevnitř svůj hluboký vnitřní odpor proti bludu ta žena, která jako dobrý Pastýř pospíchala za dušemi do křoví a do trní, ale která neznala té slabosti, aby z nepravé lásky, umenšovala hříšnost zločinného útoku na neponušenost katolické víry. A právě tato žena, která se nikdy nedávala do vyjednávání s bludem, právě tato žena, kterou bychom dnes nazvali v záležitostech víry nesmiřitelnou, obracela ku pravé víře tisíce duší! Jest to veliké naučení pro náš věk, který svou častou povolností vůči bludům chtěvá omlouvati tím, že prý takovým způsobem spíše získá nevěrce. Melanie věděla, že tajemství způsobu, kterým lze obracet duše, nezáleží v nehodných ústupcích, nýbrž ve spojení s tím, jenž jediný jest pánem srdcí lidských a může je po libosti obracet.

Kapitola XII.

410—417.

Podivný obyčej IV. věku. — Pelagius. — Ostatky sv. Štěpána.

Živá víra a horlivá zbožnost, spojená s nepokojnou a horkokrevnou povahou těch pokolení, která z části nedávno teprve vy-

bředla z pohanství a všechna planula pro nové náboženství, dala ve 4. století příčinu obyčejí, který se zdá naší době vsutku podivný. Když lid viděl člověka tolik vynikajícího svatými mravy, vzděláním, majetkem, vznešeností rodu, že by byl mohl býti ku prospěchu a k lesku církvi, která by ho měla u sebe, popadal takového ubožáka, obklopil ho, vlékl jej k oltáři, a ať chtěl nebo nechtěl, donutil jej, aby přijal svěcení. Dějiny kněžských svěcení v oné době jsou plny takových událostí. Takovým způsobem obdržel kněžské posvěcení Paulinus Nolský; na svátek narození Páně, r. 393, když byl přítomen službám božím, byl se všech stran obklopen lidem, jenž by ho byl málem umačkal, chtěje ho mermomocí míti knězem. A přes veškeren jeho odpor biskup Lampius ihned ho posvětil na kněze. Také sv. Augustin zakusil takového násilí. Přišel po svém obrácení do Hippony k vůli jistému svému známému, vešel do chrámu a stoje mezi lidem, byl přítomen řeči biskupa Valeria, jenž právě mluvil o tom, že církev hipponská potřebuje kněze. Lid, jenž poznal velikého konvertitu, netušícího v té chvíli sebe méně, co se mu mělo přihoditi, obklopil jej, tlačil se naň, vlékl jej k oltáři, a nedbaje jeho slz ani odporu, donutil biskupa, aby ho posvětil. Takto církev hipponská obdržela kněze, jehož potřebovala.

Paulinianovi, bratrovi sv. Jeronýma, dostalo se posvěcení skoro stejným způsobem

jako Augustinovi, a to původem samého sv. Epifania. Důkaz to, že tento obyčej v oněch dobách neměl rázu nenáležitosti, když ho užil člověk jako sv. Epifanius, jenž také sám nám o té události vypravuje. Mladý Paulinian, který již několikrát odmítl přijmouti svěcení a vyhnul se tomu útekem, přišel za jistými záležitostmi k Epifaniovi do Eleutheropole. Tam, když všichni byli v chrámě na službách božích, jáhnové obklopili jej z nařízení Epifaniova, zacpali mu ústa a uvedli jej před biskupa, jenž ihned ho posvětil na jáhna a potom na kněze, ale vše to s velikými obtížemi, ani jáhnové stále svěcenci násilím zacpávali ústa. V Římě chtěli totéž učiniti Pammachiovi, slovuťnému zeti svaté Pauly; jemu však se podařilo ujíti takovému násilí a uchýliti se, jak se právě podobá, do útulku pro poutníky v přístavě římském.

Takové způsoby dlužno vysvětliti netoliko obyčejí své doby, ale také zvláštními okolnostmi tehdejší církve. S jedné strany některým církvím, jak jsme viděli při Hipponě, nedostávalo se kněží; s druhé strany lidé velikých ctností a mající znamenitou pověst, lidé, kteří projevili velikou horlivost, zbožnost, šlechtnost a lásku, a byli zároveň vysoce vzdělaní, mívali tak vznešené smýšlení o křesťanském kněžství, že pro svou hlubokou pokoru se báli té myšlenky, že by se měli věnovati stavu tak vznešenému, a to snad bylo jedinou příčinou, pro

kterou se svěcení vyhýbali a všelikým způsobem se snažili ujíti mu. Ale lid, který je znal a vážil si jejich ctností, býváje také mnohdy povzbuzován vlastními svými pastýři, chtíval mermomocí zvítěziti nad jejich pokorou, která jej chtěla připraviti o poklad dobrých kněží, kteří by křesťanskému lidu byli vůdci a oporou v protivenstvích jeho života. Způsob, kterým si lid počíнал, nebyl ovšem příliš zdvořilý, ale smýšlení, z něhož vycházel, a cíl, k němuž mířil, byly svaté a výsledek takových vynucených svěcení nám praví jasně, že ta svěcení bývala celkem ukládána osobám, jež jich byly hodny, pokud může jich člověk býti hoden; a osoby ty ve stavu kněžském, kterého se dříve bály a jemuž se vyhýbaly pouze pro nízké smýšlení o sobě, nalézaly potom posvěcení své vlastní i svých bližních.

Takových násilností neměl býti uchován ani svatý společník a bratr Melaniin, Pinian, ba ony měly zkaliti nechutnou příhodou africký pobyt svatých manželů. Jejich ctnosti byly známy veškeré Africe, a v Hipponě se lid sdílel se svým biskupem o obdiv, se kterým on pohlížel na římského patricije, jenž z lásky ke Kristu se stal chudým a poníženým. Zároveň však tento hipponský lid potají záviděl obyvatelům thagastským, že, majíce u sebe slovutné hosty, mají z nich také znamenitý prospěch, i přemýšlel, kterak by přinutil Piniana ke změně pobytu tím, že by ho učinil knězem své církve.

Příležitost se naskytla, když patricijští manželé učinili návštěvu Augustinovi. Přišel s nimi také Alypius, snad vyhověv tím přání Albiny, která se domnívala, že Pinian bude takto pojištěn proti jakémukoli překvapení se strany Hipponských. Pinian, jemuž přání obyvatelů hipponských bylo známo, necítil se také úplně bezpečným, a skutečně prve než vešel do chrámu, chtěl, aby mu Augustin před svědkem, jímž byl nejspíše Alypius, výslovně slíbil, že nebude ani násilím, ani přemlouváním nucen, aby přijal posvěcení. Augustin mu to slíbil, jistě nemysle ani sebe méně, že by se jeho lid chystal přivést jej do velice nemilých rozpaků. Biskup hipponský vešel se svými hosty do chrámu, naplněného již množstvím lidí ze všech tříd společenských, kteří přišli, aby viděli římské manžely, požívající takové úcty. Augustin s Alypiem vešli do absidy, kam se vystupovalo po několika stupních; Melanie a Pinian zůstali poblíže. Posvátné obřady nedospěly ještě k obětování, při němž bývali propouštěni z chrámu katechumeni, když v zástupech počal šuměti šepot a brzy se proměnil v křik, který se rozhučel pod chrámovými klenbami jako vichřice. Augustin, jenž znal Hipponské, jistě hned pochopil, oč jde, a pamětliv jsa učiněného slibu, velmi se znepokojil. Ale jsa rozhodnut setrvati pevným, povstal a postoupiv ku předu, prohlásil před hlučícím zástupem, že pro slib, který učinil Pinianovi, nemůže ho násilím

posvětit, a jestliže přítomní se chtějí zatvrzovati ve svém počínání a nedbati jeho slihu, myslíce, že povykováním snáze provedou svůj úmysl, nechať vědí, že takovým způsobem obdrží kněze Piniana, ale nepodrží si biskupa Augustina. Na prohlášení tak energické a vycházející z úst takového otce a pastýře jako Augustin umlklo náhle veškeré množství; byla to chvilka příměří. Ale myslí byly příliš rozbouřeny, příliš prudká jejich žádost, aby Pinian náležel jejich městu. Bouře se hned opět strhla znova a prudčeji než dříve. Zástup křičel, prosil. Lid snažil se vší mocí přinutiti Augustina, aby přes učiněný slib vložil na Piniana ruce. Někteří nejvážnější a rozumní občané přiblížili se k němu, prosíce, aby lid upokojil; on však setrval pevným a odpověděl jim, že posvětit Piniana z přinucení na kněze bylo by totéž, jako přiměti jej, aby ihned opustil jejich město; ostatně že on, Augustin, ani nechce nedostáti svému slovu, ani nedovolí, aby snad jiný biskup posvětil Piniana v hipponském chrámě. Biskupův odpor pobouřil množství tak, že se hrnulo s povykem ke stupňům, vedoucím do absidy, křičíc hlučněji a hlučněji a spílajíc potupně Alypiovi, kterého měli za původce Augustinova odporu, viníce jej surově, jako by chtěl využítkovati římského patricije pro svou cíkev.

Stav věcí byl svrchovaně obtížný. Lid byl tak rozjitřen, že nejsmělejší se trásli;

Augustin nevěděl již, co si počítí. Jsa zarmoucen zatvrzelostí a neuctivým chováním svého stádce, již zamýšlel, že na znamení své nelibosti odejde z basiliky, ale zdržoval jej strach, aby jeho nepřítomnost nerozmnožila smělost zástupů, a aby, zaslepeni jsouce hněvem, rozvášněni tím, že jejich naděje je zklamala, nevztáhli snad dokonce rukou na biskupa thagastského. Zůstával takto na valách, v úzkostné tísní takového strašného stavu věcí, když jistý mnich, jménem Barnabáš, mu přišel říci, že Pinian chce přísahati před lidem, že odejde ihned z Afriky, bude-li z donucení posvěcen na kněze, a že chce o té věci promluvit s Augustinem. Tento obrátí pohled na rozjitřený, hlučící lid, který se neuklidnil ani na slova svého biskupa, a bojí se, že taková přísaha nezpůsobí nic jiného, než že rozpálí množství ještě větším hněvem. A snad pokřik víc a více se rozmáhající vzbudil takový strach i v Pinianovi, neboť když Augustin se již chtěl k němu ubírat, poslal k němu jiného mnicha, Timasia, aby mu oznámil, že jest hotov přísahati také, že se usadí v Hipponě, jen když nebude posvěcen na kněze, a touž věc opakoval mu pak sám, jakmile s ním mohl promluvit. Augustin, jsa snad s té strany spokojen, s té ještě v nejistotě, neodpověděl mu a kvapně přistoupil k Alypioví, aby se ho otázal na jeho radu. Ale Alypius nechtěl se do této záležitosti míchat, snad proto, že se bál zpronevěřiti se

Albině. „V této věci ať se mne nikdo neptá o radu,“ řekl svému příteli.

Biskup hipponský dal tedy svým horkokrevným věřícím znamení, aby umkli, a množství se ponenáhlu uklidnilo v napjatém očekávání. Když jim Augustin vysvětlil, jaký návrh jim Pinian činí, rozešuměl se zástup; ale již to nebyl hněvivý pokřik, nýbrž lid se navzájem radil, činil své poznámky o návrhu, hleděl se na něčem ustanoviti. Na konec si žádal, aby Pinian učinil aspoň slib, že kdyby se rozhodl přijmouti kněžské svěcení, nepřijme ho leč v církvi hipponské. Když to bylo slíbeno, lid prohlásil, že bude uspokojen, když slib ten bude potvrzen přísahou. Pinian jal se hned sestavovati formuli přísežní, ale v té věci se objevil Augustinovi velmi neurčitým; chtěl totiž vložit do přísahy jisté výhrady jako případ nutnosti a vpádu nepřátelského, a Melanie si přála, aby byl tam vložen také případ nakaženého vzduchu. Augustinovi se takové výhrady nelíbily, neboť se bál, že se tím lid opět rozhněvá, přece však připustil, aby se stal pokus čísti lidu navržené znění přísahy. Množství, které před tím naplňovalo chrám svým pokřikem, nyní za úplného mlčení poslouchalo čtení, ale když se došlo k místu, kde se vyjímal případ nutnosti, bouře právě utišená se opět rozhučela tak strašně, že Pinian byl nucen ihned vymýtit ona slova. Když potom, provázen jsa svatým Augustinem, oznámil lidu, že slova ta ze své přísahy vy-

pustil, lid odpověděl: Deo gratias — díky Bohu! Konečně byl tedy upokojen a již jen žádal, aby také přítomní biskupové listinu podepsali. Augustin, propustiv katechumeny, právě se chystal podepsati, když ho Melanie zadržela, tak že nedokončil svého podpisu, ale lid již dále nedoléhal, jsa spokojen a snad také již unaven vlastním hlučením.

Po dni tolik bouřlivém Alypius, Pinian a Melanie ihned opustili nepokojnou Hipponu a vraceli se do klidu thagastského. Hipponští si do toho hořce stěžovali, jakoby byla porušena učiněná přísaha a upokojili se teprve, když slyšeli, že Pinian odešel pro jistou nutnou záležitost, ale hodlá se navrátiti. V Thagastě očekávala jich Albina, která velice želela toho, co se jim přihodilo, a postěžovala si na to Augustinovi, Alypius pak ke stížnostem Albininým připojil svou. Listy tv se ztratily, ale máme odpovědi svatého učitele církevního. Jsa velice zarmoucen výčitkami, které se v listech těch činily jeho lidu a nepřímo padaly také na něj a na jeho klerus, snaží se omlouvati sebe i ostatní a ukazuje, že když si Hipponští přáli tak vroucně míti Piniana ve svém městě, nevedla jich při tom chtivost, aby užili jeho bohatství, nýbrž myšlenka na čest, jaké by se dostalo jejich církvi, když by měla mezi svým klerem muže takových zásluh. Byly to laskavé stížnosti mezi přáteli, a přátelské svazky jejich byly jimi konečně ještě více utuženy.

Albině však přece se zdálo, že přísaha vynucená takovým násilím nemůže míti platnosti, a již dříve než ona, byl Alypius předložil takovou pochybnost Augustinovi. Ten však odpověděl oběma, neváhaje ani okamžik, že jest zcela zřejmo, že přísaha Pinianova má dokonalou platnost. Právil však, že jeho povinnost záleží v pouhém úmyslu bydleti v Hipponě jako jiní občané, máje svobodu vzdáliti se odtamtud kdykoli by se mu zdálo býti záhodno, jen když by měl úmysl, opět se vrátiti. Ze zachovaných památek se nedovídáme, kde potom Pinian přebýval; podobá se pravdě, že se asi usadil v Hipponě, ale že trávil nějaký čas také v Thagastě, kam se mohl ubírat z dobrého důvodu, aby totiž navštěvoval svou rodinu, která tam zůstala.

Případ hipponský byl zajisté nepěkný, ale v oněch dobách dosti obecný; násilí, které se stalo Pinianovi, žalost Albinina pro tu věc, malá mrzutost, povstavší proto s Augustinem, vše to dotklo se bolestně srdce Melaniina. Ale všechny tyto nepříjemnosti, nevyjímaje ani pobouření Hipponských, pocházely z horelivosti o prospěch církve a z úcty k Pinianovi, tak že nemohly zarmoutiti jí tolik, jako odpadnutí osoby, jí tak neb onak milé, od pravé víry. Mezi osobami, jež náležely přátelskému kruhu, obklopujícímu její rodinu, byl muž, jehož jméno se mělo později státi truchlivě slavným v církvi: byl to Pelagius, mnich původu britanského,

jenž měl jisté vzdělání, pocházející z Východu, byl velmi zběhlý v řeckém jazyce, při tom myslitel, ale celkem bez theoretických základů, člověk povahy chladné a nepoddajné. Požíval pověsti člověka zbožného a ctnostného; na začátku V. věku pobyl v Římě a byl spojen přátelstvím s Rufinem Aquilejským a Paulinem Nolským, kteří oba si ho velmi vážili jako milého služebníka božího. Požívaje vážnosti také u Augustina, přišel ho roku 411 navštívit do Karthaga, kde tenkrát biskup hipponský prodléval za příčinou záležitostí donatistických.

Ale brzy počaly vznikat pochybnosti o pravověrnosti jeho učení. Ten rok po jeho návštěvě v Africe Coelestius, jeho žák, byl odscuzen od synody konané v Karthagu, a toho času také mistr počínal skládat se sebe škrabošku a zřejmě projevovat myšlenky bludařské, zajisté k nemalé žalosti svých starých přátel.

Ostatně za žalost brzy přišla náhrada skrze velikou radost, která r. 415 naplnila plesáním všecky křesťanské církve. Z Východu přišla zpráva a rozšiřovala se, budíc hned všude veliké nadšení, že jistý kněz jerusalémský, jménem Lucian, měl vidění, ve kterém mu Gamaliel vyjevil, kde jsou uloženy ostatky svatého Štěpána, prvního mučedníka, který utrpěl za branami jerusalémskými slavnou smrt, popsanou ve Skutcích apoštolských, byl pochován v ústraní, na místě, jež dlouho zůstalo tajno, snad

pro kruté pronásledování, které přikvačilo na tehdejší jerusalémskou církev. Nyní skrze zjevení, učiněné knězi Lucianovi, posvátné ty ostatky byly nalezeny v Capharmagale, městečku, vzdáleném od Jerusalema sedm hodin cesty na sever, a byly zatím uloženy v chrámě na Sionu. Zároveň pak zázračnému nalezení dostalo se také uznání církevního. Sv. Augustin se o té události dozvěděl nejspíše z listu španělského kněze Avita, který meškaje v Jerusalemě, vyžádal si na Lucianovi samém zpráv o nalezení ostatků. Přeloživ potom jeho vypravování do latiny, poslal je západním církvím. Také v Africe se ta zvěst ihned rozšířila; brzy byly tam přineseny částečky ostatků mučedníkůvých, všude se stavěly kaple posvěcené jeho památce, úcta k němu rostla víc a více, na přímluvu jeho přiházela se zázračná uzdravení a lid dychtivě čítal zprávy o nich. Do církevních hodinek bylo tenkrát přijato vypravování o nalezení ostatků Štěpánových, a podle zvláštního zvyku, vlastního jen církvi africké, na den sv. Štěpána se četlo jeho umučení. Kterak bylo by bývalo možno, aby srdce Melaniino, tolik přístupné všemu, co se týkalo služby a úcty boží a jeho svatých, nebylo uchváćeno obecným plesáním a nadšením? Vskutku Melanie jala se pěstovati velmi horlivě uctívání prvního mučedníka a uvedla také ve svých kláštěrech do služeb božích čtení o nalezení ostatků a o jeho umučení v den svátku jeho.

Sedmnáct let Melanie svítila Africe dobrým příkladem; byla tam nyní matkou dvou řeholních rodin a přilnula tak velmi k africké církvi, že přijala mnoho z jejích obřadů, požívajíc tam zároveň přátelství osob nejslovnějších věděním a svatostí. Bylo by se řeklo, že se tam usadila navždy. Ale jiná místa přitahovala její srdce — ta místa, ku kterým na této zemi vždycky mířivala touha nejhorlivějších křesťanů, místa, která kdysi náš Spasitel posvětil svým životem a svou smrtí.

Ostatně nyní již dosáhla hlavního účelu svého přebývání v Africe: všecky její nesmírné statky tamní byly rozprodány; podařilo se jí konečně projíti tou těsnou šterbinou, kterou byla kdysi viděla ve snách v samých začátcích svého nového života; odhodila nesmírné břímě bohatství, které ji bylo tolik tížilo; nyní tedy mohla s lehkostí letět tam, kde v chudobě žil kdysi ten, jemuž chtěla osvědčiti svou lásku, stávajíc se dobrovolně chudou, ten, který učinil chudobu hodnou takové cti, že svaté duše po ničem tak netoužily jako po ní a že na světě se stala věc nikdy neslýchaná a která nikdy se nepřiřadila ani v pozdějších dobách mimo křesťanství, že již totiž chudí nezáviděli bohatým, ani nedychtili po jejich bohatství, nýbrž naopak bohatí záviděli chudým, že jsou podobnější jejich Pánu, a nedopřávali si pokoje, až se sami také učinili chudými. Celý život Melaniin a Pinianův jest vzne-

šeným vyjadřováním toho ducha, vlastního křesťanství, který, čině ctihodným to, co svět považuje za nízké, upokojil dychtění srdce lidského, a netoliko již napřed rozluštil všechny sociální otázky, ale také zamezil, aby nemohly povstávati, tam ovšem, kde smýšlení a celý život duchem tím jsou řízeny.

Kapitola XIII.

417—419.

Cesta do Jerusalema. — Dvojí setkání v Alexandrii. — Přátelé Melaniini ve Svaté zemi. — Blud pelagianský. — Gerontius. — Nemoc Melaniina.

Při odchodu Melanie a její rodiny z Afriky naskytuje se nám tato otázka: Kterak mohl odtamtud odejíti Pinian, který se byl zavázal přísahou, že zůstane v Hipponě? Byla tedy jeho přísaha neplatná, či byl Pinian křivopřísežník? Ani toho, ani onoho nelze připustiti. Viděli jsme, že Augustin, odpovídaje Albině, s úplnou bezpečností tvrdil, že Pinianova přísaha má plnou platnost; mysliti pak na zrušení přísahy nedovoluje svatost oněch osob, a jistě také takové porušení by bylo přetrhlo srdečné svazky Augustinovy s římskými patriciji, svazky, které zůstávaly vždycky stejně pevné, také potom, když se svatí manželé usadili v Jerusalemě. Jak to tedy vysvětlíme? Jistě otázka ta způsobuje nějaké obtíže, ale není

nerozřešitelná. Nejspíše asi, když svatí Římané odcházeli z Afriky, nepomýšleli na to, aby ji opustili navždy, nýbrž pouze na nějaký čas, aby navštívili posvátná místa, kam je táhla jejich zbožnost, a tomu se přísaha Pinianova neprotivila. Ale ona místa provozovala zvláštní kouzlo na milující duše, a kdo jednou vstoupil na zemi, po níž kdysi kráčival Bůh-člověk, těžko potom nalézal v sobě tolik síly, aby se od těch míst odtrhl; čarovná moc jejich uměla upoutávati ty, kdož je navštěvovali, na vždycky. To bylo velmi dobře známo těm, kteří viděli, ani poutníci odcházejí do svaté země; to předvídali příbuzní svaté Pavly, když odcházela z Říma, ubírajíc se na Východ, a to jistě asi předvídali nyní ti, kteří viděli odcházeti Melanii a Piniana. A skutečně byl to odchod bez návratu. Kardinál Rampolla předpokládá, že Hipponští sami propustili Piniana z jeho slibu; jejich hlavní účel, pro který chtěli jej míti v Hipponě, byl ten, aby jej viděli vysvěceného na kněze ve své církvi. Ale celých sedm let, co Pinian prodléval v Africe, vždycky se byl tomu vzpíral, tak že Hipponští jistě ztratili všecku naději. Jestliže mimo to k jejich ušlechtlejšímu přání se mísilo také něco pozemského, úmysl totiž, aby obrátili ke svému městu nějakou znamenitou část nesmírného bohatství, jehož hojně užila církev thagastská, také po této stránce nebylo již, co by je vábilo, neboť svatí manželé byli se již zbavili všech svých

statků. Hipponští mohli jim tedy nyní snadno dovoliti, aby následovali vnitřního hlasu, který je volal jinam, a to tím spíše, že jich odchodem z Afriky se končila možnost záření mezi Hipponou a Thagastou.

Poutníci tedy bez odporu vyšli z Thagasty, ubírajíce se do Karthaga, z Karthaga pak se přepravili do Alexandrie. Tam se opakovalo to, s čím se často shledáváme v Melaniině životě. S té strany spatřujeme ji, ana by se ráda ukryla všem zrakům a zůstávala neznámcu, s oné strany nejslovutnější osoby, any ji vítají s obzvláštní úctou. V Alexandrii světlo tehdejší církve, první ve světě katolickém po římském papeži, chtěl ji míti hostem ve svém domě. Byl to svatý Cyrill, který již pět let seděl na patriarším stolci alexandrijském, ztráviv v tomto městě své dětství a mládí jakožto synovec svého předchůdce, patriarchy Theofila. Cyrill bezpochyby znal Melanii starší, která v letech 372 a 373 navštívila kláštery egypťské a naplnila ony kraje svou pověstí pro hrdinné skutky, které tam vykonala ku prospěchu svatých vyznavačů víry za pronásledování Valentova. Naší Melanie neznal osobně, ale štědrých almužen jejích užila také církev alexandrijská. Této tedy dobrodějce svého patriarchátu, vnučce veliké ženy, ženě neméně velkodušné a svaté prokázal nyní Cyrill čest, nabídnuv jí pohostinství ve svém biskupském domě.

Mimo tuto úctu, kterou vzdal Melanii

jeden z nejvyšších hodnostářů církevních, Bůh připravoval ctnostem jejím i jejích společníků svědectví od jednoho světce kajícínosti a samoty, jakoby v předvečer jejich příchodu do Jerusalema, kde jejich život měl nabývatí povahy víc a více nebeské, chtěl ukázati své zalíbení v těchto svých hrdinných služebnících, dávaje je oslavovati leskem svatosti, zastkvívající se na nejvyšších stupních hierarchických, i povržeností, do níž se svatost ponížeje v životě kajícníků božích.

Do Alexandrie často přicházel z pouští egyptských jeden muž boží, Nestorius, který měl dar uzdravování a prorocství. Také toho času, kdy svatí patricijové římsí připluli do Alexandrie, byl tam právě přítomen, a oni, jsouce vždy dychtívi stýkati se s lidmi, kteří byli v důvěrném obcování s Bohem, vmísili se jednoho dne do zástupu, který se ustavičně táhl za Nestoriem, přinášeje a přiváděje k němu nemocné, aby je uzdravil. V tlačenci se naši poutníci od sebe odtrhli, takže první se octl před světce Pinian, jenž se jal uctivě pozorovati rysy muže božího. Tento, upíraje naň svůj duchovní pohled, pronikl až na dno jeho duše a na veliké jeho překvapení mu pokynul, aby odstoupil od ostatních a postavil se stranou. Za chvíli potom přišla, také jsouc ve směsici lidu, Melanie, a ještě později konečně Albina. Nestorius, pohleděv na tu i na tu, také je vyzval, aby se postavily stranou k Pinia-

novi. Jakmile zástup opět odešel, svatý poustevník se přiblížil ke třem poutníkům, promluvil o velikých protivenstvích, kterých jim bylo pro Boha zakoušeti, a dal jim otcovská naučení pro budoucnost, povzbuzuje jich, aby pevně setrvali na blahoslavené cestě chudoby, připomínaje jim nekonečnou radost, která jich očekává po všelikých útrapách tohoto života, a vzpomínaje slov apoštolových, že „utrpení tohoto času nejsou rovná budoucí slávě, kteráž se zjeví na nás (Řím. 8, 18)“.

Potěšivše se takto a povzbudivše mnohem více, než byli očekávali, nařátili se k Cyrillovi, aniž jest známo, jak dlouho zůstali u něho pohostinsku. Jistě se asi utvořily svazky důvěrného přátelství mezi těmi vznešenými dušemi, svazky, které potrvaly až do posledních let jejich života. Nespojovala jich toliko stejná zbožnost, ale také veliká láska k pravověrnému učení, a uvidíme, kterak později v hájení víry Melanie se postavila po bok Cyrillovi a ukázala, že pila z jeho studnic.

* * *

Ačkoliv našli v Alexandrii laskavé pohostinství a duchovní povzbuzení i duše sestersky s jejich dušemi spojené v milování božím, naši poutníci přece ještě nebyli u cíle své touhy. Nechávací tedy hrdého města egyptského a zaměřují své kroky do země,

po níž vzdychá a touží jejich srdce: do země svaté a do Jerusalema. Město, které bylo svědkem žalných a vznešených výjevů našeho vykoupení, město, nad nímž plakal Bůh-člověk, které jej vidělo slavně vjížděti do svých ulic za provolávání nadšeného „hosanna“, a vidělo jeho ponížení, když se bouřlivým pokřikem ozývalo „ukřižuj“, město tolik vznešené skrze toho, jenž v něm ztrávil mnoho dní svého pozemského života, město tolik hříšné pro zabití Syna božího, ukazovalo v oněch dobách ještě čerstvé stopy hrozného trestu, jehož zakusilo za svou vinu, a zároveň vydávalo svědectví o zbožnosti věřících, vyhledávajících s něžnou úctou všechna jeho památná místa. Spravedlnost a láska jsou dvě slova, která Jerusalem měl tenkrát napsaná na svém čele nápadným způsobem: strašlivá spravedlnost, která jej pokryla troskami za dnů Titových a vtiskla jeho okolí truchlivý ráz zpusťšenosti, a nevýslovná láska, která dýchá z krve Kristovy, napojivší ona místa, láska, jež od nejprvnějších dob křesťanských přitahovala srdce věřících a pobádala je pokrývatí posvěcenou tu půdu chrámy a kláštery.

Velkolepá byla basilika, kterou štědrost Konstantinova a zbožnost matky jeho, svaté Heleny, zbudovala nad svatým hrobem, a která zavírala ve svých zdech také místo, kde byl kdysi postaven svatý kříž, i místo, kde později byl nalezen. Chrám svatého kříže, stkvoucí se podivnou nádherou, byl na vý-

chodním konci basiliky, dělící Golgotu od svatého hrobu. Tímto nádvořím chodilo se do chrámu svatého hrobu, jenž také slul Anastasis neboli Vzkříšení, jsa sice menší než chrám svatého kříže, ale neméně krásný. Také na hoře Olivetské, na místě, odkud náš Spasitel vstoupil na nebesa, sv. Helena postavila chrám, a Konstantin vybudoval velikou basiliku nad jeskyní, kam se Pán Ježíš podle podání často byl uchylovával se svými apoštoly. Kolem těchto svatyň, jimž křesťané prokazovali velikou úctu, povstalo množství klášterů a cell, ve kterých mniši a poustevníci trávili život, rozjímající rozmanitá tajemství lidského vykoupení, a ze kterých přicházeli do basilik, aby tam propěvovali žalmy. Melanie starší založila v těchto místech klášter pro padesát panen.

S jakými asi city naše světičky a společníci jejich cest pohlíželi na všechny ty památné stavby, svědčící o nekonečné lásce boží k tvorům a o uznanosti tvorů, vděčných za lásku svého Boha! S jak hojnými asi slzami Melanie, která od dětství nosila v srdci jako svrchovanou svou lásku kříž Spasitelův, padla asi nyní na kolena, aby zlíbala nástroj našeho spasení! S jakou asi vroucí zbožností vcházela do hrobu, kde Původce života nechal svého těla odpočívati po tři dni ve smrtelné nehybnosti! Jak asi zlíbala kámen, na nějž bylo kdysi položeno přesvaté tělo Páně! Neměla Jeronýma jako svatá Pavla, aby byl zaznamenal její vzdechy

a výlevy nadšené zbožnosti, ale my, kteří jsme báдали v tom srdci, zaníceném láskou k Bohu, v srdci jejím tak svatém a přístupném všem ušlechtilým citům, dovedeme si představit rozmachy její lásky a zbožné vroucnosti. Místa, kde náš Spasitel zemřel a byl pochován, nejprve zvala k sobě její pobožnost; později uvidíme ji, ona vstupuje na horu Olivetskou a volí si být u chrámu Božího vstoupení. Později pozdvihne svých zřítelnic k oněm nebeským končinám, kam vstoupil její Pán, nesa tam své oslavené člo- věčenství, a kde uchystává svým svatým místo a korunu; nyní však upírá ještě své zraky na zahradu Getsemanskou, na Kalvarii, na svatý hrob. Její duše jest všechna zaměstnána výjevy utrpení Páně, v něž zapadají radostné pablesky jeho zmrtvýchvstání; a u hrobu Páně, vedle chrámu Anastasie, Melanie spolu s matkou svou Albinou volí si být v poutnickém útulku, kdežto Pinian podle obyčeje oněch dob bydlel jinde s muži.

Ve světlych paprscích, vylévajících se z kříže a ze hrobu Páně, nemohl nerozněcovati se víc a více plamen, jenž hořel v serafinském srdci Melaniině, a nemohla nerozmáhati se horoucí touha po chudobě a ponížení, jež vždycky byla srdce to naplňovala. Tam, kde Ježíš Kristus žil chudý a ponížený, srdci křesťanskému zdá se býti věci přirozenou, utíkatí ode všeho pozemského bohatství a vzdalovati od sebe veliký lesk světský. Lidská nádhera nemůže se

nezardívati a nesnažiti se, aby se obrátila v nic před chudobou vtěleného Boha. Pro takové city svatá Pavla odřekla kdysi pohostinství, které jí nabízel v Jerusalemě římský prokonsul, pro stejné city jednou Bohumír z Bouillonu odepře nositi zlatou korunu tam, kde jeho Spasitel nesl korunu trnovou . . Ale jakou nádheru mohli ještě od sebe vzdalovati tito svatí patricijové, kteří již dosti dávno byli se sebe složili všecken lesk slavné rodiny římské a kteří rozdali chudým nejznamenitější majetek celé říše? Nyní měli ještě nějaké zlato, poslední to zbytky svého obrovského jmění, a také to se snažili rozdělit mezi chudé svatého města. Ale nebylo dosti, že se zbavovali všeho; to jim mohlo ještě získávati nějakou chválu, a ponížení chudoby mohlo trpěti úhonu velebením slechetných skutků. Nikdo neměl vědět, odkud rozdávané zlato pochází, a proto odevzdali je potají jáhnům, kterým byla svěřena péče o chudé, a v jejich rukou ukryli své.

Náš Spasitel, který neměl na zemi, kam by položil své hlavy, nemohl nyní neuznávatí jich za své dokonalé následovníky. S nejvyšších stupňů společenského žebříku byli dobrovolně sestoupili až na nejnižší, aby se úže přivinuli ke svému božskému mistrovi, a nyní v zemi, která byla svědkyní jeho ponížení, jsouce chudí mezi chudými, zamýšleli dáti se zapsati do úředního seznamu osob, které církev jerusalémská podporovala v jejich potřebách. Ale zdrželi se od tohoto

posledního ponížení, snad pro jakýsi ohled, aby nebyli jiným k těžkosti, umenšující podporu, které se dostávalo jiným potřebným lidem. Takto zřeknuvše se podílu bohatých, zřekli se také podílu chudých a odevzdali se úplně Bohu, odplatiteli těch, kteří všechno opouštějí z lásky k němu. Melanie sama vedla v Jerusalemě kajícíný a tvrdý způsob života, jenž již dříve byl její rozkoší v Africe. Nyní se postívala celý týden, požívajíc jen v sobotu a v neděli chudičského pokrmu; a že byla méně známa než v Africe, mohla se snadněji dokonale vzdalovati od tvorů, což jí bylo největší radostí, protože tak mohla důvěrně obcovati se Stvořitelem. Ze své cely nevycházela než večer, když strážcové zavírali brány basilik, z nichž toho času již bývali odešli mniši a panny, dokonavše posvátné zpěvy žalmové; v tu hodinu, když již nikdo nezůstával ve chrámě, aby bděl na modlitbách u svatých pozůstatků našeho vykoupení, Melanie, jako bdělá stráž svého Boha, přicházejíc ke branám chrámovým, padala tam na kolena a setrvala tam po celou noc jakožto jediný lidský hlas, jenž dále se modlil a klaněl, když všecky ostatní hlasy byly utichly, a teprve k ránu, když přicházely nové zástupy zbožných duší, aby pěly boží chvály, odcházela domů, aby dopřála přirozenosti trochu odpočinku.

* *

*

Ale pěstující ustavičné rozjímání, Melanie nepřestává býti apoštolkou a nepřestává studovati. Ze samoty, ve které, jak praví její životopisec, každá hodina byla vyplněna způsobem příjemným Bohu, Melanie nevycházela než aby přijímala biskupy a svaté učitele, kteří s ní rozmlouvali o výkladech písem svatých, jejichž studiem a opisováním také v Jerusalemě se ještě stále zabývala. Tak se v ní každým dnem rozmáhal poklad posvátných nauk, jenž byl jako nevyčerpatelný důl, z něhož vybírala vznešenost svých rozjímání a hrdinství svých ctností. Ke svým učitelům měla takovou úctu, jakou jí dovedla vnukati víra, kterou studování písem svatých víc a více posilňovalo a oživovalo; vidouc ve svatých těch mužích toliko zástupce boží, jako takovým přicházela jim vstříc, a pozdravivši jich skromně, poklekla jim k nohám, prosíc o jejich požehnání, načež přecházela k oněm vážným rozhovorům, jež vylučovaly každou řeč méně svatou a byly jediným předmětem takových schůzí.

Mezi učenými muži, kteří se takovýmto způsobem stýkali s Melanií, spatřujeme toho, který co se týče vykládání písma sv. té doby měl nejslavnější pověst: svatého Jeronýma, starého mistra svaté Marcelly a panen aventinských, otcovského přítele svaté Pavly a svaté Eustochium. Pavla byla zemřela již r. 404, ale Eustochium se ujala dědictví své matky a s veškerou moudrostí

duše, v níž s laskavostí panenského srdce se pojila síla, získaná návodem a příkladem mužné Pavly, spravovala kláštery, jež byla Pavla založila v Betlémě. Po jejím boku vyrůstal mladý květ: dcera Laetina, ta Paulina, která byla společnou příbuznou Eustochiinou a Melaniinou, nad jejíž kolébkou Melanie kdysi s láskou se skláněla a nad jejímž mládím byla bděla. Paulina uzřela opět Melanii s radostí dcery, jež opět objímá svou matku, a mezi pannami betlemskými a poustevnicí jerusalemskou povstaly styky, plné lásky a přítulnosti. Také zde ve Svaté zemi Melanie nacházela svatá přátelství, jež nijak nerušíce samoty duše, posvěcené Bohu, naplňují ji hovory, jimiž srdce, sebraná v Bohu, se klanějí a vzdávají chvály tomu, jenž jest přítelem takových srdcí, hovory to, jimiž by mohli vespolek šeptati andělé, kteří bez ustání se klanějí Bohu. Jeroným, drsný kajícník, mohutný zápasník v bojích za neporušenost víry, potěšoval své stáří, pohlížeje na to lahodné spojení duší, a píše sv. Augustinovi, v listě svém jmenoval pospolu Eustochium a Paulinu a Melanii a Albinu.

Takto mírná vnučka té prudké Melanie, která kdysi spolu s Rufinem byla protivnicí Jeronýmovou, zatlačivši Rufinovi, jakožto příteli své rodiny, oči, nyní okrašlovala poslední dni Jeronýmovy, jako vzácný kroužek pojící dva dávné protivníky, laskavě napravujíc chyby jiných, takže Eustochium mohla zapomínati na to, co kláštery Pauliny vy-

trpěly v bývalých sporech, a Jeronýmovi musily umíratí na rtech ony jeho narážky na řecký smysl jména Melania, o němž neváhal se kdysi vyjádřiti, že černost, již naznačuje to jméno, jest symbolem temnot, které zahalují Melanii starší. Goyau předpokládá, že mezi Melanií mladší a Jeronýmem nikdy se nepromluvílo o Rufinovi a že živí, aby si rozuměli, nechali v pokoji onoho mrtvého. Ale snad nesmíme zapomínati, že i Melanie i Jeroným byli světci a snad se smíme domnívati, že Jeroným pokojně slyšel z úst Melaniiných zaznívati jméno, jež se jistě mocně dotýkalo jeho ohnivého srdce, a že zase Melanie, věrná ve svých citech, ale především milující neporušenost katolického učení, neváhala klidně přijímati se rtů Jeronýmových jeho názory na origenismus a stesky na přítele, který v záležitosti nauk Origenových se stal jeho protivníkem.

Tyto posvátné a přátelské styky pevnějšími a důvěrnějšími učinilo také společné usilování o prospěch věci boží proti novému bludu, Pelagiovu totiž, jehož první znamení se byla ukázala již za Melaniina pobytu v Africe. Pelagius byl nyní v Palestině, kde rozséval své bludy, jež pod záminkou, že uplatňují svobodu lidské vůle, popíraly následky hříchu dědičného v duši lidské a nutnost milosti.

Zatím co Jeroným a Eustochium se spojovali s Augustinem v boji proti tomuto ka-

cířství, jež papež Zosimus r. 418 zavrhl, Melanie, Albina a Pinian, užívající nejspíše staré známosti své s Pelagiem, přičiňovali se, aby jej odvedli s cesty, na níž se byl octl. Zvláště Melanie byla plna horlivosti v tomto díle, které by jednak bylo spasilo jednu duši, jednak bylo by zničilo bludnou nauku v samotné její hlavě a takto by bylo bývalo ke spáse mnohých jiných duší. A jedné chvíle se zdálo, že takové úsilí bude korunováno obrácením Pelagiovým, který již svoloval, že odvolá dva vrcholné body svého bludu, že totiž prohlásí, že milost Kristova jest nutna netoliko každé chvíle, ale v každém okamžení, a že týmiž svátostnými slovy musí býti křtěni dospělí i nemluvňata. Ale jest vlastním rysem bludařů, že jsou záluční a ošemetní; nikdy není nic upřímného při těchto lidech, kteří jsou kluzcí jako úhoři, kteří mají tisíceré vytáčky a skrývačky, kteří se dovedou přetvařovati všemi způsoby, kteří mají pohotově tisíceré kličky a léčky, a když již se zdá, že se podrobují a vzdávají se bludu, v téže chvíli se vymknou z ruky a přilnou k němu s větší ještě tvrdošíjností. Melanie, Pinian a Albina poslali prohlášení Pelagiovo tomu, jenž ze všech nejspíše mohl býti náležitým soudcem v té záležitosti, totiž Augustinovi, dávající mu tím příležitost k sepsání oněch dvou vzácných knih *De gratia Christi et peccato originali* (O milosti Kristově a hříchu dědičném), které věnoval svým přátelům v Jerusalemě,

jimž odpověděl velmi dobrotivě, ale zároveň strhl bludaři jeho škrabošku. Augustin skutečně uznával, že prohlášení Pelagiovo, tak jak dle obyčejného smyslu slov se mu mohlo rozuměti, se srovnává s katolickou pravdou. Ale to svatému učiteli hipponskému nepostačovalo. Přirovnával nynější prohlášení britanského mnicha k jeho dřívějším spisům a dorážel na bludaře v poslední pevnosti jeho klamů, dokazuje, že to, co by samo v sobě bylo pravověrné, již není takové v tom smyslu, který tomu příkládal Pelagius podle svých dřívějších spisů. Takto tedy zarputilý bludař obrátil ke své vlastní škodě znamenitou milost, kterou mu Bůh poskytl v přátelství a dobrých radách Melaniiných; jeho pýcha se srazila s božím milosrdenstvím a padnuvši svou tíhou na něj, poranila jej nevyhléditelnou slepotou — žalostný to příběh všech bludařů. Ale Bůh, který těm, kteří jej milují, vše obrací k dobrému, zachránil od osidla Pelagiova svaté křesťany, kteří se přičinili o jeho obrácení, a dílu jejich, jež nedosáhlo při Pelagiovi žádoucího užitku, dopřál jiného převzácného ovoce, že totiž dalo podnět k oněm podivuhodným spisům svatého Augustina, které potom po všechny příští doby měly zůstávati jako bezpečným zákoníkem katolické nauky o milosti. A tak může se říci, že z podnětu dvou svatých žen vyšla díla dvou nejslavnějších učitelů církevních této doby: Pavla dříve povzbudila ke psaní Jeronýma, nyní

Melanie Augustina. „Jsou lidé,“ psal kdysi Jeroným, „ó Pavlo a Eustochium, kteří, vidouce vaše jména v čele mých kněh, myslí, že si smějí ze mne tropiti žerty. Nevědí snad, že kdežto Barak se třásl, Debora zachránila Israele, a že také Judith a Esther vysvobodily Israele ze svrchovaného nebezpečení? Pomínám mlčky Anny a Alžběty a jiných žen evangelických, pokorných to hvězdic proti veliké hvězdě Marii. Mám nyní mluvit o ženách, jež byly slavné mezi pohany? Bylo by třeba celých kněh, aby se vypovědělo, co žen, hodných podivu, bylo v Řecku a v Římě. Přidám toliko jediné slovo: Zdaliž se náš Pán nezjevil nejprve ženám, když vstal z mrtvých? Jistě ano, a mužové mohli se tenkrátě zardívati, že nehledali toho, co ženy našly.“

Jméno Paulino, Eustochiino, Melaniino v čele kněh Jeronýmových a Augustinových nejlépe vzdává čest povýšenému duchu a smýšlení svatých patricijek a jest svědectvím o vysokosti, na niž křesťanství pozdvihlo ženu, a o úctě, kterou jí církev hned prokazovala.

* * *

Apoštolská žena pro horlivost, se kterou se přičiňovala o obrácení bludařovo, nezapomínala na zdokonalování dobrých křesťanů. A skutečně toho času uvedla k řeholnímu životu Gerontia, jinocha jerusalemského, který již od dětství vždycky býval

u ni, jako by nalezl k její domácnosti. Gerontius, jenž později bude životopiscem své dobrodějky, byl u Melanie již r. 404. Do Říma jej s sebou přivedli nejspíše biskupové nebo kněží, které Melanie po smrti otcově často u sebe hostívala, a později následoval jí na Sicilii a do Afriky, přivykaje pod jejím řízením životu asketickému. Nyní mu bylo asi mezi dvaceti a třiceti lety, a Melanie s Pinianem zamýšleli obrátiti jej na život řeholní, oblekouce jej v mnišské roucho. To byl podle obyčejů oné doby úkon rázu zcela soukromého, který kdokoli mohl provést, nedrže se žádných předepsaných obřadů a bez účastenství církevní vrchnosti. Oba svatí manželé přivedli jinocha, svého chráněnce, do chrámu Božího hrobu, nesouce s sebou také roucho mnišské, jež položili na kámen hrobu Páně. Potom, pomodlivše se za nového obětovaného, oblékli jej v roucho kajicné. Melanie modlila se k Bohu se vši vroucností obzvláště za to, aby udělil jinochu dar pravé víry. Ponukla ji pouze její horlivost o neporušenost víry k takové modlitbě? Či to bylo jakési prorocké tušení, že její duchovní syn po její smrti upadne do bludu a v něm se úporně zatvrdí? Vrhala snad uprostřed radosti ze zasvěcení Geroniova daleká budoucnost na tuto radost nějaký svůj stín, zakalujíc před očima Melaniinými její jasné světlo? Ať bylo jakkoli, mihlo-li se co takového duší Melaniinou, bylo to jistě na okamžik. Mladý začátečník mniš-

ský, vychovaný světci, jenž nyní před jejíma očima bral s posvátného kamene své nové roucha, byl té doby ozdoben všelikou ctností. Jeho ochránkyně se z něho radovala, a později, když byl posvěcen na kněze, skládala v něj všecku důvěru, svěřujíc mu nejmohutnější úkoly, a zůstavujíc mu dokonce v hodinu své smrti péči o kláštery, které založila. Čím to, že budoucnost měla se tolik lišiti od začátku, tak že se zdá, že modlitba Melaniina nebyla vyslyšena? Jsou to divná tajemství lidské duše a jejího odpírání, kterým se mnohdy protivívá milosti boží!

Způsob života, který Melanie započala v Římě a v Africe a v němž setrvávala v Jerusalemě, stále byl stejný, záleželo v rozjímání, v kajícnostech, v studiu, v apoštolské činnosti. Ale neúnávná horlivost ve službě boží ublížila posléze jejímu zdraví, a Melanie se rozstonala. Tu bylo viděti, jak také v Jerusalemě její vznešené ctnosti byly známy a ctěny; služebníci boží a panny přicházeli k nemocné; nalézali ji, ona ležela na malých zíněných kobercích, jediném to lůžku, které jí dovoľovala její chudoba a žízeň kajícnosti. Jakási bohatá panna jí s velikou uctivostí nabídla polštář a prosbami a velkým naléháním od ní dosáhla, že jej přijala; ale jen aby jí nezarmoutila, a nikoliv pro své pohodlí, světice se odhodlala uložit na něj svou zemdlenou hlavu. Jako oběť za hříchy svého věku nezapomínala na toto své poslání ani pod těžkým břemenem nemoci.

Kapitola XIV.

410.

Rozprodej statků ve Španělich. — Cesta do Egypta.

Barbarský vpád, který se udál právě toho času, kdy Valeriové rozprodávali svůj majetek, zabránil jim prodati statky, které jim náležely ve Španělich, pustošených od Svevů, Alanů a Vandalů. Král visigotský Ataulf, který pojal za manželku Gallu Placidii, sestru císaře Honoria, učiniv s ním smlouvu o některých záležitostech, pokusil se dohnouti opět krajů španělských západnímu vlivu. Ale neprovedl toho, byv příliš brzo a zrádně zabit od svého sluhy Singe-rika, do jehož rukou upadla také vdova Placidie, které pak bylo od zrádce zakoušeti krutého nakládání. Když Singericus brzy zemřel, nástupce jeho Valia poslal Honoriuvi jeho sestru nazpátky a učinil s ním r. 418 mír, kterým se vrátil do Španělska jakýs takýs pořádek a nějaká bezpečnost. Melanie hned si umínila užiti této chvílky pokoje ku prodeji statků, které ještě měla ve Španělich, a svěřila ten úkol jednomu ze svých nejspolehlivějších otroků, kterému již dříve byla udělila svobodu a jenž vykonal uložený úkol tak dobře, že se brzy vrátil do Jerusalema se znamenitou summou zlata.

Známe již Melaniinu lásku k evangelické chudobě a víme, že by se tohoto zlata nebyla dotkla leč proto, aby je darovala jiným. Tentokráte však nedala okusiti toliko

Jerusalemu hojnosti své štědrosti, nýbrž vyhověla spíše touze **duše** své, jež ačkoliv objímala zanícenou láskou všechny nebohé, přece zvláštním způsobem se přichylovala k těm, kteří stejně jako ona byli vystoupili k životu dokonalejšímu a z lásky k Spasiteli si vyvolili za své **dědictví** drsnost kajícího života, tráveného **podál** od hluku světského. Proto se nyní **zraky** její obrátily na pouště egyptské, z nichž vyšly kdysi první příklady života zapíravého a jež byly obývány svatými poustevníky, k nimž chodívaly **povzbuzovati** se duše nejhornlivější. Za ~~krátkého~~ svého pobytu v Alexandrii Melanie ~~hověla~~ do pouští, jež se **prostíraly** za bohatým přímořským velkoměstem, ale přece dech svatosti, jenž z pouští těch zavíval do tehdejšího světa, nemohl aspoň nevábiti jejího srdce, a přání její, aby uzřela život svatých obyvatelů pouště, roznítilo ještě více to, co jí jistě asi vypravovala Eustochium o cestě matky své, svaté Pavly, do oněch končin. Tentokrát Melanie nezakryje své dobrodějné ruky, nýbrž sama ponese almužnu těm, od kterých neočekávala marných chval, nýbrž příkladů svatého života a naučení, vzácných před očima její hluboké pokory. Rozloučila se tedy s Albinou, prosíc jí, aby dala zatím na vrcholu hory Olivetské postavití cellu z hrubých prken, v níž by se po svém návratu lépe mohla sbírat k modlitbě. Potom, jsouc provázena svým Pinianem, ještě jednou v modlitbě padla na kolena u hrobu Spasite-

lova a vydala se na svou pouť k těm, kteří dokonaleji následovali šlépějí Páně.

Její životopisec nám nevypisuje, kde všude se svým druhem v Egyptě pobyla ani kudy se ubírala; ale způsob jeho vypravování dovoluje nám domnívati se, že se neubírali do Alexandrie po moři, nýbrž putovali Palestinou a pouštěmi poloostrova Arabského, a posléze vešli do Egypta, přicházejíce od poloostrova Sinajského. Cesta byla namahavá a plná nebezpečností, ale poutníkům zнова a zнова se naskytovala místa, která jistě mluvila řečí nad jiné výmluvnou k Melanii, která byla stálým studiem písem svatých tak dobře připravena k okoušení biblických vzpomínek. V Egyptě pak po památkách na podivné dějiny lidu israelského naskytovaly se památky na jiné podivuhodné dějiny lidské vzdělanosti, o níž vypravovaly sfingy, krčící se uprostřed písku, a obelisky a pyramidy tyčící se k nebesům. Vzdělaná žena římská, zvyklá přemýšletí a rozjímatí, a především zvyklá užívatí každé lidské věci jako stupínku k vystupování do výše, jistě nemohla kráčetí lhotejně tou památnou zemí, která pěstovala a viděla zapadatí trojí z nejslavnějších kultur starého světa: faraonskou, řeckomacedonskou a římskou. Jako v prvních letech jejího mládí, tak jistě nyní zнова dojalo vnímavou mysl Melaniinu střídání osudů lidských, a srdce její, žízňící po nehynoucích velikých věcech, nemohlo se již dočkati chvíle, kdy najde na

březích nilských, v ~~zá~~koutích Arabského pohoří jeskyně, ve kterých následovníci filosofie úplně odlišné od starých systémů filosofických, ale která je všecky měla nahraditi a nikdy neměla zahynouti, dobývali si koruny skvělejší nad korunu císařů římských a slávy, neznající západu.

Kdo se dívá na mapu Egypta, vidí táhnouti se rovnoběžně po obou nilských březích dva horské hřebeny až asi v ta místa, kde se počíná nilská delta; tam se od sebe uchylují tak, že jedno pohoří se zabývá na východ až k poloostrovu Sinajskému a k Rudému moři, druhé pak na západ směrem k poušti Libyjské. V pustinách těchto divokých pohoří, v osamělých údolích, v jeskyních a prostřed skal ukrýval se mlčelivý a kající život tisíců poustevníků a mnichů. Náš věk pohlíží na ony pouště s pohrdáním a jejich svatým obyvatelům metá do tváře výčitku neužitečnosti. To jest známkou malé víry, ale zároveň také známkou malé bystrosti při studiu dějin. Nevím již, který spisovatel se vyjádřil, že krátkozrací lidé nemají čísti dějin; ale má skutečně krátkozrakou mysl člověk, jenž myslí, že všecky doby se musí ubíratí touž cestou, a jenž je všecky posuzuje týmž měřítkem. Ctnosti křesťanské jsou rozmanité, ale náleží k nim také kajícínost, byť ji dnes mnozí lidé z řady ctností vylučovali. Ale jako jednotlivci, ačkoli mají konati všecky křesťanské ctnosti, přece nejsou všickni povoláni, aby dospěli ve všech

ctnostech téže dokonalosti, a ten se více zastkvívá tou ctností, ten zase tou, tak také rozličné doby dějinné mají rozličná povolání. Sotvaže se křesťanství objevilo na světě, lidstvo mělo mu **platiti** daň své pevné a bezpodmínečné víry, a zaplatilo mu ji až do krve; ale učinivši **před** očima nebe i země toto slavné a **krvavé** vyznání víry, mělo prohlásiti, že se **zřiká** pozemských rozkoší, jež až po ten čas bylo příliš milovalo; mělo **dokázati**, že věčné naděje jeho náboženství **jsou** takové, že pro ně pošlapává všelikou libost časnou; mělo se obmýti od svých nečistot, a cestou očištnou se ubíratí do náručí svého ukřižovaného Boha. Jsme v jitřních hodinách duchovního života lidstva, a měla-li zevnější činnost jak lidstva tak jednotlivců býti opravdu svatá a požehnaná a nezvrhnouti se v pyšné a marné zmítání, bylo třeba, aby před ní předcházelo očišťování, hledání Boha a spojení s ním. A tak vidíme, že v této době duch boží, místo aby mísil své svaté s lidskými zástupy, odvádí je pryč od nich a vodí je do samoty pouští, které se zalidňují anděly v lidském těle, kteří si učinili povoláním, dávatí Bohu dostičinění, prositi za odpuštění, svolávati na lidstvo boží požehnání.

Ačkoliv pak toto dílo dostičinění a modlitby se konalo daleko od šumu lidské společnosti, přece v ni působilo mocnou přítlačivostí. Tito obyvatelé pouští, kteří se otočili ke světu zády, viděli, any oči světa

se na ně upírají; viděli, **kterak** všude povstávají následovníci jejich ctností; tito obrové života duchovního, kteří zdáli se již spíše dotýkati nebe než země, kázali svým příkladem odloučení od rozkoší a od bohatství, kteréž věci zotročují člověka; tito lidé, pohřbení v mlčení **pouště**, měnili se, aniž toho byli mohli **předvídati** a toliko proto, že byli následovali volání **božího**, v učitele a vychovatele národů unavených a klesajících ve zkázu, i národů barbarských, kteří se chystali vrhnouti se na ony a přitížití **ranám** zrakovatělého těla otevřenými ranami hrubého násilí. Ze samot **pouště** vycházel a vál po světě jakýsi dech duchovosti a pozdvihoval zároveň mocné i slabé, vítěze i přemožené, a poháněl je, aby se spojili v objetí křesťanské lásky. Ona pokolení, klečící na kolenou s rukama bez ustání vyzdviženými k nebesům a podrobující se drsnému pokání, připravovala úpěnlivými modlitbami svými jiná příští pokolení mnichů učených, jichž moudrosti se Evropa bude jednoho dne diviti, jiná pokolení válečníků, kteří ve dnech ještě vzdálenějších budou se hrnouti na Východ, aby osvobodili hrob Kristův a zachránili křesťanskou vzdělanost od osmanského barbarství, jiná pokolení pokorných Bratří, kteří nebudou tajiti své chudoby na pouštích, nýbrž budou ji mísiti v jedno s chudobou lidu, aby ji činili snesitelnější, jiná pokolení apoštolů, kteří v lidnatých městech, ve školách, v dílnách, v nemocnicích budou

se přičiňovati se štědrá obětovností o léčení ran společnosti, hynoucí neméně než kdysi společnost IV. věku.

Tak budou se doby křesťanské ubíratí za sebou, a každá pod dechem vnukání božího bude vydávati své květy a své ovoce až do dne, kdy Bůh je všechny svolá kolem sebe, aby přijaly věčnou odplatu. Tenkrát uvidíme, že před jeho očima nebyla méně krásná jiných dob ta doba, jež poslechla jeho volání a obětovala se v zápalnou oběť kajícího, podávajíc lidstvu ruku, aby je vytáhla z bahna pozemského a výjimečnými přísnostmi pokání je přivedla k patření na nebe, aby tam potom bez ustání upíralo své zřítelnice, také tenkrát, když by jeho božský Pán jednoho dne mu přikázal jiný způsob činnosti uprostřed trní a bodlácí tohoto světa.

* * *

Uprostřed těchto kajících zástupů pouště pohybovala se nyní Melanie s pokorou učednice, která si žádá najíti mistry, a s úsměvem anděla, jenž se raduje, že přináší od Boha nějakou pomoc těm, jichž život se ztravuje pro něj. Ale přiměti je, aby přijali tuto pomoc, bylo nejtěžší částí jejího poslání, a mezi dobrodějkou a těmi, již měli dobrodiní jejího užití, strhovaly se zápasy zcela nového rázu na březích toho Nilu, jenž viděl tolik jiných zápasů a zrád a krve pro získání nachového lemu.

Latinský životopisec Melaniin vylíčil nám podrobně, se svěžestí Kvítků svatého Františka, jeden takový zápas. Svatí poutníci vešli do celly jednoho svatého muže, jenž slul Efestion. Když byli poklekli vedle něho a setrvali s ním nějaký čas na modlitbách, potom Melanie prosila zbožného poustevníka, aby dobrotitivě přijal pro svou potřebu nějaké zlato, které mu chtějí darovati. Poustevník ihned podstoupil a odepřel, pravě, že peněz nikterak nepotřebuje, a marny byly všechny prosby, aby dar ten přijal. Melanie však přece se ještě nepoddala, a abý provedla svůj svatý úmysl, užila tentokráte jisté malé ženské lsti. Požádala Efestiona, aby za ně obětoval Bohu modlitbu, jako poustevníci vždycky činívali, když jejich návštěvníci o to prosili, a svatý muž ihned poklekl a jal se modlití. Ale zatím, co byl všecken zabrán v Boha, Melanie se rozhlédla, zdali by někde nalezla nějaký úkryt, kam by mohla uložití své zlato. Ale běda! V chudobné té celle nebylo úkrytů. Viděla jen rohožku, na níž poustevník spával, a v jednom koutě košíček s kouskem chleba a nádobkou na sůl — to bylo všecko náradí. Melaniiny zraky utkvěly na slánce; hbitě se k ní přitočila a schovala své zlato do soli. Jakmile pak poustevník dokonal svou modlitbu, bojíc se, aby se nedomyslil nějakého úkladu, rozloučila se s ním a spolu s Pinianem rychle vyšla z celly, odcházejíc skoro jako by utíkala.

Brzy po jejich odchodu Efestiona, an

si vzpomínal na to, co s nimi mluvil a zvláště na jejich naléhání, aby od nich přijal peníze, napadlo jakési podezření, a prohlížeje svou cellu, našel v nádobce na sůl zlato. Pustil se za uprchlíky, ale nepodařilo se mu dohonit jich, protože dospěv na břeh jednoho ramene nilského, uzřel je, ani již se přepravili na druhý břeh. „Prosím vás,“ volal za nimi, „proč mi necháváte v poušti, čeho mi není třeba? A budu-li chtít něčím vládnouti, vydávám se v nebezpečství od zlodějů.“

A Melanie s onoho břehu: „Libo-li ti, dej ty peníze chudým; mně stačí, že Pán ráčil vyslyšeti mé přání.“

A on: „Ale kam půjdu hledati chudých, kteří sem na poušť nepřicházejí? Podržte si tedy své peníze a rozdejte je sami jiným.“

Ale Melanie ani Pinian nechtěli za nic na světě vzíti si nazpět peníze, které již darovali, ani ubohý Efestion nemohl se přepravit přes řeku, aby jim je navrátil. Konečně hodil je za nimi a peníze zapadly do vodních tůní.

Jest to jistě povznášející myšlenka, že znova a znova se objevují na světě lidé, kteří netoliko unikají lákavým osidlům toho zlata pozemského, po němž většina smrtelníků dychtí s nenasytnou touhou, pro něž se lopotí ve dne a nespí v noci, které bývá příčinou nesvárů a prolévání krve, které zaslepuje a snižuje lidi a zavádí je k nespra-

vedlnosti, k podvodům, k násilí, k zločinům, nýbrž nechtějí ho ani spravedlivě užívatí a raději je zahazují do říčních vln, než aby, majíce je, s ním se trápili. Nesnáze ubohého Efestiona, jemuž se zdá, že to zlato ho pálí v rukou, a úsměv Melanie, spokojené, že mezi ní a jejím zlatem jest nyní Nil, vlny, které zlato to pojaly ve svůj klín a přikryly, to jest pomsta, kterou lidstvo činí nad krutovládou zlata; jest to vznešená báseň svobodných duchů, kteří činí dokonalý odboj proti jeho hmotařskému panování, jsou to, ne arci příklady, kterých by každý následoval, ale slavnostní kázání, slavnostní napomínání, aby lidstvo, které tak bláhově dychtí po zlatě, na něm nelpělo a od něho se odtrhovalo.

Přepравivše se přes Nil, naši svatí poutníci zchodili celý Egypt a přišli také do Alexandrie, kde se jim nedávno před tím dostalo u patriarchy Cyrilla tak štědrého pohostinství. Životopis Melaniin nepraví, zdali také tentokráte byli od něho přijati; jest možno, že toho času ani nebyl ve svém sídelním městě, protože se o něm neděje žádná zmínka, s druhé pak strany nepodobá se pravdě, že by se Pinian a Melanie, konajíce pouť, byli dlouho pozdrželi v Alexandrii. Navštívili tam lidi velikých zásluh a hodné podivu pro svůj způsob života, potom se znova obrátili do pouští a prošli údolí horského hřebenu libyjského. Tam, ve vzdálenosti skoro stejné od Alexandrie

a Memfidy, přišli do pohoří, které skulo Nitrijské a v němž bydlelo mnoho mnichů, spojených společnou řeholí a společným životem, jež trávili u veliké přísnosti tím způsobem, že jejich dni míjeli v mlčení, jsouce vyplňovány střídavě modlitbou, ruční prací a studiem žalmů. Z pouště Nitrijské ubírali se do jiné pouště, zalidněné poustevníky, jimž byly cellami jeskyně a dutiny, vydlabané ve skalách, a kteří trávili své dni v úplné samotě, scházejíce se pouze v neděli, kdy přicházeli na služby boží do chrámu nitrijského. U těchto svatých lidí Melanie zůstala se svým společníkem několik dní, žádostiva učití se v jejich škole, a mniši nitrijští stejně jako poustevníci skalných cell přijímali ji s velikou uctivostí a těšili se z její přítomnosti, neboť rozpoznávali v ní smýšlení více než ženské, smýšlení, řekli bychom s jejím životopiscem, opravdu mužské, kdyby nebylo bývalo smýšlením tvora nebeského, který již nenáležel zemi, a právě tím se pozdvihoval nad slabosti a bídy i mužského i ženského pohlaví a nabýval tak širého rozhledu a takové pevnosti povahy, že vyletoval jako orel na nejvyšší vrcholy.

Ale svatí manželé dosáhli již toho, proč byli podnikli svou pouť; divy pouště se ukázaly jejich zrakům, souzvuky hlasů, vystupující z nepřístupných jeskyň a z lůna hor k nebesům a pějící slávu boží, naplnily sladkostí jejich sluch a rozvlnily jejich srdce něžným pohnutím. Nyní bylo se jim vrátiti

na místa, jež jsou nade všechna jiná posvátnější a světlejší pro památky na přebývání Boha-člověka mezi lidmi, a kde mimo to jich srdce mateřské s úzkostí očekávalo. Vybrali se z Egypta, když se již blížila zima a nepohody té doby roční činily ještě obtížnější cestu, která za oněch časů nebyla nikterak snadná a pohodlná. Ale v jejich srdcích hořela horlivost, které každá obtíž jest lehká a každá lopota sladká, protože čím více tělo umdlévá a uchřádá, tím svobodnější se duše cítí k povzletu v ony čisté výšiny, kde jest svrchovanou paní, kde se cítí blaženou v nebeských rozjímáních a kde již napřed užívá rajských rozkoší.

Kapitola XV.

420—431.

Poustevníci na hoře Olivetské. — Smrt Albinina — Nový klášter.

Melanie vracela se do Jerusalema se srdcem zaplaveným radostí, kterou svatým duším způsobuje pohled na svaté mravy jiných lidí, s myslí obohacenou novými světly, příklady, jež v Egyptě spatřila, a naučeními, která tam slyšela, s duší zánícenou touhou ještě horoucnější po dokonalosti. Přinášela si vzpomínky na řády a obyčeje mnišské, které později uvede do svých klášterů, a několik dárků, jež obdržela od svatých mužů pouště: kožený pás, malou

kapuci z hrubého plátna nebo snad ze žíní, která přikrývala hlavu, nepokrývajíc ramen a jen se jich dotýkajíc — přikrývka to, která nebyla k žádné potřebě tělesné, ale toliko svým smyslem mravním, protože jí užívaly děti, vyznamenávala prostotu a nevinnost vlastní dětem, která však má býti vlastností těch, kteří se věnovali životu řeholnímu — a posléze dlouhý plátěný rubáš bez rukávů, jakého užívali mniši v Thebaidě.

Křesťané oněch dob, přísní ve svém životě a prostí ve svých zvycích a citech, dávali si často takové dárky; Marcella poslala dary toho rázu do Palestiny Paule a Jeronýmovi, Paulin Nolský svému příteli Severovi. Dárky ty byly jim vzácným rukojemstvím čisté náklonnosti a upřímné lásky synů božích, která je v Bohu a před Bohem pojila; byly jako květy, které okrašlovaly jejich přísný život, a které přirozeně se pučely z dětské prostoty jejich srdcí, z prostoty, jež je opravdu činila jako maličkými. Melanie vážila si velice vzácných těch památek na svaté lidi, kterým se v Egyptě podivovala a kterých chtěla následovati.

Za její nepřítomnosti dobrá Albina, plníc její přání, dala jí postavit malou cellu na hoře Olivetské, a Melanie vešla do ní hned po svátku Zjevení Páně a uzavřela se tam. Na hoře, s níž náš Spasitel vstoupil na nebesa, svatá žena, odloučená již od světa pokud jest možno lidské bytosti, a trvajíc v úplné samotě, zabírala se jedině do rozjí-

mání věcí nebeských až do Hodu božího velikonočního. Po celý tento čas nepřijímala ani nevidala nikoho, vyjímajíc v určité dni svou matku, Piniana a mladou pannu Pavlu, té doby již dvojnásobně osiřelou, protože r. 418 ztratila svou tetu, svatou Eustochium, a r. 420 duchovního vůdce celé své rodiny, sv. Jeronýma, takže nyní jí zbývala jediná Melanie, která jí byla dále učitelkou v příčině cest božích. Jsouc úplně oblečena v žíněné roucho podle způsobů egyptských služebníků božích, světice uváděla ve skutek život poustevnický, jemuž se byla obdivovala na poušti, a ocitala se v sladkém vytržení myslí, hovoříc důvěrně s Pánem a obětujíc mu na vznešeném oltáři svaté hory nanebevstoupení své nevinné tělo v oběť zápalnou. Týdenní půst přerušovala v sobotu a v neděli, požívajíc trochy nějaké zeleniny buď syrové, buď rozměklé ve vodě, jak byl obyčej nejprísrnějších kajících. Ve čtyřicetidením postě býval tento chudý pokrm ještě skrovnější, záleželo v kousku ječného chleba a póru, nejlacinější to zeleniny, máčeného v teplé vodě bez oleje. Posléze o svátcích velikonočních, době to radostné, přerušovala týdenní půst a jídala každý den, ale přece ničeho nemastíc olejem, až ji Albina přiměla, aby ho užívala aspoň v prvních třech dnech velikonočního týdne. Ložem byl jí popel a žíněnka, v níž někdy o velikonočních, když vycházívала ze svého uzavření, bývali nalézáni velicí červi.

Čtrnáct let již se Palestina obdivovala jejím ctnostem, když r. 431 zbožná Albina odešla s této země, vzlétajíc do lůna božího. Dlouhá léta učila se od své jediné dcery, obdivovala se jí a pomáhala jí, a Melanie, objímajíc nyní se slzami její chladné smrtelné pozůstatky a prosíc Boha za odpočinutí duše matčiny, nemohla nevzpomínati s hlubokým pohnutím, s jakou pokornou velikodušností se kdysi Albina vydala na cestu oběti a jak dojímavě se v ní střídávala mateřská pečlivost, trnoucí nad přísností její výjimečné kajícího, a touha a snaha vyhovovati svému dítěti a pomáhati jí stoupati na předrsnou horu dokonalosti, k jejímž skalnatým vrcholům se zdála letěti.

Když osoba, jež nám byla drahá, jež byla účastna našich radostí a bolestí, k níž nás mimo to váže sladké a těsné pouto vděčnosti, vděčnosti tím větší, jestliže jest to vděčnost syna nebo dcery k otci neb matce, když taková osoba se od nás odloučí, odcházejíc do vlasti pravé, tenkrátě truchlivé srdce cítí mocnou, nepřekonatelnou potřebu upříti zrak na onu blaženou vlast, kde budeme všichni spojeni v lůně božím; zdá se, že naši drazí od té chvíle, kdy překračují práh věčnosti, drží naši ruku ve své, a tak jejich vstoupení do domu Otcova znamená jeden náš krok směrem k témuž domu. I lidé, zvyklí stále jen hleděti dolů, na zemi, cítivají v takových chví-

lích, že je cosi nutí pozdvihnouti zřítelnice
vzhůru, kdežto duše, které si nebe již dávno
zamilovaly, pohlížejí k němu tenkrát s vrouc-
ností ještě toužebnější. Také Melanie, jež
po celý život byla zvyklá mysliti ráda na
nebe, zdála se při smrti matčině cítiti větší
potřebu rozjímati o něm, a k pochování je-
jích pozůstatků nezvolila ani Jerusalema, ani
Kalvarie, míst to, kde náš Spasitel vzal na
sebe bolesti a ponížení, hořké to ovoce po-
zemské, nýbrž dala je nésti na horu, nade
všecky hory slavnější, na horu Olivetskou,
kde bylo mnohem snadnější mysliti na to,
že umíratí s Ježíšem znamená vstupovati s
ním na nebesa. Na oněch výšinách obřady
pohřební byly zpěvem vítězným, spojeným
s truchlivým zpěvem smrti, byly prosbou,
jíž nelze odpírati, a jež vyprošovala po-
korné služebníci účastenství ve vítězné slávě
Vůdce, jehož v životě následovala a jemuž
byla věrně služila ve všech lopotách a útra-
pách pozemského zápasení. Melanie pak ne-
hodlala již sestoupiti s výšin oné hory; tam,
u hrobu matčina, zavřevši se do temné celly,
snad do téže, kterou láska mateřská před
dvanácti lety jí uchystala, trvala v modlitbě,
v pokání, v slzách, ukazujíc, jak umějí mi-
lovati své drahé a plakati jich ti, kteří mi-
lují Boha. Skoro celý rok vylévala slzy a
modlitby před Pánem a v skrytosti své celly
mu obětovala skutky dostičinění. Ale bolest
křesťanská nemůže se jen sbíratí sama k
sobě, nýbrž vylévá se na venek, nikoliv mar-

nými nářky a vzdechy, nýbrž skutky lásky a vykupování. Slzy, vylévané u nohou božích, jsou jako dobročinný déšť, který zúrodňuje roli vyvolených. Ovocem utrpení Kristova byla spása lidstva; ovocem utrpení těch, kteří k němu se přivíjejí, má také býti spása duší. Vycházejíc ze své samoty, Melanie obětovala Bohu za duši své matky nový věnec lilií: za peníze, které, jak se zdá, darovala zbožná osoba, dala vystavěti na hoře Olivetské blízko chrámu Božího hrobu klášter, a s pomocí Pinianovou shromáždila v něm devadesát panen, bělostných květín, uchovaných jedině pro radost Bohu a pro potěšení jeho andělů. A Melanie skutečně chtěla, aby žádný zrak lidský se jich nedotknul od chvíle, kdy květy ty byly postaveny na oltář, a učinila, pokud mohla, opatření, aby nikdy nevycházely ze zamčené zahrady, do níž je sebrala. Proto také dala vykopati uvnitř kláštera cisternu, aby měly doma vodu, a nabídla se služebnicím božím za služku a že jim bude opatřovati vše potřebné k živobytí. „Budu vám,“ řekla, „v každé příčině sloužiti jako služka a nedopustím, aby vám chybělo něco, čeho byste potřebovaly. Pouze se varujte všeho styku s lidmi.“

* * *

A splnila své slovo. Bylo by bývalo přirozeno, kdyby ona, jakožto zakladatelka kláštera, byla také bývala zvolena, aby jej

*

spravovala. Ale Melanie byla příliš pokorná, aby přijala takový úkol, a postarala se, aby byla vyvolena jiná představená, žena dobrého ducha a velmi přísná; sobě zachovala pouze úkol těšitelky a vychovatelky. Pannám, které shromáždila, byla matkou, učitelkou a sestrou tak vlídnou a shovívavou, že se jí musil diviti každý, kdo věděl, jak přísná jest na sebe. Mnohem přísnější než Melanie byla představená nového kláštera, ale když se někdy přiházelo, že ukládala svým podřízeným nějaké odříkání příliš tvrdé, jakási laskavá ruka, jako ruka anděla, jenž se skrýval, uměla připravovati buď pod lůžkem, buď někde v koutku nějakém věc, které potřebovaly; nemocné a churavé zakoušely obzvláštní pečlivosti dobré Melanie, a jednoho dne klášter na hoře Olivetské obdržel něco, co bylo téměř výjimkou v klášteřích té doby, totiž lázeň, zřízenou za peníze, o něž byla Melanie písemně prosila jednoho patricije cařihradského, jménem Lausa, člověka zbožného a vysoko postaveného na císařském dvoře.

Nebylo možno, aby taková pečlivost si nezískala myslí, takže rády přijímaly pokrm duchovních naučení z vlídné ruky, jež je tak laskavě podpírala. Náleží k přednostem životopisu, který objevil kardinál Rampolla, že se nám v něm zachovala ukázka takových naučení. Naše svěťice, kterou jsme dosud pozorovali v jejím snažení o zdokonalení její vlastní, objevuje se nám ve světle

vychovatelky, zakladatelky a učitelky jiných. Viděli jsme, jak úsilovně a vytrvale shledávala ve spisech církevních otců nauky o křesťanském zapírání sebe: nyní vidíme, jak ty nauky se staly jejím duševním majetkem, jehož užívá s dokonalou jistotou a upotřebuje při svých svěřenkách s bezpečnou rukou. Přísnost její na sebe samou mění se v lásku a opatrnost vůči jejím učednicím; její láska k Bohu a její horlivost o duše jí vnukají podivuhodnou moudrost výroků, a její hluboká pokora dává okouzující prostotu rysů její velikolepé stavbě dokonalosti, v níž každá ctnost má místo, jež jí přísluší. Přede vším jiným tato mistryně duchovního života uvádí své dcery před oči vznešené velebnosti boží, na niž po dlouhá léta svých rozjímání a samoty své asketické duše nikdy nepřestávala patřiti vnitřními očima svýma, a udržujíc je v té nevýslovné přítomnosti, jejíž velikost převyšuje všechny naše myšlenky a již naše omezené mysli nemohou v sebe pojmuti, učila je, s jakou uctivostí a pozorností se mají přičiňovati, aby se Bohu stále přítomnému náležitě klaněly a jej chválily. „Jestliže podání pozemských knížat se tolik přičiňují, aby jim vzdávali čest,“ říkala, „nemáme-liž se my s převelikým vnitřním třesením a se zbožným chováním stavěti před oči krále nebeského? On nepotřebuje nikoho a jest vyvýšen nad všelikou chválu, jemu ani andělé ani archandělé, ani kterákoli nebeská mysl

nemůže vzdávati náležitě slávy, mnohem méně pak my, služebnice neužitečné, nepatrné a ubohé! Když tedy neviditelné kůry andělské pějí jeho moc a slávu, máme také my jej chváliti, pějíce žalmy s třesením a uctivostí velikou, uvažující, že, obklopen jsa zástupy andělskými, pohlíží se vznešeného trůnu své velebnosti na náš sbor.“

S takových výšin sestupovala pak ke konání ctností, kladouc jako za jejich střed ony dvě královské ctnosti, kolem nichž se vytváří všecken křesťanský život: lásku a pokoru. Od podivu nad božskou velebností, od klanění, od zmaření sebe před nevýslovnou velikostí boží dlužno přecházeti k lásce, aby se všechno dalo z lásky, bez níž, jak dí svatý Pavel, žádná jiná ctnost nemá ceny. „Vizte, kterak máte každý den čítati Písmo a zachovávatí příkázání, protože kdyby některá z vás konala všechny ctnosti, újmy, půst, modlitbu, čistotu, bdění, a neměla by lásky, všechny ony věci by jí nic neprospívaly.“ A ukazovala jim, kterak ďábel napodobuje všech ctností služebníků božích. „Či nepostí se ďábel? Nemá těla a tedy nejí. Či nebdí on, jenž nikdy nespí? Ve všech věcech duch temností může napodobovati synů světla, ale ne v pokoře ani v lásce. Pěstujte tedy lásku k Bohu a k sobě ve spolek; mějte v ošklivosti pýchu, pro niž ďábel ztratil milost na věky, a utíkejte před slávou tohoto světa, která jest jako květ byliny.“

Dcerami a služebnicemi pokory jsou poslušnost a trpělivost, jiné to drahé kamenné, které podle Melanie se měly zastkvívati v diadémě nevěst králových. „Bez poslušnosti,“ říkávala, „ani veřejné věci tohoto světa nemohou míti pevnosti; protože ti, kteří ve světě rozkazují, vyhovují si a poslouchají sebe navzájem; ani kdo nosí korunu, nemůže ničeho podnikati o své vůli, a jestliže z domů světských lidí vezmeš věc nejvzácnější, totiž poslušnost, vezmeš odtamtud všecken pořádek; a když tam nebude pořádku, také pokoj bude nejistý.“ Vymezovala pak pojem poslušnosti, říkajíc, že jest to ochotnost činiti to, co se nelíbí, k libosti tomu, jenž poroučí, a činiti násilí sobě sám pro toho, jenž řekl: „Království nebeské trpí násilí, a ti, kteříž násilí činí, uchvacují je.“ (Mat. 11, 12.)

A nestačilo jí, že vykládala nauku a přikázání, nýbrž utíkala se k podoběnství, jež živým vypravováním líčilo jako několika sochařskými tesy nejvyšší stupeň ctnosti, kterou svým dcerám vštěpovala do srdce. „Jeden světec měl učedníka, kterého chtěl učiti poslušnosti a trpělivosti. I řekl mu: Vezmi důtky a jdi tam a tam a zmrsej tam tu a tu sochu. On pak, poslušen jsa rozkazu, šel a učinil, jak mu byl mistr přikázal. Potom se navrátil ke světci, jenž se ho tázal: Co ti řekla socha neb co ti odpověděla? A on řekl: Nic, pane. Mistr poslal jej znova, řka: Jdi a zmrsej sochu ještě jednou. —

A opět učedník šel a vyplnil rozkaz a vrátil se, a opět se ho mistr zeptal: Co jest, synu? Co řekla socha? A on odpověděl: Nic, pane. Tu tedy řekl světec: Uč se z toho, synu; chceš-li spasiti svou duši, musí ti býti milo trpěti a snášeti křivdy, musíš býti mrskán a neprotiviti se, právě jako ta socha.“

Důvtipná povídka byla z části původní, z části nápodobením jiného podobenství slavného svatého Makaria egyptského, prvního zakladatele klášterů na poušti Skethské. Základní myšlenka jest stejná. Melanie, obra-
cejíc podobenství na nauku, kterou chtěla vštípití svým pannám v paměť, hleděla především postaviti na světlo dokonalý klid, s nímž duše trpělivá a poslušná snáší všeliké protivenství; v podobenství svatého Makaria se více ukazuje lhostejnost duše, která jest již mrtva všeliké chvále i haně, pocházející od lidí. Jistý mnich přichází k Makariovi egyptskému a táže se ho: Otče, rci mi, kterak spasím svou duši? Stařec mu odpovídá: Jdi ke hrobům a spílej mrtvým. Mnich jde a kamenuje hroby a spílá mrtvým, vrací se potom k Makariovi podati mu o tom zprávu, a stařec se ho táže: A oni ti neřekli nic? A mnich: Nic, otče. Dí mu stařec: Jdi tam tedy zítra opět a chval mrtvé jak dovedeš. — Jde mnich druhého dne k hrobům a vychvaluje mrtvé, nazývá je apoštoly, světci, spravedlivými. Potom se navrácí k Makariovi a dí: Velebil jsem je. A stařec: A nic ti neodpověděli? A mnich: Nic, otče.

Načež Makarius: Víš sám, jak zle jsi jim spílal, aniž ti odpověděli; víš také, jak jsi je velebil, a také ti nedali odpovědi. Stejně také ty, chceš-li býti spasen, musíš zemřít sobě sám tak, aby se tě nikterak nedotýkaly ani hany a křivdy, ani chvály lidské, právě jako mrtvých: hle, takto můžeš dojít spasení.

Takové byly asketické nauky mnišského života, jež Melanie vssála do sebe a učinila svým duševním vlastnictvím netoliko v době své návštěvy v klášteřích egyptských, nýbrž také ustavičnou četbou životů otců na poušti. Ctnosti, které se těmito naukami doporučejí, někteří s moderním pohrdáním nazývají ctnostmi trpělivými, a přece od té doby, kdy Ježíš Kristus mírně odpověděl služebníku veleknězovu, jenž jej udeřil do tváře, a kdy bez odporu a bez odmlouvání vydal sebe sám v ruce svých nepřátel, tyto ctnosti po všechny doby, co křesťanství trvá, byly pokládány jako za nejvnitřnější morek křesťanské dokonalosti. V nich jest zhuštěna nauka oné zlaté knihy, jež byla ovocem zbožnosti středního věku — Následování Kristova, jakož i nauka všech svatých. Ostatně, pozorujeme-li tyto ctnosti také se stanoviska pouze lidského, jistě žádají síly, která jest neznáma předrážděné citlivosti netrpělivé a nesnášenlivé sebelásky, síly, jejíž mravní krásu sama pohanská starověkost trochu postřehla, když vyhledávajíc neustále ideálu dokonalosti, a nikdy nejsouc s to, aby

ho dokonale a úplně postihla, vyjadřovala jej tvrdostí učení stoického, které zabíjí v člověku člověka, dusíc v něm se slabostmi jeho přirozenosti také nejušlechtilejší city lidské. Dokonalost křesťanská učí člověka umírat sobě sám, ale pouze po nižší stránce své vlastní nezřízené sebelásky, a činí jej tím vnímavějším k pokynům, jež mu dává prst boží, tím ochotnějším k plnění vůle boží a hotovým skutečně se obětovati pro dobré svých bratří. A v tom záleží pravá cena povrhovaných ctností trpných pro jednotlivce i pro lidskou společnost.

Vyučujíc takto své dcery, kterak mají ve své duši prováděti stavbu křesťanské dokonalosti, Melanie mluvila s nimi stejně horlivě o ctnosti, pro niž je shromáždila a která měla ozařovati všechny ostatní ctnosti a činiti je pozemskými anděly. „Ostříhejte pilně posvěcení duše i těla,“ říkala jim, „neboť bez něho nikdo neužrjí Boha,“ a připomínala jim, že Bůh tolik miloval panenství, jemuž ony se zasvětily, že chtěje spasiti svět, přijal z panny lidské tělo. Neposkvrněná bělost těchto lilií, které v zahradě boží vytyčovaly své kalíšky přímo k nebesům, zapomínajíce téměř na půdu pozemskou, z níž pocházely, a jen s nebe očekávající úsměvů slunečných a vlašicí rosy, byla obklopována a chráněna trním mrtvení a kajícího. Ale v této věci moudrá mistryně osvědčovala podivuhodnou soudnost a ukazovala všem svou hlubokou znalost lid-

ského srdce. Věděla, že začátečníkům v životě duchovním často se zamlouvají zevnější kající úkony, tak že se jim oddávají s velikou horlivostí, ale zapomínají pro ně cvičiti se v jiných ctnostech a přepínají své síly, ale ona, sama jsouc kající na sebe velmi přísnou, jiné na této cestě spíše zdržovala a mírnila, než aby je popoháněla, a přizpůsobovala se křehkosti každé své duchovní dcery, ponechávajíc jim svobodnou volbu postů a nechtíc kajících, konaných z uložení. „Bůh,“ tak říkávala, „zná nitro i zdraví každé z vás, a je-li některá taková, že by mohla, a nechce, vydá z toho počet Bohu, jemuž nebude moci říci, že její žaludek neb jiná část jejího těla jest nemocna, když by to nebyla pravda.“

Připomínala jim pak slova apoštolova: „Veselého dárce miluje Bůh“ (2 Kor. 9). Nemiluje tedy kajících vynucených, nemiluje darů, které by mu byly hozeny jako z nezbytnosti, ale všechno se má dít z lásky. Ale aby taková štědrost nebyla snad některé příčinou k lehkomyšlnosti, Melanie jednou rukou oddalujíc vynucovanou přísnost života, druhou ukazovala nebe jako nevýslovnou odměnu těch, kteří zde na zemi budou bojovati, nebe, kde se dostává mnoho za malou námahu pozemskou, a povzbuzovala své učednice, aby pohrdaly věcmi pozemskými, by došly věcí nebeských, napomínání to rázu docela obecného, ale které jest jako klíč, jenž odmyká bránu všem ctnostem,

všem velikodušným skutkům. K nebezpečnostvím, jež s sebou přivádívá konání kajícího, náleží také duchovní pýcha, a Melanie si vymyslela velmi důvtipné a roztomilé podobenství, aby zbavila své dcery takového nebezpečství. Mluvic jim o kajícího, jakožto o nejmenší mezi ctnostmi, aniž proto popírajíc její nutnosti, v obrazné své řeči ji přirovnávala střevícům nevěstiny. „Jakoby se neslušelo,“ říkala, „aby se nevěsta ubírala k oltáři v černých střevících, ale má ozdobiti své nohy jako ostatní tělo, stejně nemá duše zasnoubená Kristu zapomínati, vyzdobiti se ctností kajícího; ale ctnost ta jest ozdobou nohy, ozdobou poslední a nejméně důležitou.“

Slyšíc takové podobenství a takové nauky z úst ženy, která v kajících dospěla tak daleko, že svou přísností překonávala nejtěžší kajícího doby velice přísné, z úst ženy, jež sama s sebou si počínala tak tvrdě, že nad tím trneme, nemůžeme nezastaviti se chvílku a tázati se v duchu, jaké výše asi v ní dospěly jiné ctnosti, a jak mohutný oheň lásky asi zaněcoval duši její, která chtěla, aby se všechno dalo z lásky; a nemůžeme netázati se, jaké asi bylo celé svatební roucho této bytosti, která nosila tak stkvoucí střevíce!

Taková tedy byla ta naučení a přikázání, která Melanie předkládala svým duchovním dcerám, ale nikdy jich nevydávajíc za svá vlastní, nýbrž vždy je s milostnou

pokorou, připisujíc otcům církevním nebo svatým lidem, s nimiž se byla ve svém životě stýkala. Základem pak této stavby křesťanské dokonalosti činila pravou a neviklající se katolickou víru, jež jí tolik ležela na srdci a jíž nepřestávala doporučeti jako základu všeliké ctnosti těm, jež milovala a jimž byla duchovní vůdkyní; na vrchol konečně její stavěla bezpečnou rukou jako korunu předpisy o společných službách božích, při nichž z onoho útulku vyvolených duší dnem i nocí vystupovaly chvály a prosby k Nejvyššímu.

Kapitola XVI.

431.

Církevní kázeň a liturgie ve IV. věku. — Liturgie v klášteře Melaniině. — Perly zdvihané z bláta.

Nelze mluvit o způsobu služeb božích v klášteře Melaniině a neobrátit dříve zraků na chvíli na kázeň církevní a na způsob služeb božích v církvi katolické ve IV. věku. Některá pravidla a některé zvyky se lišily od našich, jiné nebyly obecně upraveny ani tak určitě vymezeny jako v pozdějších dobách, a mnoho se ponechávalo soukromému podnětu. Životopis naší světice, který objevil a uveřejnil kardinál Rampolla, potvrzuje a osvětluje některé takové obyčeje, které jiní spisovatelé mimochodem naznačili. Některé rozdíly netýkaly se pouze pro-

zpěvování žalmů, nýbrž i samé mše svaté, kterou na př. jeden a týž kněz mohl sloužiti několikrát za den, štědrost to, kterou snad lze vysvětliti skrovným počtem kněží, o němž již jinde se stala zmínka. Také Melaniin kněz, onen Gerontius, který od ní přijal mnišské roucho a následoval jí a pomáhal jí ve všech jejích záležitostech, často-krát, zvláště o nedělích, sloužíval mši sv. třikrát, a to jednou v jejím panenském klášteře. Jiný prastarý zvyk, pocházející a zachovávaný od prvních dob křesťanských, byl ten, že věřící, kteří při službách božích přijímali, přinášeli k oltáři látku k proměnění, totiž chléb a víno, čemuž se říkalo obětování; a při slavnostních mších papežských se dokonce zachovával zvláštní obřad při sbírání darů k nekrvavé oběti od rozličných tříd věřících. Ale časem, když se počet věřících rozmnožil, a horlivost mnohých ochabla, ochabl také tento zbožný zvyk obětování, a právě ve IV. století sv. Augustin považoval za svou povinnost činiti v té věci výtky lidu hipponskému. „Má se styděti,“ tak mluvil, „křesťan, který moha přinést svou obětinu, účastní se přijímání z obětín, které přinesli jiní.“ Melanie, přítelkyně svatého biskupa, jež ztrávila čtrnáct let nedaleko od něho, jistě nemusila obracetí této výčitky na sebe, aniž by se bylo srovnávalo s jejím smýšlením zanedbávati obyčeje tak něžného a krásného jako byl tento obyčej, přinášeti k oltáři dary, jež se potom měly

proměnití v tělo a krev Spasitelovu; naopak byl jí obyčej ten vždy drahý a ona jej věrně zachovávala až do posledních dnů svého života. Také ve způsobu sloužení mše svaté byly v V. věku obyčeje, lišící se od našich; tak na př. nebylo ještě přikázáno, aby jedna část její, totiž k á n o n, se říkala šeptmo. Prastarým zvykem bylo připomínati při svaté oběti věřící ještě žijící, ty, kteří ve víře a v obcování církevním zemřeli, a mučedníky. Při slavných službách božích čítal jáhen jejich jména nahlas. Leckdy také při veřejných shromážděních biskup činíval vzpomínku živých po své libosti. Při tichých mších se zdá, že připomínání jmen, které ještě nebylo ustanoveno zákonem, bylo zůstaveno vůli a zbožnosti toho, jenž mši sv. sloužil a jména taková pronášel nahlas v kánoně mešním. Tento zvyk zavdal příležitost k jisté události v životě naší svěťce, k události, jež opět dokazuje, jak velice Melanie byla dbalá čistoty víry a jak její vroucí láska byla pravou láskou křesťanskou a nikdy se nezvracela v planou citlivost, jež se nesrovnává ani s věrou ani s rozumem. Přihodilo se, že „na svatých místech Kristových“, jak místa ta nazývá její životopisec, pročez nelze určitě říci, zda se to stalo na hoře Olivetské nebo v Jerusalemě, žila jistá vznešená paní, o níž byla pověst, že jest bludařka, která však, předstírajíc víru, které neměla, přijímala svátost Těla Kristova s jinými. Zemřela pak, aniž

se byla zřekla svého bludu. Gerontius, kněz a životopisec Melaniin, vypravuje tu sám o sobě: „Ve strašné chvíli svaté oběti bývalo mým zvykem jmenovati svaté mučedníky, aby orodovali za mně u Boha, a také hříšníky, kteří došli milosrdenství, aby se za mne přimlouvali. Stalo se, že když jsem posvěcoval svaté dary, mezi zesnulými jsem jmenoval onu paní. Tu povstala blahoslavená Melanie jako pohněvána a řekla: Živ jest Bůh, budeš-li jmenovati tu osobu, já nepřijímám z tvého posvěcení! — A když jsem jí slíbil, že již jí nebude jmenovati, opakovala: Již jsi ji jmenoval a já od tebe nepřijímám!“

Jest to jediné místo v celém životopise Melaniině, kde se děje zmínka o prudkém a drsném hnutí její mysli; mírná ta bytost, jež nikdy se nerozčilovala pro pronásledování, jehož jí bylo zakoušeti, nedovedla snést, aby slyšela jmenovati při mešní oběti jméno bludařovo, a hned se zapálila hněvem!

Prozpěvování žalmů ve století IV. a V. lišilo se trochu od dnešního. Církevní hodinky, modlitba to, kterou církev klade na rty svých kněží, sahají svým původem do prvních dob křesťanských, a jest to povznášející myšlenka, že po tolik věků, prostřed tolikerého bloudění a tolikerých zvráceností veliké části lidstva, přece v určité hodiny denní i noční stále vystupovaly od země k trůnu božímu hlasy chvály, díky,

proseb, hlasy volající k němu slovy žalmů od něho vnuknutých. Pohlížíme-li s tohoto stanoviska na tuto naši ubohou zemi, již se nám nejeví jako slzavé údolí, poskvrněné tolikerou ohavností, nýbrž jako dobře sladěný nástroj, jenž v ladném souzvuku všech stvořených věcí v tom obecném hymnu, kterým nebesa i země vypravují slávu boží, má své vlastní zvuky, zvuky, které kdysi vnuknutí boží vložilo svatému pěvci do hru-di, které pak církve křesťanská s láskou přejala se rtů církve hebrejské a učila jim děti své pokolení od pokolení, a děti její s láskou je opakují a v nich nalézají vyjádření všeliké své touhy, všeliké své bolesti, zvuky to, které spolu se slávou boží vypravují dějiny lidstva s jeho úzkostmi, s jeho pádem, s jeho nadějí v příštího Spasitele, takže ve zvucích těch celé lidstvo se zachvívá, celé lidstvo v nich pěje svůj slavnostní zpěv, jsouc takto onou desátou strunou boží chvály, o níž mluví sv. Anselm, a s devíti kůry andělskými skládá onu mystickou harfu o desíti strunách, o níž mluví prorok, řka: Bože, píseň novou zpívati budu tobě: na harfě o desíti strunách hráti a zpívati budu tobě (Ž. 143, 9).

Rozdělení hodinek církevních co do času denního bylo ve století V. téměř stejné jako jest dnes: zpíval se nejraněji nokturnus, pak chvály, hodina první (naše šestá ranní), třetí, šestá, devátá a nešpory, jimiž se hodinky zakončovaly, neboť nynější komple-

tář byl přidán až později. Ve zmíněných denních dobách ve všech klášteřích a také ve mnoha veřejných chrámech, jako na př. ve chrámě Zmrtvýchvstání Páně v Jerusalemě, zástupy mnichů a panen prozpěvovaly žalmy tu antifonové, tu responsoriové, ale responsorii nerozumí se tu jako později po V. věku a ještě dnes ony krátké veršičky, jež se odříkávají nebo zpívají po jednotlivých „čteních“ neb „kapitulech“ církevních hodinek, nýbrž byly to žalmy, které zpíval pouze jeden zpěvák a věřící v jistých odstavech odpovídali, opakující jeden verš žalmu neb část verše. Naopak žalm s antifonami byl ten, který dva sbory zpěváků zpívaly střídavě tak, že jeden sbor pěl první verš, druhý sbor nebo chór druhý verš atd. Tento způsob zpívání jest původu syrského; sv. Jan Zlatoústý uvedl jej do Cařihradu a sv. Ambrož do Milána, odkudž pak se rozšířil po celém Západě.

Když se dozpívaly žalmy, ten, kdo řídil zpěv, dával čísti některé kusy písma sv. nebo něco ze života svatých otců, čemuž se říkalo „čtení“, sobě pak ponechával četbu posledního čtení.

Co se týče rozvržení a uspořádání žalmů, byla v rozličných klášteřích veliká rozmanitost, neboť v té věci se připouštěla co největší volnost. Melanie ustanovila svůj pevný řád, a velice jí záleželo na jeho zachovávaní, takže ustavičně připomínala svým dcerám, aby se od něho nikdy neuchylovaly.

Nevíme, kolik žalmů dávala zpívati v hodinkách, jež slují třetí, šestá a devátá, ale mlčení životopiscovo nám dává právo domýšleti se, že se v té příčině přidržovala toho obyčeje, který byl mezi mnichy nejvíce rozšířen. Zvláštností jejího řádu bylo, že zrušila primu (hodinku první) a uvedla jakousi změnu do modlení nokturnu — modlitby noční — hledíc při tom k dívčí tělesné soustavě, která není tak pevná jako mužská. Vskutku mniši na Východě a zvláště egyptští měli při noční modlitbě dvanáct žalmů; za ní následoval hned zpěv jitřních žalmů, jenž se dokonával před svítáním, potom mniši bděli až se rozednilo, aby je vycházející slunce zastihlo bdící v duchu modlitby. Melanie naopak ve svých klášteřích noční hodinky zkracovala. Společně se zpívaly pouze tři žalmy responsoriové, za nimiž následovala dvě čtení, leč že o vigiliích svátků svatých mučedníků Melanie k nim přidávala ještě dvě čtení, připomínajíc podle obyčeje církve africké umučení svatého mučedníka, jehož památka se slavila. Potom si směly všechny panny maličko cdpočincuti, aby mohly vstáti čerstvější a ochotnější

„v tu dobu, nevěsta kdy boží vstává
pět ženichu, by měl ji rád, zpěv jitřní.“

(Dante, Ráj, X. zpěv.)

A opět se klášter ozýval posvátnými zpěvy, ale tentokrát mnohem déle, protože

v jitřních hodinkách se zpívalo 15 žalmů antifonových, což spolu s třemi žalmy nočními bylo osmnácte žalmů, jako zpívali mniši egyptští. Takže Melanie neubrala ničeho délce hodinek, ale pouze jinak je rozvrhla, aby neunavila příliš mladých žen.

Chtějíc je povzbuzovati, aby byly v ustanovené hodiny hotovy k modlitbě, utíkala se podle svého zvyku k pohnutkám, braným z písma svatého, protože svaté knihy, jež byly kdysi živným chlebem její vnímavé mysli, z nichž brala podnět ke všemu svému konání, a s jejichž učením srovnávala svůj andělský život, měly býti také domácím pravidlem života a podnětem všeho, co se konalo v jejích klášteřích. A tak o hodině třetí připomínala svým pannám, že hodina ta (naše devátá) právem jest hodina modlitby, protože v tu hodinu Duch svatý sestoupil na apoštoly; o hodině šesté ukazovala jim Abrahama, an přijímá Hospodina s anděly za hosty; o deváté hodině říkala, že jest svatá proto, že v tu hodinu svatí apoštolové, Petr a Jan, vstupující do chrámu, uzdravili chromého od narození; připomínala jim potom proroka Daniele, muže milého Bohu, jenž již v pradávných dobách dal ctitelům božím naučení, skláněje kolena třikrát za den k modlitbě, a nejen Daniel, nýbrž Bůh sám vybízí v novém zákoně k modlitbě v určitých hodinách, když vypravuje v evangeliu o hospodáři, jenž vycházel hledat a najímat dělníků na vinici svou o

hodině třetí, šesté, deváté a kolem hodiny jedenácté. Hodina nešporní, mimo to, že má — tak říkala — za účel, děkovati Bohu za den, strávený v pokoji, přináší sladkou vzpomínku na Pána Ježíše, jenž večer toho dne, kdy vstal z mrtvých, přidav se na cestě ke Kleofášovi a druhému učedníkovi, který šel s ním, a byv od nich pozván k večeři oněmi slovy: „Pane, zůstaň s námi, neb se připozdívá (Luk. 24, 29),“ potom v lámání chleba dal se jim poznati. A konečně v noci hlas královského proroka dle jejího napomínání je zval, aby hbitě vstávaly k modlitbě: „Pamětliv jsem byl v noci na jméno tvé, Hospodine: a ostříhal jsem zákona tvého“ (Ž. 118, 55). — „O půlnoci vstával jsem, abych chválu vzdával tobě“ (Žalm 118, 62).

„Církev,“ říkala svatá zakladatelka, „nevolá v tyto hodiny světských lidí k modlitbě, ale my máme vstávati ke chválení Boha, neboť jestliže necháváme lože teprve když jsme se vyspaly do sytosti, jakou máme zásluhu? V té věci musíme si činiti násilí, neboť jen kteří násilí si činí, uchvacují království nebeské. Pospíchá-li rolník, aby donesl pánu pozemskému prvotiny svých polí, nemáme-liž mnohem více činiti Pánu nebeskému?“ Obzvláště pak napomínala k pilné modlitbě v den Páně. „Jestliže každý den,“ říkala, „modlitba jest dobrá, mnohem lepší jest v den zmrtvýchvstání Páně (totiž v neděli), protože v den, kdy andělé a svatí

plesají, spíše budou vyslýchány prosby naše.“

Tolikeré napomínání, jež činívala s láskou tak osvícenou a tak nepřebornou, bylo dobrým semenem, jež padalo v zemi úrodnou, světice pak se radovala, vidouc dařiti se v duších, jež tolik milovala, hojnou a krásnou úrodu. Stávalo se někdy, že majíc útrpnost se svými dcerami, unavenými bděním a ustavičnou prací, chtěla jim dopřáti nějakého odpočinku, ale ony, pohnuty její láskou a rozumnou mírností, plny jsouce jejích nauk a povzbuzovány jejím vlastním příkladem, byly samy k sobě méně milosrdny. I říkaly jí: „Jestliže ty, naše máť a paní, neustáváš opatřovati nám čehokoli potřebuje naše tělo i naše duše, zdaliž mnohem více nejsme my povinny zachovávatí přikázání boží i tvá?“

Nebylo by bývalo slušno, aby dcerám, tolik hodným své duchovní mateře, bylo se nedostávalo možnosti obcovati co nejčastěji božím tajemstvím při oběti mešní. Proto Melanie, vzpomínajíc na scukromá oratoria afrických klášterů, vystavěla také svým panám oratorium, kde se shromažďovaly kupěni žalmů, a kde kněz Gerontius sloužíval mši sv. dvakrát za týden kromě svátků. Světice opatřila také toto oratorium hojně ostatky svatých mučedníků, mimo jiné ostatky proroka Zachariáše, sv. Štěpána, prvního mučedníka, čtyřiceti mučedníků sebastských a mnohých jiných. V blízkosti těchto ostatků

lidí, kteří dali pro Boha svůj život, měly s větší odvahou bojovati ty, které svůj život Bohu úplně zasvětily.

* * *

V takovém útulku pokoje a ctnosti srdce Melaniino jistě plesalo. V dívčích letech svých spatřovala v daleku ten záhon, na němž kvetou lilie a na nějž si přála býti přesazena. Nyní bylo jí dáno pěstovati jej, přičiňovati se, aby na něm rostly květy krásnější a vzácnější, a duše její, žíznící po panské čistotě, bývala u vytržení pro opojnou vůni tak líbeznou a velikou ctností. Ale apoštolská žena se srdcem zaníceným láskou nemohla zapomínati, že jako jsou na zemi domy požehnané, útulky neposkvrněné nevinností, tak jsou také domy ohavné, ve kterých se hanebně snižují lidské duše, stvořené jako ostatní k obrazu božímu, a které také byly ustanoveny, aby byly chrámem Ducha svatého a aby tcužily po štěstí nesmrtelném. A snad jsou mezi takovými dušemi leckteré, jež takového kalu nevyhledávaly, nýbrž byly do něho strženy špatností lidskou, kterým se hnusívalo pomýšlení na takový život, které nyní s odporem a přece o své vůli se mu oddávají, ale prostřed toliké mravní špíny ztratily vědomí původní čistoty a již po ní nedovedou ani toužiti. Ubohé to perly, v nichž ještě by se mohl obrazy čistý paprslek sluneční, kdyby je

útrpná ruka dovedla vyzdvihnouti z kalu, z něhož samy nedovedou povstati! Melanie v těch neblahých holubicích s pokálenými perutmi a upoutaných v bahně budila zápallem své lásky touhu po bělostných perutích a po létání ve výšinách čistého vzduchu; a nespokojovala se při nich přirozenou čistotou, po níž by také pohan mohl toužiti a již také dnes pohříchu mnoho lidí se spokojuje, nýbrž hleděla je učiniti čistými touto čistotou, kterou křesťanství přineslo na svět, a tu je učila milovati. Duše ty, vykoupené krví Boha-člověka, pouze v jeho božské krvi mohly nalézati spasitelnou koupel, aby jim navrátila ztracenou krásu; k nohám Ježíšovým tedy Melanie přiváděla nové Magdaleny, k nohám Ježíše, jenž jediný může říci: „Odpouštějíš se ti hříškové (Luk. 7, 48)!“ a „Jdi a již více nehřeš (Jan 8, 11)!“, jenž jediný jedním slovem může zničiti minulost s její hanbou a dáti budoucnost zcela novou, budoucnost pokoje, lásky, ba i svatosti. Neboť slova jeho „Již nehřeš“ tomu, kdo je slyší sobě řečená z jeho úst, dávají zároveň přikázání i sílu k plnění přikázání, vkládají do duše ošklivost a hrůzu před hříchem a vlévají do ní radost a veselost z čistoty; a slova jeho „Odejdi v pokoj“ nejsou pouhým nařízením nebo přáním, ale jsou darem, neboť jeho všemohoucí slova stvořují nová nebesa a otvírají nové obzory duši, k níž jsou promluvena. A když moc božských těch slov opět pozdvihla kalichy

květů, dříve pomačkaných a zkažených, a darovala jim novou bělost a novou vůni, útrpná pomocnice jejich brala je na své srdce a odnášela je do zahrady uzamčené, aby již nikdy nerozerval jejich lístků dech světa, který je kdysi znečistil, aby se tam příště zdvihaly jen vzhůru k Bohu, jenž je obrodil, a aby tam po boku neposkvvrněných lilií, nezakusivších porušení, které radostně pěly zpěv nedotčené nevinnosti, zpívaly zpěv vážnější, ale ne méně dojímavý, zpěv to vděčné kajícínosti.

Kapitola XVII.

432—436.

Smrt Pinianova. — Založení mužského kláštera.

Neuplynul ještě ani rok ode dne, kdy Albina zesnula v pokoji Páně, a již také Pinian následoval jí do světlých oblastí pravé vlasti. Poslední, co se vypravuje o jeho životě, jest, že pomáhal svaté družce své shromažďovati jejích devadesát panen v klášteře na hoře Olivetské. Takto ještě jednou podal ruku té, jejíž útlá ženská ruka byla jej kdysi uvedla na cestu vznešené dokonalosti a na ni jej podpírala; potom s veselým srdcem odešel, aby přijal korunu tak dobře zaslouženou, korunu, za niž byl po Bohu povinován vděčností nejprvé hrdinské mysli a čisté lásce patricijské dívky, již mu kdysi určila

za chof ctižádost, slepá ve svém předvídání a zklamaná ve svých opatřeních. A ta, jež ho byla doprovázela až na práh vlasti věčné, musila zůstat ještě zde a vzdychati toužebně po ní. Albina a Pinian odešli, odešly dvě bytosti, s nimiž ji spojovaly nejdůvěrnější svazky, odešli ti, jimž byla prokazovala poslušnost jakožto dcera a jakožto manželka, o něž byla pečovala a starala se jako duchovní matka; dvě duše, které její příklad přitáhl k hrdinství křesťanské ctnosti, které ona vzdělala a zanítila ohněm nebeské lásky, již se odloučily od jejího boku a odešly píti ze studnice oné lásky, a ona, jež po ní vždycky byla tolik dychtila, ona, jež v jiných duších byla rozpálila touhu po ní, musila zůstávati ještě na zemi! Uvážíme-li, kterak duchovní pouta svazují duše vespolek, takže jaksi se slévají v sebe a žijí jedním životem, dělíce se o bolesti, oběti a touhy, hoříce týmž požárem lásky, jehož plameny šlehají až vzhůru k Bohu, uvážíme-li, že tak pevná bývají ta pouta, že svazky přirozené, k nimž tyto svazky duchovní byly přidány, zdají se proti nim býti slabými, můžeme chápati, jak krutou bolest způsobuje smrt, rozdělujíc duše tak pevně spojené a odnášejíc některé do vlasti, druhých pak zůstávajíc zde na zemi. Rány ubohých duší, pozůstalých tady, nelze k ničemu přirovnati, aniž lze nějak vyličiti hořkosti vyhnanství, ještě pustějšího pro takový odchod drahých duší. Touha po vlasti, po níž vždycky vzdy-

chávaly a do níž právě uzřely vcházeti sesterské duše, měnívá se v opuštěných duších v oheň, který je ztravuje. Slzy toho druhu zanechaly svých stop na mnohých překrásných stránkách, jež napsali svatí právě té doby: Ambrož, jenž oplakává své sestry, svaté Marcelly, Augustin, jenž pláče své matky a přítele Alypia, Jeroným, jenž oplakává svaté Pauly. Na těch stránkách svatost a čistota citů činí srdce lidské vnímavějším, něžnějším, a ono se nám jeví jako osamocené mezi zemí a nebem, odtrhnuvši se dokonale ode všech věcí tohoto světa, jenž se zmítá a potápí v moři bolestí.

Ale jestliže těžko lze najíti bolest, jež by se rovnala bolesti takovýchto svatých srdcí, stejně těžko lze najíti potěšení, jež by se rovnalo tomu, jehož zakoušejí ona. Ale ne se země, na niž již nedovedou patřiti aniž si v ní libovati, může stoupati potěšení až k nim, nýbrž s nebe, k němuž tato srdce vždycky jsou rozevřena, padá do nich potěcha jako lahodná rosa, neboť neodděluje jich od vlasti tlustá zeď z balvanů, nýbrž jen tenoučký závoj, skrze nějž jejich zraky, vždy upřené tam vzhůru, zahlédají jako záblesk světla, jež obklopuje blažené duše, tenoučký závoj, skrze nějž může dolétati až k nim ozvěna přelíbezných zpěvů, jež zaznívají tam nahoře, ozvěna, která, byť byla sebe vzdálenější, vždy dovede opojovati lidské srdce slastí. Se studnice vody živé, která se tam nahoře věčně prýští, padá na

ně bohatá vlna, která je zalévá mořem útěchy, mísícím se s mořem bolesti; muky trvají, ale duše již se naučila v mukách plesati; hořký kalich jest neustále na rtech, ale Bůh, laskavý ke svým, nakapal do něho takového moku, že rty se nedovedou od toho kalichu odtrhnouti. Tenkrát ubohá duše, zůstávající ještě ve vyhnanství, cítí, že pouto, které jí bylo tak drahé, se nepřetrhlo ani neuvolnilo, nýbrž že se pouze proměnilo: ztratilo všecku sladkost citovou, ale získalo všecku horoucnost pravé lásky, a opustivši zemi a přešedši do samého lůna božího, zdokonalilo se tou dokonalostí, která se pije z onoho zdroje božského. Tenkrát duše, také sama jsouc bolestí očištěna, zušlechťujíc a vyvyšujíc také sama svou lásku pokud to možno zde na zemi tím, že láska ta se zbaví všeho sobectví, zapomíná posléze na sebe a dovede se radovati z blaženosti sesterské duše a plesati pro ni, jakoby jí sama okoušela. „Již nepřichyluje ucha k mým rtům,“ mluví Augustin o svém příteli, „ale přikládá ústa svá k tobě, Bože můj, prameni života, a jsou navždy blažen ukájí po libosti svou žízeň podle nesmírnosti dychtivosti své. A přes to, přese všecko se nebojím, že by se tam opojil tolik, že by zapomněl na mne, protože pije z tebe, Bože můj, jenž nikdy nezapomínáš na mne.“

A tak vidíme, že rány neštěstí mají rozličný účinek v duších; duše světské snaží se, zapomínati na ně v hlučných zábavách a v

pozemských radostech, kdežto duše vyvo-
lené, obdržující je, sbírají se samy k sobě
a uchylují se do samoty; země jeví se jim
ještě cizejší než dříve a její rozkoše ještě
protivnější. I potápějí se do lůna božího,
příbytku svatých, a tam nalézají vše, co
ztratily; svět, jenž jich nezná, jich lituje,
pokládá je za smutné, ale svět jest přede-
vším nevědomý a pošetilý... Kdyby dovedl
pozdvihnouti trochu závoj, do něhož takové
duše se halí, uviděl by, že nad jejich hla-
vou se usmívá takový lem modrého nebe,
že takový lahodný balsám zmírňuje jejich
rány, že by musil žasnouti a stýskati si, vida,
jaký obrovsky propastný rozdíl jest mezi
nektarem, jehož lahodou se opájejí ty svaté
duše, a bídným nápojem, kterým on se snaží
uspávati hořké utrpení těch, kteří se jemu
svěřují.

Jako po smrti matčině, tak nyní po
smrti Pinianově Melanie se sebrala v mo-
dlitbě a v kajícínosti. Viděli jsme, že zbož-
nost Konstantinova a Helenina zbudovala na
hoře Olivetské dva velikolepé chrámy: chrám
Nanebevstoupení a chrám nad Jeskyní. Vedle
tohoto druhého chrámu Melanie dala ještě
za života Pinianova postavití chrámeček,
který proto, že byl zcela blízko u místa,
kde kdysi Pán Ježíš mluvil k apoštolům o
konci světa, slul „apostoleion“. Tam dala
přenéstí tělo své matky a tam uložila nyní
tělo Pinianovo, tam pak se také sama uby-
tovala, nejspíše v nějaké světničce, přiléha-

jící ke chrámku. Takto ji nyní spatřujeme jako zbožnou strážkyni smrtelných pozůstatků svých nejmilejších příbuzných, ona se ztravuje na jejich hrobě jako živá svíce v modlitbě a obětování sebe. Modlitby a kající skutky její byly jako závdavky lásky, které co den kladla na ty hroby, a jako květiny, jimiž je štědře pokrývala. Činíc se takto smírnou obětí na náhrobním kameni svých drahých, Melanie se nám jeví jako zosobnění křesťanské lásky a bolesti. Šťastní umírající, kteří zanechávají po sobě takových pozůstalých, kteří jsou oplakáváni takovými slzami, jejichž smrtelné zbytky neznají tíhy pyšných náhrobků, ale u jejichž hrobů zbožně pokleká osoba drahá Bohu, osoba svatá!

* * *

Nuže, věřila tato svatá, která doprovázela ještě za hrob dvou duší jí drahých a ještě až tam jim dávala okoušeti blahodárných účinků své svatosti, věřila ona, že odpovídají jejím slzám jejich úsměvy? Věřila, že může jim ještě býti známo to, co pro ně činila na zemi? Jak smýšlela o stycích, které mohou býti mezi dušemi žijících na zemi a dušemi těch, kteří odsud odešli? Ta otázka není zbytečná, neboť vůči smrti se naše úzkostné srdce táže, mohou-li se ještě mrtví zabývatí námi, zachovávají-li si ve věčné blaženosti sladká jména matky, bratra, choti, přítele, a hledá si na těžkou otázku

odpovědi na zemi a na nebi, v knihách svatých a učených lidí i ve svém nejhlubším nitru, a nalézá tam odpověď kladnou, jejíž potvrzení by chtělo slyšeti. Neboť ani štěstí těch, které kdysi milovalo, by ho neuspokojilo, kdyby oni v tom štěstí na ně zapomněli.

V dobách naší světice svět křesťanský byl plný rozmanitých vypravování o zjeveních svatých lidí a zemřelých, a bylo obecné přesvědčení o tajemném a nevysvětlitelném obcování duší, oddělených od těla, a obzvláště duší blažených, se žijícími na zemi. Takové přesvědčení mluví ještě dnes s každého kamene a s každé malby v katakombách, a to od samých začátků křesťanství.

To se týká praktické stránky otázky, ale po stránce theoretické, po níž učitelové církevní rozlévali světlo, málo bylo ještě řečeno o té věci. Sv. Augustin psal o tom kolem r. 415 a znova později 'kolem r. 421, ale jako o věci velmi nesnadné, nepřístupné a přesahující bystrost jeho mysli, a přes ona krásná slova, jimiž se vyjadřuje o smrti Alypiově* a jež jsme uvedli výše, pronesl své smýšlení spíše bázlivě a s výhradami, omezuje s rozličných stránek známost věcí pozemských, již by mohly míti duše oddělené od těla, připouští, že známosti takové nemají skrze poznání přirozené ani přímé, nýbrž že jejich poznávání jest zprostředkované, buď skrze duše, které odešly se světa

později než ony, buď skrze anděly, buď skrze zjevení, jež jim Bůh učiní podle míry své prozřetelnosti o věcech lidských, pokud se sluší, aby o nich věděly. Co se týče zasahování svatých do života pozemského, týž sv. učitel praví, že z moci boží jest jim to možno, ale ne z přirozené způsobilosti zemřelých. Origenes byl v té věci štědrější a tvrdil, že andělé a duše, účastné přátelství božího, znají ty, kteří jsou hodni zalíbení božího, a netoliko se k nim ukazují laskavými, „nýbrž také pomáhají těm, kteří chtějí prokazovati úctu svrchovanému Bohu.“ Eusebius, sv. Jan Zlatoústý, sv. Basilius, sv. Řehoř Nazianský všichni jsou náchylni smýšleti také tak a připouštějí, že blažené duše myslí na lidi, zůstávající na zemi, a jeví účastenství v jejich osudech. Stejně smýšlejí otcové západní církve. Svatý Hilarius a sv. Ambrož přirovnávají péči andělů strážných o lidi té péči, kterou o ně mají svatí. Sv. Jeroným, těše svatou Pavlu pro smrt dcery její Blesilly, líčí jí duši zemřelé, ona netoliko se modlí za matku a za něj, Jeronýma, nýbrž také jí vyčítá přílišnou žalost a přílišné slzy pro její odchod. Svatý Maximus, sv. Petr Chrysologus a sv. Lev Veliký také připouštějí, že jest možný, ale způsobem nepřímým, vzájemný styk spravedlivých duší se žijícími na zemi. Co se tedy týče hlavní myšlenky, byla tato nauka společná církvi východní i západní; zůstávala však trochu neurčitá a nejasná ať

v příčině rozsáhlosti takových styků, ať v příčině jejich povahy. Melanie se v té věci staví bez váhání po bok těch, kteří byli ve svém smýšlení štědrejší — odstupuje od sv. Augustina a přibližuje se k sv. Jeronýmovi a k východním otcům, a v předvečer její smrti uslyšíme ji prohlašovati jasně toto své přesvědčení, že „ti, kteří odcházejí s tohoto světa, znají vše, cokoli se zde děje“. Toto její tvrzení jest nejurčitější a nejjasnější v celém církevním podání až do první polovice pátého věku.

V pozdějších dobách sv. Řehoř Veliký a sv. Julian Toledský budou náchylni rozváděti mínění sv. Augustina, a v jejich šlépějích půjdou theologové středního věku a přívrženci sv. Tomáše, kteří se Suarezem budou připouštěti, že blažené duše mají zvláštní známost těch věcí pozemských, které jim bývaly svěřeny, tak že lze předpokládati, že i po smrti jim nějak na nich záleží a že se o ně starají. Suarez pak bude připouštěti, že svaté duše mohou takové věci poznávati jako andělé jakýmsi způsobem i mimo Slovo boží, a rozbíraje pochybnosti některých svatých otců, obzvláště svatého Augustina, bude míti za to, že spíše pochybovali o přirozené schopnosti blažených duší k poznávání lidských událostí než o poznávání, které o takových věcech mohou míti po cestách nadpřirozených. Zatím však již od dob samého svatého Augustina jedna světice, poklekajíc ve vroucí modlitbě u dvou

drahých hrobů, a učíc nás, jaké mají býti naše slzy, upokojuje úzkostlivou nejistotu našich srdcí, a bez váhání a bez výhrad tvrdí, že věří, že ji vidí, jí následují a jí pomáhají ti, za které se modlí. Ona nám ukazuje, kterak se máme chovati ke svým zesnulým, ale potěšuje nás dokonale, ukazujíc nám také jejich chování vůči nám, a tak již z pátého věku zalétá k nám hlas těšivý, ne neurčitý, nejistý nebo ochablý časem, ale hlas jasný, jistý, zřetelný, potvrzovaný výroky pozdějších theologů, podpíraný a obklopený domněnkami církevních učitelů téže doby, domněnkami, jež vykládají tu jasněji, tu méně jasně, a někdy tak, že jejich mínění se čte jako mezi řádkami. Hlas ten přichází od ženy, neboť se zdá, že když jde o to, aby bylo nakapáno balsámu na rány srdce, Bůh vždy ponechává ženě první místo, ale přichází od ženy, která netoliko měla duši vysoce ušlechtilou a úzce spojencu s Bohem, nýbrž také náležela k ženám, které byly té doby nejvzdělanější ve věcech týkajících se náboženství, jsouc velice zběhlá v písmě svatém a ve spisech otců řeckých i latinských, k ženám, které celým srdcem byly oddány víře katolické, jejíž neporušenosti si vážily nade všecko, od ženy tedy, která jistě nemluvila z citění nějakého pouze osobního, třeba bylo sebe něžnější a zbožnější, která mimo to dobře znala mínění sv. Augustina, nejen proto, že čítala jeho spisy, ale také proto, že se

s ním osobně stýkala, která tedy nemohla neznati jeho nerozhodného a omezovaného mínění o této věci. A přece tato žena, která svatého učitele hipponského tolik ctíla, a již on navzájem tolik si vážil, nenásledovala ho v jeho nejistotách, a jeho pochybnostem, té volnosti, kterou on každému ponechával, aby si o této věci myslel co mu libo, odpovídala s bezpečností, které snad nabrala ze svého stálého obcování s nebem: „Ti, kteří odcházejí s tohoto světa, vědí všechno, co se zde děje.“ Kdybych uměla malovati, chtěla bych vyobraziti tyto dvě svaté osobnosti tak, aby obraz vyjadřoval jejich různé chování k této veliké otázce: vyobrazila bych biskupa a církevního otce mohutné mysli jako zmateného hlubokými studiemi a nejistého, a před ním pokornou ženu, ana mu s úsměvem a s jistotou ukazuje to, čeho nezískala tolik svým hlubokým vzděláním, jako spíše se tomu naučila od toho, jemuž často se líbí zjevovati svá tajemství malíčkým.

* *

*

Tři nebo čtyři léta svatá strážkyně obou hrobů zůstala u svého chrámku, rozdělujíc svůj čas mezi modlitbu a péči o panenský svůj klášter, jenž byl nedaleko odtamtud. Ale jedna věc ji trápila bolestným přáním. Vidělať, že obě velikolepé svatyně, chrám Nanebevstoupení i chrám Jeskyně, jsou za-

nedbány co do služeb božích přes všechny vznešené vzpomínky, pro něž byly zbudovány. Nedostávalo se jim vlastního kléru, tak že závisely na kléru jerusalémském, ale tím právě se stávalo, že nebylo o ně postaráno tak, jak by se bylo slušelo, a zvláště tam nebyvaly zpívány noční a denní hodinky, které zaznívaly pod klenbami chrámu Zmrtvýchvstání Páně. Melanie, které kdykoli šlo o čest boží, vždy se zachítávalo věcí velikého rázu, pomýšlela na to, aby zřídila u oněch dvou svatyní mužský klášter. K takovému úmyslu mimo to, že si přála, aby se tam služby boží konaly s náležitým leskem, povzbuzovalo ji také vlastní srdce, srdce milující choti a dcery, neboť myslela, že by mnichům, které by povolala na horu Olivetskou, svěřila také konání modliteb za své drahé zesnulé v sousedním apostoleii. Ale zdálo se, že její přání nedorazí splnění; bylať velice chudá, a lidé, kteří jistě neměli její veliké víry, ale provozovali asi na ni nějaký vliv, odrazovali jí, aby nezačínala stavby, které by pak musila zanechat nedokončené. Světice byla poslušna jejich výstrahy, a jistě asi nikdy tolik jako v tomto případě nepocítila tvrdosti chudoby, kterou si byla vyvolila z lásky k Bohu. Ale zdaž tento Bůh, plný štědrosti vůči svým, neslíbil, že nahradí stonásobně to, čeho se člověk zřekne pro něho? A mohl zanechávati v takovém zármutku své služebnice, která nepočítala pro něj obětí? Bylo možno, aby nechtěl vy-

hověti té, která ve všeliké věci se snažila činiti, co se líbilo jemu? Jednoho dne jeden dobrý křesťan přišel k Melanii a složil do jejích rukou znamenitou sumu peněz; Bůh sám jí posílal tímto způsobem svůj dar. Svěťice hned dala zavolati Gerontia a odevzdávajíc mu peníze, řekla: „Zavolej spěšně dělníky, nachystej kamení a začni hned stavěti mužský klášter, abych, dokud jsem ještě živa v tomto těle, mohla viděti, že ve chrámě se pilně zpívají hodinky a že kostem mého bratra a pána a matky mé se dostává občerstvení skrze modlitby služebníků božích.“ Neminul ještě rok a na hoře Olivetské vedle chrámu Nanebevstoupení Páně stál již nový mužský klášter, veliký a tak krásně zbudovaný, že kdožkoli jej viděli, se divili a musili vyznávat, že v díle tom jest zřejmě viditelná ruka prozřetelnosti boží. Brzy také se dům ten naplnil mnichy. Oba chrámy, i chrám Nanebevstoupení i chrám Jeskyně, viděly ve svých prostorách lesk služeb božích a ozývaly se posvátnými zpěvy, hrobu pak Pinianovu a Albinu dostávalo se nových modliteb a hojných přímluv. Ale pokorná Melanie plesala ve svém srdci a vy lévala vroucí díky před očima Boha, jenž tak zjevně jí projevil svou přízeň v té věci, a „jenž,“ jak dí její životopisec, „vždy s ní býval v každé její záležitosti.“

Kapitola XVIII.

436—437.

List Volusianův. — Cesta do Cařihradu. Dvůr východořímský.

Ale nedlouho mohla svatá žena pokojně užívatí života v zátíší a v modlitbě, uprostřed věcí, které její láska vytvořila jako jakýmsi kouzlem. Právě když nejlépe okoušela sladkého pokoje svatých těch míst, Bůh nenadálou příhodou ji odvedl odtamtud, chtěje ji učiniti jinde nástrojem svého milosrdenství.

Ke konci r. 436 došly jí z Cařihradu listy, které se mocně dotýkaly jejího srdce.

Pocházely od Volusiana, kterého známe již ze dřívějšíka, ale který se nám ztratil s očí jako všecko hojné příbuzenstvo, kterého Melanie zanechala v Itálii. Volusian obrací naše myšlenky zpět k příbuzným matky Melaniiny, k Albinům Ceionům, k oné rodině, která po tak dlouhý čas poskytovala Římu podívanou na protivy, veliké i v samé době protiv. Neboť s jedné strany v potomstvu Claudiů a Furiů, jakož i v potomstvu Albiny Valerie a Laety spatřovali se netoliko vyznavači křesťanství, ale také lidé vynikající svatostí; s druhé strany dvě přední osobnosti celé rodiny, starý velekněz Albinus a Volusianus, jeví se jako zatvrzelí pohané. Protivy ty neušly zrakům Jeronýma, jenž se radoval, pozoruje dceru Laetinu, malou Pavlu a již tenkrát posvěcenou pannu

Páně, ana žvatlá „alleluja“ na klíně svého pohanského děda, a prohlašoval za čekatele víry toho, jenž jest obklopen takovými vnoučaty. Dále však se již o Albinovi nedovídáme ničeho, a ačkoli srdce naše by se chtělo domýšleti, že naděje Jeronýmovy v příčině starého pohanského velekněze nebyly sklamány, přece nemáme žádných bezpečných zpráv o tom. Ale i kdyby se byl obrátil, syn jeho Volusian jistě ho v tom nenásledoval; při něm marně se o to namáhala matka jeho i dobří přátelé, i sám sv. Augustin. On příliš živě cítil vřítí ve svých žilách krev kněžky Isidiny a velikého kněze Vestina, a ačkoli nemohl činiti námitek proti křesťanství, přece nedovedl se rozloučiti s modlami, jichž uctívání vyneslo jeho rodině tolik cti a důstojnosti, aniž se dovedl vymknouti z nátlaku svých pohanských přátel, kteří tvrdošíjně setrvali ve svém přesvědčení, že pohanství nelze oddělit od velikosti ubohého Říma, zbaveného již své koruny. Sv. Augustin psal mu kdysi v této příčině: „Vím, že tvá vznešenost zakouší tvrdošíjného odpírání od těch, kteří se domnívají a chtějí se domnívati, že křesťanská nauka se nesrovnává s prospěchem státu římského, protože nechťejí, aby obecný prospěch se zakládal na stálosti ctnosti, nýbrž jen v tom, že občané budou prosti neřestí.“ Ale dlužno říci, že se nepodařilo Augustinovi, aby jeho slova vážila v srdci Volusianově více než odpírání oněch přátel, proti nimž slova

ta byla namířena. Nebo snad také v tomto případě Pán odpíral snahám svatého biskupa toho vítězství, kterého chtěl dopřáti jako daru svaté ženě. Tolik jest jisto, že Volusian se nepoddal žádnému úsilí a že matka jeho sestoupila do hrobu, aniž si odnášela se světa radosti z jeho obrácení. Přes to přese všechno Volusian zůstával vždy pozitivním a řádným mužem, jehož všichni ctili a milovali, dodělal se nejvyšších důstojenství v říši, byl svého času praefektem římským a nyní přišel na dvůr východního císařství jakožto vyslanec dvora západního v záležitosti velice choulostivé.

Po smrti Honoriově r. 423 císařství západní octlo se v rukou Gally Placidie, jeho sestry, vdovy po Ataulfovi a po Konstantinovi, která spravovala říši za svého syna Valentiniana III., jenž byl vsazen na trůn, maje teprve 6 let. Nyní bylo mladému panovníku již osmnáct let, a Volusianovi bylo uloženo, aby v Cařihradě vyjednával o jeho zasnoubení s Eudoxií, dcerou Theodosia II. a Eudokie. Na této své cestě na východ starý vyslanec vzpomněl si na svou neter Melanii, jež kdysi lahodným půvabem svého mládí bývala k radosti oběma domům, Valeriů i Albinů Ceionů, i zatoužil, aby ji opět uzřel. I napsal jí psaní, v němž ji zval, aby přišla do Cařihradu. Takové pozvání nemohlo býti svaté ženě lhostejné; přicházeloť od blízkého příbuzného její matky, mimo to již starého a ještě pohana, který tedy nebyl

příliš vzdálen ode dne, kdy by vydal Bohu počet ze své zatvrzelosti, s níž ho odmítal, a tato myšlenka doléhala na srdce Melaniino mnohem více než přirozená láska příbuzenská, a mocně ji táhla do Cařihradu. Ale svatí mají za zákon, že nepodnikají ničeho bez rozvážení, tedy ani toho, co má tvářnost dobrého. Jejich svrchovaným přáním jest plniti ve všem vůli boží, pročez ani toho, co jest dobré, nechtí nikdy činiti mimo ni. A Melanie, tato žena statečná a silná, znala jedinou bázeň, tu totiž, praví její životopisec, aby neučinila něco, co by se nesrovnávalo dokonale s vůlí boží. Viděli jsme, kterak vstoupivši na loď, jež jí měla dovézt do Noly, hned byla hotova změnití své předsevzetí, jakmile se ukázalo, že jest to proti vůli boží; v jiných chvílích jejího života mohli jsme v jejích zracích, obrácených k nebi, uhodnouti touhu, aby se jí vůle boží dala poznati, ale nikdy nám nezjevuje svého smýšlení o té věci tak jasně, jako tentokráte. Ani modlitba nedává jí určitého ujištění o vůli boží, a bázeň, že by jí nenaplnila dokonale, ji naplňuje vnitřním zmatkem. I modlí se znovu a prosí o modlitbu jiné, prosí o radu, rozhoduje se posléze, že se vypraví na cestu, ale nejistota dosud jí neopouští, a ona, již odcházejíc s Gerontiem a jinými, kteří jí doprovázejí, z Jerusalema, ještě se doporučí mnichům, aby se modlili, by toto její rozhodnutí se neprotivilo vůli boží.

* * *

A brzy se jí mělo dostatí žádoucí jistoty, ale takovým způsobem, že by si ho ona sama jistě nikdy nebyla pomyslíla. Lidé, kteří se tenkrát ubírali po suché zemi do dalekých krajin, mohli konati svou cestu, nechtěli-li jítí pěšky, dvojím způsobem: buď soukromými povozy nebo dovozem veřejným na vozech, jež vydržoval císař, čemuž se říkalo *cursus publicus*. Ale uživati těchto povozů veřejných bylo skutečnou privilejí osob úředních nebo zvláště vynikajících, osobností politických nebo vojenských. Prostí občané nemohli jich užiti, leč když měli zvláštní povolení, které dával panovník buď přímo sám nebo skrze praefekta praetorio nebo skrze hodnostáře, jenž slul *magister officiorum*. Protože pak v užívání tohoto veřejného způsobu dopravy se přiházely zvláště ve stol. IV. a V. rozmanité nenáležitosti, byly v té příčině vydávány nové a nové zákony, jimiž oplývá zvláště zákonník Theodosiův, a na přestupníky zákonů bývaly ustanovovány tresty, které by se naší době jistě zdály býti upřílišenými. Na rozmanitých stanicích byli zvláštní úředníci, kterým se říkalo *curiales* a jichž úkolem bylo, míti bedlivý pozor, aby nikdo neužíval veřejné dopravy nemaje povolení; na cestujících měli žádati, aby jim předložili svoji *evectio* nebo *tractoria*, listinu totiž podepsanou od císaře nebo toho, koho císař k tomu ustanovil, která dávala práva jeti na státních povozech a na níž bylo jmé-

no osoby, jíž povolení bylo uděleno, doba, jak dlouho cesta bude trvati, stanice, kterých se cestující dotkne, a jiné údaje. Curialové měli za povinnost, přečísti si bedlivě tuto *eVectio* prve než by dovolili, aby směl cestující jeti dále; měli také přísně dbáti, aby státních potahů se neužívalo při vozech soukromých, a aby z téže stanice téhož dne nebylo vypouštěno více než pět tahounů, kterýžto počet Theodosius Veliký zvýšil na šest. Toto omezení však se netýkalo těch, v jejichž *eVectio* bylo výslovně poznamenáno, že smějí konati svou cestu rychleji než obyčejně, nebo jejichž povolení bylo podepsáno přímo od samého císaře.

Melanie tentokráte užila veřejného dovozu, a na její *eVectio* byl asi podpis samého císaře Theodosia II., zvláštní to přízeň, ale pochopitelná, když uvážíme, že kdysi náležela k nejvznešenějším rodinám senátorským, že ji do Cařihradu pozval soukromý vyslanec, prostředkující mezi dvorem římským a byzantským, a že na samém dvoře v Byzanci byla známa a ctěna, požívajíc tam také přátelství onoho patricije Lausa, který jí byl daroval peníze na zřízení lázně v jejím klášteře a u něhož ji uvidíme ubytovanou. Vůz na němž jela, zastavoval se občas v městech a městečkách a vyměňoval mezky, kteří jej táhli, a takové zastávky dávaly příležitost k výjevům, jež ukazovaly, jaké vážnosti požívala pokorná samotářka, která se své strany vždy co nejúsilovněji se

snažila ukrývati se. Z měst i z pouští přicházely k ní zástupy panen a mnichů, kteří uslyšeli, že jede jejich krajem a přáli si promluvit aspoň jednou se ženou, o jejíchž vznešených ctnostech jim pověst byla vypravovala, a jedni šeptali druhým, že nebeské vidění jim oznámilo její příchod. A všichni ji obklopovali, rozmlouvali s ní a nemohli se od ní odtrhnouti, a když přišla chvíle rozloučení, dávali se do hlasitého pláče, jakoby byli jejími duchovními syny a dcerami. Těm ženám a mužům, zvyklým jen svatým rozhovorům a svatým přátelstvím, zdálo se, že se jim dostalo nebeského vidění a jakási mluva nebeská sestoupila do jejich duše a všecku ji potěšila. I odcházeli nesouce si v srdci to vidění a ozvěnu toho lahodného hlasu, který by byli chtěli slychat bez ustání, aby jím byli povzbuzováni na své svaté cestě.

Takovým způsobem jerusalemská družina dospěla Tripole, starého města feničského, kde byla *mansio*, to jest zastávka cestujících, kteří tam přenocovali a čekali, až vozkové vymění mezky. V městě tom se prokazovala veliká úcta mučedníkovi svatému Leontiu, a křesťané, kteří se tam zastavovali, hned se ubírali do jeho basiliky, aby ho uctili. Také Melanie to učinila, nehodlala však v Tripoli přenocovati, neboť pospíchajíc, aby byla co nejdříve v Cařihradě, chtěla se hned ubíratí dále. Ale mimo nadání místní *curialis*, jménem Messala,

se postavil jejímu úmyslu rozhodně na odpor. Odepřel totiž dáti tovaryšům Melaniiným povolení (*eVectio*) k další jízdě státními povozy a odepřel také mezky. Zdá se, že úředník ten byl příliš puntičkářský a snad se bál, aby nebyl udán správci té provincie, který tenkrát sídlil v Tripoli, že nezachovává s veškerou přísností zákonů císařských v příčině veřejného dovozu. Ale snad zase pro takový strach dosti neuvážil, že by si neublížil, kdyby byl býval vůči Melanii štědrejším, neboť *eVectio* dávala právo, míti na cestě nějaké tovaryšstvo, a *eVectio* Melaniina, protože byla podepsána samým císařem, povolovala jí také větší počet tahounů, než zákon ustanovoval. Úředník se tedy nevydával v žádné nebezpečnosti, kdyby byl druhům Melaniiným dovolil další jízdu a byl jí opatřil potřebné mezky. Ale Messala nechtěl rozhodně učiniti ani toho ani onoho, a Melanie se vrátila do basiliky svatého Leontina, kde ztrávila celou noc na modlitbách. Teprve druhého dne ráno mohla jeti se svou družinou dále. Neužili však ještě více než šest nebo sedm římských mil, když se Messala přihnal za nimi všecek udýchaný a upachtěný a žádal si mluvit s knězem. Gerontius slezl s vozu a šel k němu, tázaje se, čeho si žádá. V srdci ovšem se obával, že snad Messala, maje stále strach ze správce provincie, chce jim znova překážeti v cestě a vzíti jim poťahy, které již jim propůjčil. Ale úředník si

pouze žádal, aby ho dovedli k Melanii, a jakmile se ocitl před ní, uvrhl se jí k nohám, prose jí, aby mu odpustila, že se k ní choval tak tvrdě. „Nevěděl jsem, kdo jsi,“ pravil, „a proto jsem nyní pospíchal za tebou, aby ses na mne nehněvala ty, a aby se nehněval Pán.“ — „A buď ty požehnán, synu můj, žeš nám konečně dopustil odjeti,“ odpovíděla mu vlídně světice. Ale úředník nebyl ještě spokojen, nýbrž vyňal několik penízů, které mu byl daroval Gerontius, a vracel mu je. Gerontius se domníval, že snad se mu ten dárek zdál býti malým i nabízel se, že mu přidá; *curialis* však prohlašoval, že nechce přijmouti ani těchto ani jiných peněz. Na takové ujišťování Gerontius, jenž nebyl obdařen přílišným bystrozrakem a jenž ostatně sám upřímně vyznává, že nebyl zvyklý putování, začal se domýšleti jiné věci, že snad totiž toho ubohého člověka trápí strach, že naň budou žalovati v císařském paláci, odkud Melanie obdržela své povolení. Jal se tedy ujišťovati jej slovy co nejlaskavějšími, aby se nestrchoval, že o něm nikdy nepromluví nic zlého, a že by se to ani neslušelo na služebníky boží, kteří tuto svou cestu konají pouze z nutnosti. Messala, slyše jeho těšící slova, vysvětlil konečně své chování. Vypravoval, že po celou noc mučedník Leontius mu činil výčitky pro nepřijemnost, kterou způsobil Melanii, že pak ráno on i manželka jeho hned spěchali do basiliky, doufajíce, že tam pocestné ještě

zastihnou, ale protože již odjeli, že on, Mes-sala, se pustil za nimi, kdežto jeho manželka zůstala ve chrámě na modlitbách; a znova jich prosil, aby mu odpustili jeho nevědomost a aby se za něho modlili. Posléze, když Gerontius přijal od něho nazpátky dárek, jež mu byl dal, a Melanie ho požehnala, vrátil se domů vesel a potěšen.

Snadno si lze představit, s jakým úžasem celá družina Melaniina se divila tomuto příběhu. Pouze ona sama, k vůli níž světec tak zázračně prostředkoval a za níž spěchal úředník, žena se s takovým chvatem sedm mil, aby jí poprosil za odpuštění, zachovávala svůj obyčejný pokorný klid a pouze řekla: „Buďte dobré mysli, neboť naše cesta se srovnává s vůlí boží.“ A přes všechny otázky jim nevysvětlila těchto svých slov. Až později, když mohla pohovořiti s Gerontiem beze svědků, svěřila mu, že po celou tu noc, již ztrávila na modlitbách, bez ustání prosila svatého mučedníka jen o to, aby jí ráčil nějakým způsobem ukázati, zdali tato její cesta se líbí Bohu. A hle, světec jí vyslyšel, poslav jí svou odpověď po tomto úředníkovi, který jim před tím činil v jejich cestě obtíže.

Jsouc tedy nyní jista, že jest nástrojem božích úmyslů, s větší chutí a s veselou myslí konala další cestu, a již bez jiných příhod dospěla Cařihradu. Ale přibližujíc se k veliké metropoli byzantské, byla jata jakousi hlubokou truchlivostí. Byla to zase ona truch-

livost, které zakcušivala jako mladá dívka, když bývala nucena obklopovati se pozemským leskem, na nějž nyní šťastně již tolik let zapomínala v chudobě své jerusalemské celly. Nebeská duše osamělé kajícnice, duše vždy hotová zavíratí se sama do sebe, kdykoli se jí ukazovaly statky a radosti tohoto světa, cítila jako nevolnost, majíc náhle z klidného ovzduší a bližšího nebi než zemi, v němž byla zvyklá již tolik let dýchatí, přejíti do těžkého ovzduší pozemských výparů, do ovzduší, v němž se rozléhal pozemský hluk a pokřik.

Melanie vždycky ve svých trampotách nacházívala útočiště u svatých, nejlepších přátel své duše, kteří k ní s nebe vztahovali ruku jako k očekávané družce, povolané ke koruně podivné krásy. Tentokrát vešla do basiliky svaté Eufemie v Chalcedonu maloasijském, naproti Cařihradu, a slavná mučednice naplnila její srdce' rajsskou potěchou, davši jí pocítiti přelahodné vůně. Tak s duší povznešenou nad všelikou věc pozemskou a důvěřujíc v Pána, jehož řízením zanechala vážných radostí samoty, aby ještě jednou vešla doprostřed' lesku pozemského, Melanie vešla do Cařihradu.

* * *

A bylo opravdu nádherné císařské město na Bosporu. Konstantin nahromadil tam všechny poklady, přinesené z Říma a z Athén,

288

takže nové hlavní město za krátko zastínilo starý Řím, tak jako palác císařský, zbudovaný na břehu mořském, svou velikolepostí vysoko vynikal nad římský Palatin. A se všemi závistmi, nízkostmi, nenávistmi, úklady, zradami, hanbou a ranou panovníčích dvorů, již se bylo seznámilo svůdné město na Východě, které po slavných dnech Konstantina a Theodosia Velikého bylo vidělo slabost neschopného Arkadia, pletichy otroka, jenž se stal císařským komorníkem, i zlobu ješitné a pyšné císařovny Eudoxie, pronásledující velikého a svatého biskupa cařihradského, Jana Zlatoústého. Ale po takovém střídání neblahých zjevů přišla doba pokoje a mohutnosti zásluhou dívky, jež v patnácti letech pojala do svých rukou otěže širošíře říše, a dovedla jimi vlásti s takovým důvtipem a s takovou silou, že Gibbon, protestantský dějepisec, nemohl nevzdati jí za to náležitého uznání, kdežto dějepisci její doby přičítali to zvláštnímu vnukání s hůry. Dívka ta, Aelia Pulcheria, dcera slabého Arkadia a nešlechtné Eudoxie, byla světice, kterou dnes církve uctívá na oltářích, a Melanie mohla se radovati, že nalézá na stupních východního trůnu kněžnu, jejíž srdce bilo souhlasně s jejím vlastním. Také Pulcherie zamilovala si panenskou čistotu, takže ozdobovala třpytem tohoto skvostu císařský trůn i svou vážnou mladost, obrácenou jen ke správě nesmírné říše a k tomu, aby jí v bratru svém, Theodosiovi, připravila hod-

ného vladaře. Také Pulcherie byla milovnice křesťanské přísnosti, takže pod rouchem císařským nosila roucho žíněné. Také Pulcherie stejně jako Melanie byla žárlivě dbalá čistoty učení katolického, jehož v oněch dobách bludů a rozkolů bránila s takovým zánícením, že její horlivost dala podnět k církevnímu sněmu efesskému a tudíž k odsouzení Nestoriovu, a později k odsouzení Eutychetovu na sněmu chalcedonském. Příčiněním Pulcheriiným císařský palác, až po ten čas hnízdo nepořádku a neřesti, obeznámil se s ctnostmi opravdu klášterními a se studii hodnými vědecké akademie, a mladý Theodosius po jejím boku vyrostl ve vzorného knížete. Za doplnění svého poslání jakožto správkyňe říše a vychovatelky císařovy Pulcherie pokládala to, aby dala bratrovi choť, která by zabezpečila císařskou dynastii. Ale snad pečlivá sestra ve svém okolí nikdy nenalezla dívky, na niž by se byla mohla spoléhati v příčině budoucnosti bratrovy i říše. Jednoho dne dívka, jakou si v myšlenkách představovala, objevila se na císařském dvoře, aby jí prosila o pomoc a ochranu. Byla to ubohá dívka řecká, kterou otec vydědil a které se bratří odřekli, ale tato dívka byla opatřena takovými dary ducha a takovým vzděláním, že Pulcherie, která sama byla hluboce vzdělána, byla jí neobyčejně zaujata. Dívka slula Athenais, byla dcera sofisty athénskému Leontia, a vyrostla po boku otcově, zabývajíc se usta-

vičně studiem filosofie, svobodných umění a literatury řecké i latinské, takže otec konečně se domníval, že jeho dcera jest dosti bohata poklady vědění a přirozených půvabů, aby potřebovala ještě statků hmotných. Proto neučinil jí účastné v dědictví po sobě, odkázav všecko dvěma synům, kteří pak, zapomenuvše bratrské lásky, vypověděli sestru z domu. Dívka tak velice a důkladně vzdělaná, neporušených mravů, dobré povahy a mimo to velice půvabná, hned se Pulcherii vzdála hodnou státi se císařovnou. Představila ji tedy Theodosiovi, jenž ihned si ji zamiloval. Ale řecká dívka byla pohanou. Toho však se nezalekla Pulcherie, která v té čisté duši rozpoznala náklonnost ke křesťanství a nyní sama se jala vyučovati svou budoucí švakrovou náboženství.

Takovým způsobem pohanská filosofka, změnivši jméno Athenais ve jméno Eudokie, usedla jako křesťanská kněžna po boku Theodosiově na trůn východního císařství, a darovala dynastii dvě dcery, z nichž starší, Eudoxii, spatřujeme nyní zasnoubenou Valentinianovi, císaři západní říše římské. Na dvoře cařihradském Melanie našla upřímnou zbožnost, mírnost, přísnost mravů, ctnosti, které probudila a udržovala Pulcherie, strážný anděl rodiny císařské i říše.

Ale přibývši do sídelního města, Melanie neubírala se hned do císařského paláce, nýbrž zastavila se dříve v jiném paláci, který, ačkoli se císařskému velkolepostí ne-

vyrovnával, přece nezůstával mnoho za ním. Byl to jeden ze dvanácti domů, které Konstantin, přenášaje císařské sídlo do Byzance, dal zbudovati pro senátorské rodiny ve své družině; nyní palác ten náležel Lausovi, jenž, jsa velice bohat a milovník umění, byl jej všelikým způsobem okrášlil a vyzdobil obzvláště znamenitými děly řeckého umění, takže jeho palác, který pro svou nádheru má slavné jméno v dějinách hlavního města Východu a připomíná se ve mnoha spisech o věcech východních, byl mimo to učiněným museem, kde se spatřovala slavná Venuše Knidská, dílo to Praxitelovo z bílého mramoru, Lysippova Juno Samoská, Fidiův Jupiter ze slonoviny a jiné znamenitosti. Mimo umění Lausus s láskou a horlivostí pěstoval také vědění všeho druhu, a byv ještě několik let před těmito událostmi *prae-positus sacri cubiculi*, to jest vrchním komořím císařského dvora, a tudíž první osobností při dvoře, byl zároveň opravdu zbožný, dobročinný, oddaný katolické víře, jíž prokazoval služby všemi výhodami svého postavení i svého bohatství. Jemu proto také byl věnován jistý spis proti Nestorioví, a Palladius z jeho uložení sepsal životy svatých otců, aby se takto věřící obeznámili s jejich ctnostmi a byli povzbuzováni k následování jich.

Tato upřímná zbožnost sbližovala jej s Melanií, která, majíc pobýti v Cařihradě, ráda se uchýlila k bohatému patricijovi, jenž

zase, co jeho se týkalo, přijal ji tak, jak ho naváděla veliká jeho úcta k takové hrdince křesťanských ctností. Není pak nám známo, kterak povstalo toto přátelství, tak důvěrné, že Melanie, jsouc nucena dáti zříditi lázeň ve svém panenském klášteře, neváhala obrátiti se na něj, on pak, nikdy jí neviděv, chtěl, aby byla hostem v jeho domě. Možná, že Lausus pocházel z některé senátorské rodiny římské, která kdysi následovala Konstantina do Byzance, a přes to, že opustila Řím, snad stále udržovala styky s rodinou Valeriovskou; snad, a to se více podobá pravdě, prostředníkem takového přátelství byl onen biskup Palladius, o němž jsme se výše zmínili a jenž požíval takové důvěry Lausovy, že od něho obdržel za úkol, psáti dějiny mnišství (*Historia Lausiaca*). Palladius byl svého času hostem Melaniiným v Římě, kde měl příležitost podívat se její hrdinským ctnostem, i není divno, že, navrátev se do své vlasti, s nadšením vypravoval svému příznivci o vznešené římské paní, tak jako později s nadšením, jako o výjimečné bytosti, o ní vypravoval ve své „*Historii lausiacké*“. Takto tedy snad zbožný a dobročinný dvorní hodnostář počal se v duchu obdivovati mladé patricijce římské, která své znamenité statky rozdávala chudým, z obdivu pak přirozeně rodilo se přání, jednati s ní o oněch duchovních záležitostech, které hned důvěrně sbližují dvě duše, odtud pocházelo také přání, býti jí svou

podporou nějak nápomocen při jejích velikých dílech, a tudíž ta štědrost, pro niž kláštery Melaniiny vždycky vděčně žehnaly památce Lausově.

V domě takového člověka a vedouc s ním zbožné hovory, Melanie jistě asi méně hořce nesla, že musí pohřešovati své milé samoty; ostatně nepobyla tam dlouho, neboť v Cařihradě jí očekávala zpráva, která jí hned zjevila, proč ji Bůh vyvedl na tuto pouť. Její strýc, Volusian, byl těžce nemocen.

Kapitola XIX.

436—437.

Cesty boží. — Nestorovo učení dostává poslední ránu. — Útoky nepřítelovy.

Nedaleko od domu Lausova byl s jedné strany velikolepý palác Konstantinův, kde sídlila císařská rodina, s druhé forum Konstantinovo; dům patricijův byl uprostřed, jsa stejně vzdálen od obou těchto stavebních znamenitostí. Volusian, který jakožto vyslanec císaře západní říše byl hostem východního dvoru, nebydlil ve vlastním paláci císařském, nýbrž v jednom domě, který náležel ke dvoru, v domě totiž Eudokiině, stojícím na zcela jiném konci města. Melanie se tam ubírala bez meškání, jsouc provázena Gerontiem. Když její strýc, obklopený vši nádherou vysokého dvorského hodnostáře,

spatřil před sebou pokornou tu ženu v chudíckém rouše, nemohl přes chorobu, která jej skličovala, nezalétnouti myšlenkami v onen čas, kdy se s jedinou dcerou Valeriů v paláci na Coeliu zacházívalo jako s malou královnou, a přirovnání to dojalo ho tak hluboce, že se slzami v očích vyjádřil Geronťovi, co cítí. „Ach, kdybys věděl,“ řekl mu, „v jakém pohodlí, s jakou pečlivostí byla tato bytost vychovávána, jako zřítelnice očí, jako růže, jako lilie, když počínají kvést! A nyní si zvolila takovou chudobu, nyní jest tak přísná na sebe!“

Kdežto Volusian byl takto dojat zevnější změnou své svaté neteře a několika slovy osvětloval celou velikost oběti, kterou vykonal pro Boha, Melanie nemyslíla na jiné než na jeho duši, a vidouc jeho tělo uchřadlé, chápala, že jest třeba poučiti nemocného a netratiti času. Chápajíc se tedy jeho vlastních slov, počala mu hovořiti o oněch věčných statcích, pro něž ochotně opustila všecky statky pozemské, a snažíc se probuditi také v něm touhu po takových věčných dobrých věcech, jala se mu mluvit o našem Spasiteli Ježíši Kristu a o vzkříšení mrtvých. Její slova padala v půdu již připravenou, a bylo jim dáno, aby skrze ně vzklíčilo a vydalo užitek sémě, které již tam zasela ruka tak dovedná jako byla ruka Augustinova. Nemocný, který miloval andělskou dceru své sestry a jí se obdivoval, ochotně se dával vésti její laskavou rukou

k tomu cíli, k němuž nikdy ho nepřestával pobízeti biskup hipponský. Ale z jejích řečí vyrozuměl, že chtějíc ho pohnouti, aby se dal pokřtiti, zamýšlela obrátiti se také na císařskou rodinu. To mu způsobilo velikou nelibost, a příčina té nelibosti nám ukazuje, jakého rázu to byl člověk a jak pevné bylo jeho přesvědčení, když se chtěl obrátiti. Nechtěl totiž, aby se zdálo, a to ani sebe méně, že se obrátil na křesťanství k vůli panujícím domu. Prohlásil své neteri, že si přeje, aby byl očištěn posvátnou lázní křestní vody, ale prosil jí, aby mísíc do jeho rozhodnutí vůli císařovu, nezbavovala ho svobody, kterou Bůh od počátku člověku daroval, a tak mu neubírala zásluhy vlastní svobodné volby. Vidíme, že z něho mluvil učedník Augustinův, učedník toho učitele, jenž tolik se napsal o milosti a svobodné vůli lidské.

Melanie šetřila tedy jeho spravedlivého přání, ale snad se jí zdálo, že nemocný, přes všechny dobré úmysly, příliš dlouho odkládá dáti se pokřtiti. Nemajíc pokoje, dokud by neviděla jeho duši v bezpečí, oznámila vše skrze vynikající osobnosti Proklovi, jenž tehdáž seděl na biskupském stolci cařihradském. Proklus bez meškání jej navštívil, a Volusian snadno se dovtípil, kdo jest původcem této návštěvy. Ale zdá se, že s tím byl docela spokojen, neboť dal své neteri vzkázati, že „kdyby byli v Římě tři takoví lidé jako biskup Proklus, nebylo by tam již jediného pohana“.

Apoštolská činnost Melaniina v Cařihradě se ostatně neomezovala jen pohan-
ským strýcem, ač mu věnovala všelikou péči
a přičiňovala se o jeho duši co nejhorli-
věji. Odcházejíc od lože strýcova, hovořivala
s dámami cařihradskými, ženami vysokých
úředníků a senátorů, které, uslyševše o její
vynikající svatosti, přicházely k ní o po-
učení a radu v otázkách, které tenkrát ne-
pokojily mysli a bouřily duchy hlavního mě-
sta východního císařství. Týkalo se to blu-
du Nestoriova. Tento syrský mnich, který
pod hrubým kajícnickým rouchem skrýval
nezkrotnou pýchu a bezměrnou chtivost, aby
se o něm mluvilo, stav se patriarchou caři-
hradským, počal popírat, že se Slovo boží
stalo člověkem, vzavši na sebe lidskou při-
rozenost z Marie Panny, kteráž proto nemá
ani nemůže býti nazývána matkou boží,
nýbrž má slouiti jen matkou Kristovou. Vše-
chen Cařihrad byl rozrušen rouhavými těmi
výroky, ale výmluvný a ohnivý bludař do-
vedl svůj blud velice uměle zastírat, tak že
mnohé lidi svými slovy oklamal a mezi nimi
na začátku také císaře Theodosia, ne však
Pulcherii a Eudokii, které se mu vždycky
stavěly na odpor. Pulcheria pak r. 431 způ-
sobila, že byl svolán do Efesu církevní sněm,
na němž biskupové východní i západní za
předsednictví Cyrilla alexandrijského, zastu-
pujícího římského papeže, kacířství to od-
soudili. Theodosiovi se otevřely oči, a Ne-
storius byl složen se svého stolce a pak na

rozkaz císařův poslán do vyhnanství do Antiochie.

Takto z ruky zbožné ženy, Pulcherie, blud Nestoriův obdržel ránu, o níž možno říci, že byla smrtelná. Přes to přese všecko blud nebyl ještě udušen, nýbrž znova a znova se pokoušel pozdvihnouti hlavu. Když byl zvolen na stolec cařihradský svatý Proklus, lid bouřlivě si žádal navrácení Nestoriova; roku pak 436, a to právě v ten čas, kdy Melanie přišla do Cařihradu, kacířství to opět obživlo přičiněním Theodora z Mopsuesty a několika biskupů armenských a perských. Takové nepokoje rozdmýchovaly také některé rodiny patricijské a učené osobnosti, z nichž některé byly oddány bludu, jiné pak se ve víře katolické viklaly. Melanie se svým důkladným náboženským vzděláním, se svou velikou horlivostí v zastávání víry v božství Kristovo a v božské mateřství Mariino, s vlídností svých hovorů, jíž k sobě vábila a si získávala srdce, s leskem svého původu a s pověstí své svatosti, projevila se v Cařihradě za nedlouho jako apoštol, doplňujíc svým působením dílo, jež Pulcherie započala a jež mocná ruka Cyrillova učinila skutkem na sněmu efesském. Snad jí při tomto apoštolátu byly užitečny styky, kterých kdysi užila s patriarchou alexandrijským, hrdinným zastáncem božského mateřství Mariina, neboť od něho snad, protože nikdy nezanedbávala příležitosti dáti se poučovati od velikých služeb-

níků božích, nassála do sebe svého času pravé nauky. Jejím přičiněním rozptýlovaly se nyní poslední mraky nestorianské, slunce pravdy jevílo opět své jasné paprsky, a k nim spokojeni a klidni se obraceli v zástupcích ti, kteří dříve nevěděli, kam se obrátiti, a také ti, které až dosud mlha bludu zahalovala. V tomto zápase proti kacířství, jež náleželo k nejhorším, která kdy nepokojila církev, nalézáme tedy uprostřed učeného biskupa, který jakožto zástupce nejvyššího pastýře, obklopen jsa všemi katolickými biskupy, dává netvoru bludu smrtelnou ránu do hlavy, před ním pak a za ním jako přední stráž a zadní stráž spatřujeme dvě ženy prokazovati věrnou a činnou službu hlavnímu vojenskému sboru.

Ale vedle slavných účinků apoštolské činnosti nemělo Melanii chyběti utrpení, které jí projevy svého vzteku způsobil pekelný nepřítel. Tentokrát zjevil se jí sám v podobě děsného mouřenína, jenž jí prudce vytýkal, že přišla do Cařihradu hovořiti o Bohu od rána do večera, a hrozil jí, že zatvrdí proti ní srdce všech členů císařské rodiny a samého Lausa, tak aby ji vyhnali z města, a jestliže by se mu toto nepodařilo, že aspoň bude tělo její trápiti tolik, že se octne tváří v tvář smrti.

Melanie v té chvíli, kdy měla vkročiti do skvělého Cařihradu, byla, jak jsme viděli, pojata smutkem; nyní naopak toto zjevení nikterak neporušilo jejího klidu. Duše,

spojené tak úzce s Pánem propastí jako její duše, neznají jistých strachů a tyčí se velebně a bez bázně také vůči příšerám pekelným. Jednoho dne světice, která má s Melanií mnoho společných rysů, sv. Teresie, vysvětlí nám jedním prostým slovem tento klid dokonalých duší: „Těm, kteří stále říkají ‚Dábel, ďábel‘, já odpovídám ‚Bůh, Bůh‘!“ S Bohem jsou si jisty konečného vítězství, a zatím se radují, když mohou pro něj trpěti potud, pokud on dopouští, aby je nepřítel obtěžoval a trápil. Melanie, vyslovivši pcuhé jméno Ježíšovo, zapudila jím děsné vidění, potom zavolala kněze Gerontia, a pověděvši mu o tom, uložila mu, aby se úsilovně modlil. Ale ještě nedokončila svých slov, když ji popadla prudká bolest v kyčli a za krátko bylo její tělo zachváčeno takovými křečemi, že ztratila řeč a tři hodiny byla jako mrtvá. Gerontius pospíšil do palácové kaple a obětoval za ni oběť mše svaté. Konečně se jí počínaly navracovati smysly, rty mohly opět vytvořiti několik slov, jimiž vyjádřila svého ducha, prázdného sebe a jen si žádajícího činiti vůli boží: „Pane, děj se vůle tvá na tvé služebnici!“ Šest dní trvaly jí tyto nevýslovné bolesti a rozmnožovaly se v tu hodinu, kdy měla ono vidění.

Sedmý den přichází najednou posel od Volusiana a oznamuje jí, aby pospíšila ke svému strýci, který si ji přeje viděti, a kterému se přitížilo tak, že jest nebezpečen-

ství, že zemře nepokřtěn. Tu se v nemocné na smrt Melanii probouzí všechen duch ženy apoštolky. Ačkoliv ji skličují tak hrozné bolesti, že jí nedopouštějí hnouti nohou, a nedávno nedovedla pro ně více než vzdychnouti několik slov odevzdanosti do vůle boží, nyní praví své družině s rozhodnou myslí: „Doneste mne k němuu prvé než umru!“ Oni váhají dotknouti se jí a namítají, že může cestou umříti. Ale právě v takových okolnostech umí světice uplatniti svou vůli vůči jiným. Proti jejich bázni, že by jim cestou umřela, staví jistotu své smrti, jestliže se neodhodlají vyhověti jí. „Budiž tak nebo onak, nedonesete-li mne k němu, zemru zde. Doneste mne tam tedy!“ Nelze odpírati vůli tak pevné. Ukládají tedy nemocnou na nosítka jako mrtvou, s nohama zdřevěnělýma, bez pohnutí jako kus dřeva, a Gerontius sám pospíchá napřed co nejrychleji do paláce Volusianova. Ale nosítka nedospěla ještě na forum Konstantinovo, když se setkávají s poslem na koni; posílá ho Gerontius a oznamuje radostnou novinu: Volusian jest již pokřtěn.

Smutek a strach se vystřídávají s radostí. Jiná, podobná radost uzdravila kdysi Melanii ve smrtelné nemoci, když se brzy po svém sňatku rozstala v římském paláci; také tentokráte její tělo, vždycky tolik podrobované duchu, uznamenává dobrodiní svatých jeho hnutí. Dábel jest přemožen a zanechává jí; všecka bolest mizí, zdřevě-

nělé nohy se mohou hýbat, a Melanie, dospěvši paláce Volusianova, sama, bez pomoci, pospíchá vzhůru po schodech až do strýcových komnat.

Volusian přijal křest z rukou biskupa Prokla, pro nějž byl poslal, jakmile posel, vypravený k Melanii, vrátiv se mu oznámil, že jeho neteř jest nemocna. Melanie našla u jeho lože císařovnu Eudokii, která ho přišla navštívit, a učinivši jí svou poklonu, usedla si k umírajícímu novokřesťanu, s plesáním vzdávajíc Bohu díky za nesmírné dobrodiní, které mu prokázal, a za zdraví, které jí navrátil. Ztrávila pak celou noc u něho a pomáhala mu pozdvihovati se duší k Bohu, připomínajíc mu dobrodiní, kterých se mu dostalo za jeho života, jenž byl podle světa šťastný a slavný a jenž nyní, skrze křest jeho, se dokonával nadějí života věčného. Na takové úvahy on, jenž by byl mohl tolik povídati o těch, kteří se byli přičiňovali o spasení jeho duše, odpovídal pouze těmito slovy: „Tento poslední dar boží jest odměnou za tvé namáhání.“ Slova ta vyjadřovala vysoké mínění umírajícího o své neteři a byla uznáním toho, co Bůh působil skrze svou svatou služebnici.

Noc tato byla poslední nocí římského vyslance. Vešel do domu Otce nebeského až v poslední hodinu, ale v té krátké chvíli času bylo mu dopřáno užítí všech dobrodiní, kterých se dostává synům, i největšího

z nich, moci totiž přijmouti Ježíše Krista ve svátosti jeho těla a krve. Byl obyčej církve římské, že svátost oltářní mohla býti podávána umírajícím několikráte téhož dne, a živá víra ve skutečnou přítomnost Ježíše Krista v té svátosti vytvořila zbožnou snahu, aby božský pokrm mohl býti přijat právě v posledních okamžicích, tak aby věřící vydechl duši jaksi v této vznešené chvíli božského styku a úzkého spojení se Spasitelem, záruky to nesmrtelného života a budoucího vzkříšení, a tak aby rčení usnouti, odpočívat v Kristu, v Pánu se vyplnilo do slova. Životopis Melaniin nevypravuje, zdali byl Volusian tak šťasten, aby se mu bylo dostalo v posledním vydechnutí takového svátostného spojení s Kristem, ale dovoluje nám domnívati se toho, protože znamená, že jeho svatá neteř mu dala poslední noc třikráte podati svatá tajemství. Když se rozbřeskovalo jitro druhého dne, svátku to Zjevení Páně, vroucí její modlitby doprovázely jeho radostný odchod do nebe.

Také Melanie oplývala radostí a radost její se vylévala hlubokou vděčností. I velebila s těmi, kteří byli kolem ní, slávu boží dobroty, která přivedla Volusiana z Říma a ji a její družinu povolala z Jerusalema až do Cařihradu pro spasení duše, která byla tak dlouho živa v nevědomosti. A byla by mohla dodati, že Bůh ji sem povolal, aby odměnil svou služebnici za toliké a tak veliké námahy a kajícího podniku pro něj,

a ozdobil její korunu novým drahým kamenem, obrácením zatvrzelého pohana.

Poslání Melaniino v Cařihradě bylo dokonáno, ona však tam ještě zůstala, až se čtyřicátý den po strýcově smrti vykonala službami božími přímluva za jeho duši. V této době jejího pobytu v sídelním městě celý dvůr si ji zamiloval; císař, Eudokie, Pulcherie se vzdělávali příkladem jejích ctností. Bránili jí, aby neodcházela, a snažili se zdržeti ji u sebe ještě nějaký čas, ale ona, nemajíc již žádné pohnutky k další apoštolské činnosti, znova v sobě znamenala mocné velení svrchované touhy svého života, touhy po samotě v přítomnosti boží. Cella jerusalemská a svatá místa ji volaly k sobě. Nepoddala se tedy prosbám zbožných panovníků a naopak si vymohla na Theodosiovi ujištění, že císařovna sama brzy přijde navštívit svatou zemi Spasitelovu.

Ke konci měsíce února rozloučila se s Cařihradem.

Kapitola XX.

437—438.

Návrat do Jerusalema. — Láska nemá nikdy dosti.
— Návštěva Eudokiina.

Toho roku byla taková zima, že ačkoli se již blížil konec února, hory a doly byly ještě pokryty sněhem, který padal tak hustě,

že naši pouťníci byli stále zasněženi a nemohli viděti nic jiného, než bílou chumelenici, která jim zakrývala cestu. Jako na cestě do Cařihradu, tak nyní, když se vraceli, předbíhala je zpráva o jejich příchodu do krajin, jimiž se jim bylo ubírat, a přes všechnu nepohodu zase jim přicházeli vstříc kněží, mniši a také biskupové, mimo jiné biskupové galatští a kappadoctí, kteří tvrdili, že nepamatují tak tuhé zimy. Někteří nabízeli Melanii pohostinství, zvouce ji, aby pobyla u nich, až by trochu polevilo to kruté počasí. Ale nepoznávali bychom již tvářnosti naší světici, kdybychom ji viděli, ona se uhybá útrapám a nepohodlí; ta, kterou jsme viděli truchlivou uprostřed rozkošného života velikého patricijského domu, kterou jsme viděli žízni po kajícnostech tolik, že musela býti mírněna v krutých vynálezech proti sobě samé, nemohla si počínati jinak, než plesati ve svízelních, které lekaly její tovaryše. Peruti její touhy ji unášely do Jerusalema, do svatého města, které opustila jen proto, aby sloužila Bohu, a do něhož se dychtila vrátiti, aby tam slavila velikonoce. Cítila mimo to přetékat svou duši vroucí vděčností vůči tomu, jenž jí ráčil užiti jako nástroje k obrácení Volusianovu, a v zápalu této vděčnosti, vycházející z hluboké pokory se jí zdálo, že vše, cokoli může dáti Pánu, jest málo. K obtížím zimy a nevlídného počasí přidávaly se také obtíže čtyřicetidenního postu, který se toho času

započal; zdá se, že družina Melaniina obtíže ty velmi cítila, i vybízeli ji, aby přerušovala svůj přísný týdenní půst aspoň čtvrtého dne. Ale čím přetévalo její srdce, to měla nyní za odpověď na rtech, ukazujíc jim, jakou cenu tomu přikládala, že ji Bůh zvolil za nástroj svého milosrdenství. „Nejenom nesmím umenšovati svého postu,“ zvolala, „nýbrž naopak jej musím přituziti, protože Pán ráčil učiniti takovou milost své nehodné služebnici!“ V těchto několika slovech jest obsaženo všechno plesání naší světice pro obrácení strýcovo; jest v nich obsažena všechna pokora duše, která uznává za dar boží, cokoli jí bylo možno učiniti pro něj, jest v nich obsaženo všechno dychtění milujícího srdce, které byť sebe více bylo dalo, ještě více by chtělo dáti. Již tato slova slabé ženy při návratu z cesty, kterou podnikla, doufajíc prospěti lidské duši, a která byla korunována obrácením, jehož dosíci se nepodařilo muži jako byl sv. Augustin, z cesty, na níž zakusila útrap zimy, nebezpečství na cestách, zasypaných sněhem, únavy a svízelů obtížné pouti, výjimečné drsnosti počasí, již tato slova by stačila k charakterisování duše naší světice, duše, kterou nevýslovná láska činila více než mužně odvážnou a statečnou, a které ta láska nedopouštěla viděti nic, co by nebylo ke slávě boží, co by neprospívalo věci boží.

Když se družina Melaniina octla na úpatí „Hory maličké“ (Mons modicus), kterou jest

vždy obtížno přecházeti a tentokráte bylo ještě obtížnější pro množství sněhu, naskytla se nová nesnáz: zvířata, zapřažená do vozů, nemohla stoupati vzhůru po umrzlém svahu. Pocestní slezli s povozů, ale chtěli, aby aspoň Melanie se dala nésti, řkouce, že od ustavičného postu jest jistě slabá, a že jest nemožno, aby žena, a nad to vysílená újmou, snášela takové namáhání. Také tentokráte nechtěla poslouchati rad pohodlnosti, a hovoříc s ostatními laskavě o věcech nebeských, stoupala do vrchu. Její průvodcové, vidouce, jakou sílu dává vnitřní horlivost křehkému tělu jejím, kdežto oni sami cítili, jak přirozené síly jejich mohutnější mužské soustavy tělesné podléhají takovým útrapám, byli plni podivu a vyznávající, že jsou křehčí než ona, jejím příkladem se cítili povzbuzováni, aby s větší chutí a rychleji postupovali.

Chyběli ještě čtyři dni do slavností velikonočních, a tuha Melaniina byla vyplněna. Svaté město objevilo se jejich zrakům; světice mohla, jako již mnoho let činívala, rozjímati o utrpení a smrti Páně na týchž místech, kde on trpěl pro nás. Byl to, praví její životopisec, dar Boha, jenž vždy činívá vůli těch, kteří se ho bojí.

Návrat svaté ženy rozradostnil obě rodiny, jejích synů a dcer duchovních, které jistě doprovázely svými modlitbami a kajícím skutky vzdálenou máteř. Melanie strávila slavnostní dni zmrtvýchvstání Páně

uprostřed svých panen, radujíc se z jejich ctností. Ale také mužský klášter byl jí zdrojem mnohých potěšení; všude zachovával se, přes to, že byla nepřítomna, nedotčen ráz, který byla ona vtiskla svému založení; v obou chrámech, Nanebevstoupení Páně i Jeskyně, konaly se obřady a služby boží jak se náleželo, a mniši byli plni lásky boží a horlivosti. Všecko to naplňovalo plesem její duši, ve které z plesání vycházely nové touhy, nové záměry. Byla v ní jakási žízeň, občas ukojovaná, ale nikdy plně neuhašená, jako požár, v němž každá věc, uvržená do něho, aby ho uhasila, se měnila v potravu, takže se rozmáhal novým žárem, byla to ta nenasytitelná láska, o které tolik století později tak dobře měl mluvit spisovatel knížky „O následování Kristově“. Vidouc horlivost mnichů, které povolala na horu Olivetskou, světice si usmyslila založit pro ně mučednictví neboli chrámek, kde by byly uloženy ostatky svatých mučedníků. A představovala si, že v té malé svatyni, jež měla býti zbudována na místě, kde kdysi tolikráte stály nohy Spasitelovy, až by také ona spala spánek smrti po boku svého milého Piniana a Albiny, svatí mniši budou každý den obětovati za ně tři obětní mše svaté. A sotva tento milý sen v ní vznikl, hned také se proměnil ve skutečnost. Brzy po jejím návratu do Jerusalema stálo již mučednictví na místě, kde si je přála viděti, a životopisec její opakuje tu poznámku, učiněnou před

chvílí, a kterou také později ještě několikrát opakuje při jiných příležitostech, že totiž tyto věci se dály proto, že Bůh vyplňoval všechno, čeho si světice přála. Blížíme se ke konci života křesťanské hrdinky; začátky byly plny její velikodušné štědrosti, úplného zanechání všech věcí pozemských pro Boha; byla to dcera, která si nežádala jiného, než plniti vůli Otce nebeského, a plnila ji přes všechny překážky, protivenství, pronásledování, dcera, jejíž srdce tlouklo jediné pro věc Otcovu, dcera, která pro něj se ztravovala. Na sklonku tohoto skvoucího dne, jenž se rozednil s jitřenkou tak zářivou, zdá se, že velikodušná žena zdvojuje svou činnost, jakoby v poslední hodině, prvé než přijde odpočinek věčného pokoje, chtěla hromaditi důkazy lásky ke svému Otci; toto srdce milující dcery chce zrychlovati a zdvojnásobovati své údery prvé než přestane bít. Ale zdá se, jako by také Otec nebeský pospíchal ukazovati jí své zalíbení a svou lásku. Oblibuje si činiti se služebníkem své věrné služebnice, zachycovati každé její sebe menší přání a vyplňovati je, zasypávati ji svou přízní a obdařovati jakousi laskavou pozorností poslední kroky té, která všechny své kroky činila vždycky pro něj.

* * *

Pro toho, kdo se zabývá psychologíí svatých, nebylo by bez vábivosti studovati, kterak se hrdinové chudoby chovali vůči

bohatým a mocným tohoto světa. Ozanam, mluvě o františkánech, praví, že jejich zakladatel, jmenovaný po výtce C h u d i č k ý m, přece chtěl, aby jeho následovníci si počínali uctivě vůči mocným, jakožto těm, kterým Bůh dopřál většího účastenství své moci. Svaté Teresii, obnovitelce nejprísnější chudoby karmelitské, bývalo často se zabývat s dámami, které náležely ve Španělsku k nejmocnějším a nejbohatším; světice k nim bývala vždy prostá, laskavá, upřímná, prázdná vši pohrdavosti, která by byla bývala pýchou, hrdou na svou ctnost, ale také prázdná otrocké poníženosti lidí, zaslepených prchavými lesky tohoto světa. Naše Melanie, milovnice chudoby stejně veliká jako František a Teresie, a která odvrhla zajisté bohatství mnohem větší než bylo bohatství jejich, přirozeně, již pro rodinu, z níž pocházela, musila se stýkati s osobami vznešenými a bohatými. Viděli jsme ji před tchyní císaře Honoria, Serenou, a v domě patricie Lausa a na dvoře cařihradském; její chování blíží se celkem k tomu, které o mnoho věků později bychom mohli pozorovati při svaté panně avilské, chování to, v němž pokorná volnost způsobů se pojí s laskavou a vlídnou zdvořilostí a s důstojností. Když pak jí bylo oznámeno, že císařovna Eudokie se vydala na cestu, aby splnila svůj slib, že přijde navštívit svatá místa, tenkrátě shledáváme v ní také uctivé smýšlení, které chudý světec assiský chtěl spatřovati na

svých učednicích a které ukazuje, že láska k chudobě v těchto svatých lidech nebyla ani výsledkem ani příčinou domýšlivého a zlostného pohrdání důstojností neb vyšším postavením jiných.

Melanie se nějakou dobu rozpakovala, má-li se vybrati v ústrety císařovně a učiniti jí svou poklonu. A nezdřovala jí od toho pouze její nechť, choditi beze zřejmé nutnosti z města do města, což se zdálo neslušeti se na ženu, oblečenou v chudé roucho a která se zasvětila službě boží. Ale posléze v ní zvítězilo přání, vzdáti náležitou úctu zbožné kněžně, která již dospěla Antiochie. Obrátivši se ke svým, vyjevila jim dokonale, co smýšlí o velikých této země. „My křesťané,“ pravila, „měli bychom netoliko jíti vstříc královně tolik zbožné, nýbrž měli bychom ji vzít na ramena a děkovati Bohu a velebiti jej, že za našich dnů ustanovil nad námi takovou panovnici.“ Jest to křesťanská myšlenka, kterou vyjádřil svatý Pavel, že všeliká moc pochází od Boha, pročť jest třeba prokazovati jí náležitou úctu; s takovou úctou pak Melanie spojovala plesající uznalost vůči mocnosti, která na svém vznešeném místě jevila zářící příklady zbožnosti a ctnosti. Vyšla se tedy Eudokii vstříc a očekávala jí v Sidoně, v mučednictví Fokově, na témž místě, kde kdysi žena kananejská tak pokorně prosila Pána, aby jí udělil drobtů, které se dávají také štěňátkům. Tímto způ-

sobem, jakož byla zvyklá všecko odnášeti k Bohu, také tuto svou chůzi k uvítání císařovnině spojila s jistým příběhem ze života Spasitelova.

Eudokie, vzdělaná Řekyně, kterou Pulcherie obrátila na křesťanství, přicházela do Jerusalema, vábena netoliko zbožností ke svatým oněm místům, ale také přáním, aby opět uzřela tu, která jí tuto zbožnost vzbudila v srdci, která v její duši, ohnivé a přístupné nejživějším dojmům, roznítla nové nadšení a nové ideály svatosti. Eudokie přicházela nyní jako dcera ke své duchovní matce, toužebně si žádajíc jejích slov, jejích příkladů, jejích rad; přicházela jako učednice, chtějící viděti svou mistryni na samém poli její činnosti a obdivovati se jejím zásluhám na jevišti, na němž nejvíce se uplatňovaly. Setkání bylo tudíž pro obě strany plné plesu, a kdežto mladá, zářící císařovna vyjadřovala svaté kajícnici všecku svou radost, že ji opět vidí a že s ní může nějaký čas zůstávati, a zjevovala jí své smýšlení o ní, zovouc ji matkou, Melanie velebila ze všeho Pána, a užívala tak veliké důvěry a náklonnosti, kterou jí Eudokie ukazovala, k tomu, aby svou královskou učednici povzbuzovala k větší zbožnosti vůči Bohu a k většímu milosrdenství vůči lidem.

Eudokie byla na vrcholu radosti a nikdy neodcházela od boku té, u níž zapomínala na nádheru a rozkoše byzantského dvora a na duchovní rozkoše řecké vzdělanosti pro

ty rozkoše božské, kterých nebe poskytuje zemi a které pouze duše velikomyslné umějí nalézati za přísným vnějškem, jenž je zakrývá, a okoušeti jejich sladkosti. Její učitelka a přítelkyně mluvila k ní slova, která se mohou zdáti drsná uším, zvyklým lichočení, jehož se hojně dostává velkým tohoto světa, ale Eudokie, vychovaná ve vážné škole Pulcheriině, byla připravena slyšeti je a slova ta na rtech Melaniiných nabývala takové lahody, že vcházela do srdce jako harmonická mluva a otvírala mu nové obzory. Učená Athenais, která strávila své mládí, sníc o athénských Musách, a šťastná Eudokie, vyvýšená ke vznešené důstojnosti císařovny, okoušela po boku Melaniině snad první chvíle opravdového odpočinku ve svém životě, a snad jediné takové chvíle, které jí Bůh dopřál, aby se její duše utužila na příští bouře, jež nebyly daleko, chvíle, na kterou jistě jednoho dne vzpomínala s truchlivým steskem. Ale nyní se jí zachtívalo opájeti se dokonale vůní ctností, které kvetly v zahradách její přítelkyně, i navštívila její panenský klášter, zacházejíc tam jako se sestrami s dcerami své duchovní matky, navštívila také mnišský klášter, a uslyševši o malém mučednictví, které Melanie právě stavěla, žádala, aby se práce urychlily, aby mohla býti přítomna posvěcení té svatýňky a uložení svatých ostatků.

Melanie jí ochotně v té věci vyhověla, a císařovna byla přítomna posvátnému ob-

řadu, jenž její vroucné zbožnosti jistě skýtal hojnou pastvu. O ostatcích, které tam byly při té příležitosti uloženy, není známo, kterým mučedníkům náležely; ale podobá se pravdě, že byly mezi nimi ostatky svatého Štěpána, jež Melanie tak horlivě uctívala. Císařovna vyšedši z mučednictví, právě vcházela do kláštera, když upadla a vymkla si nohu, což jí způsobilo prudké bolesti. Mezi přítomnými nastalo obecné zděšení; Eudokie byla odnesena do svého příbytku blízko chrámu Zmrtvýchvstání, a Melanie, všecka zarmoucená šla se svými pannami k ostatkům svatých mučedníků, kde padnuvše na kolena, vyprošovaly od Boha císařovně uzdravení. A nebylo jim dlouho čekat na takovou milost; za nedlouho přišel posel oznámiti světici, že císařovna jest prosta vši bolesti, a již ona sama také se vracela do svatyňky a vzdávala díky Bohu, jenž ji uzdravil na přímlovu svých svatých mučedníků a služebnice své Melanie.

Příliš brzo nastal Eudokii a Melanii den, kdy vznešené návštěvnici bylo se vraceti ke dvoru. Svatá přítelkyně její doprovázela jí až do Caesareje, kde se s pláčem rozloučily; tak mocná byla láska, která nyní pojila tyto dvě duše. Melanie provázela císařovnu svými modlitbami až do Cařihradu, a když potom uslyšela, že se šťastně dostala do sídelního města, vzdala za to Bohu vroucí díky.

Tento tak důvěrný svazek lásky mezi

žnou, jež byla pošlapala všelikou slávu svět-
skou, a tou, jež byla na vrcholu takové slá-
vy, jest svědectvím, jak milá byla vážná
přísnost jedné, i jak hluboká zbožnost oné.
Gregorovius, který r. 1881 uveřejnil učený
životopis Athenaidin, měl za to, že smí
tvrditi, že po svém obrácení na křesťan-
ství i na trůně po boku Theodosia II. Athe-
nais zůstávala Řekyní a pohanskou svým
smýšlením a svou vzdělaností a že teprve
po jerusalemské návštěvě se počala cítiti
pravou a horlivou křesťankou. Kardinál
Rampolla zmiňuje se ve svém díle o tomto
mínění Gregoroviově a dovozuje učení, že
se nepodobá pravdě. Nám stačí pozorovati
něžné přátelství Eudokiino s naší světicí,
abychom rozhodli, kdo z obou dějepisců má
pravdu. Pouze v duši hluboce křesťanské
mohlo povstati takové přátelství k ženě,
která již neměla zalíbení v žádné věci po-
zemské a nerozněcovala se pro jiné než pro
vznešené ideály křesťanství. Toto přátelství,
které se nejspíše započalo u lože umírají-
cího Volusiana, k němuž Eudokie poslala
biskupa Prokla, aby ho pokřtil, které potom
trvalo celý měsíc prostřed nádhery východ-
ního dvora, kde by asi chudobný oblek Me-
laniin byl zakusil posměchu a pohrdání od
císařovny pohanského smýšlení, toto přá-
telství živené naopak tím, že Eudokie se
obdivovala ctnostem, které byly dokonalým
plněním příkázání a rad evangelických, činí
Melanii obtížným její odchod z hlavního mě-

sta Východu, a nakloňuje císaře k tomu, aby dovolil, aby Eudokie brzy potom následovala služebnice boží do Jerusalema. Tento ušlechtilý svazek, který mohl povstati jen mezi dušemi, které si nebyly cizí, zastkvívá se jako planoucí skvost na čele ubohé Eudokie, jež jednoho dne měla zakoušeti nejhoršího obvinění a dokonati příhody svého života krutým neštěstím. Tento svazek lépe zjevuje, jak vábné byly ctnosti Melanie, která, žijíc sama v nejhroznější přísnosti, zachovávala si takové osobní kouzlo, že přitahovala k sobě duše, jdoucí cestou úplně různou od cesty její, a vázala je k sobě poutem nezrušitelné náklonnosti. Musíme říci, že tvář ta, vyhublá stálou kajícíností, měla patrně takové nebeské vzezření, že kdo na ni patřil, musil zapomínati na vše, čím sebe krutější odříkání léká lidskou slabost; musíme říci, že patrně krása duševní tak prosvítala celým chováním toho těla, nad nímž duše ta provozovala takovou vládu, že kdo světici pozoroval, nemohl viděti chudobnosti a chatrnosti jejího roucha; musíme říci, že patrně její lahodný hovor vcházel do srdcí jako ozvěna rajských zpěvů a opájel je nebeskými žádostmi, buď v nich mocnou touhu po nebeských rozhovorech a lásku k odříkání, k chudobě, k povrženosti, těmto dcerám nebe, jejichž světlá svatozáře jest černým mrakem očím pozemských slepců!

Kapitola XXI.

438—439.

Divy laskavosti boží. — Dobrotivost, pokora, touha po nebi. — Každodenní přijímání. — Z vyhnanství do vlasti.

„Bůh vyplňoval všechno, čeho si světice přála“; ta slova se přičiňuje co chvíli opakovati její životopisec, došed se svým vypravováním až v tato místa. A zajisté; Bůh se skláněl ke své služebnici s tou laskavostí, kterou si uchovává pro své nejdůvěrnější přátele, s laskavostí, kterou je činí účastny nějakého dílu své všemohoucnosti. Netoliko události se obracely tím směrem, kterého světice si přála, ale nejzatvrzelejší a nejnebezpečnější choroby ustupovaly, když se dotýkaly nemocných těl ty milosrdné ruce, které rozdaly poklady na ulevení cizí bídě, které se unavovaly opisováním knih, aby chudí měli chléb, a které nyní se stávaly nástroji mimořádných milostí božích. K ní vodili nyní nešťastníky, kteří již ničeho neočekávali od lidských prostředků; ona, teď ne již pokladní pouhých pokladů pozemských, ale pokladní božího milosrdenství, hovořila jim o dobrotě svrchovaného Dárce, a ve jménu jejím je posílala potěšené domů. Její životopisec praví, že učinila takto nescíslné zázraky a zaznamenává některé. Dívka ze vznešené rodiny úplně přišla o řeč, a rty a zuby se jí tak sevřely, že nemohla ničeho přijmouti do úst a z té příčiny již

tři dni nepožila sebe skrovnějšího pokrmu, ačkoliv rodina její k ní svolala zástup lékařů a lékaři zkusili při ní všech prostředků svého umění.

O žalostném tomto případě bylo pověděno naší světici, která, jsouc plna víry v Boha, řekla, že dovede nešťastnou dívku ke hrobu mučedníků, v jejichž mocnou přímluvu doufala. Dovedla ji tam skutečně, doprovázenou příbuznými a zástupem známých a sousedů, padla na kolena a na tvář, setrvávajíc nějaký čas ve vroucí modlitbě, potom vstala, vzala olej, posvěcený ostatky mučedníků, dotkla se jím rtů nemocné dívky a řekla: „Ve jménu našeho Pána Ježíše Krista otevři ústa!“ Všichni přítomní shrnuli se kolem ní, někteří snad trochu nevěřící, jiní vypravující jí, že tyto rty již tři dni se nepohnuly. Melanie jim prostě odpověděla: „Věřte ve jméno našeho Pána Ježíše Krista, neboť nemocná hned otevře ústa.“ A skutečně, když se po třetí dotkla jejích úst svatým olejem, počaly se rty pohybovat a zuby se rozevřely. Světice dala dívce jísti, a ona požila pokrmu, zatím co ostatní chválili Pána a vzdávali mu díky.

Také v jiném takovém případě téže nemoci vymohla Melanie jedné ženě uzdravení.

Jakasi ubohá, majíc dáti život dítěti, octla se v nebezpečení smrti a bylo zřejmo, že dítě přijde na svět mrtvé. Lékaři vzdali se se již naděje, že by ji zachránili. Její domácí hned si vzpomněli na vlídnou rozdávatelku

božího milosrdenství, ale netroufali si požádati jí, aby přišla k nemocné, nýbrž pouze prosili, aby se doma za ni modlila. Taková ostýchavá prosba se nesrovnávala s láskou naší světice; proto se hned vydala do příbytku ubohé umírající a také vzala s sebou několik svých panen, s nimiž cestou hovořila o tom, jak vděčny mají býti Pánu, že jich povolal k životu dokonalému a tak jich uchránil bolestí, jichž zakoušívají jiné ženy. Jakmile umírající spatřila Melanii, hlasem téměř již vyhaslým se poroučela do jejích modliteb. Světice, jsouc hluboce dojata, setrvala u jejího lože nějaký čas v modlitbě, potom si odepjala svůj kožený pás a opásala jím nemocnou. Za chvíli přišlo na svět dítě mrtvé a matce se rychle polepšilo. S něžnou pozorností, s jakou vždycky konávala svá díla, Melanie sama přichystala nemocné nějakou chutnou krmí, zázrak pak přičetla k zásluze svatosti služebníka božího, jenž jí kdysi pás ten daroval a pro jehož zásluhy Bůh prý jistě ráčil vrátiti nemocné zdraví.

Tak za láskou, z níž učinila tento zázrak, hned přicházela pokora, která vnukala světici, aby všelikým způsobem se snažila ustupovati do stínu, aby její osobnost nebyla zjevna při skutku, ve kterém měla tak veliký díl, a aby obracela pozornost přítomných na zásluhy svatých lidí a mučedníků. Byla to ta pokora, kterou jsme v jiné kapitole pozorovali v jejích zdrojích a pohnutkách a která zde se projevovala v jejích

skutcích; bylo to přání zbaviti se dokonale sebe sama, úplně zničiti vlastní osobnost, aby se ve všem zastkvívala pouze sláva boží, bylo to nepatrné smýšlení o sobě samé a byla to láska, z kteréžto lásky ona, jež se pokládala za služebnici neužitečnou a tak se nazývala, žádala si, aby ji za takovou služebnici neužitečnou považovali také jiní, aby jí zanedbávali, na ni zapomínali, tak aby zpěv chvály se nesl přímo k tomu, jež milovala, a ke svatým, v jejichž ctnostech se zastkvívá jeho sláva; byla to láska, ta láska, která se raduje z vlastního „nic“, protože jest všecka Tím, pro nějž hoří. Rozmáhajíc se co den v této lásce, světice co den již leta víc a více se prohlubovala v pokoře; a toto zříkání se sebe, toto zničení vlastní osoby bylo zdrojem oné jiné ctnosti, která ji činila všem milou, lahodné mírnosti, která již jindy ji byla činila beránkem vůči pronásledovatelům jejích mladistvých záměrů a jež se v ní potom víc a více rozmáhala. Ona sama říkala, že nikdy neulehala ke spaní s hořkostí v srdci proti komukoli; když ji někdo zarmoutil, přicházívala první s velikou mírností prositi za prominutí, vyznávajíc, že se uznává za hříšnici a že nemůže býti přirovnávána ani k nejposlednější mezi světskými ženami. Stala-li se někdy nějaká rozepře, ne její vinou, ale cizí, její největší péče bývala, aby se usmířila s tím, kdo se jí zdál býti pohněván; sama pak nikdy nebyla pohněvána, a

její mírná trpělivost často uklidnila hněv jiných a dovedla udobřiti duchy sebe více rozhořčené. A tak v posledních dnech života, ztráveného v rozmanitých okolnostech a příhodách, nalézáme ji takovou, jaké jsme se obdivovali v jejích mladých letech; viděli jsme, jak se vydala na konání nejprísnějších kajícností a jak je přitěžovala, viděli jsme, jak seznala radosti nejúplnější samoty a ustavičných a hlubokých studií, jak rozbila okovy tisíců otroků, vyzdvihovala z bláta ubohé nešťastnice, byla vůdkyní panen a mnichů, v náboženských rozepřích své doby se zastávala neporušenosti víry proti bludům, vyrážejícím na poli katolické církve, plnými hrstmi kolem sebe sypala skutky svaté a podivuhodné, z nichž kterýkoliv byl by sám postačoval, aby učinil znamenitým život ženy, a po všechn ten čas družkami každého jejího díla byly jí vždycky ony dvě ctnosti, které okrašlovaly první kroky její hrdinné pouti, ony dvě sesterské ctnosti, které jsou základem a září svatosti: pokora, která činí člověka milým Bohu a nutí jej, aby otevřel poklad svých milostí, a vlídnost a mírnost, které činí člověka milým lidem a získávají a přemáhají mysl. A opravdu se zdálo, že nebe a země se co den s větší láskou vinou k andělskému stvoření, které tolika divům svého svatého života vstavilo na hlavu skvoucí korunu podivně věrným následováním toho, jenž řekl: „Učte se ode mne; neboť jsem tichý a pokorný srdcem.“

V nejdůvěrnějším spojení s dobrotivým Spasitelem záleželo tajemství života, nad nímž žasne, kdo jej pilně pozoruje. Jsouc ustavičně příčinlivou dělnicí na poli božím, zatím co jednou rukou pracovala, druhou, podle poetického vyjádření svatého Bernarda, se opírala o miláčka své duše, o toho, jenž byl její moudrostí a silou, k němuž každý den se přivíjela tím důvěrným objímáním, kterým se duše lidská vine k Bohu při hostině stolu Páně.

Náš věk jest svědkem znova se probouzející lásky k nejsvětější svátosti oltární, a náměstek Kristův, papež Benedikt XIV., povzbuzuje tu lásku a žehná jí a zve všechny věřící, aby také den co den přijímali svátost těla a krve Kristovy. Ale časté a třeba denní přijímání této svátosti jest prastarý obyčej a pochází z dob apoštolských. Křesťané prvních dob pilně obcovávali oběti mše svaté, berouce z ní sílu ke svým zápasům v dobách pronásledování. Ve čtvrtém století, když dán byl církvi pokoj, když počet věřících se obrovsky rozmnožil a ochladla horlivost prvotní zbožnosti, počínal se obyčej přijímání měniti rozličně, podle rozličných krajů. Na východě bylo uvolnění původní kázně církevní značnější, kdežto prvotní horlivost se udržovala vroucnější na západě a zvláště v Římě, jenž zůstával středem tohoto obyčeje každodenního přijímání, zachovávaje to, čemu se kdysi naučil od samých knížat apoštolských, Petra a Pavla.

Latinský text životopisu Melaniina praví to výslovně, zaznamenává, že svatá paní „přijímala každý den svátost oltářní, ne tak pro obecný zvyk Římanů, kteří obyčej ten přijali od blahoslaveného apoštola Petra a potom od blahoslaveného Pavla, jako pro posílení a ochranu své duše“.

Jako jest prastarý zvyk častého účastenství v božských tajemstvích, tak také jest prastará kázeň církevní v příčině dokonalé lačnosti před přijímáním Těla Páně, a svědectví o takové kázni zachovala se i z dob před stoletím čtvrtým.

Melanie, milovnice drahé svátosti oltářní, jako nikdy neopomíjela, přes všecku chudobu, do níž se uvedla, obětovati podle obyčeje své doby látek ke svaté oběti, chleba totiž a vína, tak ani nezanedbávala obyčeje svého rodného Říma, obyčeje ještě užitečnějšího a světějšího než onen: každý den přistupovala k oltáři, a do pravé ruky, pokryté rouškou a spočívající podle obřadu té doby na levici jako na trůně, přijímala se svrchovanou uctivostí vnitřní i vnější tělo Páně, a potom se účastnila tajemného kalichu, odpovídajíc jasným hlasem amen knězi, který jí ohlašoval, že to, co se jí podává, jest skutečně tělo a krev Ježíše Krista. Potom vylévajíc své srdce v serafínském zánícení před Pánem, hledala u něho, jak praví její životopisec, prospěchu a síly své krásné duše, a ve vytržení lásky zapomínala na zemi, opájejíc se touhami nebeský-

mi. Tak ze srdce Boha-člověka, tlukoucího v té chvíli na jejím srdci, hledajíc nikoli citových sladkostí, ale pevných ctností, pila s hrdinstvím svého života zároveň stesk po pravé vlasti, stesk víc a více v ní rostoucí. Ta, jež jako mladá dívka vroucně si žádala zbaviti se svého nesmírného bohatství, aby lépe mohla užívatí důvěrného přátelství s Bohem, nyní si dychtivě přála složiti se sebe také smrtelné tělo, aby mohla vzlétnouti k předmětu své lásky a všecka se ponořiti do něho, a opakovala s apoštolem: *Cupio dissolvi et esse cum Christo* — žádost mám, rozdělena býti, a býti s Kristem (Filipp. 1, 23). Koruna byla již přichystána a zastkvívala se s nebe celým svým leskem; ta, která měla jí býti korunována a po celou věčnost měla ji nositi, hynula nyní netrpělivostí, aby již ji měla.

Přiblížila se slavnost narození Pána našeho Ježíše Krista roku 439. Melanie chtěla svátek ten slaviti v Betlémě a odebrala se tam spolu se svou sestřenkou, pannou Pavlou. Ztrávivši s ní vigilií toho dne na modlitbách a přijavši tělo Páně, obrátila se ke své mladé příbuzné, a jakoby měla vnuknutí s hůry, řekla jí: „Modli se za mne, má drahá, neboť od nynějška budeš slavívati narození Páně beze mne, protože za krátko bude dokonána má pozemská pouť.“ Neoče-

kávané zjevení toto rozplakalo její duchovní dceru; ona sama pokojně, jakoby nebyla mluvila sama o sobě, navrátila se do Jerusalema, a nedbajíc, že jest unavena bděním a cestou, vešla do chrámu jeskyně, kde se dlouho modlila.

Druhého dne, kterýž byl posvěcen památce ukamenování svatého Štěpána, přijala tělo Páně ve chrámě zasvěceném tomuto prvnímu mučedníku, a potom se vrátila do kláštera, aby se svými pannami církevními hodinkami oslavila světce. Podle obyčejného pořádku služeb božích četla, když byly dozpívány žalmy, čtení o smrti svatého Štěpána, načež jí řeholnice prosily, aby jim dala požehnání na ten úmysl, by jí Bůh ještě dlouho dopřál a ponechal jejich lásce. Také těmto svým dcerám jako nedávno před tím Pavle musila oznámiti nedalekou hodinu rozloučení: „Bůh vás zachovej zdravé a žehnej vám;“ odpověděla jim, „co mne se týče, již mne neuslyšíte čísti čtení; Bůh mne nyní volá, a já dychtím, abych vešla do věčného odpočinku.“

Ta, jež takto mluvila, byla ještě úplně zdráva a započala nedávno teprve padesátý šestý rok svého života; a přece její duchovní dcery nemohly se nerozplývati v slzách; vědělyť, že její slova se vyplní, vědělyť, že jejich máti jest obdařena duchem prorockým. A tato svatá máti dávala jim nyní poslední svá napomenutí: „Milé dcery mé, buďte živы ve svaté bázni a zachovávejte

řeholi, neboť jest psáno „zlořečený, kdož dělá dílo Hospodinovo lstivě“ (nedbale). Já již nebudu u vás v těle, ale Bůh, jenž jest věčný a všechno naplňuje, jest vždycky s vámi přítomen a zná srdce každé z vás. Buďte živý, pamatující stále na jeho přítomnost, a zachovávejte až do konce duše své v lásce a čistotě, protože dobře víte, že se musíte ukázat před jeho strašnou soudní stolicí, a každá obdrží buď odměnu za své lopoty, buď trest za své viny.“

Probděla již celou noc, ale ještě neustávala modliti se a odebrala se s Gerontiem do nové svatyňky u mužského kláštera, kde se mimo jiné chovaly také některé ostatky svatého Štěpána. U těchto pozůstatků svatých lidí, již blízka chvíli, kdy měla se státi družkou svatých v nebi, Melanie pokleká a loučí se s těmi ctihodnými kostmi a se zemí, vylévajíc v modlitbě všechnu pokoru svého srdce hořícího láskou k Bohu, a modlitbou tou vydává o sobě nejlepší svědectví: „Pane Bože svatých mučedníků, jemuž všechny věci jsou známy prve než byly, ty znáš vyvolení mé od počátku, že jsem tě milovala z celého srdce a z lásky k tobě kost má přilnula k masu mému, protože tobě, jenž jsi mne utvořil v životě matky mé, posvětila jsem duši svou i své tělo, a ty držel jsi pravou ruku mou a dle vůle své provedl jsi mne. Ale protože jsem oblečena člověčenstvím, častokráte jsem proti tobě zhřešila slovy i skutky, proti tobě, jenž jediný jsi čistý a

prostý hříchu. Přijmi tedy modlitbu mou, kterou ti obětuji s těmito slzami svými skrze tvé svaté vítěze v zápase pozemském, a očisti mne, služebnici svou, aby kroky duše mé, až přijdu k tobě, byly volny, a neza-
drželi mne zlobní ďáblové tohoto vzduchu, ale abych k tobě přišla bez poskvrny, pro-
vázena jsouc svatými anděly tvými a byla hodna učiněna tvého nebeského příbytku, uslyšíc tvůj požehnaný hlas, kterým řekneš v té chvíli těm, v nichž se ti zalíbilo: „Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa.“ (Mat. 25, 34.) Neboť tvé jest nevýslovné milosrdenství a plnost dobroty, a ty činíš spaseny ty, kteří svou naději skládají v tebe.“ Potom se poroučela do přímluvy svých nebeských přátel: „Hrdinští bojovníci Páně, kteří vydávajíce svědectví vylili jste svou drahou krev, slitujte se nad svou pokornou služebnicí, která vždy uctívala vaše svaté ostatky, a jako každého času jste mne vyslýchali, tak také nyní vy, kteří svobodně smíte hovořiti s dobrotivým Pánem, přimlouvejte se za mne, aby v pokoji přijal mou duši a kláštery mé opatroval až do konce ve svaté bázni své.“

Brzy se ukázalo, že slova, která nedávno vyřkla, byla slova prorocká, a že tato její modlitba byla přípravou na poslední pouť. Ještě se modlila, když ji zachvátilo zimničné třesení. V panenském klášteře v tu hodinu zpívaly jitřní hodinky. Melanie se tam na-

vrátila, a zatím co Gerontius, postrašen a zarmoucen si šel odpočinouti, ona spojila svůj hlas se zpěvem svých dcer; marně jí prosily, vidouce, že již nemůže státi na nohou, aby si odpočinula; její láska, vítězí i nad smrtí, udržela ji až se skončil zpěv jitřních žalmů. Tak na sklonku života tato bílá boží labuť pěla poslední svou píseň tomu, pro nějž jediného byla žila.

Ale konečně spatřujeme statečnou bojovnici Páně poraženou na lože; v boku cítí kruté bolesti a prosí Gerontia, aby se za ni modlil; ale v palčivosti horečky a prostřed bolestí stále ještě bdí její mateřské srdce. Chce ještě jednou viděti kolem sebe své dcery; musíť jim ještě říci, že je vždycky milovala a že, jestliže někdy byla na některou přísná, byla přísná jen z lásky, která nestrpí chyb na duši milované osoby; musíť jim ještě připomencuti, aby lampy jejich, s nimiž očekávají božského Ženicha, stále hořely, aby se vespolek milovaly, protože láska jest koruna dokonalosti, a aby zůstávaly poddány knězi, jehož jim zanechává za strážce. A znova je ujišťuje, že je poroučí Bohu, a praví, že ti, kteří odcházejí s tohoto světa, vidí, co se zde děje, že tedy také ona je bude viděti, a zůstávajíc jejich matkou i v klíně božím, přijde napomencuti ty, které by chybovaly.

Pak si žádá, aby ji přenesli ke svatynce, kde jsou ostatky svatých mučedníků.

Zatím se jí přitěžuje víc a více; pátý

den jest zřejmo, že konec nemůže býti ďaleký. Lékaři se přičiňují, aby našli nové prostředky, by ji zachránili, ale ona se usmívá jejich marnému namáhání: „Když dny člověka jsou sečteny,“ praví jim, „Bůh volá. Ve svém srdci zaslechla jsem hlas, jenž pravil: Ať se jakkoli přičiňují, nic to neprospěje, protože jsi zavolána. Proč se tedy namáhati bez účelu? Bohu není lze odpírati.“ A Gerontiovi, jenž se na ta slova dává do pláče, dí: „Neplač, otče, ale buď veliké mysli; nejsmeť na světě, abychom tu zůstávali věčně.“

Nastává konečně neděle, den vítězství Páně v jeho zmrtvýchvstání, den, který býval jejímu srdci vždy obzvláště vzácný, šestý den její nemoci, poslední den jejího života, den také jejího vítězství. Svítá teprve a ona prosí Gerontia, aby sloužil mši svatou ve svatynce vedle její celly, a protože pro zármutek, který ubohého kněze jímá, hlas jeho ochabl, vyzývá ho, aby vyslovoval slova zřetelněji, aby se mohla spojit s jeho modlitbami; a ke konci svaté oběti přijímá tělo a krev Páně.

Byl to poslední den, přede dnem věčného odpočinku, ale ani tohoto dne si Melanie neodpočinula. Do chudé celly, kde umírala žena, která by byla mohla žít v nejskvostnějším paláci římském, pospíchali odevšud lidé boží, panny a mniši, žádající si býti přítomni odchodu andělské duše s tohoto světa. Spatřovali ženu, shroucenou krutými

bolestmi poslední nemoci, pracující již téměř ke smrti, a přece ještě se snažící těšiti, napomínati, raditi. Biskupovi jerusalemskému, Juvenalovi, poroučí své kláštery, „kterých Bůh,“ praví se svou obyčejnou pokorou, „ráčil dopřáti tvým modlitbám, svatý biskupe, a skrze mne ráčil založiti.“ Z jeho rukou dostává se jí pak po druhé svatého přijímání. Loučí se také se mnichy mužského kláštera a doporučí jim, aby podporovali Gerontia, který z lásky k Bohu bude o ně pečovati; pak se loučí se všemi přítomnými jako kdo se vydává na cestu, a prosí všech, aby se za ni modlili. Ještě jednou žehná své milé Pavle a utěšuje neutěšitelnou žalost této své duchovní dcery; ještě jednou dává naučení svým pannám a každé dává políbení pokoje. Potom se obrací ke Gerontiovi a činí mu své poslední pořízení, svěrujíc mu své kláštery: „Také pokud jsem byla živa, ty jsi při starosti o ně nesl nejtěžší břímě; se stejnou pílí buď jich pečliv nyní. Bůh náš ti za to odplatí.“ Konečně, když všem ještě dala s Bohem, s tváří rozjasněnou veselostí prosí, aby se pomodlili, a když to učinili, propouští je všechny, chtějí si trochu odpočinouti.

Byly asi tři hodiny s poledne, když Gerontiovi, jenž zůstal s několika zbožnými muži u jejího lože na modlitbách, se zdálo, že světice dokonává, pročez myslel, že jest čas, aby jí natáhl nohy k nehybnosti hrobové. „Ještě není čas,“ řekla Melanie zmí-

rajícím hlasem. „A řekneš nám, až bude čas?“ otázal se on. „Ano,“ byla její odpověď.

Skvoucí západ východních krajů barvil již nebe a připomínal prosbu Kleofášovu ten večer, kdy dva učedníci došli s Pánem do Emmaus: „Pane, zůstaň s námi, neboť se připozdívá.“ Na ta slova vzpomínali ti, kteří plačíce očekávali uhasnutí života, který byl zářným dnem před Pánem; jich se dotýkaly strachy a smutek západu, ne té, která odcházela a která s úsměvem již vítala svítání dne věčného. Zatím se k ní vrátil biskup Juvenal s několika poustevníky z okolí eleutheropolského, kteří se nemohli zdržeti, aby neprojevili s nadšením toho, co cítili: „Ty, jež jsi na zemi bojovala dobrý boj,“ tak zvolali, „odcházíš vesela k Pánu a všichni andělé plesají; ale my cítíme velikou žalost, že budeme zbaveni tvého obcování, tolik užitečného duším.“ A ona: „Bylo to, co se líbilo Pánu.“ To byla poslední slova pokorné služebnice boží, to byla její poslední odpověď na lidské chvály, její poslední hymna díků a chvály za to, co Nejvyšší byl v ní způsobil.

Z rukou biskupových přijala po třetí nejsvětější Svátost, potom, věrně a přesně zachovávajíc náležitý obřad až do poslední vydechnutí, políbila biskupovi ruku, odpovídajíc: „Amen.“ Od pokorného slova pozemského vyznání, tak jest“ její duše, objímajíc vroucně svého Spasitele, ihned přešla

k nebeskému „alleluja“; sotva její andělský hlas, dohasnuv, přestal pronášeti modlitby pozemské, a již duše její začala pěti slavné zpěvy blažených v nebesích.

Její životopisec, který s takovou láskou a pečlivostí vypisuje nejmenší podrobnosti této poslední slávy naší světice, upírá svůj zrak u vytržení až na její triumfální vstup do nebe. Vypravuje nám o andělech, kteří se k ní přidružili, doprovázejíce jí na této poslední její pouti, a praví, že se mu zdálo, jakoby v úsměvu blahoslavené ženy byl zahlédl oblesk jejich krásy; povídá o proročích, které jakoby viděl, ani s plesáním jí přicházejí vstříc, protože nezanedbala ani jediného jejich slova, patří v duchu na apoštoly, ani ji přijímají do svého sboru, protože svými skutky naplňovala jejich nauky, patří na mučedníky, ani ji oslavují, protože zvelebovala jejich památku, a uprostřed všech spatřuje Ježíše Krista, kterého ona od své mladosti tolik milovala, an ji zve, aby vešla do radosti Pána svého, do radosti, o níž jest řečeno, že „oko nevidalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteříž jej milují“.

Zatím smrtelná schránka její, poslušná až do konce duše, které byla tak dobře sloužila, sama od sebe se pokojně spořádala; nohy se natáhly, ruce byly složeny na prsou, oči zavřeny přirozeným způsobem. Takto

svěťice splnila slib učiněný Gerontiovi na jeho naivní otázku.

Kolem těch požehnaných ostatků shromáždili se mniši z rozličných míst a po celou noc zpívali žalmy. Potom bylo mrtvé tělo oblečeno v slavné odznaky kajícnosti, kterou svěťice za živa tolik milovala: v chudou sukni, závoj, kápi poustevnickou a pás, samé to dary, které kdysi obdržela od svatých poustevníků. Žádné roucho plátěné, žádná věc vzácná, nic hebkého se nedotýkalo těch údů, které z lásky k Bohu byly odvrhly veliké pohodlí. Pod ctihodnou hlavu dali jí složenou hrubou kápi, která kdysi náležela jistému svatému člověku, neboť milovnice chudoby neměla ani do hrobu bráti s sebou nic vlastního. Také v hrobě pokorná žena měla býti oblečena, abychom tak řekli, svatostí cizí, jakoby nebyla měla žádné svatosti vlastní.

Takto se domnívali ti, kteří ji nejlépe znali, že ji nejlépe uctí; takto oblečenou a zabalenou do malého prostěradla, jediné lněné věci, která s ní šla do hrobu, uložili ji, aby spala po dlouhé věky až do dne, který bude závěrkem lidských dějin, do dne, ve který více se budou stkvíti těla poznamenaná známkami utrpení, ve který odznaky pokory a kajícnosti se promění v prapory slávy, ve který naše oči budou spatřovati naplnění té pravdy, která mladičké patricijce římské vnukla tak velikou a ušlechtilou sílu

ke zřeknutí se všech věcí pozemských: že totiž není lze přirovnati utrpení, odříkání, strádání tohoto života k radostem, které budou jejich odměnou.

Kapitola XXII.

Půzemská sláva Melaniina.

Valerius Publicola kdysi se zálibou myslíval na slavné a ustavičné trvání svého jména, jež se bylo tolikráte proslavilo v letopisech Říma republikánského i císařského. Jeho přání, jeho zamilovaný sen měly se vyplniti hojněji než kdy doufal. Jménu jeho, ozářenému slávou, bylo určeno míti slovutný život netoliko v Římě, ale také všude na Západě i na Východě, život, který měl stále trvati po dlouhé věky. Ale sláva měla pocházeti odtamtud, odkud ctižádostivý patricij se nadál počupy, a dlouhotrvání jména jeho mělo kvéstí na té liše, o níž Publicola myslíval, že by na ní jméno Valeriů bylo navždy zahrabáno v zapomenutí. Poslední dědička toho jména odešla dobrovolně z Říma jako do vyhnanství, zřeknuvši se z lásky k Bohu vší naděje na potomky, jimž by odkázala své jméno a své důchody, a zdálo se, že si oblíbila rozhazovati do větru nesmírné bohatství, které předkové její nahromadili, takže nyní dokonala svůj život v chudé celle na dalekém Východě,

jsouc šťastna, že do nebe, které se otvíralo před jejími zraky, nenese s sebou ani haléře vlastního. Místo otroků a mocných tohoto světa, kteří byli by měli zachytiti poslední vzdech bohaté pařicijky, byli kolem ní chudí mniši, a jednomu z nich se zdálo, že spatřuje zástupy andělů a svatých sestupovati s nebe a přicházeti vstříc té, která brzy se měla octnouti v jejich společnosti, a jeho uši slyšely nebeské zpěvy, oslavující její vítězný skón. Ale nemělo se její vítězství oslavovati jen za prahy věčnosti; k oslavení nebeskému mělo se družiti pozemské oslavení. Jméno poslední ratolesti rodu Valeriovského, kterou kdysi lidé, a také tací lidé jako sv. Augustin, ozdobovali příjmím svaté ještě dokud byla živa na zemi, mělo s tímto příjmím, jež církev brzy posvětila, dojíti vrcholu slávy a proslulosti u lidí, mělo býti předmětem náboženské úcty. Také Melanie starší, bába naší svěťice, zašlapala v prach nádheru a slávu světskou, ale byvši zapletena do sporů origenovských, zatemnila v nich svou slávu. Postava Melanie mladší, vždy věrné nejpřesnější pravověrnosti jako nejpřísnější chudobě, tyčila se světle nad postavu své příbuzné téhož jména. Uctívání její, které, jak se podobá pravdě, se započalo nejprvé v klášteřích, jež její ctnosti zbudovaly, a v církvi jerusalemské, rozšířilo se brzy po všem Východě. Eusebius alexandrijský ve století V. mluvil již o ní v jedné své řeči;

Theodor Studita na začátku století IX. ji oslavoval v ódě, věnované svatým ženám; církev řecká, vzývající ji jako svatou matěř naši Melanii římskou, položila její svátek na den 31. prosince, den její smrti, a svátek ten byl na Východě brzy tak známý a oblíbený, že se s ním shledáváme u všech církví řeckého obřadu: Řekové vlastní, Melchité, Rusové, Srbové, Bulhaři, Malorusové i Rumuni, všichni stejným způsobem oslavují a uctívají vznešenou římskou paní. Obřadní knihy řecké obsahují velmi pěkné modlitby ke svaté Melanii.

„Ty, která jsi se přidala k plesajícím kůrům andělským, tenkrát když láska boží tě zanítila a zbavivši tě lásky ke všem věcem viditelným, skrze odříkání a čistotu tě poobídla, abys letěla k výsostem, zbožnými slovy jala jsi svého manžela, pozorujícího s nelibostí zmatek tohoto života. A tím našla jsi život věčný a radost, ó Melanie, kterouž prosíme, abys obrátila své oči s přímluvou k Pánu, aby byly spaseny naše duše.

Ty, jež jsi vroucně milovala život andělský, tenkrát když jsi pošlapala změkčilou rozmařilost, a zvolila jsi sobě zdrženlivost, bdění, lehání na holé zemi a pokoru, byla jsi učiněna nádobou čistou a skvoucí, byla jsi také okrášlena zřejmými dary Ducha svatého, ó plná moudrosti! Proto horlivostí tvou, vnuknutou ti od Boha,

budeme volati národy k Bohu, ty pak, Melanie, veď je k Pánu a Spasiteli duší našich.

Ty, jež jsi byla ozdobena krásou ctností, tenkrát když jsi naplnila spasitelné slovo, a rozptylujíc poklady svého zlata, rozdala jsi je chudým a potřebným, obdržela jsi nebeskou blaženost, získávajíc sobě poklady spravedlnosti a nesmrtelnosti a vykoupení, ó hodná, abys ze všeho byla ctěna. Pročež uctíváme tvé zesnutí a snažně tě prosíme, abys orodovala za nás u stvořitele, by učinil spaseny duše naše!“

Zvláště pak se tam velebí její štědrost k chudým:

„Poklady svého zlata rozdala jsi těm, kteří byli v pravdě nuzní, a uložila jsi je do pokladů, které se nikdy neztravují, ale na věky opatřují tvůj trvalý příbytek neustávající hojností.“

„Bohatství tvé soustrasti, ó hodná vši oslavy, bylo jako řeka, která zavlažuje všelikou potřebu a nouzi, smývá všeliký kal chudoby, a zjednává ti neporušitelnou blaženost, která v nebi nehyne.“

Jinde se opěvuje její touha po věcech nebeských:

„Protivilo se ti snižovati se k věcem pozemským, pročež všelikou svou náklonnost zbožně jsi zasvětila, ó slavná vyvoláním, toliko věcem, jež zůstávají a jsou věčné.“

Na jiném místě dává se její kajícínosti jméno mučednictví:

„Krásu tvé duše si zamilovav tvůj tvůrce, mučednice, vyvolil si tě za choť v pravdě krásnou a neposkvrněnou.“

„Milujíc mrtvení utrpení toho, jenž byl zabit pro nás, mučednice cti hodná, umíráš smrtí mučednickou.“

„Jakožto oběť duchovní, jako čistý zápal ztrávená, tobě, ó Bože, se obětovala ta, jež milovala tvůj kříž.“

Snad tyto modlitby nebo jiné těmto podobně, odříkávané v určité hodiny denní nebo noční ve chrámech, které světice sama zbudovala, byly pořešením pozůstalých. Její panny žily v myšlence na ni a často si vypravovaly, že splnila slib, který jim učinila umírajíc, a že se ukázala tu té, tu oné z nich, kárajíc tu hrdost té, tu lenost jiné.

Jednou císařovna poslala do Jerusalema, chtějíc, aby několik panen Melaniiných přišlo do Cařihradu. Byla mezi nimi jedna, kterou světice kdysi sama přijala před oltářem do kláštera. Ta jedné noci se vzbudí všecka postrašena a prohlašuje, že nikdy odtud neodejde, že to slíbila blahoslavené matce, která se jí zjevila a kárala ji za to, že se chce vzdáliti od oltáře, u kterého ji přijala z rukou matčiných v oběť zápalnou. A hle, brzy její slova došla potvrzení. Vrátily se totiž sestry, které již dříve se vydaly na cestu do hlavního mě-

sta a které měly stejné vidění, a přišel také list od císařovny, vypravující, že také jí se dostalo ve vidění napomenutí. „Zdá se to býti nepodobné pravdě,“ praví s upřímnou prostotou Gerontius, „a přece věc ta jest pravdivá a známá mnohým.“

Možná, že v zanícených chválách římské světky a v modlitbách, o nichž jsme se právě zmínili, později nacházela potěšení svým slzám Eudokie, zapuzená pro obvinění, jak se pravdě podobá, křivá, ode dvora a od boku svého císařského chotě, a marně hledající pokoje na oněch svatých místech, kde kdysi zažila tak sladkých a posvátných vzrušení. A žel, i ona, i Gerontius měli býti oběťmi žalostného klamu. Tyto dvě duše, tak milé Melanii, několik let po její smrti daly se ošáliti mnichem Theodosiem, který, vraceje se ze sněmu chalcedonského, přinášel o něm falešné zprávy, a svěsti k bludu monofysitskému, potahující za sebou palestinské kláštery, které z většího dílu řídil Gerontius a Eudokie ochraňovala, a nedovedly jich odvésti s bludné cesty listy, které svatý papež Lev Veliký, maje známost o jejich omylu a důvěřuje se v jejich dobré smýšlení, jim psal s otcovskou dobrotivostí. Teprve později, r. 456, nové strašné rány, které zasáhly její rodinu, otevřely Eudokii oči, a povzbuzována jsouc svatým Euthymiem, který jediný v Palestině uchoval sebe a svůj klášter od bludu, navrátila se ke katolické pravověrnosti. V tomto návratu ne-

následoval jí nebolhý Gerontius, který setrval ve svém bludu až do r. 483, kdy konečně byl odstraněn z kláštera, který až do toho času byl řídil. Žalostný to zajisté konec člověka, který započal svůj život pod očima a vedením světice a byl od ní poctíván takovou důvěrou!

Každé dílo lidské samo v sobě jest vrátké a podrobené zkáze, a tak ani díla svatých lidí nejsou po své lidské a pozemské stránce vyňata od obecného zákona. Kláštery Melaniiny, které brzy po smrti své zakladatelky byly účastny strašné mravní vichřice bludu monofysického, o dvě století později měly býti zachváceny a zkaženy vichřicí hmotnou perského vpádu. — V měsíci květnu r. 614 Peršané, poštvení byvše od Židů a užívající jejich pomoci, vzali útokem a zpustošili Jeruzalem, a hora Oliveťská, jsouc po čas obležení, které trvalo dvacet dní, v moci nepřátel, viděla zkázu svých kvetoucích klášterů a vraždění svých mnichů a panen. V těch dnech Peršané, vniknuvše do kláštera, kde přebývalo čtyři sta panen, vyvedli je násilím ven, chtěje je dáti za kořist nevěřícím a nevázaným bojovníkům. Ale panny ty raději si volily zemřítí smrtí mučednickou než býti zneuctěny. Snad to byly dcery Melaniiny, které takto vítězně dokonávaly životní dobu klášterního založení své svaté matky. Ve vichřici náboženské mnichové klesli takovým pádem, že by pro něj byla hořce plakala

apoštolka katolické pravověrnosti; naopak z této poslední bouře vyšlo vítězně čtyři sta dívek, které zanechavše neporušeny tohoto života, jistě rozradostnily v nebesích novým plesáním apoštolku panenské čistoty.

Ve století VII. tedy kláštery naší svěťice byly obráceny v ssutiny, ale úcta k ní přechkala její dílo, neboť se známostí jejího životopisu přešla z Východu na Západ. V IX. věku Usuard, učený mnich benediktinský ve Francii, zapisoval její jméno do seznamu mučedníků, který složil z uložení Karla Lyseho, a z něho potom náš Baronius je přenesl do martyrologia římského, kde dne 31. prosince, v den to smrti naší svěťice, čte se takto: „Památka svaté Melanie mladší, která, opustivši se svým manželem Pinianem Řím a odebravši se do Jerusalema, zůstala tam s ženami posvěcenými Bohu, a manžel její s muži, a po svatém životě oba svatě dokonali.“

Památce naší svěťice církev vstavila korunu, ustanovivši, aby od konce r. 1907 byla rok co rok veřejně uctívána. A tak andělská postava poslední dědičky Valeriovského rodu opět se zastkvívá ve své vlasti, kterou kdysi vznešená Římanka opouštěla, zakoušejíc výsměchu mocných tohoto světa. Nad troskami, které ve slavném věčném městě mluví o dávné velikosti její rodiny, ona se tyčí slavná novou slávou a větší než bývala sláva ona stará; nad těmi mrtvými-

mi zbytky, které vypravují o velikosti dávno zaniklé a pochované pod mohylou dlouhých věků, ona se nám zjevuje svěží v kvetoucím mládí; jménu své rodiny, které nyní dávno jest přikryto zapomenutím, ona dává nový lesk a křísí je prostřed italského lidu, který nevzpomíná mocné a bohaté rodiny jinak, než že vzývá tu, která pohrdla pozemskou velikostí své rodiny a odmítla ji od sebe; ona jest skvoucí a drahý kámen, který v diadem, jímž se s takovou zálibou zdobil rod Valeriovský, jediný přečkal vpády barbarské a dovedl odolati jim i nevůli času; a trpělivé pátrání archeologa, jenž ve spodinách dnešního Říma objevuje divy báječného bohatství, jímž ona pohrdla, a v ssutinách hory Olivetské divy, jež jí vnukla láska k Bohu a jež z lásky k Bohu vykonala, rozmnoží pouze ještě více jeho lesk.

Takto lahodná postava její, která se zářivě a jako učitelka křesťanského lidu tyčila nad bláhovou chtivostí a nad zmatky a nad převraty IV. a V. věku, také v našem věku se nám jeví s veškerou svou velebností jako učitelka této naší doby, ukazujíc nám, kde se mohou uklidniti křečovitě záchvaty společnosti, která se pustila bez podkladu a bez kompasu do vírů chaotického zmatku. Zvláště pak ženám, které se potácejí v tomto chaosu, zmateny a postrašeny, hledající neustále a nikdy nenalézající své vlastní cesty, ona praví slovo, které jest jim světlem, oporou, pravidlem,

aby se mohly bezpečně ubíratí temnotami, které je obklopují. Dědičkám velikého jména a znamenitých statků pozemských práv, jakou cenu mají tyto velké věci pozemské a kterak jim lze způsobiti čest. Těm, které ze svatých čitů rodinné lásky chtějí si dělati stupně do nebe, ukazuje, kterak má člověk milovati svatě, a duším, které v mocném zanícení se přímo vrhají Bohu v náruč a jen jeho hledají a pouze jej chtějí mítí, zjevuje čisté opojení nebeské lásky, a kterak od něho má člověk sestupovati k milování a ke službě svých bratří. Ženám, které se zabývají studiemi, vnuká zanícenou touhu po pravdě, neboť tak budou následovati moudrosti pravé a nauk neomylných, a dovedou jich zastávati; těm, které si libují v činném životě, vyznačuje meze a navrhuje způsoby vydatné a svaté činnosti ženské; nešťastným vypravuje, kterak jest radostno trpěti pro nějaký cíl vznešenější; padlé učí plakati u nohou Ježíšových slzy, které vykupují z hříchu; všem posléze opakuje naučení, na které dnešní žena příliš často zapomíná i když myslí na věci nejideálnější, že totiž tajemství pravého povznesení ženského jest obsaženo v jednom slově, a to jest oběť. Připomíná jim, že nejlepší způsob, kterým žena může pracovati o spáse lidské společnosti, jest opět obsažen v tomto slově oběť, a že toliké usilování a tolik sjezdů a nových zřízení a úspěchů ženského hnutí jest

ženě věcí zcela neužitečnou, jestliže všechno to není osvětlováno paprsky onoho slova nebeského, jež jest oběť. Tímto slovem, jako posledním zhuštěním všeho, co dosud vypravováno, zakončuji vypsání života, který po kterékoli stránce byl hodný podivu, protože všecek byl stálou obětí. Tím slovem loučím se nyní se svými sestrami v Kristu, pro něž tento život svaté Melanie jsem psala; a přeji jim, aby dovedly proniknouti přísným vnějškem dále dovnitř a nalézaly tam a znamenaly všechnu duchovní sladkost, všechny skryté radosti, všechnu mohutnou sílu, obsaženou v tom talismanu, který kdysi žena přijala na Kalvarii jako poslední odkaz svého Spasitele, umírajícího před očima nejčistší a nejbolestnější z matek, který od onoho dne ona žárlivě chránila v záhybech svého roucha jako poklad, zvláštním způsobem sobě vlastní, jako zaslíbení nového života, jako rukojemství důstojnosti, o které se ji nikdy dříve nezdálo, jako závdavek jistých vítězství a jisté slávy — talisman, jenž jest obětování sebe z lásky k Bohu.

OBSAH :

	Strana
Italským ženám	3
Dějepisné prameny a dílo kardinála Rampolly	11
Kapitola I. 382—383. Patricijský sňatek. — Rod Valeriů. — Křesťanství a pohanství čtvrtého věku. — Obět Melanie starší. — Valerius Publicola. — Albina Ceionia. — Narození Melanie mladší	15
Kapitola II. 383—397. Dědička Valeriů. — Její vychování. — Vzdělání dam římských ve IV. věku. — Panenství v církvi. — Mar- cella a život klášterní v Římě. — Duševní vývoj Melaniin	31
Kapitola III. 397—400. Valerius Pinianus. — Manželka a matka. — Slib na hrobě sv. Vavřince	53
Kapitola IV. První učedník Melaniin. — Nový andílek v nebi. — Nová panna na zemi.	71
	345

Kapitola V. Neobyčejný průvod. — Útulek pokoje a samotářský básník. — Triumf Honoriův v Římě. — Zasáhnutí ruky boží.	81
Kapitola VI. 404—406. Osamělý život v předměstské ville. — Změna roucha. — Posty. — Skutky milosrdenství. — Matka otroků.	95
Kapitola VII. Pohostinství ve ville na silnici Appiově. — Znamení záléžitost. — Učení Melaniino. — Statky Valeriů	118
Kapitola VIII. 404—408. Nové překážky zvenčí. — Návštěva u Sereny. — Pokušení . .	133
Kapitola IX. 406—410. Návštěva u sv. Paulina Nolského. — Smrt Stilichonova a Serenina. — Útěk na Sicilii. — Spiknutí Pompejovo. — Obležení a pád Říma. — Požár Reggia. — Smrt Rufinova	155
Kapitola X 410—417. Bouře, nesoucí pomoc. — Příchod do Afriky a slovutný přítel. — Tagaste. — Nejvzácnější dar domu božímu	171
Kapitola XI. 410—417. Melanie vychovává panny. — Studuje, rozjímá, mrtví se. — Apoštolka	182
Kapitola XII. 410—417. Podivný obyčej IV. věku. — Pelagius. — Ostatky sv. Štěpána.	196
Kapitola XIII. 417—419. Cesta do Jerusalema. — Dvojí setkání v Alexandrii. — Přátelé Melaniini ve Svaté zemi. — Blud pelagiánský. — Gerontius. — Nemoc Melaniina.	209

Kapitola XIV. 410. Rozprodej statků ve Španělech. — Cesta do Egypta	227
Kapitola XV. 420—431. Poustevníci na hoře Olivetské. — Smrt Albinina. — Nový klášter	238
Kapitola XVI. 431. Církevní kázeň a liturgie ve IV. věku. — Liturgie v klášteře Melaniině. — Perly zdvihané z bláta	253
Kapitola XVII. 432—436. Smrť Pinianova. — Založení mužského kláštera	265
Kapitola XVIII. 436—437. List Volusianův. — Cesta do Cařihradu. — Dvůr východořímský	278
Kapitola XIX. 436—437. Cesty boží. — Nestoriovo učení dostává poslední ránu. — Útoky nepřítelovy	294
Kapitola XX. 437—438. Návrat do Jerusalema. — Láska nemá nikdy dosti. — Návštěva Eudokiina	304
Kapitola XXI. 438 - 439. Divy laskavosti boží. — Dobrotivost, pokora, touha po nebi. — Každodenní přijímání. — Z vyhnanství do vlasti	317
Kapitola XXII. Pozemská sláva Melaniina	334

Našim čtenářům

doporučujeme tyto spisy:

Baudyš P. Prok. O. S. B.: **Missál Římský.** Mešní kniha církve svaté, již pro věřící upravil a poznámkami liturgickými opatřil. M. 8° (XV., 728 a 224 str.) Cena K 4.—, váz. v plátně K 5.—, váz. s koženým hřbetem K 5.60.

Graszl Dr. Basil: **Smírná mše svatá** a její zakladatelkyně sestra Rosa O. Pr. Do češtiny přeložil Jan N. Josef Holý O. Pr. Se 4 ilustracemi, 16° (31 str.). Cena 20 hal.

de Ligouri Alfons: **Ohnivé šipy a vroucí vzdechy.** Z vlastiny přel. P. Fr. S. Blažek, adorator. 8° (103 str.), za 80 hal., váz. v plátně jako modlitby K 1.30.

Řehák ThDr. K. L.: **Kam jdeš?** Modlitby. 12° (400 a III. str.). Cena K 2.—

Vojáček Meth. O. S. B.: **Paterý sv. škapuliř.** Poučení o pobožnosti, dle authentických pramenů. M. 12° (144 str.). Cena 50 hal., váz 70 hal.

Zahradník P. Boh. Brodský: **Alleluja.** Modlitební kniha pro katolíky, 24° (384 str.).

Bože, smiluj se nad námi. Modlitební kniha pro katolíky, 24° (384 str.)

Kriste, smiluj se nad námi! Modlitební kniha pro katolíky, 24° (384 str.).

Zbožný katolík. Modlitební kniha pro katolíky, 24° (384 str.).

Ve kříži vítězství. Modlitební kniha pro paní a dívky, 24° (304 str.). — Těchto pět modliteb-

ních knih je na skladě v moderní přepychové vazbě celluloidové, bílé neb černé po K 3.—, K 3·60 a K 3·80, váz. v kůži od K 2·40 výše.

Ackermann Dr. Leop.: **Růženec kněžský**, uvitý královně kněží. Dle II. vyd. něm. napsal Václav Brabec. 12° (192 str.), váz. v plátně K 2·60.

Bilczewski Dr. Josef: **Archaeologie křesťanská** ve službách dějin církevních a věrouky. Se 67 obrazy v textu. Z polského, autorem pro vydání české zvlášť upraveného a doplněného originálu podává Dr. Josef Tumpach. 8° (447 str.), za K 5.—.

— **Eucharistie** ve světle nejstarších památek literárních, ikonografických a epigrafických. Z polského originálu podává Dr. Josef Tumpach. 8° (528 str.), se 70 ilustr. v textu, cena K 6.—.

Didon P. O. S. D.: **Ježíš Kristus**. Autorisovaný překlad Jana Ev. Hulakovského. Dva díly. Se 3 mapami. Lex. 8° (493 a 374 str.), cena K 11.—, vkusně váz. v plátně K 14·20.

Fouard Abbé C.: **Svatý Pavel a jeho apoštolské cesty**. Přeložil Jan Hulakovský. S několika mapami. Vel. 8° (XVI, 358 a V str.), cena K 6.—, vkusně váz. v plátně K 8·40.

— (Totéž díl II.) **Prvopočátkové církve. Svatý Pavel. Jeho poslední cesta**. Přeložil Jan Ev. Hulakovský. Vel. 8° (293 str.), cena K 4.—, vkusně váz. v plátně K 6·90. — Cena obou dílů brožov. K 9·80, váz. K 14·60.

— **Svatý Pavel a první léta křesťanství. Prvopočátkové církve**. Přeložil Jan Ev. Hulakovský. K tomu připojeno: **O věrohodnosti apoštolských skutků**. Napsal Dr. F. Bulla. S mapou cest apoštolských. Vel. 8° (382 a 76 str.), cena K 6.—, váz. vkusně v plátně K 8·40.

z Hammersteinů Lev T. J.: **Nedělní a sváteční čtení pro vzdělaný svět**. S povolením spisovatelovým přeložil a upravil Dr. Ant. Podlaha. Dva díly, 8° (336 a 300 str.) po K 3·60, oba díly za K 7·20.

Hello Arnošt: Podobizny svatých. Z francouzštiny přel. Sig. Bouška O. S. B. Se 106 ilustracemi v textu. Titulní list kreslil F. Jenewein. 8° (332 stran), cena K 4.—.

z Kochennů Martin: Výklad nejsvětějších obětí mše sv. Dle 37. vydání německého, zpracovaného od faráře L. Grubenhechera, v českém rouchu uveřejňuje Dr. K. L. Řehák. Páté vydání. 8° (608 str.), za K 2.—, váz. v poloplátně K 3.—, celé v plátně K 3'30.

Kopal Petr: Blahoslavená Johanna z Arku. (Panna Orleánská.) Překlad z francouzštiny prohlédl a proslovem opatřil. S 19 ilustracemi, vel. 8° (224 stran), cena K 1'60.

Košnář Jul.: Čítanka Svatováclavská, čili soubor článků vynikajících spisovatelův o sv. Václavu od nejstarších dob až po dobu naši. S 50 ilustr., vel. 8° (160 str.), cena váz. výtisku K 2.—, též na velinovém papíru K 3'—.

— **Sv. apoštol Juda Tadeáš.** Mocný pomocník ve svízelných strastech života, ochránce cti a dobrého jména. Nástin životopisný s devítníkovou pobožností. S titulním obrázkem. M. 8° (45 str.), cena 30 hal.

Lenz Dr. Ant.: Mariologie Arnošta z Pardubic, prvního arcibiskupa pražského. Na základě jeho spisu Psalterium de Laudibus Beatissimae Virginis, čili Mariale Arnosti. Vel. 8° (265 str.), za K 2'70.

— **Slavnostní list** k sedmistyletému výročí svatořečení sv. Prokopa. S 22 ilustracemi, Vel. folio (16 str.), cena K 1.—.

Stix P. Leopold C. S. R.: Krátké úvahy na každý den v roce vůbec a pro veškeré slavnosti ještě zvlášť. V jazyce českém společně volně sdělali: † Terezie hraběnka Schmising-Kerssenbrocková, roz. hraběnka Lažanská, a ThDr. Kar. L. Řehák. Dva díly, 8° (415 a 392 = 807 str.), cena obou dílů K 6.—.

Sýkora Dr. J.: Umučení a oslavení Pána našeho

Ježíše Krista podle čtyř evangelií. Se 2 přílohami a mnoha ilustracemi v textu, 8°, cena K 6.—.

Frant. Žák S. J.: Životy svatých. Veršem napsal. Každý s titulním obrázkem. 8°.

- I. Sv. Anežka Římská (20 str.) K -25, v. K -85
 - II. Bl. Anežka Česká (40 str.) K -50, v. K 1-10
 - III. Svatý Jiří (20 str.) K -25, váz. v plát. K -85
 - IV. Svatý Vít (29 str.) K -40, váz. v plát. K 1—
 - V. Sv. Anděla Merici (32 str.) K -40, v. K 1—
 - VI. Svatá Ludmila (48 str.) K -60, váz. K 1-20
 - VII. Sv. Stanislav Kostka (49 str.) K -60, v. K 1-20
 - VIII. Svatý Václav (68 str.) K -90, váz. K 1-50
 - IX. Blah. Zdislava (36 str.) K -50, váz. K 1-10
 - X. Blahosl. Milada (52 str.) K -70, váz. K 1-30
- Všech deset svazeků brož. K 5-10, v elegantní vazbě plátěné K 11-10.

Dr. Al. Cigoi, O. S. B.: Život Ježíše Krista. Česky upravil Fr. Teplý. Dva díly. 4° (I—VI. a 720 str.) S třibarevným titulním obrazem, 369 ilustracemi, několika mapami a plány. Cena brožovaného výtisku K 20—, v celoplátěné vazbě v tuhém pouzdru K 23—; pro odběratele této knihy na místě K 20— je n K 15—, vázaný místo K 23— je n p o u h ý c h K 18—.

Toto nádherně vypravené dílo, četnými a krásnými ilustracemi až přeplněné, jest všude uvítáno s radostí. Kde bylo to možno, nechává autor mluvit a vypravovat sv. evangelistu. K životu Kristovu připojuje vždy spisovatel nejen výklad, ale i apologii, na nichž ve stálých nynějších dobách bojů protináboženských klásti nutno největší váhu. Započav s důkazem věrohodnosti evangelií, rozepisuje se autor o Palestině, jejím podnebí, poměrech, lidu, městech, líčí náboženský stav pohanů a židů, a když toto předeslal, přistupuje teprve k posvátné osobě Kristově. Dokazuje Kristův lidský původ, líčí narození, dětství, vychování, přípravu a veřejné vystoupení Kristovo atd. — Úprava díla je nádherná, ilustrací, — často i vzácných, — počet ve-

liký. Spis psán je lidově, tak že je netoliko okrasou salonu, nýbrž — a toť hlavním jeho účelem — je rodinnou knihou všech, kdož Krista ctí a milují. Obsahem svým odpovídá dílo nejnovějšímu stavu bádání, vypravování je plynulé, psané obratným, ale pestrým slohem. Důležité a zajímavé poznámky jsou uvedeny buď menším písmem v textu anebo pod čarou. Ve vypravování samém je mnoho instruktivního. Jest to dílo v pravdě lidové, které upřímně doporučujeme. Není pochyby, že se hojně rozšíří a stane se pro desítky celé rodině zdrojem ušlechtilé četby, poučení a takřka duchovním pokrmem.

Zakázky přijímá

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, Praha II.-200.
